

**T.C.
AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ**

**EXPO ALANLARINDA ETKİNLİK SONRASI KULLANIMIN
PLANLANMASINA YÖNELİK EXPO KARAR VE UYGULAMA DESTEK
(EKUD) MODELİ ÖNERİSİ: EXPO 2016 ANTALYA ÖRNEĞİ**

Birsu ECE KAYA

FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

MİMARLIK

ANABİLİM DALI

DOKTORA TEZİ

KASIM 2025

ANTALYA

**T.C.
AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ**

**EXPO ALANLARINDA ETKİNLİK SONRASI KULLANIMIN
PLANLANMASINA YÖNELİK EXPO KARAR VE UYGULAMA DESTEK
(EKUD) MODELİ ÖNERİSİ: EXPO 2016 ANTALYA ÖRNEĞİ**

Birsu ECE KAYA

FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

MİMARLIK

ANABİLİM DALI

DOKTORA TEZİ

KASIM 2025

ANTALYA

T.C.
AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

EXPO ALANLARINDA ETKİNLİK SONRASI KULLANIMIN
PLANLANMASINA YÖNELİK EXPO KARAR VE UYGULAMA DESTEK
(EKUD) MODELİ ÖNERİSİ: EXPO 2016 ANTALYA ÖRNEĞİ

Birsu ECE KAYA

MİMARLIK

ANABİLİM DALI

DOKTORA TEZİ

Bu tez 24/11/2025 tarihinde jüri tarafından Oybirliği ile kabul edilmiştir.

Prof. Dr. İkbāl ERBAŞ (Danışman)

Prof. Dr. Kemal Reha KAVAS

Prof. Dr. Mehmet TOPÇU

Prof. Dr. Hilal Tuğba ÖRMECİOĞLU

Prof. Dr. Salih OFLUOĞLU

ÖZET

EXPO ALANLARINDA ETKİNLİK SONRASI KULLANIMIN PLANLANMASINA YÖNELİK EXPO KARAR VE UYGULAMA DESTEK (EKUD) MODELİ ÖNERİSİ: EXPO 2016 ANTALYA ÖRNEĞİ

Birsu ECE KAYA

Doktora Tezi, Mimarlık Anabilim Dalı

Danışman: Prof. Dr. İkbâl ERBAŞ

Kasım 2025; 241 sayfa

EXPO olarak adlandırılan uluslararası sergiler, yaklaşık 170 yıldır dünyanın farklı ülkeleri ve şehirlerinde organize edilen büyük ölçekli uluslararası etkinliklerdir. Temel hedefi küresel gündemler çerçevesinde belirli temalara yoğunlaşmak ve bu temalar kapsamında ziyaretçilerine deneyim sunmak ve farkındalık oluşturmak olan bu etkinlikler, farklı ülkeleri ve uluslararası kuruluşları bir araya getirmekte, iletişimi ve iş birliklerini güçlendirmekte, ev sahibi şehirlere yatırım yapılmasını ve kent kültürünün tanıtılmasını sağlamaktadır. Aynı zamanda, bu etkinlikler için etkinlik alanında ve kentte gerçekleştirilen fiziksel ve sosyal altyapı çalışmaları kentin stratejik gelişim planları dahilinde planlandığında ve uygulandığında kentsel gelişime katkı sağlamaktadır.

Etkinlik için inşa edilen kalıcı yapılar ve açık alanlar etkinlik mirasını oluşturmaktadır. Etkinlik mirasının etkinlik sonrasında korunması, geliştirilmesi ve kentliler tarafından aktif olarak kullanıma devam ettirilmesi EXPO organizasyonlarının kentler için en önemli hedeflerinden biridir. Bu çalışmanın araştırma problemi, bazı ülkelerin EXPO alanını etkinlik sonrasında kentin stratejik gelişim planı dahilinde kentin mekansal, sosyal ve ekonomik yaşamı ile bütünleştirirken diğer ülkelerin sadece etkinliğin gerçekleştirilmesine odaklanıp etkinlik sonrasında alanın âtıl hale gelmesine sebep olmasıdır. Bu problemten yola çıkarak, çalışmanın amacı EXPO organizasyonları ve diğer uluslararası organizasyonlar için düzenlenen alanların ve yapıların etkinlik sonrası kullanımının etkinlik öncesinde planlanması ve etkinlik sonrasında uygulamaya geçirilmesi için genel kapsamlı bir model önerisi geliştirilmesi ve bu model önerisinin EXPO 2016 Antalya alanı üzerinde değerlendirilmesidir. Bu amaç doğrultusunda vaka analizi yöntemi kapsamında EXPO 2016 Antalya alanı hakkında bilgiye ve deneyime sahip olan 19 uzmanla yarı-yapılandırılmış görüşmeler gerçekleştirilmiş, yarı-yapılandırılmış görüşmelerde analitik hiyerarşi süreci uygulanmıştır.

Bu çalışma sonucunda iki temel çıktı elde edilmiştir. Çalışmanın birinci çıktısı, etkinlik sonrası kullanımın planlama ve uygulama eksikliğinden yola çıkarak geliştirilen genel kapsamlı model önerisidir. Birinci çıktının sonuçları, EXPO organizasyonlarının etkinlik sonrası kullanımının etkinlik öncesinde planlanmasına ve uygulanmasına yönelik farklı süreçleri, değerlendirme kriterlerini ve aktörleri kapsayan “EXPO Karar ve Uygulama Destek (EKUD) Modeli” önerisinin, EKUD Modeli’nde yer alan aktörlerin rolleri ve iş birliği önerisinin ve “EKUD Modeli EXPO Sonrası Kullanım ve Miras Raporu” önerisinin geliştirilmesidir. Uluslararası organizasyonlar için genel bir altlık

niteliğinde olan bu önerilerin ulusal, yerel özellikler ve ihtiyaçlar doğrultusunda test edilmesi ve geliştirilmesi mümkündür.

Çalışmanın ikinci çıktısı, EKUD Modeli'nin vaka özelinde değerlendirilmesi sonucunda EXPO 2016 Antalya alanının etkinlik sonrası kullanımına dair “Antalya EXPO-Kent Parkı” önerisinin geliştirilmesidir. EXPO 2016 Antalya alanı etkinlik sonrası planlama ve yönetim eksikliği sebebiyle âtıl kalmış, gelecek kullanımı henüz belirlenememiş ve bu sebeplerle kentsel gelişim ve etkinlik mirası bakımından avantaja dönüştürülememiştir. Yarı-yapılandırılmış görüşmelerde uzmanlar EXPO 2016 Antalya alanının konumunu, çevresel özelliklerini, etkinlik teması ve yapılarını değerlendirerek bu alan için uygun fonksiyonları belirlemişlerdir. Bu değerlendirmede etkinlik sonrası kullanım planında etkinlik alanı ve park ve yeşil alan fonksiyonları öne çıkarken, konut alanı ve iş alanı fonksiyonlarının destekleyici olarak kullanılabileceği karma kullanım alanı sonucuna varılmıştır. Tüm bu değerlendirmelerden yola çıkarak, Antalya EXPO-Kent Parkı'nın her yaş grubundan yerli ve yabancılara hitap edecek mekanların yer aldığı ve etkinliklerin organize edildiği bir kentsel mekan olarak düzenlenmesi hedeflenmiştir.

Bu çalışmada elde edilen sonuçların dünyada ve Türkiye’de düzenlenen ve düzenlenmesi planlanan uluslararası etkinliklere, etkinlik sonrası kullanımın planlanması ve etkinlik mirasının avantaja dönüştürülmesi bakımından yol göstermesi hedeflenmektedir. Gelecek çalışmalar için geliştirilen model önerisinin dünyada ve Türkiye’de organize edilen ve organize edilmesi planlanan uluslararası etkinlik alanları üzerinde test edilerek ulusal ve yerel özelliklere ve ihtiyaçlara göre karar değişkenlerinin ve kullanım alternatifi tercihlerinin ne şekilde değişiklik göstereceğinin değerlendirilmesi önerilmektedir.

ANAHTAR KELİMELE: Analitik Hiyerarşi Süreci, Etkinlik Mirası, Etkinlik Sonrası Kullanım, EXPO, EXPO 2016 Antalya, Kentsel Gelişim, Model Önerisi

JÜRİ: Prof. Dr. İkbâl ERBAŞ

Prof. Dr. Kemal Reha KAVAS

Prof. Dr. Mehmet TOPÇU

Prof. Dr. Hilal Tuğba ÖRMECİOĞLU

Prof. Dr. Salih OFLUOĞLU

ABSTRACT

EXPO DECISION AND IMPLEMENTATION SUPPORT (EDIS) MODEL PROPOSAL FOR POST-EVENT USE PLANNING IN EXPO AREAS: THE CASE OF EXPO 2016 ANTALYA

Birsu ECE KAYA

PhD Thesis in Architecture

Supervisor: Prof. Dr. İkbâl ERBAŞ

November 2025; 241 pages

International exhibitions, as known as EXPO, are large-scale international events that have been organized in different countries and cities around the world for about 170 years. These events' main goals are to focus on specific themes within the framework of global agendas and to offer visitors experiences and raise awareness within the scope of these themes. They also aim to bring together different countries and international organizations, strengthen communication and collaborations, and ensure investment in host cities and the promotion of urban culture. At the same time, physical and social infrastructure works carried out in the event area and the city within the scope of these events contribute to urban development when planned and implemented within the city's strategic development plans.

The permanent structures and open spaces built for the event constitute the event legacy. One of the most important goals of EXPO organizations for cities is to preserve and develop the event legacy after the event and to ensure its continued active use by the citizens. The research problem of this study is that while some countries integrate the EXPO area with the spatial, social and economic life of the city within the strategic development plan of it after the event, other countries focus only on the organization of the event, causing the area to become idle after the event. Based on this problem, this study aims to develop a comprehensive model proposal for the post-event planning of the areas and structures arranged for EXPO organizations and other international organizations before the event and to put it into practice after the event, and to evaluate this model proposal on the EXPO 2016 Antalya area. For this purpose, semi-structured interviews were conducted with 19 experts who had knowledge and experience about the EXPO 2016 Antalya area within the scope of the case study method, and the analytical hierarchy process was applied in the semi-structured interviews.

This study has two main outcomes. The first outcome is a comprehensive model proposal developed based on the lack of planning and implementation of post-event use. The results of the first outcome are the development of the "EXPO Decision and Implementation Support (EDIS) Model" proposal, which includes the different processes, evaluation criteria and actors for the pre-event planning and implementation of post-event use of EXPO organizations, the roles and cooperation proposal of the actors in the EDIS Model, and the "EDIS Model Post-EXPO Use and Legacy Report" proposal. This model and recommendations are a general basis for international organizations and can be tested and developed according to national and local characteristics and needs.

The second outcome of the study is the development of the “Antalya EXPO-City Park” proposal for the post-event use of the EXPO 2016 Antalya area, as a result of the case evaluation of the EDIS Model. EXPO 2016 Antalya area remained idle due to lack of post-event planning and management, its future use has not yet been determined and therefore it has not been able to be turned into an advantage in terms of urban development and event legacy. In semi-structured interviews, experts evaluated the location, environmental characteristics, event theme and structures of the EXPO 2016 Antalya area and determined the appropriate functions for this area. In this evaluation, while the event area and park and green space functions are prominent in the post-event usage plan, it was concluded that mixed use area can be implemented as supporting residential area and business area functions. Based on all these considerations, the aim was to design Antalya EXPO-City Park as an urban space where events could be organized and venues that would appeal to locals and foreigners of all ages.

The outcomes obtained in this study are intended to guide international events organized or planned to be organized in the world and in Turkey in terms of planning post-event use and turning event legacy into an advantage. For future studies, it is recommended to test the developed model proposal on international event areas organized or planned to be organized in the world and in Turkey, and to evaluate how the decision variables and usage alternative preferences will change according to national and local characteristics and needs.

KEYWORDS: Analytical Hierarchy Process, Event Legacy, EXPO, EXPO 2016 Antalya, Model Proposal, Post-Event Use, Urban Development

COMMITTEE: Prof. Dr. İkbâl ERBAŞ

Prof. Dr. Kemal Reha KAVAS

Prof. Dr. Mehmet TOPÇU

Prof. Dr. Hilal Tuğba ÖRMECİOĞLU

Prof. Dr. Salih OFLUOĞLU

ÖNSÖZ

Yüksek lisans ve doktora sürecini kapsayan lisansüstü eğitimim boyunca mimarlık ve kentsel yaşam ile ilişkili olarak yaşadığım çevreyi gözlemlemek araştırmalarımın her zaman yol göstermiştir. Türkiye’de ilk kez düzenlenen EXPO etkinliği olan EXPO 2016 Antalya organizasyon sürecinde yerli ve yabancı turistler tarafından ilgi gören, basında yer alan bir uluslararası organizasyon olarak dikkatimi çekmişti. Fakat, etkinlik sona erdikten ve üzerinden yıllar geçtikten sonra alanı ziyaret ettiğimde alandaki yapıların ve açık alanların büyük bir kısmının kullanım dışı kaldığını, sosyal aktivitelerin oldukça sınırlı olduğunu ve alanın âtıl bir kentsel mekana dönüştüğünü görmek bu tez çalışmasında bu alana odaklanmama ve büyük maliyetlerle gerçekleştirilen EXPO gibi uluslararası organizasyonların etkinlik sonrasında kentlere kazandırılmasına yönelik çalışma yürütmeme neden oldu.

Doktora eğitimim boyunca akademik gelişimime büyük katkıları olan, araştırmalarımı her zaman ileriye taşıyan ve destekleyen, uzun ve sabır gerektiren tez sürecinde de desteğini her zaman hissettiğim ve tavsiyeleriyle yolumu bulmama yardımcı olan çok değerli hocam Prof. Dr. İkbâl ERBAŞ’a en içten teşekkürlerimi sunarım. Kendisinin rehberliğinden faydalanmak benim için büyük bir şans ve eşsiz bir deneyimdi.

Tez izleme komitelerinde olumlu ve yapıcı değerlendirmeleriyle ufkumu açan, çalışmanın en iyi halini alması için değerli öneriler sunan hocalarım Prof. Dr. Kemal Reha KAVAS ve Prof. Dr. Mehmet TOPÇU’ya tüm katkıları ve destekleri için çok teşekkür ederim. Tez savunma jürisinde bulunarak kıymetli yorumları ve önerileriyle çalışmanın gelişmesini sağlayan Prof. Dr. Hilal Tuğba ÖRMECİOĞLU ve Prof. Dr. Salih OFLUOĞLU hocalarıma katkıları için teşekkür ederim.

Tez kapsamında gerçekleştirilen görüşmelerde EXPO 2016 Antalya hakkında bilgisini, deneyimini ve düşüncelerini paylaşan, derin sohbetler gerçekleştirdiğim değerli akademisyenler ve uzmanlara kıymetli vakitlerini ayırdıkları, araştırmaya olan katkıları için minnettarım.

Son olarak, bu süreçte sevgisini ve desteğini her zaman hissettiğim, bu süreci en iyi şekilde tamamlayacağıma inanan sevgili eşim Cem KAYA’ya ve aileme sonsuz teşekkür ederim.

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	i
ABSTRACT.....	iii
ÖNSÖZ	v
AKADEMİK BEYAN	viii
SİMGELER VE KISALTMALAR	ix
ŞEKİLLER DİZİNİ.....	xi
ÇİZELGELER DİZİNİ	xiii
1. GİRİŞ	1
2. KAYNAK TARAMASI	7
2.1. EXPO Organizasyonlarının Tarihsel Süreci.....	7
2.1.1. EXPO organizasyonundan sorumlu kuruluşlar	9
2.1.2. EXPO türleri	11
2.2. Türkiye’de Düzenlenen ve Düzenlenmesi Planlanan EXPO’lar	24
2.2.1. EXPO 2016 Antalya	24
2.2.2. EXPO 2022 Hatay	25
2.2.3. EXPO 2023 Kahramanmaraş	27
2.2.4. EXPO 2025 İstanbul	28
2.2.5. EXPO 2027 İzmir	28
2.3. EXPO Organizasyonlarının Kentsel Gelişime Etkileri	29
2.4. Bahçecilik Sergilerinin Süreçleri ve Kentlere Etkileri	32
2.5. EXPO 2016 Antalya Organizasyonunun Süreçleri ve Kente Etkileri	50
2.5.1. EXPO organizasyonunun hazırlık aşaması	51
2.5.2. EXPO organizasyonunun etkinlik aşaması	54
2.5.3. EXPO organizasyonunun kente etkileri ve etkinlik mirası	69
3. MATERYAL VE METOT	75
3.1. Araştırmanın Amacı ve Önemi.....	75
3.2. Araştırmanın Kapsamı.....	75
3.3. Araştırmanın Yöntemi	76
3.3.1. Vaka analizi	80
3.3.2. Evren ve örneklem	81
3.4. Verilerin Analizi	82

3.4.1. Yarı-yapılandırılmış görüşme	82
3.4.2. Analitik hiyerarşi süreci	86
4. BULGULAR	91
4.1. Yarı-Yapılandırılmış Görüşme Bulguları.....	91
4.1.1. Planlama ve uygulama alanındaki uzmanların görüşleri	91
4.1.2. Yatırım ve uygulama alanındaki uzmanların görüşleri	111
4.2. Yarı-Yapılandırılmış Görüşme Bulgularının Analizi	123
4.2.1. Karar değişkeni bulguları	126
4.2.2. Kullanım alternatifi bulguları	127
4.2.3. Yeniden işlevlendirme ve karma kullanım bulguları	129
5. TARTIŞMA	137
5.1. EXPO Organizasyonları İçin Genel Kapsamlı Öneri Geliştirilmesi	140
5.1.1. EXPO Karar ve Uygulama Destek (EKUD) Modeli önerisi	144
5.1.2. EKUD Modeli'nde aktörlerin rolleri ve iş birliği	149
5.1.3. EKUD Modeli EXPO Sonrası Kullanım ve Miras Raporu önerisi	155
5.2. EXPO 2016 Antalya İçin Vaka Özelinde Öneri Geliştirilmesi	158
6. SONUÇLAR	167
7. KAYNAKLAR	173
8. EKLER.....	181
ÖZGEÇMİŞ	

AKADEMİK BEYAN

Doktora Tezi olarak sunduğum “EXPO Alanlarında Etkinlik Sonrası Kullanımın Planlanmasına Yönelik EXPO Karar ve Uygulama Destek (EKUD) Modeli Önerisi: EXPO 2016 Antalya Örneği” adlı bu çalışmanın, akademik kurallar ve etik değerlere uygun olarak yazıldığını belirtir, bu tez çalışmasında bana ait olmayan tüm bilgilerin kaynağını gösterdiğimi beyan ederim.

24/11/2025

Birsu ECE KAYA

SİMGELER VE KISALTMALAR

Simgeler

% : Yüzde

Bu tezde ondalık yazımlarında ayraç olarak “virgül” kullanılmıştır.

Kısaltmalar

AIPH	: The International Association of Horticultural Producers - Uluslararası Bahçe Bitkileri Üreticileri Birliği
AHP	: Analytic Hierarchy Process – Analitik Hiyerarşi Süreci
AR-GE	: Araştırma-Geliştirme
BATEM	: Batı Akdeniz Tarımsal Araştırmalar Enstitüsü
BIE	: The Bureau International des Expositions - Uluslararası Sergiler Bürosu
EDIS	: EXPO Decision and Implementation Support - EXPO Karar ve Uygulama Destek
EKUD	: EXPO Karar ve Uygulama Destek
EXPO	: International Exposition – Uluslararası Sergi
NASA	: National Aeronautics and Space Administration - Ulusal Havacılık ve Uzay Yönetimi
NATO	: North Atlantic Treaty Organization - Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü
STK	: Sivil Toplum Kuruluşu
U1	: Uzman 1
U2	: Uzman 2
U3	: Uzman 3
U4	: Uzman 4
U5	: Uzman 5
U6	: Uzman 6
U7	: Uzman 7

U8	: Uzman 8
U9	: Uzman 9
U10	: Uzman 10
U11	: Uzman 11
U12	: Uzman 12
U13	: Uzman 13
U14	: Uzman 14
U15	: Uzman 15
U16	: Uzman 16
U17	: Uzman 17
U18	: Uzman 18
U19	: Uzman 19
UNESCO	: United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization – Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü
UNICEF	: United Nations Children’s Fund – Birleşmiş Milletler Çocuk Fonu

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 2.1. Uluslararası Bahçecilik Sergileri aşamaları.....	23
Şekil 2.2. EXPO 2016 Antalya resmi haritası.....	25
Şekil 2.3. EXPO 2022 Hatay Antakya ve İskenderun alanlarının üç boyutlu haritası ...	26
Şekil 2.4. a) EXPO 2022 Hatay Antakya alanı; b) “Birlikte Yaşamak” mozaiği.....	26
Şekil 2.5. EXPO 2023 Kahramanmaraş etkinlik alanı haritası.....	27
Şekil 2.6. a) Yeşildere’nin EXPO-öncesi durumu; b) Hedeflenen EXPO alanı.....	29
Şekil 2.7. Antalya şehir merkezi, havaalanı ve EXPO 2016 Antalya’nın konumları	52
Şekil 2.8. a) “Çiçekler ve Çocuklar” temalı EXPO 2016 Antalya’da çocuklar; b) EXPO 2016 Antalya alanında çocuklar	54
Şekil 2.9. Artı Mimarlık Mühendislik Müşavirlik’in EXPO 2016 Antalya organizasyonu için hazırladığı vaziyet planı	55
Şekil 2.10. EXPO 2016 Antalya maskotları “Ece ile Efe” ve çocuklar	56
Şekil 2.11. a) Mozaikültür bitki heykeli; b) Mozaikültür bitki heykeli	68
Şekil 2.12. a) EXPO 2016 Antalya alanı çevresindeki yol düzenlemeleri; b) EXPO 2016 Antalya tramvay durağı	69
Şekil 2.13. a) EXPO Serası’nın güncel durumu; b) Tarım ve Biyoçeşitlilik Müzesi’nin açık olan sergi salonu	73
Şekil 2.14. a) Kapalı ve hizmet vermeyen kiosklar; b) Âtıl ve bakımsız bırakılan uluslararası katılımcı bahçeleri ve pavyonları	73
Şekil 3.1. Çalışmanın iş akış şeması	77
Şekil 3.2. Yarı-yapılandırılmış görüşme aşamaları.....	83
Şekil 3.3. Analitik hiyerarşi sürecinde ikili karşılaştırmalar için 1-9 önem skalası	87
Şekil 3.4. EXPO 2016 Antalya alanı için uygulanan analitik hiyerarşi süreci	89
Şekil 4.1. Uzmanların EXPO 2016 Antalya alanının etkinlik sonrası kullanımının planlanmasında etkili olan karar değişkenlerine yönelik önem ağırlıkları değerlendirmeleri	126
Şekil 4.2. Uzmanların EXPO 2016 Antalya alanının etkinlik sonrası kullanımının planlanmasında etkili olan karar değişkenlerine yönelik değerlendirmelerinin ortalama değerleri.....	127

Şekil 4.3. a) “Planlama ve uygulama” alanında çalışmalar yürüten uzmanların karar değişkenlerine yönelik değerlendirmelerinin ortalama değerleri; b) “Yatırım ve uygulama” alanında çalışmalar yürüten uzmanların karar değişkenlerine yönelik değerlendirmelerinin ortalama değerleri	127
Şekil 4.4. Uzmanların EXPO 2016 Antalya alanının etkinlik sonrası kullanımının planlanmasında etkili olan kullanım alternatiflerine yönelik önem ağırlıkları değerlendirmeleri	128
Şekil 4.5. Uzmanların EXPO 2016 Antalya alanının etkinlik sonrası kullanımının planlanmasında etkili olan kullanım alternatiflerine yönelik değerlendirmelerinin ortalama değerleri.....	128
Şekil 4.6. a) “Planlama ve uygulama” alanında çalışmalar yürüten uzmanların kullanım alternatiflerine yönelik değerlendirmelerinin ortalama değerleri; b) “Yatırım ve uygulama” alanında çalışmalar yürüten uzmanların kullanım alternatiflerine yönelik değerlendirmelerinin ortalama değerleri	129
Şekil 5.1. A1 kategorisi Bahçecilik Sergileri’nin aşamaları ve aktörlerin sorumluluklarının ve iş birliklerinin iş akış şeması.....	142
Şekil 5.2. Kentsel mekanların geri tahmin yöntemi ile planlanması	144
Şekil 5.3. EXPO organizasyonlarının etkinlik sonrası kullanımını sağlamak amacıyla geliştirilen “EXPO Karar ve Uygulama Destek (EKUD) Modeli”	146
Şekil 5.4. EKUD Modeli’nde aktörlerin rollerinin ve iş birliğinin iş akış şeması	151
Şekil 5.5. “EKUD Modeli EXPO Sonrası Kullanım ve Miras Raporu” formu önerisi	156
Şekil 5.6. Antalya EXPO-Kent Parkı karma kullanım alanı konsept ve yerleşim planı bölgeleme çalışması şeması	160

ÇİZELGELER DİZİNİ

Çizelge 2.1. Dünya Sergilerinin özellikleri.....	12
Çizelge 2.2. 1851 yılından beri düzenlenen Dünya Sergileri	12
Çizelge 2.3. Özelleşmiş Sergilerin özellikleri.....	15
Çizelge 2.4. 1936 yılından beri düzenlenen Özelleşmiş Sergiler	15
Çizelge 2.5. Bahçecilik Sergilerinin özellikleri	18
Çizelge 2.6. 1960 yılından beri düzenlenen Bahçecilik Sergileri.....	19
Çizelge 2.7. A1, B, C ve D kategorisi Uluslararası Bahçecilik Sergileri’nin özellikleri	21
Çizelge 2.8. 1933 yılından beri düzenlenen Milano Sergileri	23
Çizelge 2.9. EXPO 2016 Antalya A1 kategorisi Bahçecilik Sergisi’ne dair bilgiler	25
Çizelge 2.10. EXPO 2022 Hatay B kategorisi Bahçecilik Sergisi’ne dair bilgiler.....	26
Çizelge 2.11. EXPO 2023 Kahramanmaraş B kategorisi Bahçecilik Sergisi’ne dair bilgiler	28
Çizelge 2.12. Bahçecilik sergilerinin konumu, çevresel yapılaşma fonksiyonları, etkinlik teması ve yapıları, etkinlik sonrası kullanım durumu	44
Çizelge 2.13. EXPO 2016 Antalya etkinlik öncesi hazırlık ve etkinlik süreçleri	52
Çizelge 2.14. EXPO 2016 Antalya’daki yapılar, tesisler, tema bahçeleri ve açık alanlar	57
Çizelge 2.15. EXPO 2016 Antalya uluslararası katılımcılarının bahçeleri, iç mekan sergi alanları ve temaları	60
Çizelge 3.1. Araştırma soruları ve araştırmada yürütülen çalışmalar ve analizler	79
Çizelge 3.2. Görüşmelere katılan uzmanların mesleki bilgileri ve uzmanlık alanları	84
Çizelge 3.3. Analitik hiyerarşi süreci karşılaştırmalarında kullanılan 1-9 önem skalasının değerleri ve anlamları	88
Çizelge 4.1. U1’in etkinlik sonrası planlamada karar değişkenleri önem ağırlığı.....	92
Çizelge 4.2. U1’in “konum”, “çevresel özellikler, “tema ve yapılar” karar değişkenlerine göre kullanım alternatiflerinin öz vektör değerleri	92
Çizelge 4.3. U1’in etkinlik sonrası planlamada kullanım alternatifleri önem sıralaması	92

Çizelge 4.4. U2'nin etkinlik sonrası planlamada karar değişkenleri önem ağırlığı.....	93
Çizelge 4.5. U2'nin “konum”, “çevresel özellikler, “tema ve yapılar” karar değişkenlerine göre kullanım alternatiflerinin öz vektör değerleri	94
Çizelge 4.6. U2'nin etkinlik sonrası planlamada kullanım alternatifleri önem sıralaması	94
Çizelge 4.7. U3'ün etkinlik sonrası planlamada karar değişkenleri önem ağırlığı.....	95
Çizelge 4.8. U3'ün “konum”, “çevresel özellikler, “tema ve yapılar” karar değişkenlerine göre kullanım alternatiflerinin öz vektör değerleri	95
Çizelge 4.9. U3'ün etkinlik sonrası planlamada kullanım alternatifleri önem sıralaması	96
Çizelge 4.10. U4'ün etkinlik sonrası planlamada karar değişkenleri önem ağırlığı.....	97
Çizelge 4.11. U4'ün “konum”, “çevresel özellikler, “tema ve yapılar” karar değişkenlerine göre kullanım alternatiflerinin öz vektör değerleri	97
Çizelge 4.12. U4'ün etkinlik sonrası planlamada kullanım alternatifleri önem sıralaması	97
Çizelge 4.13. U5'in etkinlik sonrası planlamada karar değişkenleri önem ağırlığı.....	98
Çizelge 4.14. U5'in “konum”, “çevresel özellikler, “tema ve yapılar” karar değişkenlerine göre kullanım alternatiflerinin öz vektör değerleri	99
Çizelge 4.15. U5'in etkinlik sonrası planlamada kullanım alternatifleri önem sıralaması	99
Çizelge 4.16. U6'nın etkinlik sonrası planlamada karar değişkenleri önem ağırlığı....	100
Çizelge 4.17. U6'nın “konum”, “çevresel özellikler, “tema ve yapılar” karar değişkenlerine göre kullanım alternatiflerinin öz vektör değerleri	100
Çizelge 4.18. U6'nın etkinlik sonrası planlamada kullanım alternatifleri önem sıralaması.....	101
Çizelge 4.19. U7'nin etkinlik sonrası planlamada karar değişkenleri önem ağırlığı....	101
Çizelge 4.20. U7'nin “konum”, “çevresel özellikler, “tema ve yapılar” karar değişkenlerine göre kullanım alternatiflerinin öz vektör değerleri	102
Çizelge 4.21. U7'nin etkinlik sonrası planlamada kullanım alternatifleri önem sıralaması.....	102
Çizelge 4.22. U8'in etkinlik sonrası planlamada karar değişkenleri önem ağırlığı.....	103

Çizelge 4.23. U8'in "konum", "çevresel özellikler, "tema ve yapılar" karar değişkenlerine göre kullanım alternatiflerinin öz vektör değerleri	104
Çizelge 4.24. U8'nin etkinlik sonrası planlamada kullanım alternatifleri önem sıralaması.....	104
Çizelge 4.25. U9'un etkinlik sonrası planlamada karar değişkenleri önem ağırlığı.....	105
Çizelge 4.26. U9'un "konum", "çevresel özellikler, "tema ve yapılar" karar değişkenlerine göre kullanım alternatiflerinin öz vektör değerleri	105
Çizelge 4.27. U9'un etkinlik sonrası planlamada kullanım alternatifleri önem sıralaması	106
Çizelge 4.28. U10'un etkinlik sonrası planlamada karar değişkenleri önem ağırlığı...	107
Çizelge 4.29. U10'un "konum", "çevresel özellikler, "tema ve yapılar" karar değişkenlerine göre kullanım alternatiflerinin öz vektör değerleri	107
Çizelge 4.30. U10'un etkinlik sonrası planlamada kullanım alternatifleri önem sıralaması.....	107
Çizelge 4.31. U11'in etkinlik sonrası planlamada karar değişkenleri önem ağırlığı....	108
Çizelge 4.32. U11'in "konum", "çevresel özellikler, "tema ve yapılar" karar değişkenlerine göre kullanım alternatiflerinin öz vektör değerleri	109
Çizelge 4.33. U11'in etkinlik sonrası planlamada kullanım alternatifleri önem sıralaması.....	109
Çizelge 4.34. U12'nin etkinlik sonrası planlamada karar değişkenleri önem ağırlığı..	110
Çizelge 4.35. U12'nin "konum", "çevresel özellikler, "tema ve yapılar" karar değişkenlerine göre kullanım alternatiflerinin öz vektör değerleri	110
Çizelge 4.36. U12'nin etkinlik sonrası planlamada kullanım alternatifleri önem sıralaması.....	111
Çizelge 4.37. U13'ün etkinlik sonrası planlamada karar değişkenleri önem ağırlığı...	112
Çizelge 4.38. U13'ün "konum", "çevresel özellikler, "tema ve yapılar" karar değişkenlerine göre kullanım alternatiflerinin öz vektör değerleri	112
Çizelge 4.39. U13'ün etkinlik sonrası planlamada kullanım alternatifleri önem sıralaması.....	113
Çizelge 4.40. U14'ün etkinlik sonrası planlamada karar değişkenleri önem ağırlığı...	114
Çizelge 4.41. U14'ün "konum", "çevresel özellikler, "tema ve yapılar" karar değişkenlerine göre kullanım alternatiflerinin öz vektör değerleri	114

Çizelge 4.42. U14'ün etkinlik sonrası planlamada kullanım alternatifleri önem sıralaması.....	114
Çizelge 4.43. U15'in etkinlik sonrası planlamada karar değişkenleri önem ağırlığı....	115
Çizelge 4.44. U15'in “konum”, “çevresel özellikler, “tema ve yapılar” karar değişkenlerine göre kullanım alternatiflerinin öz vektör değerleri	116
Çizelge 4.45. U15'in etkinlik sonrası planlamada kullanım alternatifleri önem sıralaması.....	116
Çizelge 4.46. U16'nın etkinlik sonrası planlamada karar değişkenleri önem ağırlığı..	117
Çizelge 4.47. U16'nın “konum”, “çevresel özellikler, “tema ve yapılar” karar değişkenlerine göre kullanım alternatiflerinin öz vektör değerleri	117
Çizelge 4.48. U16'nın etkinlik sonrası planlamada kullanım alternatifleri önem sıralaması.....	118
Çizelge 4.49. U17'nin etkinlik sonrası planlamada karar değişkenleri önem ağırlığı..	119
Çizelge 4.50. U17'nin “konum”, “çevresel özellikler, “tema ve yapılar” karar değişkenlerine göre kullanım alternatiflerinin öz vektör değerleri	119
Çizelge 4.51. U17'nin etkinlik sonrası planlamada kullanım alternatifleri önem sıralaması.....	119
Çizelge 4.52. U18'in etkinlik sonrası planlamada karar değişkenleri önem ağırlığı....	120
Çizelge 4.53. U18'in “konum”, “çevresel özellikler, “tema ve yapılar” karar değişkenlerine göre kullanım alternatiflerinin öz vektör değerleri	121
Çizelge 4.54. U18'in etkinlik sonrası planlamada kullanım alternatifleri önem sıralaması.....	121
Çizelge 4.55. U19'un etkinlik sonrası planlamada karar değişkenleri önem ağırlığı...	122
Çizelge 4.56. U19'un “konum”, “çevresel özellikler, “tema ve yapılar” karar değişkenlerine göre kullanım alternatiflerinin öz vektör değerleri	122
Çizelge 4.57. U19'un etkinlik sonrası planlamada kullanım alternatifleri önem sıralaması.....	123
Çizelge 4.58. “Planlama ve uygulama” alanındaki uzmanların analitik hiyerarşi süreci karşılaştırmalarının sonucu ve etkinlik sonrası duruma dair önerileri	124
Çizelge 4.59. “Yatırım ve uygulama” alanındaki uzmanların analitik hiyerarşi süreci karşılaştırmalarının sonucu ve etkinlik sonrası duruma dair önerileri	125
Çizelge 4.60. Uzmanların EXPO 2016 Antalya alanının etkinlik sonrası kullanımının planlanmasına dair değerlendirmeleri ve önerileri.....	129

Çizelge 4.61. Uzmanların EXPO 2016 Antalya alanının etkinlik sonrası kullanımının planlanmasına yönelik önerdikleri konseptler	136
Çizelge 5.1. Aktörlerin EXPO süreci boyunca yer aldıkları aşamalar	141
Çizelge 5.2. Antalya EXPO-Kent Parkı önerisinde kullanım fonksiyonlarına dahil olan konseptler	161
Çizelge 5.3. Antalya EXPO-Kent Parkı önerisi için etkinlik sonrası kullanımın planlanmasında önerilen konseptler, fonksiyonlar, aktiviteler ve bu önerilere uygun mevcut alanlar	161

1. GİRİŞ

21. yüzyılda diplomatik, kültürel, sosyal, ekonomik ve teknolojik gelişmeler aracılığıyla dünya üzerinde hızlı bir küreselleşme yaşanmakta ve sınırlar ortadan kalkmaktadır. Bu süreç içerisinde, üretim toplumları tüketim toplumlarına dönüşürken ve stratejik pazarlama yaklaşımları ile dünya kenti olmak ve markalaşarak diğer ülkeler tarafından tanınmak konuları ön plana çıkarken kentler, yöneticilerin, yatırımcıların, turistlerin, kurumların ve organizasyonların odak noktası haline gelmektedir (Kantürer 2016). Dünya kenti olmanın ve özgün niteliklerini tanıtarak marka kent haline gelmenin koşullarından biri fuarlar, festivaller, olimpiyatlar gibi dünya çapında geniş kitlelere hitap eden uluslararası organizasyonlara ev sahipliği yapmaktır (Roche 2000; Özer ve Özer 2009).

Büyük ölçekli etkinlikler olarak da adlandırılan uluslararası organizasyonlar, farklı şehirlerde düzenlenen, geçici, bir kez veya her yıl tekrarlanan etkinliklerdir. Uluslararası etkileşim ve iş birliğine ortam sağlayan bu organizasyonlar, Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü (NATO) ve G-8 Zirveleri gibi siyasi zirveler ve forumları, Yaz ve Kış Olimpiyatları, Üniversite Olimpiyatları, Dünya Kupası, Formula 1 yarışları gibi spor organizasyonlarını, EXPO, Avrupa Kültür Başkenti gibi sergileri, fuarları ve festivalleri kapsamaktadır (Uysal 2014). Büyük ölçekli etkinliklere ev sahipliği yapmanın en büyük motivasyon kaynağı ekonomik, politik, sosyal ve kültürel etkileridir (Terekli ve Çobanoğlu 2018). Bu uluslararası organizasyonların, ev sahibi kente yatırım yapılması, yerel ekonomik büyümenin teşvik edilmesi, istihdam olanaklarının artırılması, kentlerin reklamlarının ve tanıtımlarının yapılması, kültürel ve çevresel değerlerin ön plana çıkarılması, kentsel gelişime ve yeşil altyapıya destek verilmesi gibi çeşitli katkıları vardır (Özer ve Özer 2009; Kantürer 2016; Polat 2019; Karahan vd. 2021; Rızaoğlu 2022). Bu nedenle hem gelişmiş ülkeler hem de gelişmekte olan ülkeler uluslararası organizasyonlara ev sahipliği yapmayı kalkınma stratejilerinin önemli bir parçası olarak değerlendirmekte ve ev sahibi seçilebilmek için birbirleri ile rekabet etmektedir (Polat 2019; Karahan vd. 2021).

Uluslararası etkinlikler kapsamında ev sahibi kentlerde gerçekleştirilen sosyal ve ekonomik gelişme, çevre ve enerji politikaları, eğitim, kültür, spor ve altyapı yatırımları ve uygulamaları kentsel gelişime katkı sağlamaktadır (Karahan vd. 2021). Organizasyonun hazırlık sürecinde kentte ve etkinlik alanında gerçekleştirilen yol çalışmaları, ulaşım sistemlerinin geliştirilmesi, yeni yapıların inşa edilmesi, eski yapıların yenilenmesi, nitelikli yeşil alanların oluşturulması gibi uygulamalar kente kalıcı etkiler bırakan etkinlik mirasını oluşturmaktadır. Etkinlik mirasının etkinlik sonrasında korunması, geliştirilmesi ve kentliler tarafından aktif olarak kullanıma devam ettirilmesi EXPO organizasyonlarının kentler için en önemli hedeflerinden biridir. Ev sahibi ülkeler etkinliğin hazırlık süreci ve etkinlik süreci ile ilgili hazırlanan rehberler ve yönetmelikler doğrultusunda etkinliği gerçekleştirirken etkinlik sonrası miras planının uygulanmasına dair bir zorunluluk bulunmamaktadır. EXPO alanlarının etkinlik sonrası kullanım durumu ülkelerin ve ev sahibi şehirlerin merkezi ve yerel yönetimlerinin kararları ve uygulamaları doğrultusunda belirlenmektedir.

Uluslararası organizasyonlar “kısa sürede gerçekleşen, fakat özellikle ekonomik etkileri uzun vadeli olan etkinlikler” olarak tanımlanmaktadır (Terekli ve Çobanoğlu 2018). Bu etkiler maliyet-gelir hesaplarına, etkinlik mirasının kullanılması ve kentsel

gelişime katkısı durumlarına bağlı olarak olumlu ve olumsuz sonuçlara neden olabilmektedir. 1984 yılında Los Angeles'ta ve 1992 yılında Barselona'da düzenlenen Olimpiyat Oyunları, 1998'de Lizbon'da düzenlenen EXPO özelleşmiş sergisi etkinlik sonrası kullanımı ve kentsel gelişime katkı sağlaması açısından kentlere olumlu etkinlik mirası bırakan uluslararası organizasyonlara örnektir (Carrière ve Demazière 2002; Uysal 2014; Ece Kaya ve Erbaş 2022). Türkiye'de benzer bir süreç İzmir'de 2005 yılında yaklaşık 10 gün süren Üniversite Olimpiyatları'nda gerçekleşmiştir. Olimpiyat için şehirdeki spor tesisleri yenilenmiş, yeni tesisler inşa edilmiş ve bu tesislerin çevresinde yollar, otoparklar ve çevre düzenlemelerini kapsayan altyapı çalışmaları yapılmış, sporcuların konaklama ihtiyacı için 9952 kişilik konaklama kapasitesine sahip Olimpiyat Köyü inşa edilmiştir. 64 blok, 934 daire, spor alanları ve sosyal alanlardan oluşan Olimpiyat Köyü etkinlik sona erdikten sonra konut yerleşimi olarak kentlilerin kullanımına sunulmuş, etkinlik mirası kentliler için fırsata dönüştürülmüştür (Ece Kaya ve Erbaş 2022). Diğer yandan, 1976 yılında Montreal'de ve 2004 yılında Atina'da düzenlenen Olimpiyat Oyunları, 2008 yılında düzenlenen Pekin Olimpiyatları çeşitli sebeplerle kentlere olumsuz etkinlik mirası bırakmıştır. Olumsuz etkinlik mirasının nedenleri, içinde bulunan dönemin ekonomik kriz koşullarının ev sahibi kentlerde büyük borçlara sebep olması, yapılan yatırımların yüksek gelir beklentilerini karşılayamaması, kent ekonomisi sürdürülebilirliğine yönelik tehdit oluşturması ve en önemlisi etkinlik sonrasında kullanılmayıp kaderlerine terk edilmesidir (Uysal 2014). Atina Olimpiyatları'nın hazırlıkları sırasında inşa edilen raylı sistem hattı ve yeni havaalanı projeleri kente katkı sağlarken uluslararası platformda gösterişli bir atmosfer yaratmak amacıyla tasarlanan spor tesislerinin etkinlik sonrası kullanımına dair planlama yapılmaması etkinlik sonrasında kent yaşamına entegre edilememesine ve tesislerin atıl mekanlara dönüşmesine neden olmuştur (Erten 2005). Ayrıca, bu organizasyon sonucunda 14,5 milyar dolar zarar edilmiş, kentte ve ülkede büyük ekonomik sıkıntılar yaşanmıştır (Terekli ve Çobanoğlu 2018). Bu anlamda, ev sahibi şehirlerde yüksek mekansal, sosyal ve ekonomik beklentilerle gerçekleştirilen uluslararası organizasyonların sonuçlarının kente uzun vadede faydalı olabilmesi için yatırımların ve projelerin olumlu bir etkinlik mirası oluşturacak şekilde planlanması ve uygulanması gerekmektedir.

Kentsel gelişime katkısı bakımından önemli uluslararası etkinliklerden biri olan ve EXPO olarak bilinen uluslararası sergiler yaklaşık 170 yıldır organize edilmesi, her geçen gün etkisinin ve öneminin artması, ev sahibi kentlerin tanıtımının sağlanması ve ev sahibi kentlere kalıcı mimari eserler bırakması bakımından bilinirliği ve kabul görme oranı yüksek olan prestijli uluslararası organizasyonlar arasında yer almaktadır (Gold ve Ward 1994, akt. Kantürer 2016; Roche 2000; Polat 2019; Karahan vd. 2021; Rızaoğlu 2022). EXPO'ları diğer uluslararası etkinliklerden ayrı kılan en önemli özelliği bilim, sanayi, teknoloji, sanat ve mimarlık alanlarında kültürel etkileşim ve paylaşım platformu olmasıdır (Roche 2000). EXPO'lar, farklı ülkeleri ve uluslararası kuruluşları bir araya getiren, insanlığın karşı karşıya olduğu temel sorunlara çözüm üretmeyi hedefleyen, ticari diyalog ve etkileşimi arttıran, etkinlik teması çerçevesinde eğitim, deneyim ve yeniliklerin paylaşılmasına ortam sunan, ev sahibi ve katılımcı ülkelerin uluslararası ortamda tanıtımına ve markalaşmasına imkan sağlayan etkinliklerdir (Hür 2019; Anonymous 1). Başlangıçta endüstriyi teşvik etmek ve yeni icatları sergilemek için organize edilen EXPO'lar, zaman içerisinde farklı ülkelere ve sektörlerden katılımcıların bir araya gelmesi sayesinde siyasi ve ekonomik iş birlikleri kurmak, ulusal

kimlikleri dünyaya tanıtmak için ideal bir platform haline gelmiştir. Sahip olduğu stratejik gücü ve ülkeler arasında özel bir tür kamu diplomasisi platformu olarak kabul görme durumu sayesinde toplum üzerinde evrensel zorluklarla mücadele etmeye yönelik farkındalık yaratma ve eyleme geçirme potansiyeline sahiptir (Loscertales 2010a). EXPO’ların ticari bir amacı yoktur; ürünler değil, fikirler, kültürler ve dünyadaki problemleri ele alan geleceğe yönelik projeler sergilenmektedir (Özer ve Özer 2009).

21. yüzyıldan beri, uluslararası gündemde sık sık yer almaya başlayan ekoloji, iklim ve enerji kaynaklarının korunması ve sürdürülebilirlik konuları EXPO’ların temalarında da yer almaya başlamıştır. Bu farkındalıkla, ev sahibi kentlerde EXPO alanlarının kentte geliştirilmesi/iyileştirilmesi hedeflenen bir alan olarak seçilmesi, bu alandaki fiziksel ve sosyal altyapının geliştirilmesi ve mimari anlamda nitelikli yapıların inşa edilmesi ile kentsel gelişime destek olmak ve kentteki yaşam kalitesini arttırmak için önemli bir etkidir (Özer ve Özer 2009; Rızaoğlu 2022). Etkinliğin hazırlığı ve etkinlik sürecinde kısa vadede altyapı geliştirilmesi ve turizmin canlandırılması gibi faydaları olan EXPO’lar, ev sahibi şehirlerin stratejik gelişim planları doğrultusunda planlandığında ve uygulamaya geçirildiğinde uzun vadede kentsel gelişime çeşitli faydalar sağlamaktadır (Polat 2019). Kısacası, “Bir EXPO’ya ev sahipliği yapmaktan kaynaklanan ekonomik ve kültürel gelişme, EXPO alanında ve ötesinde kalıcı kentsel dönüşüm için itici güçtür. EXPO projeleri, şehirlerin dönüşümünü hızlandırmak için katalizör görevi gören ve hem somut (mimari, şehir planlama) hem de soyut (kültür, eğitim) yollarla toplum üzerinde uzun vadeli bir etkiye sahip olan kentsel gelişim planlarının önemli bir parçasıdır” (Anonymous 1).

EXPO’ların ev sahibi şehirlere bıraktığı etkinlik miraslarının başında mimari yapılar bulunmaktadır (Polat ve Tezcan 2023). Onbay (2020)’a göre, mimarlık tarihi açısından EXPO organizasyonları, yeni malzemelerin kullanılması ve tasarımların üretilmesi, mimari akımların ortaya çıkması için deneme ortamı sağlaması, değişen koşullarda gelişen mimari eğilimleri, planlama yaklaşımlarını, ev sahibi ve katılımcı ülkelerin kültürlerini sergilemesi bakımından öneme sahiptir. Farklı şehirlerde EXPO organizasyonları için inşa edilen pek çok yapı kendine özgü mimari üslubu, stili veya sistemi ile hem mimarlık tarihi ve kültürü içinde yer almış hem de ev sahibi şehirlerin kent imgesinde önemli simge yapılar olmuştur. Kristal Saray (Londra), Eyfel Kulesi (Paris), Atomium (Brüksel), Uzay İğnesi (Seattle), Vasco da Gama Köprüsü (Lizbon) ve Biyosfer (Montreal) yapıları deneysel ve dikkat çekici tasarımlarıyla çekim yaratan simge yapılara örnektir. Simge yapılara ek olarak, 1964 New York EXPO’sunda Philip Johnson’ın projesi New York Eyalet Pavyonu, 1967 Montreal EXPO’sunda Moshe Safdie’nin projesi Habitat 67, Buckminster Fuller’in projesi Amerika Birleşik Devletleri Ulusal Pavyonu ve Frei Otto’nun projesi Batı Almanya Ulusal Pavyonu deneysellik arayışları ile mimari tasarıma ve mimarlık tarihine yön veren tasarımlar olarak karşımıza çıkmaktadır (Onbay 2020).

Türkiye, Türk kültürünü ve ulusal ürünlerini sergilemek, turizm imkanlarını tanıtmak, ticari ilişkilerini geliştirmek ve politik ilişkilerini güçlendirmek amacıyla Osmanlı Devleti döneminde ve Cumhuriyet döneminde 1851 yılından beri gerçekleştirilen 64 Dünya Sergisi’nden 35’ine katılım göstermiştir (Çelik ve Aslantaş 2018; Polat 2019; Onbay 2020; Anonymous 1). EXPO organizasyonlarına ev sahipliği yapabilmek için ise 5 Ekim 2004 tarihinde Uluslararası Sergiler Bürosu’na (The Bureau International des Expositions - BIE) ve 2008 yılında Uluslararası Bahçe Bitkileri

Üreticileri Birliği'ne (The International Association of Horticultural Producers - AIPH) üye olmuştur. Türkiye'de 2016 yılında Antalya'da A1 kategorisi Uluslararası Bahçecilik Sergisi, 2022 yılında Hatay'da B kategorisi Uluslararası Bahçecilik Sergisi, 2023 yılında Kahramanmaraş'ta B kategorisi Uluslararası Bahçecilik Sergisi ve 2025 yılında İstanbul'da D kategorisi Uluslararası Bahçecilik Ticaret Sergisi organize edilmiştir. Gelecek dönemde ise 2027 yılında İzmir'de C kategorisi Uluslararası Bahçecilik Gösterisi'nin gerçekleştirilmesi AIPH tarafından onaylanmıştır.

Uluslararası etkinliklerin başarılı olarak değerlendirilmesi, düzenlenen organizasyonun etkinlik sürecinde kente ve kentlilere fayda sağlaması ve etkinlik sonrasında da bu faydaları devam ettirerek kent merkezi ve kentlilerle kalıcı bir ilişki kurması ile yakından ilişkilidir (Kantürer 2016). EXPO organizasyonlarının ev sahibi kentlere sağladığı mekansal, sosyal, ekonomik ve çevresel kazanımların devam ettirilebilmesi ve sürdürülebilirliğin sağlanması için etkinlik mirasının planlanması ve hayata geçirilmesi gerekmektedir (Karahan vd. 2021). Buradan yola çıkarak, bu çalışmanın amacı EXPO organizasyonları ve diğer uluslararası organizasyonlar için düzenlenen alanların ve yapıların uzun vadede kente kazandırılması için etkinlik sonrası kullanımının etkinlik öncesinde planlanması ve etkinlik sonrasında uygulamaya geçirilmesi için genel bir model önerisi geliştirilmesi ve bu model önerisinin EXPO 2016 Antalya üzerinde değerlendirilmesi üzerine EXPO 2016 Antalya alanının etkinlik sonrası kullanım planı ile ilgili öneriler sunulmasıdır. EXPO 2016 Antalya, Türkiye'de organize edilen ilk EXPO etkinliği olması ve Türkiye'de düzenlenen/düzenlenmesi planlanan diğer EXPO'lara örnek teşkil etmesi bakımından önemli bir projedir (Özkan 2017; Hür 2019; Kayacan 2022). Bu nedenle, bu çalışmada vaka çalışması için etkinlik öncesinde, etkinlik boyunca ve etkinlik sonrasında sonuçları gözlemlenebilen ve değerlendirilebilen EXPO 2016 Antalya alanına odaklanılmıştır.

Literatürde EXPO 2016 Antalya'yı ele alan bazı çalışmalar etkinliğe adaylık, hazırlık, planlama ve uygulama aşamalarındaki organizasyon süreçlerini, gönüllülük çalışmalarını, ziyaretçilerin algılarını, sanat yapıtlarını, kentsel altyapıya etkilerini ve katkılarını değerlendirmektedir (Kantürer 2016; Özkan 2017; Çelik ve Aslantaş 2018; Çetin ve Kozak 2019; Soysal 2019; Batuhan 2020). Bazı çalışmalar sergi ve etkinlik mekanlarının sürdürülebilirliği konusuna değinmekte (Hür 2019; Karahan 2021) ve EXPO'ların başarısını arttırmaya yönelik değerlendirme kriterleri önermektedir (Rızaoğlu 2022). Ayrıca, EXPO 2016 alanının etkinlik sonrası durumunu değerlendiren çalışmalar da literatürde yer almaktadır (Ece Kaya ve Erbaş 2022; Kayacan 2022). EXPO etkinliklerinin organizasyonundan sorumlu olan BIE ve AIPH, EXPO'ların organize edilmesine (Stimac ve Dimuccio 2020), EXPO alanının planlanmasına (AIPH 2023a) dair çeşitli öneriler ve gerekliliklerden oluşan rehber çalışmalar ortaya koymuştur. Uluslararası Bahçecilik Sergileri Organizatör Kılavuzu (Stimac ve Dimuccio 2020)'na göre, EXPO alanının, EXPO sonrası kalıcı park ve bahçecilik sergisi için geçici park olmak üzere iki katmanlı tasarlanması ve bu tasarımda başlangıç noktasının kalıcı park olması gerektiği belirtilmiştir. Bir bahçecilik sergisinin ev sahibi kent için birincil potansiyel mirasları eşsiz bir peyzaj parkı ve şehir parkı ortaya çıkarılması ve EXPO alanı çevresinde altyapı projeleri gerçekleştirilmesidir. İkincil potansiyel mirasları ise ev sahibi kentte turizm faaliyetlerinin arttırılması, yaşamak için şehrin cazibesinin arttırılması, ekonomik olarak geliştirilmesi, uluslararası alanda tanıtılmasıdır. Bu potansiyeller, konsept ve vaziyet planı aşamalarında etkinlik sonrası kullanımın da dikkate alınması

gerektiğini göstermektedir (Stimac ve Dimuccio 2020). Tüm bu çalışmalarda EXPO sonrası etkinlik mirasının planlanmasının ve uygulamasının önemine değinilmiştir. Fakat, etkinlik sonrası kullanıma dair herhangi bir kılavuz veya model tanımlanmamıştır. Bu nedenle, bu çalışmada genel kapsamlı bir model önerisi geliştirilmesi ve bu modelin EXPO 2016 Antalya örneği üzerinden değerlendirilmesi hedeflenmiştir. Model önerisinin geliştirilmesi ve geliştirilen model önerisinin EXPO 2016 Antalya alanı üzerinde değerlendirilmesi için vaka analizi yöntemi kapsamında uzmanlarla yarı-yapılandırılmış görüşmeler gerçekleştirilmiş, yarı-yapılandırılmış görüşmelerde uygulanan analitik hiyerarşi süreci (analytic hierarchy process - AHP) uygulaması sonucunda EXPO organizasyonları ile ilgili vaka özelinde ve genel çıkarımlar elde edilmiştir. Çalışma sonucunda elde edilen model önerisinin hem Türkiye’de hem de dünyada düzenlenmesi planlanan EXPO’lara ve diğer uluslararası etkinliklere yol göstermesi hedeflenmektedir.

2. KAYNAK TARAMASI

EXPO organizasyonları Sanayi Devrimi sonrasında ürünlerin, hammaddelerin, el sanatları ve sanayi ürünlerinin, makinelerin ve teknolojik yeniliklerin paylaşılması amacıyla ortaya çıkmıştır. Zaman içerisinde değişen yaşam koşulları sonucunda bu organizasyonların hedefi, geleceğe yön vermek ve son yüzyılda dünyada yaşanan temel insanlık problemlerine çözüm üretmek olmuştur. Yüzyıllar içinde EXPO'ların uygulanış biçimleri, içerikleri ve yöntemleri değişmiş olsa da hepsinde ortak olan nokta, farklı sektörleri, kültürleri ve vatandaşları bir araya getirmeleri, yenilikleri paylaşmaları, etkinlikler ve deneyimlerle farkındalık yaratmalarıdır. Yeni ürünlerin, teknolojilerin, mimari tasarımların deneme ve sergileme alanı olan EXPO'lar, aynı zamanda insan ve doğa ilişkisi kapsamında iklim, çevre, enerji, sürdürülebilirlik konularında fikir alışverişinde bulunmayı, en iyi çözümleri paylaşmayı ve iş birlikleri geliştirmeyi teşvik etmektedir. EXPO etkinlikleri hem dünyada yaşanan temel sorunlara çözüm bulmak için hem de sosyal, ekonomik ve kentsel gelişim için her zaman aracı olmayı hedeflemiştir.

Bu bölümde, EXPO'ların tarihsel süreç içindeki gelişimlerine, mimarlık ve kentsel yaşam ile ilişkilerine, EXPO organizasyonlarından sorumlu kuruluşlara ve bu kuruluşların ilkelerine, EXPO organizasyonlarının süreçlerine ve türlerine, Türkiye'de düzenlenen ve düzenlenmesi planlanan EXPO etkinliklerine, dünyada düzenlenen EXPO organizasyonlarının ev sahibi kentlere ve kentsel gelişime etkilerine ve Türkiye'de ilk kez düzenlenen Bahçecilik Sergisi olan EXPO 2016 Antalya'nın süreçlerine ve kente etkilerine yer verilmiştir.

2.1. EXPO Organizasyonlarının Tarihsel Süreci

EXPO'lar, farklı ülkeleri ve uluslararası kuruluşları bir araya getiren, uluslararası iletişimi ve iş birliğini kuvvetlendiren, küresel gündemler çerçevesinde belirli temalara yoğunlaşan, bu temalar kapsamında ziyaretçilerine eğitim ve deneyim sunmayı hedefleyen, yeni dinamikler yaratma potansiyeline sahip ve ev sahibi şehirlerin markalaşmasına ve kentsel gelişimine katkıda bulunan uluslararası etkinliklerdir (Hiller 1998; Kantürer 2016; Çelik ve Aslantaş 2018; Anonymous 1). “EXPO” kelimesinin Türkçe'deki karşılığı “sergi”dir (Çelik ve Aslantaş 2018; Karahan vd. 2021). Türk Dil Kurumu Sözlüğü (2023)'ne göre, sergi kelimesi, “halkın gezip görmesi, tanınması için uygun biçimde yerleştirilmiş ürünlerin, sanat eserlerinin tümü” ve “bir yerin, bir ülkenin veya çeşitli ülkelerin kendine özgü tarım, sanayi vb. ürünlerini tanıtmak için bunların uygun biçimde gösterildiği yer” şeklinde tanımlanmıştır. Kökeni Latince'den gelen ve “exposition” kelimesinin kısaltılmış hali olan “EXPO”nun anlamı “uluslararası sergi” veya “dünya sergisi”dir (Özer ve Özer 2009; Hür 2019). Sanayi Devrimi'nden sonra düzenlenmeye başlayan EXPO'ların temeli, ilk çağlardaki agora, forum, pazaryerleri ve karumlara, orta çağda ise arasta, kapalı çarşı ve panayırlara dayanmaktadır (Çelik ve Aslantaş 2018; Rızaoğlu 2022). Fakat, bu mekanların temel işlevi ticaretin gerçekleştirilmesini sağlamak iken EXPO'ların hedefi yeni ürünlerin ve yeniliklerin paylaşılması, ilerlemenin teşvik edilmesi ve halkın çeşitli diyalog ve deneyimlerle bilinçlendirilmesidir (Onbay 2020). Uzmanlar, EXPO'ları içinde bulundukları dönem ve sergilerin özellikleri bakımından üç dönemde kategorize etmişlerdir (Hughes 2012; Onbay 2020). Bu dönemler: (1) telefon, asansör gibi yeni icatların ilk kez ortaya çıktığı ve sergilendiği sanayileşme ve kültürel değişim dönemi (1851-1938), (2) temaların öne çıkması ve kültürel alışveriş dönemi (1939-1987) ve (3) ulusların markalaşması ve

sürdürülebilirlik dönemidir (1988’den günümüze). Son zamanlarda çeşitli ülkelerde farklı türlerde gerçekleştirilen EXPO’lar, bu üç dönemin unsurlarını bir arada barındırmaktadır (Hughes 2012).

İlk uluslararası sergi, 1851 yılında Londra’da “Tüm Milletlerin Sanayi Eserlerinin Büyük Sergisi (The Great Exhibition of Industry of All Nations)” adıyla etkinlik için Mimar Joseph Paxton tarafından tasarlanan Kristal Saray’da (Crystal Palace) düzenlenmiştir. Kısaca “Büyük Sergi (The Great Exhibition)” olarak adlandırılan etkinlik, dünyanın her yerinden endüstriyel ve teknolojik gelişmelere bağlı en iyi ve en gelişmiş ürünlerin sergilendiği, yeniliklerle ilgili ziyaretçilere ilham vermenin hedeflendiği ve fikir alışverişinin teşvik edildiği bir etkinlik olarak tarihe geçmiştir (De Groote 2005; Çelik ve Aslantaş 2018). 1 Mayıs-11 Ekim tarihleri arasında düzenlenen etkinlikte farklı ülkelerden gelen 6 milyonu aşkın ziyaretçi ilk defa böyle bir uluslararası etkinlikte toplanmış ve sergi tüm ziyaretçileri etkilemiştir (Smits ve Jansen 2012; Polat 2019). Kristal Saray, dökme demir ve camın ilk kez bir arada yapı malzemesi olarak kullanılması sebebiyle sergi mekanları için öncü bir tasarım olmakla birlikte modern sergi yapılarının ilk örneklerinden biri olmuştur (De Groote 2005; Eryeli 2017; Özkan 2017; Rızaoğlu 2022). Sergiden elde edilen gelirler Londra’daki Victoria ve Albert Müzesi, Bilim Müzesi ve Doğa Bilimleri Müzesi’ni inşa etmek üzere sanat ve bilime harcanmıştır (Polat 2019). Londra’daki ilk EXPO’nun ardından farklı kıtalarda ve ülkelerde birçok şehirde EXPO organizasyonu düzenlenmiştir (Anonymous 1). Sanayi Devrimi’ni ve arkasından gelen bilimsel ve teknolojik gelişmeleri merkezine alan bu sergiler, ülkelerin kültürlerini, mimari özelliklerini, teknolojik gelişmelerini diğer ülkelere tanıtması için öncü olmuştur. 1867 yılında Paris’te düzenlenen sergiden itibaren, etkinliğe katılım talebinin fazla olması ve etkinliğin tek binaya sığdırılamaması sebebiyle katılımcı ülkeler kendi pavyonlarını tasarlamaya ve inşa etmeye başlamıştır (Onbay 2020). Bu sergilerde, içinde bulunan çağın ihtiyaçları ve imkanları doğrultusunda geliştirilen dikiş makinesi, hesap makinesi, telefon, telgraf, floresan lamba, fener, daktilo, televizyon, asansör, yürüyen merdiven, sanal gerçeklik vb. icatlar tüm dünyaya tanıtılmıştır (De Groote 2005; Kantürer 2016; Özkan 2017; Hür 2019). Ayrıca, sergiler için inşa edilen Eyfel Kulesi, Atomium, Uzay İğnesi ve Vasco da Gama Köprüsü gibi anıtsal yapılar etkinlik mirası olarak tarihe geçmiştir (De Groote 2005; Çelik ve Aslantaş 2018; Hür 2019).

1851-1928 yılları arasında düzenlenen uluslararası sergilerde ev sahibi ülkelerin kendi etkinlik kurallarını ve organizasyonunu bağımsız olarak belirlemesi, şeffaflık ve bilgi eksikliği, EXPO’ların sayıca çoğalması ve farklı sergi türlerinin ortaya çıkması gibi sorunlara sebep olmuştur (Anonymous 1). Bu sorunların çözümü ile ilgili ilk olarak 1912 yılında Berlin Konferansı düzenlenmiştir. 16 ülkenin katıldığı diplomatik konferansta EXPO’nun sıklığı, ev sahibi ülkelerin rotasyonu ve terminolojik temelleri atılmış, fakat Birinci Dünya Savaşı nedeniyle 1928 yılına kadar gelişme sağlanamamıştır (Loscertales 2012). 1928 yılında Paris’te 40 ülkenin katıldığı görüşme sonucunda 31 ülke Uluslararası Sözleşme’yi imzalamış ve uluslararası sergiler için yeni bir döneme girilmiştir. Bu sözleşmenin ardından EXPO organizasyonları belirli kurallar çerçevesinde ve belirli bir sistemle organize edilmeye başlamıştır. Aynı zamanda, tarihsel süreç içinde sergilerin amaçları ve içerikleri endüstriyel ürünlerin ve yeniliklerin paylaşılmasından, insanlığın yüzleşmekte olduğu küresel sorunlara yönelik farkındalık oluşturulmasını ve çözüm üretilmesini hedefleyen uluslararası platformlar haline gelmesine evrilmiştir. Kısacası, 1851 yılından beri dünyada gerçekleşen yeniliklerin ve dönüşümlerin sergilenmesine ve

paylaşılmasına öncülük eden, kültürlerarası iletişim ve iş birlikleri için ortam sağlayan sergiler, içinde bulunulan dönemin siyasi, ekonomik ve sosyal akımlarını yansıtacak şekilde geçmiş, bugün ve gelecek arasında bağ kuran, dünyanın içinde bulunduğu ortak değerleri ve hedefleri paylaşan platformlardır (Anonymous 1).

2.1.1. EXPO organizasyonundan sorumlu kuruluşlar

1851'den beri düzenlenmekte olan uluslararası sergilerin sıklıklarını düzenlemek, etkinliklere katılan organizatörlerin ve katılımcıların hak ve sorumluluklarını tanımlamak ve etkinliklerin belirli standartlar çerçevesinde sürdürülmesini sağlamak amacıyla Paris'te düzenlenen görüşmede 1928 Uluslararası Sözleşmesi imzalanmış ve 1931 yılında Uluslararası Sergiler Bürosu (Bureau International des Expositions- BIE) kurulmuştur (Anonymous 1). BIE'nin kuruluşu ile EXPO'lar endüstriyel ürünlerin sergilendiği bir organizasyon olmaktan çıkıp küresel gündemlerin ve insani temaların işlendiği uluslararası organizasyonlara dönüşmüştür (De Groote 2005). Genel merkezi Paris'te bulunan BIE, üç haftadan uzun süren ve ticari nitelik taşımayan uluslararası sergileri düzenlemekten sorumlu kuruluştur. Bu kuruluş, 1931 yılında 31 üye devlet ile başlayan yolculuğuna, 2025 yılı itibarıyla 184 üye devlet ile devam eden hükümetler arası bir organizasyondur (Anonymous 1). Her üye devlet kendi ulusal hükümetleri tarafından atanan delegeler ile temsil edilmekte ve BIE'nin karar alma ve yönetim süreçlerinde yer almaktadır. BIE, EXPO etkinliklerinin kalitesini korumak, eğitim, inovasyon ve iş birliği konularında başarı sağlamak, organizatörlerin ve katılımcıların haklarını korumak hedefiyle EXPO'lara ev sahipliği yapacak şehirlerin seçilmesinden, adaylara ve seçilen ev sahibi ülkelere etkinlik yönetimi, ulusal markalaşma ve kamu diplomasisi hakkında uzmanlık verilmesinden, ev sahibi ülkenin ve katılımcıların BIE Sözleşmesine ve EXPO kurallarına uymasını sağlamaktan sorumludur (Anonymous 1).

Ev sahibi şehirlerin seçiminde BIE'nin tanımladığı herhangi bir ölçüt bulunmamaktadır. Seçimler, adayların hazırlıkları, sunumları ve BIE'ye üye olan ülkelerin oylamaları ile yapılmaktadır. Özer ve Özer (2009), aday şehirlerin ev sahibi olarak seçilmesinde etkili olan hazırlıkları şu şekilde açıklamışlardır: (1) EXPO için ciddi bir organizasyon yapılması ve tanıtım sürecinin gerçekleştirilmesi, (2) teknik ve gerekçeli açıklamalarla kentin EXPO temasına uyumluluğunun açıklanması, (3) evrensel bir tema belirlenmesi, (4) yerel halkın EXPO sürecine katılımının sağlanması, (5) temaya uygun EXPO alanı belirlenmesi, (6) mimaride yenilikçi yaklaşımlar ile özel bir EXPO mimarisi kurgulanması, (7) kentin alt ve üst yapılarının geliştirilmesi, (8) ülkeye ve kente özgü niteliklerin kullanılması ve (9) EXPO sonrası alanın kullanımının planlanması. Bu anlamda, EXPO'ların hazırlık sürecinde çok boyutlu ve farklı uzmanlıklar gerektiren planlamalara ihtiyaç duyulmaktadır.

EXPO organizasyonlarında anahtar nokta etkinliğin temasıdır. Ev sahibi ülkenin belirlediği temanın seçilmesi ve tanımlanmasından sonra ayrıntılı olarak geliştirilmesi, iletişim ve tanıtım faaliyetlerinin düzenlenmesi, sergi alanında ve sergi içeriklerinde uygulanması süreçlerinde BIE de yer almaktadır. "EXPO tuvaldir ve tema, EXPO'nun ana planını destekleyen temel vizyondur. ... Alanın fiziksel bir ayak izi bırakması gibi temanın da entelektüel ve sosyal izler bırakması gerekiyor" (Loscertales 2011). Her EXPO'da farklı evrensel konular üzerinden belirlenen temalar çerçevesinde katılımcılar (akademisyenler, uzmanlar, vatandaşlar vb.) bir araya gelmekte ve toplum üzerinde farkındalık oluşturulması ve yeni uygulamaların hayata geçirilmesi ile geleceğe yönelik

sürdürülebilir mirasların bırakılması hedeflenmektedir (Loscertales 2012). BIE Genel sekreteri Vicente Gonzalez Loscertales (2010a)'ın belirttiği üzere, 2000 yılından beri Birleşmiş Milletler toplantılarının ana gündemleri EXPO temalarının belirlenmesine yön vermektedir. 1987 yılında düzenlenen Birleşmiş Milletler Dünya Çevre ve Kalkınma Komisyonu'nda sürdürülebilirlik kavramı ilk defa uluslararası gündemde yer edinmiş ve “bugünün gereksinimlerine ve gelecek nesillerin de kendi ihtiyaçlarını karşılayabilmesine olanak tanınması” şeklinde tanımlanmıştır (WCED 1987). Birleşmiş Milletler, Dünya Doğayı Koruma Vakfı, UNESCO ve NASA gibi birçok uluslararası kuruluş, grup ve araştırmacı sürdürülebilirlik konusuna gündemlerinde yer vermekte ve küresel ölçekte sürdürülebilir kalkınmayı sağlamak için girişimlerde bulunmaktadır (Makinacı 2022). Bu çalışmalarla paralel olarak, EXPO 2000 Hannover'ın teması “İnsanlık, Doğa ve Teknoloji: Yükselen Yeni Bir Dünya”, EXPO 2005 Aichi'nin teması “Doğanın Bilgeliği”, EXPO 2008 Zaragoza'nın teması “Su ve Sürdürülebilir Kalkınma” ve EXPO 2010 Shanghai'ın teması “Daha İyi Şehir Daha İyi Yaşam” olarak belirlenmiştir. Benzer şekilde, Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Sözleşmesi'nin ardından, EXPO 2012 Yeosu'nun teması iklim değişikliğine vurgu yapmak amacıyla “Yaşayan Okyanus ve Sahil: Kaynakların Çeşitliliği ve Sürdürülebilir Faaliyetler”, EXPO 2015 Milano'nun teması ise “Gezegeni Beslemek, Yaşam için Enerji” teması ile düzenlenmiştir.

EXPO organizasyonlarından sorumlu bir başka kuruluş ise 1948 yılında İkinci Dünya Savaşı'nın sona ermesinden sonra Batı Avrupalı ulusal bitki yetiştiricilerinin Zürih'te bir araya gelerek temellerini attıkları Uluslararası Bahçe Bitkileri Üreticileri Birliği (The International Association of Horticultural Producers- AIPH)'dir. Yıllar içerisinde yürüttükleri çalışmalarıyla bahçecilik alanında küresel bir güç haline gelen AIPH, 2013 yılından beri Brüksel'de kayıtlı ve Birleşik Krallık'ta faaliyet gösteren, kâr amacı gütmeyen uluslararası bir kuruluş olarak faaliyetlerine devam etmektedir. AIPH'nin kuruluş gerekçeleri, bahçe bitkileri endüstrisinin ürünlerini kamuoyuna, işletmelere ve hükümetlere tanıtmak, dünyadaki bitki yetiştiricilerinin ihtiyaçlarına hizmet vermek, eğitmek ve çalışmalarını teşvik etmek, bilim ve teknolojiadaki araştırmaları paylaşmak, kentsel mekanlarda bitkilerin değerini ortaya koymak ve bitkilerin gezegendeki önemini vurgulamaktır (AIPH 2023a; Anonymous 2). AIPH Genel Sekreteri Tim Briercliffe, AIPH'nin önemini şu şekilde dile getirmiştir: “En büyük umudumuz, bitkilerin temel değerinin anlaşıldığı ve insanlık için atılan her adıma yansıtıldığı bir dünyadır. AIPH, bitkilerin gücü konusunda dünya şampiyonudur ve her zaman öyle kalacaktır. Doğa ile ilişkimiz geçmişimizde çok önemliydi. Geleceğimiz için de temeldir” (Anonymous 2). Bu hedefleri gerçekleştirebilmek için AIPH'ye üye olan 31 devlet arasında fiziksel ve dijital görüşmeler düzenleyerek bahçecilik alanında yeni fikirlerin ve tekniklerin paylaşımı teşvik edilmekte, en ilerici ve yenilikçi yaklaşımlarla sürdürülebilir uygulamalar tartışılmakta ve dünyanın en iyi bahçecilik sergileri kapsamında yerli ve yabancı ziyaretçiler için eğlence değeri olan yeşil kamusal alanlar düzenlenmektedir (Anonymous 2). AIPH, Uluslararası Bahçecilik Sergileri'nin organize edilmesinde uluslararası sorumluluğa sahip bir kuruluştur. Uluslararası Bahçecilik Sergileri, bahçe bitkileri alanındaki faaliyetlerine ek olarak, özel ve kamu yatırımlarını teşvik etmesiyle kentsel gelişim için aracı rolü üstelenen, ev sahibi şehrin kültürünün tanıtılmasını ve var olan kimliğinin güçlendirilmesini veya yeni bir kent kimliği yaratılmasını sağlayan, yerel ekonomileri güçlendiren, turizmi destekleyen, eğitim ve ilham olanakları barındıran etkinliklerdir (Anonymous 2).

Tüm dünyada Sanayi Devrimi'nden sonra sanayi, inşaat, teknoloji, tarım, sağlık ve turizm gibi sektörlerde yaşanan büyüme ve kalkınma girişimleri doğa, canlılar ve doğal kaynaklar üzerinde yıkıcı etkilere sebep olmuş ve bu durum sürdürülebilirlik kavramını gündeme getirmiştir (Hür 2019; Karahan vd. 2021). Sürdürülebilirlik konusu, “herkes için dengeli ve müreffeh bir gelecek inşa etmek, gezegeni bu nesil ve sonraki nesil için sürdürmek” hedefiyle AIPH'nin misyonunun temelidir (Anonymous 2). Sürdürülebilirlik kavramının, doğal kaynakları kullanan ve üreten bahçe bitkileri endüstrisi için önemli bir konu olması ve bahçecilik sergilerinin bu anlamda belirli düzenlemelere ve standartlara sahip olmasının hedeflenmesi sebebiyle Mart 2021'de AIPH Yönetim Kurulu tarafından Sürdürülebilirlik Politikası (AIPH 2021) onaylanmıştır. Bu politikayı temel alan AIPH Sürdürülebilirlik Stratejisi (AIPH 2022) ise sürdürülebilirlik konusundaki hedeflere ulaşmak için birtakım planlamaları ele almaktadır. Bu çalışmalar doğrultusunda, şehirlerde düzenlenen bahçecilik sergilerinin yeşil miraslara dönüşmesi, “Yeşil Şehir” girişiminin desteklenmesi ve sürdürülebilirlik konusunda en olumlu etkinin yaratılabilmesi için AIPH tarafından beş tematik alan belirlenmiştir. Bu tematik alanlar şu şekildedir (Anonymous 2):

- İklim eylemi: kentsel ortamlarda iklime uyum ve dirençlilik programlarını desteklemek için bitkiler ve yeşil alanların kullanılması,
- Biyoçeşitliliğin korunması: şehirlerde doğayı ve dünya çapında sürdürülebilir bahçecilik uygulamalarını teşvik etmek,
- Sürdürülebilir kaynak kullanımı ve kaynak yönetimi: döngüsel ekonomi ilkelerini benimsemek, plastik atıkları ve diğer kirlilik türlerini azaltmak, verimli üretimi ve etik tedarik zinciri yönetimini desteklemek,
- Eşitlik ve kapsayıcılık: bahçecilik değer zinciri, çeşitlilik ve insan hakları genelinde adil ve eşitlikçi uygulamaları destekleyerek herkes için bitki yetiştirmeyi ve yeşil alanları teşvik etmek,
- Eğitim ve farkındalık yaratma: insanları bitkilerin ve yetiştikleri yerlerin önemini takdir etmeye ve bitki yetiştirme yoluyla yerel çevrelerini korumak ve geliştirmek için harekete geçmeye teşvik etmek, bilgilendirmek ve ilham vermek.

Bu tematik alanlar birbirinden bağımsız değildir; her biri diğerini etkilemektedir ve sürdürülebilirliği etkili bir şekilde sağlamak için koordineli bir çalışma gerekmektedir (AIPH 2022). EXPO'lara ev sahipliği yapan şehirlerden ve ülkelerden etkinliğin planlanması, işletilmesi ve mirası aşamalarında bu beş öncelikli temanın geliştirilmesine katkıda bulunmaları beklenmektedir (AIPH 2022; AIPH 2023a). AIPH'nin sürdürülebilirlik konusuna ve uygulamalarına verdiği önem 1972 yılında Stockholm'de düzenlenen Birleşmiş Milletler Çevre Konferansı ile başlayan günümüzde de devam etmekte olan uluslararası toplantıların sürdürülebilirlik gündemi ile yakından ilişkilidir (Hür 2019). Bu anlamda hem BIE hem de AIPH güncel küresel problemler ve tartışmalar ışığında uluslararası sergilerde farkındalık yaratmayı hedeflemesi, eğitim, diyalog ve deneyimler gerçekleştirmeye devam etmesi bakımından önemli kuruluşlardır.

2.1.2. EXPO türleri

BIE ve AIPH kuruluşlarının bünyesinde dört çeşit EXPO düzenlenmektedir. Dünya Sergileri (World Expos), Özelleşmiş Sergiler (Specialised Expos) ve Milano Sergileri (Triennale di Milano) BIE tarafından düzenlenirken, A1 kategorisi Bahçecilik

Sergileri (Horticultural Expos) BIE ve AIPH iş birliği ile, B, C ve D kategorilerindeki Bahçecilik Sergileri ise AIPH tarafından organize edilmektedir.

Resmi olarak “Uluslararası Tescilli Sergiler” olarak adlandırılan Dünya Sergileri, hükümetler, şirketler, uluslararası kuruluşlar, organizasyonlar ve vatandaşlar arasında gerçekleştirilen, insani ve sosyal konuları ele alan evrensel bir tema doğrultusunda eğitim ve deneyim alanı sunan, ev sahibi şehirlerin ekonomik ve sosyal gelişimine katkı sağlayan ve milyonlarca ziyaretçiyi ağırlayan büyük ölçekli etkinliklerdir (Anonymous 1). Dünya Sergileri, ev sahibi şehirlerde dönüşümü sağlamak için mimari peyzaj ve kentsel mirasa önem vermektedir (Batuhan 2020; Rızaoğlu 2022). Her beş yılda bir, altı aya kadar süren etkinliklerdir (Çizelge 2.1.). 1851 yılından beri dünyanın farklı ülkelerinde ve şehirlerinde 36 ayrı Dünya Sergisi düzenlenmiştir (Çizelge 2.2.).

Çizelge 2.1. Dünya Sergilerinin özellikleri (Anonymous 1)

Resmi İsim	Uluslararası Tescilli Sergi
Düzenleyen	Ev sahibi ülke
Tema	Zamanımızın evrensel bir meydan okuması
Süre	Altı aya kadar
Sıklık	Her beş yılda bir
Boyut	Azami boyut yok
Pavyonlar	Katılımcılar kendi pavyonlarını inşa edebilir veya özel bir alan kiralayabilir
Resmi Katılımcı	Ülkeler ve uluslararası kuruluşlar
Resmi Olmayan Katılımcılar	Şehirler, bölgeler, şirketler, sivil toplum ve STK'lar

Çizelge 2.2. 1851 yılından beri düzenlenen Dünya Sergileri (Anonymous 1)

Dünya Fuarı	Tarih	Tema	Alan (hektar)	Ziyaretçi sayısı	Katılımcı ülke sayısı
EXPO 1851 London	01.05.1851–11.10.1851	Tüm Milletlerin Sanayisi	10.40	6,039,195	25
EXPO 1855 Paris	15.05.1855–15.11.1855	Tarım, Sanayi ve Güzel Sanatlar	15.20	5,162,330	28
EXPO 1862 London	01.05.1862–01.11.1862	Sanayi ve Sanat	11	6,096,617	39
EXPO 1867 Paris	01.04.1867–03.11.1867	Tarım, Sanat ve Güzel Sanatlar	68,70	15,000,000	42
EXPO 1873 Vienna	01.05.1873–31.10.1873	Kültür ve Eğitim	233	7,255,000	35
EXPO 1876 Philadelphia	10.05.1876–10.11.1876	Sanat, İmalat, Toprak ve Maden Ürünleri	115	10,000,000	35

Devamı diğer sayfada

Çizelge 2.2. 'nin devamı

Dünya Fuarı	Tarih	Tema	Alan (hektar)	Ziyaretçi sayısı	Katılımcı ülke sayısı
EXPO 1878 Paris	20.05.1878–10.11.1878	Yeni Teknolojiler	75	16,156,626	35
EXPO 1880 Melbourne	01.10.1880–30.04.1881	Tüm Milletlerin Sanat, İmalat, Tarım ve Endüstriyel Ürünleri	25	1,330,000	33
EXPO 1888 Barcelona	08.04.1888–10.12.1888	Güzel ve Endüstriyel Sanat	46,50	2,300,000	30
EXPO 1889 Paris	05.05.1889–31.10.1889	Fransız Devrimi'nin yüzüncü yıl kutlaması	96	32,250,297	35
EXPO 1893 Chicago	01.05.1893–03.10.1893	Amerika'nın keşfinin dördüncü yüzyılı	290	27,500,000	19
EXPO 1897 Brussels	10.05.1897–08.11.1897	Modern Yaşam	36	6,000,000	27
EXPO 1900 Paris	15.04.1900–12.11.1900	19. yüzyıl: genel bakış	120	50,860,801	40
EXPO 1904 St. Louis	30.04.1904–01.12.1904	Louisiana Purchase'in yüzüncü yıl kutlaması	500	19,694,855	60
EXPO 1905 Liege	27.04.1905–06.11.1905	Bağımsızlığın 75. Yılında anma	70	7,000,000	35
EXPO 1906 Milan	28.04.1906–11.11.1906	Ulaşım	100	-	40
EXPO 1910 Brussels	23.04.1910–07.11.1910	Tüm Milletlerin Sanat ve Bilim Eserleri, Tarım ve Endüstriyel Ürünleri	90	13,000,000	26
EXPO 1913 Ghent	26.04.1913–03.11.1913	Barış, Sanayi ve Sanat	130	9,503,419	24
EXPO 1915 San Francisco	20.02.1915–04.12.1915	Panama Kanalı'nın açılışının kutlaması	254	18,876,438	41

Devamı diğer sayfada

Çizelge 2.2. 'nin devamı

Dünya Fuarı	Tarih	Tema	Alan (hektar)	Ziyaretçi sayısı	Katılımcı ülke sayısı
EXPO 1929 Barcelona	20.05.1929– 15.01.1930	Sanayi, Sanat ve Spor	118	5,800,000	29
EXPO 1933 Chicago	27.05.1933- 12.11.1933 01.06.1934- 31.10.1934	Endüstri ve bilimsel araştırmalar arasındaki bağımsızlık	170	38,872,000	21
EXPO 1935 Brussels	27.04.1935- 03.11.1935	Ulaşım	152	20,000,000	25
EXPO 1937 Paris	25.05.1937- 25.11.1937	Modern yaşamda sanat ve teknoloji	105	31,040,955	45
EXPO 1939 New York	30.04.1939- 31.10.1939 11.05.1940- 27.10.1940	Yarının Dünyasını İnşa Etmek	500	-	54
EXPO 1949 Port-Au-Prince	08.12.1949- 08.06.1950	Barış festivali	-	250,000	18
EXPO 1958 Brussels	17.04.1958- 19.10.1958	Bir Dünya Görüşü: Yeni Bir Hümanizm	200	41,454,412	39
EXPO 1962 Seattle	21.04.1962- 21.10.1962	Uzay Çağındaki Adam	30	9,000,000	49
EXPO 1967 Montreal	28.04.1967- 29.10.1967	İnsan ve Dünyası	400	50,306,648	62
EXPO 1970 Osaka	15.03.1970- 13.09.1970	İnsanlık İçin İlerleme ve Uyum	330	64,218,770	77
EXPO 1992 Seville	20.04.1992- 12.10.1992	Keşif Çağı	215	41,814,571	108
EXPO 2000 Hannover	01.06.2000- 31.10.2000	İnsanlık- Doğa- Teknoloji: Yükselen Yeni Bir Dünya	160	18,100,000	174
EXPO 2005 Aichi	25.03.2005- 25.09.2005	Doğanın Bilgeliği	173	22,049,544	121
EXPO 2010 Shanghai	01.05.2010- 31.10.2010	Daha İyi Şehir, Daha İyi Yaşam	523	73,085,000	246

Devamı diğer sayfada

Çizelge 2.2. 'nin devamı

Dünya Fuarı	Tarih	Tema	Alan (hektar)	Ziyaretçi sayısı	Katılımcı ülke sayısı
EXPO 2015 Milan	01.05.2015-31.10.2015	Gezegeni Beslemek, Yaşam İçin Enerji	110	21,500,000	139
EXPO 2020 Dubai	01.10.2021-31.03.2022	Zihinleri Birleştirmek, Geleceği Yaratmak	438	24,102,967	-
EXPO 2025 Osaka Kansai	13.04.2025 – 13.10.2025	Yaşamlarımız İçin Geleceğin Toplumu Tasarlamak	155	-	-

Resmi olarak “Uluslararası Tanınmış Sergiler” olarak adlandırılan Özelleşmiş Sergiler, uluslararası gündemde yer alan konuları ele alan evrensel bir temaya sahip, sergi alanının organizatör tarafından inşa edildiği, katılımcıların belirlenen tema doğrultusunda iç ve dış mekanlarda kendi sergi alanlarını oluşturduğu etkinliklerdir (Anonymous 1). Özelleşmiş Sergiler, her iki Dünya Sergisi arasındaki süreçte, üç aya kadar süren etkinliklerdir (Çizelge 2.3.). BIE bünyesinde, 1936 yılından beri dünyanın farklı ülkelerinde ve şehirlerinde 34 ayrı Özelleşmiş Sergi düzenlenmiştir (Çizelge 2.4.).

Çizelge 2.3. Özelleşmiş Sergilerin özellikleri (Anonymous 1)

Resmi İsim	Uluslararası Tanınmış Sergi
Düzenleyen	Ev sahibi ülke
Tema	Kesin bir uluslararası ilgi konusu
Süre	Üç aya kadar
Sıklık	İki Dünya Sergisi arasında
Boyut	Sergi alanı en fazla 25 hektar ile sınırlıdır
Pavyonlar	Katılımcılar, organizatör tarafından sağlanan alanı özelleştirebilir
Resmi Katılımcı	Ülkeler ve uluslararası kuruluşlar
Resmi Olmayan Katılımcılar	Şehirler, bölgeler, şirketler, sivil toplum ve STK'lar

Çizelge 2.4. 1936 yılından beri düzenlenen Özelleşmiş Sergiler (Anonymous 1)

Özelleşmiş Fuar	Tarih	Tema	Alan (hektar)	Ziyaretçi sayısı	Katılımcı ülke sayısı
EXPO 1936 Stockholm	15.05.1936-01.06.1936	Havacılık	-	-	8

Devamı diğer sayfada

Çizelge 2.4. 'ün devamı

Özelleşmiş Fuar	Tarih	Tema	Alan (hektar)	Ziyaretçi sayısı	Katılımcı ülke sayısı
EXPO 1938 Helsinki	14.05.1938-22.05.1938	Uzay	-	-	25
EXPO 1939 Liege	20.05.1939-02.09.1939	Su Sanatı	50	-	8
EXPO 1947 Paris	10.07.1947-15.08.1947	Şehircilik ve Konut	6,35	-	14
EXPO 1949 Stockholm	27.07.1949-13.08.1949	Spor ve fiziksel kültür	-	-	14
EXPO 1949 Lyon	24.09.1949-09.10.1949	Kırsal Yaşam Alanı	110	-	-
EXPO 1951 Lille	28.04.1951-20.05.1951	Tekstil	15	1,500,000	22
EXPO 1953 Rome	26.07.1953-31.10.1953	Tarım	12	1,700,000	-
EXPO 1953 Jerusalem	22.09.1953-14.10.1953	Çölün Fethi	4,60	600,000	13
EXPO 1954 Naples	15.05.1954-15.10.1954	Navigasyon	100	-	25
EXPO 1955 Turin	25.05.1955-19.06.1955	Spor	-	120,000	11
EXPO 1955 Helsingborg	10.06.1955-28.08.1955	Çevredeki Modern İnsan	-	-	10
EXPO 1956 Beit Dagon	21.05.1956-20.06.1956	Narenciye	55	-	-
EXPO 1957 Berlin	06.07.1957-29.09.1957	Hansa Bölgesinin Yeniden İnşası	-	1,000,000	13
EXPO 1961 Turin	01.05.1961-31.10.1961	İnsan ve Çalışması- Teknolojik ve Sosyal Gelişmelerin Yüzyılı: Başarılar ve Beklentiler	50	5,000,000	19
EXPO 1965 Munich	25.06.1965-03.10.1965	Ulaşım	50,20	2,500,000	31
EXPO 1968 San Antonio	06.04.1968-06.10.1968	Amerika kıtasındaki medeniyetlerin buluşma noktası	39	6,384,482	23

Devamı diğer sayfada

Çizelge 2.4. 'ün devamı

Özelleşmiş Fuar	Tarih	Tema	Alan (hektar)	Ziyaretçi sayısı	Katılımcı ülke sayısı
EXPO 1971 Budapest	27.08.1971- 30.09.1971	Dünya çapında Av	35	1,900,000	35
EXPO 1974 Spokane	04.05.1974- 02.11.1974	Yarının Yeni ve Taze Çevresini Kutluyoruz	40	5,600,000	10
EXPO 1975 Okinawa	20.07.1975- 18.01.1976	Görmek İstedğimiz Deniz	100	3,485,750	35
EXPO 1981 Plovdiv	14.06.1981- 12.07.1981	Dünya- Yaşam Gezegeni	51	-	70
EXPO 1982 Knoxville	01.05.1982- 31.10.1982	Enerji Dünyayı Döndürüyor	29	11,127,780	16
EXPO 1984 New Orleans	12.05.1984- 11.11.1984	Nehirlerin dünyası- Yaşam kaynağı olarak tatlı su	34	7,335,000	15
EXPO 1985 Tsukuba	17.03.1985- 16.09.1985	Konutlar ve Çevre – Evdeki İnsan İçin Bilim ve Teknoloji	100	20,334,727	48
EXPO 1985 Plovdiv	04.11.1985- 30.11.1985	Buluşlar	5,80	1,000,000	54
EXPO 1986 Vancouver	02.105.1986 - 13.10.1986	Ulaşım ve İletişim: Hareket Halindeki Dünya- Temas Halindeki Dünya	70	22,111,578	55
EXPO 1988 Brisbane	30.04.1988- 30.10.1988	Teknoloji Çağında Eğlence	40	18,560,447	36
EXPO 1991 Plovdiv	07.06.1991- 07.07.1991	Barış dolu bir dünyanın hizmetinde gençlerin faaliyetleri	-	-	9
EXPO 1992 Genoa	15.05.1992- 15.08.1992	Christopher Columbus: Gemi ve Deniz	6	817,045	52

Devamı diğer sayfada

Çizelge 2.4. 'ün devamı

Özelleşmiş Fuar	Tarih	Tema	Alan (hektar)	Ziyaretçi sayısı	Katılımcı ülke sayısı
EXPO 1993 Daejeon	07.08.1993-07.11.1993	Yeni Bir Kalkınma Yolunun Zorlukları	90,10	14,005,808	141
EXPO 1998 Lisbon	22.05.1998-30.09.1998	Okyanuslar: Gelecek için bir miras	50	10,128,204	160
EXPO 2008 Zaragoza	14.06.2008-14.09.2008	Su ve sürdürülebilir kalkınma	25	5,650,943	108
EXPO 2012 Yeosu	12.05.2012-12.08.2012	Yaşayan okyanus ve kıyı	25	8,203,956	103
EXPO 2017 Astana	10.06.2017-10.09.2017	Geleceğin Enerjisi	25	3,977,545	137

Resmi olarak “Uluslararası Bahçe Bitkileri Sergisi” olarak adlandırılan Bahçecilik Sergileri, BIE ve AIPH kuruluşları tarafından organize edilmektedir. Bahçecilik Sergileri, ülkeler, bitki üreticileri ve tarım endüstrileri arasında eğitim, bilgi ve yeniliklerin paylaşılması, sektör içerisinde etkileşim oluşturulması ve aynı zamanda yeşil ekonomi, sürdürülebilirlik ve sağlıklı yaşam gibi konularda farkındalık oluşturma'nın hedeflenmesi bakımından önemli etkinliklerdir (Anonymous 1). Bahçecilik Sergileri, her iki Dünya Sergisi arasındaki süreçte ve her iki Bahçecilik Sergisi arasında en az iki yıl olacak şekilde, altı aya kadar süren etkinliklerdir (Çizelge 2.5.). 1960 yılından beri dünyanın farklı ülkelerinde ve şehirlerinde 23 ayrı Bahçecilik Sergisi düzenlenmiştir (Çizelge 2.6.).

Çizelge 2.5. Bahçecilik Sergilerinin özellikleri (Anonymous 1)

Resmi İsim	Uluslararası Bahçe Bitkileri Sergisi
Düzenleyen	Ev sahibi ülke
Süre	Altı aya kadar
Sıklık	İki Dünya Sergisi arasında, her Bahçecilik Sergisi arasında en az iki yıl arayla
Boyut	Boyut sınırı yok
Resmi Katılımcı	Ülkeler ve uluslararası kuruluşlar
Resmi Olmayan Katılımcılar	Şehirler, bölgeler, şirketler, sivil toplum ve STK'lar

Çizelge 2.6. 1960 yılından beri düzenlenen Bahçecilik Sergileri (Anonymous 1)

Bahçecilik Fuarı	Tarih	Tema	Alan (hektar)	Ziyaretçi sayısı	Katılımcı ülke sayısı
Floriade EXPO 1960 Rotterdam	25.03.1960-25.09.1960	Uluslararası Bahçecilik	50	4,000,000	-
IGA EXPO 1963 Hamburg	26.04.1963-13.10.1963	Ekonomi ve Kültür Açısından Tüm Kategorilerde Bahçe Bitkileri	76	5,400,000	35
WIG EXPO 1964 Vienna	16.04.1964-11.10.1964	Uluslararası Bahçecilik	100	2,100,000	28
Floralies EXPO 1969 Paris	23.04.1969-05.10.1969	Fransa'nın Çiçekleri ve Dünyanın Çiçekleri	28	2,400,000	17
Floriade EXPO 1972 Amsterdam	26.03.1972-01.10.1972	Uluslararası Bahçecilik tarafından gerçekleştirilen çabalar	75	4,300,000	-
IGA EXPO 1973 Hamburg	27.04.1973-07.10.1973	Uluslararası Bahçecilik	76	5,800,000	50
WIG EXPO 1974 Vienna	18.04.1974-14.10.1974	Uluslararası Bahçecilik	100	2,600,000	30
Floralies EXPO 1980 Montreal	17.05.1980-01.09.1980	İnsanın sosyo-kültürel faaliyetleri ile fiziksel çevresi arasındaki ilişki	40	-	23
Floriade EXPO 1982 Amsterdam	08.04.1982-10.10.1982	Uluslararası Bahçecilik	50	4,600,000	17
IGA EXPO 1983 Munich	28.04.1983-09.10.1983	Uluslararası Bahçecilik	72	11,600,000	23
EXPO 1984 Liverpool	02.05.1984-14.10.1984	Bahçe Bitkilerinin kaydettiği ilerleme	95	3,380,000	29

Devamı diğer sayfada

Çizelge 2.6. 'nın devamı

Bahçecilik Fuarı	Tarih	Tema	Alan (hektar)	Ziyaretçi sayısı	Katılımcı ülke sayısı
EXPO 1990 Osaka	01.04.1990- 30.09.1990	Doğa ve İnsanlığın Uyumlu Birlikteliği	140	23,126,934	83
Floriade EXPO 1992 Zoetermeer	10.04.1992- 12.10.1992	Bahçecilik kalite, teknik, bilim ve yönetim alanında sürekli bir yenilenme süreci içerisinde yer almaktadır	68	3,355,600	23
IGA EXPO 1993 Stuttgart	23.04.1993- 17.10.1993	Şehir ve Doğa- Sorumlu Yaklaşım	64	7,311,000	40
EXPO 1999 Kunming	01.05.1999- 31.10.1999	İnsan ve Doğa- 21. Yüzyıla yürüyoruz	218	9,427,000	70
Floriade EXPO 2002 Haarlemmer meer	25.04.2002- 20.10.2002	Hollanda bahçeciliğinin ve uluslararası bahçeciliğin 21. Yüzyılda yaşam kalitesine katkısı	140	2,071,000	30
IGA EXPO 2003 Rostock	25.04.2003- 12.10.2003	Bir Sahil Parkı. Yeni çiçekli dünya	100	2,600,000	32
EXPO 2006 Chiang Mai	01.11.2006- 31.01.2007	İnsanlığa Olan Sevgiyi İfade Etmek	80	3,848,791	32
Floriade EXPO 2012 Venlo	05.04.2012- 07.10.2012	Doğanın içinde tiyatronun bir parçası olun; yaşam kalitesine yaklaşın	66	2,046,684	38

Devamı diğer sayfada

Çizelge 2.6. 'nın devamı

Bahçecilik Fuarı	Tarih	Tema	Alan (hektar)	Ziyaretçi sayısı	Katılımcı ülke sayısı
EXPO 2016 Antalya	23.04.2016-30.10.2012	Çiçekler ve Çocuklar	112	4,693,571	54
EXPO 2019 Beijing	29.04.2019-07.10.2019	Yeşil Yaşa, Daha İyi Yaşa	503	9,340,000	110
Floriade EXPO 2022 Amsterdam-Almere	14.04.2022-09.10.2022	Büyüyen Yeşil Şehirler	60	685,189	32
EXPO 2023 Doha	02.10.2023-28.03.2024	Yeşil Çöl, Daha İyi Çevre	170	4,236,384	72

Bahçecilik Sergileri A1, B, C ve D kategorilerinde gerçekleştirilmektedir. Uluslararası Sergilere İlişkin Sözleşme'nin 4.B.2 maddesine göre, A1 kategorisi Bahçecilik Sergileri BIE ve AIPH kuruluşlarının onayı ve iş birliği ile organize edilmektedir. A1 kategorisinde düzenlenen Bahçecilik Sergileri için farklı ülkelerdeki sergiler arasında en az iki yıl, aynı ülkede düzenlenen sergiler arasında en az on yıl zaman aralığı bulunması gerekmektedir (AIPH 2023b). B, C ve D kategorisi Bahçecilik Sergileri ise AIPH tarafından düzenlenmektedir. A1, B, C ve D kategorilerinde düzenlenen Uluslararası Bahçecilik Sergileri'nin süreleri, etkinlik alanı, gereklilikleri ve başvuru koşulları Çizelge 2.7.'de özetlenmiştir.

Çizelge 2.7. A1, B, C ve D kategorisi Uluslararası Bahçecilik Sergileri'nin özellikleri (Anonymous 2)

Resmi isim	Süre	Minimum etkinlik alanı / özel gereklilikler	Başvuru
Dünya Bahçecilik Sergisi (A1)	3-6 ay	-Maksimum %10'unda binalar olacak şekilde minimum 50 hektarlık sergi alanı -Sergi alanının en az %5'i uluslararası katılımcılara ayrılmalı -Minimum 10 ülke katılımcı -Davetler diplomatik kanallardan yapılabilir	Etkinlik açılış tarihinden 6-12 yıl önce yapılmalı (BIE onayı gerekli)
Uluslararası Bahçecilik Sergisi (B)	3-6 ay	-Minimum %3'ü uluslararası katılımcılara ayrılmış olmak üzere minimum 25 hektarlık sergi alanı -Minimum 10 uluslararası katılımcı	Etkinlik açılış tarihinden 3-10 yıl önce yapılmalı

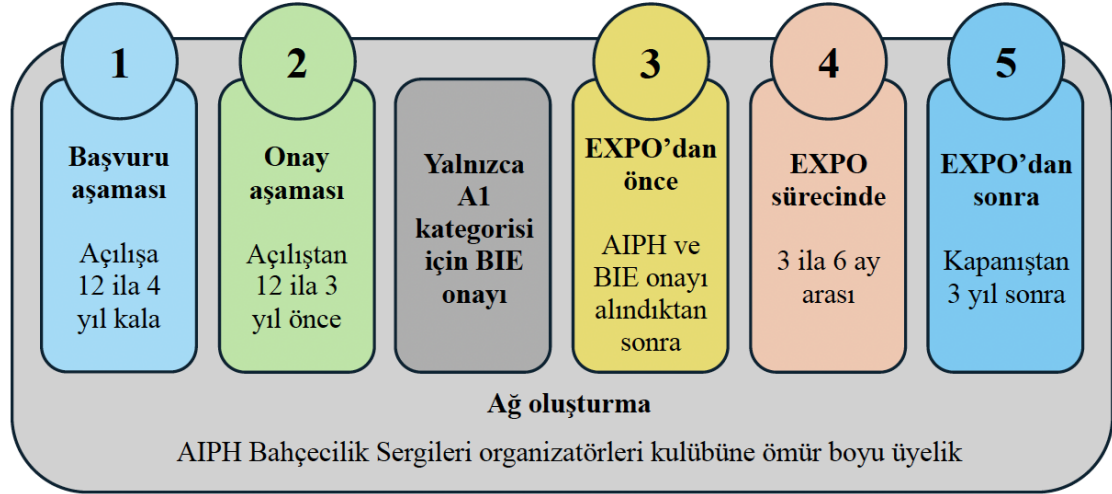
Devamı diğer sayfada

Çizelge 2.7. 'nin devamı

Resmi isim	Süre	Minimum etkinlik alanı / özel gereklilikler	Başvuru
Uluslararası Bahçecilik Gösterisi (C)	4-20 gün	-Minimum %10'u uluslararası katılımcılara ayrılmış olmak üzere minimum 6,000 metrekare sergi alanı -Minimum 6 uluslararası katılımcı	Yıllık gösteriler için etkinlik açılış tarihinden 6 ay-5 yıl önce yapılmalı, Yeni ve yıllık olmayan gösteriler için etkinlik açılış tarihinden 1-5 yıl önce yapılmalı
Uluslararası Bahçecilik Ticaret Fuarı (D)	Gereklilik yok	-Fuar katılımcılarının en az %60'ının bahçecilik ürünlerinin üretiminde veya bu sektörün tedarikinde yer alması gerekiyor -Sergiler konferans ve sempozyumları içerebilir	Yıllık fuarlar için etkinlik açılış tarihinden 6 ay-5 yıl önce yapılmalı, Yeni ve yıllık olmayan gösteriler için etkinlik açılış tarihinden 1-5 yıl önce yapılmalı

AIPH (2023b)'nin yayınladığı “A1 Kategorisi Dünya Bahçecilik Sergileri için AIPH Düzenlemeleri’ne (AIPH Regulations for Category A1 World Horticultural Exhibitions” göre, etkinlik süreci altı aşama ile tanımlanmıştır (Şekil 2.1.). Tüm uluslararası bahçecilik sergilerinde, ilk aşamada aday şehirler (organizatörler) hazırlık çalışmalarını yapmaya başlar. İkinci aşamada, organizatörler hedeflenen etkinlik tarihinden önce 4 ila 12 yıl arasında etkinliğe ev sahipliği yapmak için AIPH’ye başvuruda bulunur. Bu başvuru sırasında, organizatörün, EXPO’nun planlanması, inşa edilmesi, etkinliğin organize edilmesi ve yürütülmesi ile ilgili olarak ulusal hükümetin desteğini aldığını belgelemesi, EXPO konseptini geliştirmesi, fizibilite çalışmasını tamamlaması ve başvuru ücretini ödemesi gerekmektedir. Üçüncü aşamada, aday şehirler arasında hedeflenen etkinlik tarihinden önce 3 ila 12 yıl arasında Genel Kurul’da seçimler yapılarak ev sahibi şehir belirlenir. Ev sahibi şehrin belirlenmesinde organizatörlerin yaptığı sunumlar, tarihi ve etik nitelikteki özel nedenler, son sergiden yana geçen süre ve organizatör tarafından düzenlenen sergi/bahçe sayısı dikkate alınmaktadır. A1 kategorisindeki Bahçecilik Sergileri için bu aşamadan sonra BIE onayı alınır. Dördüncü aşamada, organizatörler, etkinlik alanının hazırlanması, etkinlik alanı dışındaki kalıcı ve geçici altyapı ve üstyapı çalışmalarının yapılması, uluslararası ilişkilerin kurulması, etkinliğin sosyal süreçlerinin planlanması, bütçe ve finansmanın yürütülmesi gibi konularda hazırlık yapar ve AIPH tarafından düzenli aralıklarla denetimlere tabi tutulur. Beşinci aşamada, etkinlik alanı ziyaretçilere açılır, 3 ila 6 ay arasında uluslararası organizasyon düzenlenir. Son olarak, altıncı aşamaya ilişkin olarak, organizatörden (1) etkinlik süresince sergi mekanı ve altyapı planı, (2) etkinlik kapanışından sonraki geçiş döneminde sergi mekanı ve altyapı planı (mülkiyet, sorumlu kurumlar ve zaman çizelgesi) ve (3) etkinlik sonrası sergi mekanı ve altyapı planı (mülkiyet, sorumlu kurumlar ve zaman çizelgesi) tanımlanması beklenir. Bu planlama doğrultusunda, etkinliğin sona ermesinden 3 yıl sonra etkinlik sonrası düzenlemelerin hayata geçirilmesi beklenir. Etkinlik mirası planlamasının bir parçası olarak, organizatör, etkinlik sona

erdikten sonra bilgi ve birikimlerin uzun vadede korunması ve devam ettirilmesi için miras planı oluşturmaktan ve bu planı AIPH ve EXPO mirasından sorumlu kuruluşlar ile paylaşmaktan sorumludur (AIPH 2023b). Bu süreçleri başarılı olarak tamamlayan EXPO etkinlikleri, bahçeciliğin önemini, çevreyi iyileştirmek ve ekonomileri güçlendirmek için rollerini topluma aktarmayı sağlamakta, kentlere kalıcı altyapı ve üstyapı düzenlemeleri ve yeşil alan mirası bırakmaktadır (Anonymous 2).

Şekil 2.1. Uluslararası Bahçecilik Sergileri aşamaları (Anonymous 2’den uyarlanmıştır)

İlk kez 1933 yılında gerçekleştirilen Milano Sergileri’nin resmi adı “Milano Dekoratif Sanatlar ve Modern Mimari Sergisi”dir. Katılımcılar arasında ülkeler, şehirler, bölgeler, üniversiteler, şirketler, tasarım merkezleri, sanat dernekleri, müzeler, kâr amacı gütmeyen kuruluşlar ve genç tasarımcılar bulunan Milano Sergileri, diğer EXPO etkinliklerinden farklı olarak mimarlık, tasarım ve zanaatkarlık konularında özelleşmiş ve belirli aralıklarla tekrar eden etkinliklerdir (Anonymous 1). 1933 yılından beri endüstri, sanat ve toplum arasında bütüncül bir vizyon geliştirmeyi hedefleyen 17 Milano Sergisi düzenlenmiştir (Çizelge 2.8.).

Çizelge 2.8. 1933 yılından beri düzenlenen Milano Sergileri (Anonymous 1)

Milano Fuarı	Tarih	Tema	Katılımcı sayısı
Triennale di Milano 1933	10.05.1933-31.10.1933	Stil-Medeniyet	11
Triennale di Milano 1936	31.05.1936-01.11.1936	Süreklilik-Modernite	11
Triennale di Milano 1940	06.04.1940-09.06.1940	Düzen-Gelenek	8
Triennale di Milano 1947	31.05.1947-14.09.1947	Ev	7
Triennale di Milano 1951	12.05.1951-05.11.1951	Ürünler-Standartlar	13

Devamı diğer sayfada

Çizelge 2.8. 'in devamı

Milano Fuarı	Tarih	Tema	Katılımcı sayısı
Triennale di Milano 1954	28.08.1954-22.11.1954	Prefabrikasyon-Endüstriyel Tasarım	16
Triennale di Milano 1957	27.07.1957-04.11.1957	Günümüz Medeniyetinde İfade Kalitesinin Artırılması	18
Triennale di Milano 1960	16.07.1960-04.11.1960	Ev ve Okul	17
Triennale di Milano 1964	12.06.1964-27.09.1964	Boş zaman	14
Triennale di Milano 1968	23.06.1968-28.07.1968	Büyük Sayı	14
Triennale di Milano 1988	21.09.1988-18.12.1988	Dünya Şehirleri ve Metropollerin Geleceği	12
Triennale di Milano 1992	06.02.1992-03.05.1992	Nesneler ve Doğa Arasındaki Yaşam: Planlama ve Çevrenin Zorlukları	17
Triennale di Milano 1996	22.02.1996-05.05.1996	Kimlikler ve Farklılıklar	27
Triennale di Milano 2016	02.04.2016-12.09.2016	21. yüzyıl. Tasarımdan Sonra Tasarım	32
Triennale di Milano 2019	01.03.2019-01.09.2019	Kırık Doğa: Tasarım İnsanın Hayatta Kalmasını Sağlıyor	21
Triennale di Milano 2022	15.07.2022-11.12.2022	Bilinmeyen Bilinmeyenler. Gizemlere Giriş	-

2.2. Türkiye’de Düzenlenen ve Düzenlenmesi Planlanan EXPO’lar

Türkiye, 1867 yılında Paris’te düzenlenen uluslararası sergiden beri EXPO etkinliklerine katılım göstermektedir. BIE’ye 2004 yılında ve AIPH’ye 2008 yılında resmi olarak üye olmuştur. Türkiye’de organize edilen ilk EXPO 2016 yılında Antalya’da A1 kategorisi Bahçecilik Sergisi olarak gerçekleştirilmiştir. EXPO 2016 Antalya’nın ardından, 2022 yılında Hatay’da B kategorisi, 2023 yılında Kahramanmaraş’ta B kategorisi ve 2025 yılında İstanbul’da D kategorisi Bahçecilik Sergileri düzenlenmiştir. Gelecekte dönemde 2027 yılında İzmir’de C kategorisi Bahçecilik Sergisinin düzenlenmesi AIPH tarafından onaylanmıştır.

2.2.1. EXPO 2016 Antalya

Antalya’nın A1 kategorisindeki Uluslararası Bahçecilik Sergisi’ne ev sahibi olmak amacıyla yaptığı başvuru 24 Kasım 2011’de BIE’nin 150. Genel Kurul toplantısında onaylanmıştır. Bunun sonucunda, EXPO 2016 Antalya, Türkiye’de düzenlenen ilk uluslararası sergi olarak tarihe geçmiştir (Hür 2019). Yaklaşık altı ay süren serginin açılışı etkinliğin “Çiçekler ve Çocuklar” temasıyla uyumlu olacak şekilde 23 Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı’nda gerçekleştirilmiştir. Türkiye’nin turizm

faaliyetleri açısından önde gelen şehirlerden biri olan Antalya'nın Aksu ilçesinde 112 hektar arazide düzenlenen etkinlik alanı, etkinliğin simgesel yapıları olan EXPO Kulesi ve EXPO Gölü çevresinde düzenlenmiştir (Şekil 2.2.). EXPO 2016 Antalya'da "Çiçekler ve Çocuklar" ana temasının yanı sıra "Tarih", "Biyçeşitlilik", "Sürdürülebilirlik" ve "Yeşil Şehirler" alt temalarıyla ilişkili olarak başta çocuklar olmak üzere farklı yaş gruplarına hitap eden eğitimler, konferanslar ve çeşitli etkinlikler gerçekleştirilmiştir. Ayrıca, 54 uluslararası katılımcı açık ve kapalı sergi alanları ile etkinliğe katkı sağlamış ve yaklaşık altı aylık sürede 4,693,571 kişi EXPO alanını ziyaret etmiştir (Çizelge 2.9.).

Şekil 2.2. EXPO 2016 Antalya resmi haritası (Anonymous 3)

Çizelge 2.9. EXPO 2016 Antalya A1 kategorisi Bahçecilik Sergisi'ne dair bilgiler (Anonymous 3)

Kategori	A1 Kategorisi Uluslararası Bahçecilik Sergisi
Tarih	23.04.2016 - 30.10.2016
Tema	Çiçekler ve Çocuklar
Alan (hektar)	112
Ziyaretçi sayısı	4,693,571
Katılımcı ülke sayısı	54

Türkiye’de düzenlenen ilk EXPO olan EXPO 2016 Antalya’nın başvuru, hazırlık, etkinlik ve etkinlik sonrası süreçlerine dair detaylı bilgilere çalışmanın diğer bölümlerinde yer verilmiştir.

2.2.2. EXPO 2022 Hatay

AIPH onaylı B kategorisi Uluslararası Bahçecilik Sergisi'nin 2021 yılında Hatay'da düzenlenmesi 23 Ocak 2017'de onaylanmış, fakat tüm dünyayı etkileyen Covid-19 salgını sebebiyle etkinliğin açılışı 2022 yılına ertelenmiştir. Hatay ilinin Antakya'ya bağlı Kisecik mevkiinde 22 hektarlık arazide ve İskenderun'a bağlı Karaağaç mevkiinde 10 hektarlık arazide olmak üzere iki ayrı bölgede organize edilen EXPO'yu yaklaşık 1,083,568 kişi ziyaret etmiştir (Anonymous 4) (Şekil 2.3.) (Çizelge 2.10.).

Şekil 2.3. EXPO 2022 Hatay Antakya ve İskenderun alanlarının üç boyutlu haritası (Anonim 1)

Çizelge 2.10. EXPO 2022 Hatay B kategorisi Bahçecilik Sergisi'ne dair bilgiler (Anonymous 4)

Kategori	B Kategorisi Uluslararası Bahçecilik Sergisi
Tarih	01.04.2022 - 30.06.2022
Tema	Medeniyetler Bahçesi
Alan (hektar)	22 hektar ve 10 hektar
Ziyaretçi sayısı	1,083,568
Katılımcı ülke sayısı	10

Birçok medeniyete ev sahipliği yapmış olan Hatay, kültürel mirasının yanı sıra gastronomi alanındaki ürünleriyle UNESCO tarafından tescillenmiştir. Hatay'ın sahip olduğu kültürel mirası, tıbbi ve tarımsal değeri, gastronomi kültürünü ve doğal zenginliklerini dünyayla paylaşmak amacıyla EXPO 2022 Hatay'ın ana teması "Medeniyetler Bahçesi" olarak belirlenmiştir (Anonim 1). EXPO alanında kültür, turizm, gastronomi, sanat ve botanik alanlarında atölye ve etkinliklere yer verilmiş, ulusal ve uluslararası katılımcıların hazırladığı açık ve kapalı mekanlarda bahçe bitkileri sergilenmiştir. Ayrıca, Hatay'ın farklı kültürleri kucaklayan sosyal zenginliğini vurgulamak amacıyla barışı sembolize eden ve "Birlikte Yaşamak" adı verilen mozaik, 45 metre çapı ve 1,600 metrekare boyutları ile Guinness Dünya Rekorları'na dünyanın en büyük mermer taş mozaïği olarak kaydedilmiştir (Anonymous 4). Bu mozaik, Türkiye'nin farklı bölgelerinden getirilen 40 farklı renge sahip 16,000,000 küçük taşla oluşturulmuştur (Şekil 2.4.).

Şekil 2.4. a) EXPO 2022 Hatay Antakya alanı; b) "Birlikte Yaşamak" mozaïği (Yazarın kendi arşivi)

EXPO sonrası süreç ile ilgili olarak, EXPO için inşa edilen tüm mekanların dönüştürülerek yeniden kullanılabilir hale getirilmesi, 15,000 seyirci kapasitesine sahip amfi tiyatrunun açık hava sineması gösterimleri, gösteriler ve konserler için kullanılması, çocuklar için kütüphane ve oyun alanları oluşturulması, her yıl düzenli olarak forumlar ve festivaller düzenlenmesi hedeflenmiştir (Anonymous 4). Ne yazık ki, 6 Şubat 2023 tarihinde Türkiye’de gerçekleşen Kahramanmaraş merkezli deprem felaketinde Hatay’da büyük kayıplar yaşanmıştır. EXPO 2022 Hatay alanı, büyük açık ve kapalı alanlar barındırması sebebiyle bu süreçte afet sonrası geçici barınma alanı olarak kullanılmıştır. Gelecek süreçte, EXPO alanının etkinlik sonrasında nasıl kullanılacağına dair yeterli bilgi bulunmamaktadır.

2.2.3. EXPO 2023 Kahramanmaraş

Kahramanmaraş, tekstil, kuyumculuk ve metal sektörlerinde Türkiye ekonomisi içinde önemli bir yere sahip ve aynı zamanda mutfak kültürüyle de önde gelen şehirlerden biridir (Anonim 2). Kahramanmaraş kentinin B kategorisi Uluslararası Bahçecilik Sergisi başvurusu 2018 yılında AIPH tarafından onaylanmış ve EXPO alanı olarak Oniki Şubat Rekreasyon Alanı belirlenmiştir (Anonymous 5). Oniki Şubat Belediye Başkanı Hanefi Çiçek, EXPO’ların ev sahibi şehir ve ülkelere ekonomik, siyasi, kültürel katkılarının yanı sıra hızlı şehirleşme ve sanayileşmenin yarattığı problemleri çözmek konusunda farkındalık oluşturduğunu ve EXPO 2023 Kahramanmaraş’ın bu amaçlara uygun şekilde tasarlandığını ifade etmiştir (Anonim 2). EXPO etkinliğinin şehir ekonomisine katkıda bulunması, bahçe ve süs bitkileri sektörünün hareketlenmesi, katılımcı ülkeler arasında ortak yatırım ve istihdam olanaklarının yaratılması hedeflenmiştir (Anonim 2).

EXPO alanı büyük bir yapay göl etrafında müze, deneyim ve inovasyon merkezi, alışveriş alanı, eğlence alanı, restoranlar, hobi evleri, uluslararası ve ulusal bahçeler olacak şekilde tasarlanmıştır (Şekil 2.5.). 21. yüzyılın önemli konuları olan kentleşme problemleri, doğal kaynakların tükenmesi ve iklim krizi gibi geleceği tehdit eden durumlara yönelik küresel kentleşmeden beklenen yeni durumu değerlendirmek için EXPO teması “Doğa Dostu Kent ve Duyarlılık” olarak belirlenmiştir (Çizelge 2.11.). Ana tema ile ilişkili olarak, “Çocuklar için doğa esaslı eğitim”, “Kentsel dönüşümün biyofilik tasarımı”, “Kentsel bahçe bitkileri ve yöresel yemek” ve “Sadeliğin bilgeliği” alt temalarında eğitim, uygulama ve etkinliklerin düzenlenmesi planlanmıştır (Anonim 2).

Şekil 2.5. EXPO 2023 Kahramanmaraş etkinlik alanı haritası (Anonim 2)

Çizelge 2.11. EXPO 2023 Kahramanmaraş B kategorisi Bahçecilik Sergisi’ne dair bilgiler (Anonymous 5)

Kategori	B Kategorisi Uluslararası Bahçecilik Sergisi
Tarih	14.10.2023 - 14.01.2024
Tema	Doğa Dostu Şehir ve Duyarlılık
Alan (hektar)	78
Ziyaretçi sayısı	600,000
Katılımcı ülke sayısı	22

EXPO 2023 Kahramanmaraş için, hedeflenen ziyaretçi sayısı 2,000,000 olarak belirlenmiştir. Fakat, 6 Şubat 2023 tarihinde gerçekleşen deprem felaketinin merkezinin Kahramanmaraş olması sebebiyle, hedeflenen ziyaretçi sayısına ulaşamamıştır. Ayrıca, yerel yönetimin hedeflediği ekonomik, siyasi ve kültürel paylaşım ortamının sağlanıp sağlanmadığına ve alanın etkinlik sonrasında nasıl değerlendirileceğine dair yeterli bilgi bulunmamaktadır.

2.2.4. EXPO 2025 İstanbul

İstanbul’da 8-11 Ekim 2025 tarihleri arasında D kategorisi Uluslararası Bahçecilik Ticaret Sergisi düzenlenmiştir (Anonymous 2). 4. İstanbul Peyzaj, Peyzaj Malzemeleri, Süs Bitkileri, Park ve Bahçeler Fuarı kapsamında düzenlenen etkinlikte Türkiye’nin farklı üretim bölgelerinden gelen süs bitkileri üreticileri katılımı ile peyzaj tasarım, uygulama, peyzaj malzemeleri konularında ihtiyaçlara cevap verebilecek iş birliklerinin kurulması, bilgilerin paylaşılması ve üreticilerin ticaret ağının genişletilmesi hedeflenmiştir (Anonim 3).

2.2.5. EXPO 2027 İzmir

İzmir’in Uluslararası Bahçecilik Sergisi’ne ev sahipliği yapması AIPH tarafından onaylanmış, fakat etkinliğin hazırlığı sürecinde yaşanan hukuki problemler sebebiyle etkinlik alanı, serginin türü ve kapsamında değişiklikler yapılmasına karar verilmiştir. İlk projede, “Uyum İçinde Yaşamak” ana temasıyla gerçekleştirilmesi planlanan B kategorisi Uluslararası Bahçecilik Sergisi’nin “Süs ve tarım bitkilerinin geçmişi”, “Tohum dirençliliği”, “İklim dirençliliği” ve “Peyzaj tasarımının geleceği” alt temalarında eğitim, atölye ve etkinliklerle desteklenmesi hedeflenmiştir (Anonim 4). Bu projede EXPO alanı, İzmir’in kent merkezinde Konak ilçesine bağlı Yeşildere bölgesi olarak belirlenmiştir. Yeşildere, su kemerleri ile tarihi değere sahip, 20. yüzyılın ikinci yarısında sanayi tesislerinin yer aldığı ve bu dönemde alanın gecekondulaştığı, günümüzde de fiziksel, sosyal ve ekonomik problemlere sahip bir gecekondulu bölgesidir (Ece Kaya 2020). 100 hektar alan içerisinde 35 hektarlık kullanım alanı olarak tasarlanan EXPO alanının etkinlik boyunca ziyaretçilerini ağırlaması ve etkinlik sonrasında yaşayan bir kent parkı olarak İzmir’e kazandırılması planlanmıştır (Anonim 4) (Şekil 2.6.). Bu projede, EXPO alanının Yeşildere olarak belirlenmesiyle hem bölgenin kentsel gelişimin bir parçası olması hem de İzmir’in uluslararası ortamda tanıtılması hedeflenmiştir (Anonim 5).

Şekil 2.6. a) Yeşildere'nin EXPO-öncesi durumu; b) Hedeflenen EXPO alanı (Anonim 5)

Yeşildere'de kamulaştırma çalışmaları başlamasına rağmen hukuki süreçlerin sonuçlanmaması ve etkinlik alanı hazırlıklarının yeterince hızlı ilerleyememesi etkinliğin kategorisinde ve kapsamında değişikliğe gidilmesine neden olmuştur (Anonim 6; Anonim 7). Yerel yönetim ve AIPH yetkililerinin iş birliğiyle Pınarbaşı, Urla ve Güzelbahçe'de incelenen araziler sonucunda etkinliğin şehir merkezinde yer alan İnciraltı Kent Ormanı'nda gerçekleştirilmesi kararlaştırılmıştır (Anonim 6). C kategorisi Uluslararası Bahçecilik Gösterisi'nde "Tek Sağlık" konseptiyle insan, hayvan ve çevre sağlığını birbiriyle ilişkilendiren, kesintisiz bir sağlık döngüsünü evrensel sahnede sunmayı hedefleyen, İnciraltı bölgesinin zengin florasını ve hassas ekosistemini yansıtan bir deneyim sunulması hedeflenmiştir (Anonim 7). 4-30 gün sürmesi planlanan etkinlik alanında ekosistem bütünlüğünü bozmayan geçici yapıların yer alması, etkinlik sonrasında da Kent Ormanı'nın yenilenmiş ve zenginleşmiş bir kamusal alan olarak bölgedeki ekosistem koruma çalışmalarına kalıcı olarak katkı sağlaması beklenmektedir (Anonim 7).

Özetle, Türkiye'nin EXPO gibi uluslararası organizasyonlara ev sahipliği yapması ve organizasyonları başarı ile tamamlaması hem ev sahibi kentler için hem de toplum için oldukça önemlidir (Polat 2019). Bu organizasyonlara ev sahipliği yapmak uluslararası iş birliği ve yatırım elde etmek, ekonomik kalkınma sağlamak, turizm faaliyetlerini canlandırmak, ulusal ve yerel kültürü tanıtmak ve kentsel gelişime katkı sağlamak bakımından çeşitli potansiyeller barındırmaktadır. Bu nedenle, ülkemizde gerçekleştirilen ve planlanan uluslararası organizasyonların etkinlik hazırlığında hem etkinlik sürecinin hem de etkinlik sonrası sürecinin ev sahibi kente ve topluma en faydalı olacak şekilde planlanması gerekmektedir.

2.3. EXPO Organizasyonlarının Kentsel Gelişime Etkileri

BIE Genel Sekreteri Vicente Gonzalez Loscertales (2006)'e göre, EXPO'lar, etkinlik süresi üç ile altı ay arasında değişmesine rağmen, ev sahibi ülkelerde kentsel, ekonomik ve kültürel yenilemenin stratejik araçları olarak hizmet etmektedir. Aynı zamanda, EXPO'lar, mimari tasarım ve yapım sektöründe yeni yapım tekniklerinin, malzemelerin kullanılması ve var olanların geliştirilmesi bakımından pek çok yeniliğe tanıklık etmiştir (Makinacı 2022). Bir EXPO'nun uzun vadede başarılı olabilmesi için ekonomik ve kültürel etkilerinin yanı sıra inşa edilen alan ve etkinlik için kentte gerçekleştirilen diğer çalışmaların şehir planlaması doğrultusunda şehrin stratejik planına entegre edilmesi gerekmektedir. Bu uygulama kentte hedeflenen dönüşümü hızlandıracak

ve kolaylaştıracaktır. Ayrıca, EXPO etkinlikleri kapsamında düzenlenen yeşil alanlar, ulaşım sistemleri, inşa edilen yapılar, sembol yapılar vb. etkinlik mirası olarak kente kazandırılmaktadır (Kantürer 2016). Etkinlik mirası etkinlik öncesinde doğru planlandığı takdirde ve etkinlik sonrasında da aktif bir şekilde kullanıma devam ettirildiğinde kentlilerin ve kentsel yaşamın önemli bir parçası haline gelmektedir. Loscertales (2006) EXPO'ların kentler için etkisini ve önemini şu şekilde ifade etmiştir:

“EXPO'lar, bir kentin gelecekteki düzenine, sınırları içindeki hareketliliğe ve destekleyeceği sosyal, ekonomik ve kültürel faaliyetlere ilişkin bir vizyonu hayata geçirmek için seçtiği geçiş töreni olarak düşünülebilir. EXPO'ların tetiklediği kentsel yenilenmeye eşlik edecek eylemler, diğerlerinin yanı sıra, belirli alanların yenilenmesini, genel veya kısmi markalaşmayı veya yeniden markalaşmayı ve şehrin altyapı sistemlerinin (ulaşım, telekomünikasyon, ağlar vb.) yeniden yapılandırılmasını içerecektir.”

Bir ülkenin uluslararası bir organizasyona ev sahipliği yapmak için teklif vermeye karar verdiği andan ev sahibi seçilmesine ve etkinlik hazırlıkları aşamasına kadar geçen sürede ekonomi, turizm, sağlık, sosyal, kültürel, sportif, çevresel vb. birçok alanda uzun vadeli hedeflere ulaşmak için etkinlikten yararlanma fırsatları bulunmaktadır (Kaplanidou vd. 2016; Mirzayeva vd. 2020). Bu fırsatlardan yararlanmak adına ev sahibi kent için etkinliğin rolü önem taşımaktadır. EXPO'ların ev sahibi kent için rolünün değerlendirilmesinde “bir şehirde büyük bir uluslararası etkinlik mi yoksa sergi içeren bir kentsel yeniden gelişim süreci mi” sorusu etkili olmaktadır (Matias Ferreira 1997 akt. Carrière ve Demazière 2002). EXPO'lar bazı kentlerde işlevini yitirmiş alanların etkinlik alanı olarak belirlenmesi, bu alanların etkinlik kapsamında dönüştürülmesi, ulaşım ve altyapısının geliştirilmesi aracılığıyla kente yeniden kazandırılmasına öncülük etmiştir (Kantürer 2016). Ece Kaya ve Erbaş (2022)'ın 1998 yılında Lizbon'da düzenlenen EXPO ile 2016 yılında Antalya'da düzenlenen EXPO'nun ev sahibi kentlere bıraktıkları etkinlik miraslarını karşılaştırdıkları çalışmada, kentsel gelişim ve mekansal sürdürülebilirlik bakımından EXPO Lizbon'un bir araç, EXPO Antalya'nın ise bir amaç olarak değerlendirildiği sonucuna varılmıştır. Bu sonuç doğrultusunda, EXPO alanlarının ev sahibi kentte kentsel gelişimin bir parçası olabilmesi için etkinlik sırasında ve sonrasında mekansal kullanımlarının planlanması, etkinlik alanının kentle ilişkilendirilmesi, sosyal yaşamın ve ekonomik istihdamın sürdürülmesinin gerekliliği vurgulanmıştır.

EXPO organizasyonlarının etkileri kentin planlaması, tasarımı ve gelişimi süreçlerindeki izleri yeniden geliştirilen bölgelerde, parklarda, sahillerde, kamusal alanlarda ve ulaşım sistemlerinde görülmektedir (Minner ve Abbott 2020). Bryson (2012)'un çalışmasında aktardığı üzere, 1974 yılında Washington eyaletinin Spokane şehrinde düzenlenen Dünya Sergisi'nde şehir merkezinde önceden sanayi alanı olarak kullanılan ve zaman içinde işlevsiz kalmış bir bölge EXPO kapsamında kentsel yenileme ve kentsel çevrecilik stratejileri kapsamında yeniden düzenlenmiş ve geliştirilmiştir. Bu süreçte bölgede yaşayan düşük gelirli kent sakinlerinin yerinden edilmesi kentlileri olumsuz yönde etkilemiştir. Farklı etkileri barındıran bir başka örnek ise De Groote (2005)'nin belirttiği üzere, 20. yüzyılın son Dünya Sergisi olan EXPO 1992 Seville'dir. Etkinlik öncesinde ulaşım sistemi geliştirilmiş, yeni oteller ve restoranlar inşa edilmiş, 112 katılımcı ülke ve yaklaşık 41 milyon ziyaretçi ile unutulmaz bir organizasyon düzenlenmiş, kent turizm destinasyonu olarak dünyaya tanıtılmıştır. Fakat, etkinlik sonrasında altyapı çalışması borçlarının devam etmesi, işsizliğin artması, otellerde ve

gayrimenkul yatırımlarında fiyatların düşmesi ekonomik etkinin uzun vadede olumsuz yönde olmasına sebep olmuştur. Bu anlamda, etkinliğin kentsel gelişime etkileri etkinlik öncesinde gerçekleştirilen kısa ve uzun vadeli planlamalara bağlı olmakla birlikte, bu etkilerin olumlu veya olumsuz ne yönde olduğu uzun vadede anlaşılmaktadır (De Groote 2005). Etkinlik alanının ve etkinlik kapsamında kentte gerçekleştirilen düzenlemelerin uzun vadede kent için etkili ve verimli olabilmesi için planlama, hazırlık, etkinlik ve etkinlik sonrası süreçlerin karar alma aşamalarında toplum katılımının ve çok paydaşlı iş birliğinin sağlanması gerekmektedir (Lamberti vd. 2011).

Rızaoğlu (2022), EXPO organizasyonlarının başarısının ve etkisinin artırılması için (1) tema ile iş birliği kurulmasının, (2) yer seçiminin EXPO süreci ve sonrasında ihtiyaçları karşılayabilecek nitelikte olmasının, (3) ulaşım imkanlarının yeterli olmasının, (4) kente özgü ve yenilikçi mimari tasarım yaklaşımlarının uygulanmasının, (5) sürdürülebilirlik ilkelerine bağlı kalınmasının ve (6) etkinliğin kentin markalaşmasına ve dönüşümüne katkı sağlamasının etkili olacağını belirtmiştir. Bu kriterleri dikkate alan organizasyonlar, ulaşım, altyapı, konaklama, iletişim, tanıtım, pazarlama, eğitim, eğlence ve kültürel faaliyetler gibi konularda yeterli donanımına sahip olup kentsel gelişime katkı sağlamaktadır. Kantürer (2016)'ın belirttiği üzere, EXPO alanı ve çevresinde şehir ve ülke dışından gelen ziyaretçiler için yeterli konaklama, yeme-içme ve sosyal hizmetlerin bulunması, otopark alanları, toplu taşıma ile ulaşım kolaylığı, otoyol, havaalanı veya otobüs terminali gibi şehirlerarası ulaşım istasyonlarına yakınlığı başarılı EXPO'larda görülen bazı özelliklerdir.

EXPO organizasyonlarının kentsel gelişimin bir parçası olabilmesi ve hem yerli hem de yabancı turistler tarafından kolay erişilebilen bir alan olabilmesi etkinlik alanı olarak belirlenen yerin konumuna ve şehir merkezi ile ilişkisine bağlıdır. De Groote (2005)'nin belirttiği üzere, etkinlik alanının şehir merkezi ile bütünleşemediği durumlarda, organizasyon sona erdikten sonra alanın cazibesini kaybederek âtil kalmasına, kapanmasına veya tamamen yok olmasına sebep olmaktadır. Bu durumu önlemek için etkinlik öncesi planlama aşamasında alanın etkinlik sonrası kullanımını göz önünde bulunduran uzun vadeli ve çok-amaçlı planlamanın yapılması gerekmektedir. EXPO 1998 Lizbon alanı ve çevresi kentsel gelişim stratejisi kapsamında şehrin ikinci merkezi olarak geliştirilmiş ve alana ulaşımı kolaylaştırmak için 17 kilometre uzunluğunda Vasco da Gama Köprüsü ve Gare de Orient tren istasyonu inşa edilerek kentin ulaşım ağı genişletilmiştir (Kantürer 2016; Ece Kaya ve Erbaş 2022). EXPO 2015 Milano'da ise etkinlik alanının şehir merkezi ile ilişki kurmasını ve EXPO ziyaretçilerinin şehir merkezinde de vakit geçirmesini sağlamak amacıyla tarihi ve popüler turistik noktalar olan Sforza Kalesi'nin önü yayalaştırılmış, Navigli kanal sisteminin çevresi yenilenmiş, şehir merkezinde moda, kültür ve sanat ile ilgili küçük ölçekli yan etkinlikler düzenlenmiştir (Di Vita 2022).

Kentsel yenileme ve kentsel sürdürülebilirlik kavramları farklı arka planlara ve uygulamalara sahip olsa da her ikisi de kentsel problemlerin üstesinden gelmek için geliştirilmiş, zaman içinde yaygınlaşan ve iyi finanse edilen planlama teorileridir (Bryson 2012). "EXPO liderliğindeki kentsel yenileme" konsepti ilk kez 1962 yılında Seattle'da düzenlenen Dünya Sergisi'nde gündeme gelmiş, EXPO'ların kentsel gelişim için misyon yaratma ve ev sahibi şehrin gelişimi için aracı olma nitelikleri ön plana çıkmıştır (Makinacı 2022). Kentsel yenileme ve kentsel sürdürülebilirlik ile ilgili olarak, BIE Genel Sekreteri Loscertales (2010b)'e göre, dünya nüfusunun büyük bir kısmının kentlerde

yaşaması nedeniyle sürdürülebilir kentsel gelişim konusu küresel öncelikler arasında yer almaktadır. İlk kez EXPO 2010 Shanghai’da gündeme gelen “Kentsel En İyi Uygulamalar Alanı (Urban Best Practices Area)” uygulamasıyla, ziyaretçilerin, katılımcı ülkelerin kentsel sorunlara yönelik girişimlerini, farklı bakış açıları ve çözüm önerileri gözlemleyebilmesi ve ziyaretçiler üzerinde farkındalık oluşturulması hedeflenmiştir. Bu sayede, küresel ve çevresel problemler karşısında ziyaretçilerin aktif bir deneyimleyici olması sağlanmıştır (Loscertales 2011). Aynı zamanda, etkinliği ziyaret eden ülke yöneticileri ve önde gelen kişilerden de sürdürülebilir kentsel gelişime dair görüşlerini sunmaları beklenmiştir. Bu girişimler ile sürdürülebilir kentsel gelişime dair farkındalık oluşturulması ve uygulamaların hayata geçirilmesi hedeflenmektedir (Loscertales 2010b).

2.4. Bahçecilik Sergilerinin Süreçleri ve Kentlere Etkileri

Uluslararası Bahçecilik Sergileri, bilim, iş dünyası, yerel yönetimden uzmanları ve ziyaretçileri bir araya getirerek şehirlerdeki yeşil alanların artırılması, bahçe bitkileri ürünlerinin ve hizmetlerinin geliştirilmesi, güvenli gıda üretimi, doğal kaynakların kullanımı, sürdürülebilirlik gibi konular üzerine ortak iletişim, paylaşım ve iş birliği platformu sağlamaktadır (Özkan 2017). Etkinlik bazında, bir bahçecilik sergisinin planlama aşamasından etkinlik mirası aşamasına kadar sürdürülebilirlik kriterlerini sağlaması için başarı faktörleri aşağıdaki şekilde tanımlanmıştır (AIPH 2022):

- Planlama aşamasından itibaren yol gösterici ve kapsamlı bir sürdürülebilirlik stratejisi ve miras planı oluşturulması,
- İnşaat, operasyonel teslimat ve etkinlik mirasına geçişi kapsayan ayrıntılı sürdürülebilirlik uygulama planları hazırlanması,
- Sürdürülebilirlik ve miras hedeflerinin karar alma ve risk yönetimi süreçlerine entegre edilmesini sağlayan yönetim düzenlemelerinin yapılması,
- Sürekli iyileştirmeyi sağlamak için sürdürülebilirlik performansını ölçmeye, izlemeye ve değerlendirmeye yönelik süreçlerin kurgulanması,
- Başarıların ve öğrenilenlerin şeffaf bir şekilde raporlanması ve iletilmesi.

AIPH’nin yayınladığı Sürdürülebilirlik Stratejisi (AIPH 2022)’ne göre, büyük ölçekli etkinlikler arasında bahçecilik sergilerinin sürdürülebilirlik konusunda en önde gelen etkinlik olabilmesi için birtakım hedeflere ulaşılması gerekmektedir. Bu hedefler şu şekildedir:

- Biyoçeşitliliğin korunmasının teşvik edilmesi, ev sahibi şehirler ve bölgeler arasında uzun ömürlü yeşil mirasların yaratılması,
- Ev sahibi şehirlerin/bölgelerin iklim değişikliğine uyumlarının ve dayanıklılıklarının iyileştirilmesine destek olunması,
- Hem bahçecilik üretiminde hem de etkinlik sürecinde en iyi uygulamaları teşvik etmek için ortaklıkların gücünden ve uzman bilimsel bilgiden yararlanılması,
- Kaydedilen ilerlemenin ölçülmesi ve raporlanması,
- Sürdürülebilirlik konusunda eğitim verilmesi ve sürdürülebilirliğin savunulması.

Kısacası, bir etkinliğin sürdürülebilirlik anlamında başarılı olabilmesi için planlama aşamasından etkinlik mirası süreçlerine kadar çok-boyutlu planlanması ve

uygulanması gerekmektedir. “Serginin kendisi nispeten kısa ömürlü olsa da miras gelecek nesillere kalıcı faydalar bırakabilir” (Briercliffe, akt. Stimac ve Dimuccio 2020). Bu nedenle, temanın belirlenmesi, tema kapsamında etkinlik alanının düzenlenmesi ve etkinlik sürecinde sürdürülebilirliğin sağlanması ve geliştirilmesine yönelik fiziksel, sosyal, ekonomik ve çevresel uygulamalar hayata geçirilirken etkinlik sonrası miras sürecinde de temanın ve alanın fiziksel, sosyal, ekonomik ve çevresel sürdürülebilirliğinin devam ettirilmesi oldukça önemlidir. Etkinlik sonrasında alanın ve alan içinde bulunan yapıların kalıcı veya geçici olarak tasarlanması, etkinlik sonrasında yeniden işlevlendirilmesi, doğa dostu altyapı ve enerji kullanımının sağlanması, uzun vadede etkili olacak sosyal ve ekonomi modellerin geliştirilmesi alanın sürdürülebilirliğini ve kentsel gelişimine katkısını olumlu yönde etkilemektedir.

1960 yılından bu yana farklı ülkelerde ve şehirlerde 23 Bahçecilik Sergisi düzenlenmiştir. Günümüze kadar gerçekleştirilmiş Bahçecilik Sergileri’nin organize edilme sebepleri, hedefleri, hazırlık süreçleri, etkinlik ve etkinlik sonrası süreçleri ev sahibi ülkelerin merkezi ve yerel yönetimlerinin kararları doğrultusunda değişiklik göstermiş ve farklı kentsel etkiler yaratmıştır. Bu bölümde, A1 kategorisi Bahçecilik Sergileri’ni düzenlemekten sorumlu olan BIE (Anonymous 1)’de yayınlanan bilgiler ışığında, Bahçecilik Sergileri’nin arka planları, süreçleri, kentsel gelişime etkileri ve etkinlik mirasları hakkında bilgilere yer verilmiştir.

EXPO 1960 Rotterdam: Dünya’da BIE tarafından resmi olarak düzenlenen ve günümüze kadar Hollanda’da ev sahipliği yapılan 7 bahçecilik sergisinin ilki olan EXPO organizasyonu Rotterdam şehrinde gerçekleştirilmiştir. Etkinlik alanı olarak 1852 yılında İngiliz peyzaj parkı olarak tasarlanan Het Park belirlenmiştir. Etkinliğin hazırlığı aşamasında kentte var olan bu yeşil alan yeniden düzenlenmiş, şehrin ve limanın panoramik manzarasını sunmak amacıyla 101 metre yüksekliğindeki Euromast gözlem kulesi ve saatte yaklaşık 4,000 kişiyi taşıma kapasitesine sahip 30 metre yüksekliğindeki teleferik parka dahil edilmiştir. Etkinlik sırasında da ulusal ve uluslararası katılımcıların çiçek ve bahçecilik gelenekleri geçici olarak sergilenmiş, kapalı mekan tematik sergileri düzenlenmiştir. 1970 yılında Rotterdam’daki yüksek yapılar artarken Euromast gözlem kulesine 85 metre yüksekliğindeki Uzay Kulesi eklenmiş ve yapının yüksekliği artırılmıştır. EXPO’nun Rotterdam’a bıraktığı etkinlik mirası, kentte var olan Het Park’ın dönüştürülmesi ve geliştirilmesidir. Het Park, farklı temalardaki bahçeleri ve şehrin ikonik yapısı haline gelen Euromast gözlem kulesi ile kentsel yaşamın bir parçası olmaya devam etmektedir (Anonymous 1).

EXPO 1963 Hamburg: 1851 yılında Londra’da düzenlenen Büyük Sergi’den beri EXPO organizasyonlarının aktif bir katılımcısı olan Almanya’nın Hamburg şehrinde ikinci bahçecilik sergisi düzenlenmiştir. 1938 yılında tasarlanan Planten un Blomen (Bitkiler ve Çiçekler) Parkı EXPO alanı olarak belirlenmiştir. Modern çağı ve teknolojiyi vurgulayan etkinlik için parkın içerisinde otomatik fidanlıkların ve bulunduğu dönemin son nesil seralarının yer aldığı bahçeler ve sergi alanları düzenlenmiş, göletler, sahil kafesi, restoranlar ve oyun alanı tasarlanmıştır. Tropik seraların ve EXPO alanının manzarasını ziyaretçilere sunmak amacıyla demiryolu hattı ve teleferik inşa edilmiştir. Etkinliğin ardından teleferik kaldırılmış, demiryolu ise 1973 yılında düzenlenen EXPO etkinliğine kadar kullanılmıştır. EXPO etkinliğinin hazırlık sürecinde Planten un Blomen Parkı’nın yeniden düzenlemesine ek olarak şehirde birtakım çalışmalar yapılmıştır. Yeni su tesisleri ve bölgenin kuzey ve güney kısımlarını birbirine bağlayan yeni bir köprü inşa

edilmiş, İkinci Dünya Savaşı sırasında yıkılan Wallgraben surları restore edilmiştir. Kentsel gelişim kapsamında kentte var olan bir parkın ve çevresinin EXPO etkinliği kapsamında düzenlenmesi ve bu parkın 1973 yılında ikinci bir EXPO için tekrar kullanılması, EXPO etkinlikleri sonrasında da çeşitli düzenlemelerle geliştirilen parkın günümüzde kentin “yeşil akciğeri” olarak anılması etkinliğin Hamburg’a bıraktığı önemli etkinlik miraslarından biri olduğunu göstermektedir (Anonymous 1).

EXPO 1964 Viyana: Avusturya’da düzenlenen ilk bahçecilik sergisi olan EXPO 1964, Viyana şehrinin savaş sonrası kentsel gelişim stratejisinin bir parçası olmuş ve Almanya’da kentsel yeşil alanlar oluşturmayı hedefleyen bahçecilik sergilerinden ilham almıştır. EXPO için Tuna Nehri ile Eski Tuna Nehri arasında, daha öncesinde çöp sahası, atış poligonu ve gecekondu mahallesi olarak kullanılan ve “sorunlu bölge” olarak tanımlanan bir alan belirlenmiştir. Donaupark (Tuna Parkı) olarak yeniden adlandırılan EXPO alanında şehir manzarasını ziyaretçilere sunmak amacıyla 252 metre yüksekliğe sahip ve içerisinde bir restoranın bulunduğu Donauturm (Tuna Kulesi) inşa edilmiş, Donauturm’u çevreleyen 180,000 metrekarelik yeşil alan ve 30,000 metrekarelik İris Gölü oluşturulmuştur. EXPO sırasında ziyaretçiler bitki koruma, gübreleme, meyve ve sebze yetiştirme konularında bilgilendirilmiş; ulusal bahçeler, gül bahçesi, zambak bahçesi, bozkır gibi tematik alanlarda vakit geçirmiş ve İris Gölü etrafında düzenlenen sanatsal ve kültürel etkinliklere katılım göstermiştir. Donaupark, EXPO organizasyonu sonrasında halka açık bir parka dönüştürülmüş ve kente kazandırılmıştır. 2014 yılında, Viyana Müzesi Donaupark’ın kentsel gelişime katkılarını vurgulamak amacıyla EXPO’nun 50. yıl dönümünü özel bir etkinlikle kutlamıştır (Anonymous 1).

EXPO 1969 Paris: Fransa’da ilk ve tek kez düzenlenen bahçecilik sergisinde, “Fransa’nın ve Dünyanın Çiçekleri” temasıyla doğa hakkında duyarlılığı ve doğayı korumak için gereken önlemleri vurgulamak hedeflenmiştir. EXPO etkinliği için belirlenen alan, daha öncesinde askeriye ait olan bir arazinin yeşil alanların kullanılabilirliğini ve kalitesini arttırmak amacıyla halka açık kalıcı bir botanik parka dönüştürmek hedefiyle düzenlenmiştir. Etkinlik alanı içerisinde 4,500 metrekarelik yansıtma havuzunun etrafına mevsimlik çiçeklerin sergilendiği Çiçek Vadisi, egzotik bitki türleri, üç hektarlık Çam Ormanı, çocuk parkı, endüstriyel makine ve ekipmanların sergilendiği ticari bir bölüm konumlandırılmıştır. Uluslararası katılımcılar sergileri ve bahçeleri ile temsil edilmiş, ziyaretçiler için kültürel etkinlikler ve ulusal gün kutlamaları organize edilmiştir. EXPO etkinliği sona erdikten sonra alanın adı Parc Floral (Çiçek Parkı) olarak değiştirilmiştir. Günümüzde, Paris’te yer alan dört botanik bahçesinin en büyüğü olan Parc Floral’de her yıl Paris Caz Festivali düzenlenmekte ve EXPO için inşa edilen pavyonlardan biri olan kapalı alan, teras ve bahçesi ile toplam 2,000 metrekare kullanım alanına sahip La Chesnaie du Roy’da çeşitli etkinlikler düzenlenmektedir. Sonuç olarak, başlangıçta EXPO için düzenlenen park yerli halk ve turistler için popüler bir destinasyon olmaya devam etmektedir (Anonymous 1).

EXPO 1972 Amsterdam: Amsterdam’da düzenlenen EXPO organizasyonu için üç etkinlik konumu belirlenmiş ve bu konumlar arasında bağlantılar kurulmuştur. Kentte önceden var olan Beatrixpark ve RAI Sergi ve Kongre Merkezi’ne ek olarak, Amstel Nehri kıyısında Amstelpark tasarlanmıştır. Ziyaretçilerin etkinlik alanlarını kolayca gezebilmesi ve bu sırada şehrin manzarasını seyredebilmeleri amacıyla üç etkinlik alanı arasında tren, teleferik, EXPO arabaları ve gondollarla bağlantı kurulmuştur. Ayrıca, Amstelpark’ın girişine şehrin panoramik manzarasını sunmak amacıyla dönme dolap

yerleştirilmiştir. Açık hava sergilerinin düzenlendiği Amstelpark'ta uluslararası katılımcıların bahçe sergilerinin yanı sıra Ormangülü Vadisi, Gül Bahçesi, Zambak Sergisi, Kelebek Bahçesi, Seralar ve Çağlayan Bahçeleri yer almıştır. Beatrixpark, etkinlik için yeniden düzenlenmiş, birçok pavyonun bulunduğu alanda şifalı ve tropik bitkiler sergilenmiştir. 1893 yılından beri uluslararası ticaret fuarı ve konferansların düzenlendiği RAI Sergi ve Kongre Merkezi'nde bahçecilik ve bitkilerle ilgili ziyaretçileri hem eğitmeyi hem de eğlendirmeyi hedefleyen 11 geçici kapalı sergi düzenlenmiştir. EXPO etkinliğinin mirası, Amstelpark ve Beatrixpark'ın tema bahçeleri, sportif ve kültürel faaliyetleri ile yerli halk ve turistler tarafından sıkça ziyaret edilen ve vakit geçirilen parklar olarak varlığını sürdürmesidir (Anonymous 1).

EXPO 1973 Hamburg: 1963 yılında Hamburg'ta düzenlenen EXPO organizasyonundan on yıl sonra ikinci bahçecilik sergisi tekrar Planten un Blomen (Bitkiler ve Çiçekler) Parkı'nda düzenlenmiştir. EXPO'nun organizasyonunda Hamburg'un ekolojik planlama stratejisi ve şehir merkezindeki yeşil alanların önemi vurgulanmıştır. Şehirde düzenlenen ikinci bahçecilik sergisi için Planten un Blomen Parkı tarihi surlar ile birleştirilmiş, alan içerisinde ve çevresinde çeşitli altyapı düzenlemeleri yapılmıştır. Bu düzenlemelere ek olarak, etkinlik alanının kenarına Hamburg Kongre Merkezi ve bir büyük otel inşa edilmiştir. Organizasyon sürecinde uluslararası katılımcılar ve yerel genç sanatçıların katkıları ile bahçe ve bitki sergileri, kültür, eğlence ve sanat etkinlikleri düzenlenmiştir. Yoshikuni Araki tarafından tasarlanan Japon Bahçesi ve Karl Plomin tarafından tasarlanan Bahar ve Tropikal Bahçeler etkinlikten günümüze kalan miraslar olarak önemini korumaktadır. EXPO etkinliği sona erdikten sonra Wido Buller tarafından tasarlanan "Bullerberge" oyun alanı ve su gösterilerinin yapıldığı "Su Organı" yapısı parkta yerini almıştır. Etkinliğin sonrasında kentsel gelişimle ilişkili olarak, Planten un Blomen Parkı, Eski Botanik Bahçesi, Küçük Surlar ve Büyük Surlar birleştirilerek Wallringpark oluşturulmuştur ve 1986 yılında tesisin tamamına Planten un Blomen Parkı adı verilmiştir. Günümüzde Hamburg şehir merkezinde yer alan ve toplu taşıma araçlarıyla kolaylıkla erişilebilen Park, alışveriş caddeleri, kongre merkezi, sergi merkezi ve St. Pauli bölgesi ile çevrilidir. Özellikle Mayıs ve Eylül aylarında düzenlenen konserler ve renkli su gösterileri ile popüler olan Park hem yerel halk hem de turistler için sıkça vakit geçirilen kentsel bir açık alandır (Anonymous 1; Planten un Blomen).

EXPO 1974 Viyana: Viyana'da 1964 yılında düzenlenen EXPO etkinliğinden on yıl sonra ikinci bahçecilik sergisi, benzer hedeflerle şehirdeki yeşil alanları geliştirme stratejisinin bir parçası olarak organize edilmiştir. Kentsel gelişim stratejileri doğrultusunda, ikinci EXPO etkinliği için Oberlaa bölgesinin yakınlarında terk edilmiş bir sanayi bölgesinin parka dönüştürülmesi hedeflenmiştir. Peyzaj mimari Erich Hanke tarafından tasarlanan EXPO alanı, yakınlarında kükürt kaynağı bulunması nedeniyle bir spa parkı (Kurpark) olarak düzenlenmiştir. Parkın içerisine ulusal ve uluslararası katılımcıların bahçeleri ve sergi alanlarına ek olarak sağlık merkezi, termal tesis ve otel dahil edilmiştir. Etkinlik sürecinde bahçecilik ile ilgili sergiler düzenlenmiş, eğitimler verilmiş, opera ve müzik gösterileri düzenlenmiştir. Etkinlik sonrasında, alan, güneşlenme çayırıların, çocuk parklarının, hayvanat bahçesinin, aşk bahçesi ve çiçek labirenti parkının bulunduğu Kurpark Oberlaa isimli halka açık parka dönüştürülmüştür (Anonymous 1).

EXPO 1980 Montreal: Kuzey Amerika'da düzenlenen ilk bahçecilik sergisi olan EXPO 1980'de çevre sorunlarına ilişkin farkındalık oluşturmak, insanlar için doğal ve

sağlıklı bir ortamda yaşamının önemini vurgulamak hedeflenmiştir. EXPO organizasyonu Montreal şehri içindeki iki alanda düzenlenmiştir. Kapalı sergiler 6,000 metrekare büyüklüğe sahip Olimpiyat Stadyumu içinde; açık hava sergileri ise daha önce EXPO 1967 Dünya Sergisi, 1976 Olimpiyat Oyunları ve 1978 Kanada Grand Prix'ine ev sahipliği yapan Notre Dame Adası'ndaki 40 hektarlık açık alanda gerçekleştirilmiştir. Kısacası, EXPO için belirlenen iki alan daha öncesinde uluslararası etkinliklere ev sahipliği yapmıştır ve bu alanların tekrar kullanılması kentsel sürdürülebilirlik açısından oldukça önemlidir. Etkinlik boyunca, "Çiçek Vadisi" olarak adlandırılan kapalı mekan sergisinde çiçekler ve çiçek sanatı eserleri sergilenmiş, açık hava sergisinde bahçeler kanallar, köprüler, kaya bahçeleri ve meydanlar ile ilgi çekici hale getirilmiştir. Ayrıca, EXPO 1967'den kalan yedi pavyon yenilenerek sergi ve konferans alanları olarak kullanılmıştır. Ulusal ve uluslararası katılımcıların kültürlerini yansıtan bahçe sergilerine ek olarak, ekolojiyi ve çevreye saygıyı teşvik etmeyi amaçlayan bilimsel ve kültürel etkinlikler düzenlenmiştir. Günümüzde, EXPO kapsamında düzenlenen açık alan bahçeleri ve kamusal sanat eserleri ile muhafaza edilmiş ve Parc Jean Drapeau isimli halka açık büyük bir parkın "Floralies Bahçeleri" bölümünü oluşturmaktadır. EXPO 1980 Montreal, daha önce uluslararası etkinliklerin düzenlendiği alanda organize edilmesi ve etkinlik sonrasında kentteki büyük bir parkın parçası haline gelmesi bakımından kentsel gelişim için önemli bir örnektir (Anonymous 1).

EXPO 1982 Amsterdam: EXPO 1982 etkinliği Amsterdam'da on yıl arayla düzenlenen ikinci bahçecilik sergisidir. EXPO için belirlenen alan, Gaasp nehrinin batısında, iki otoyola ve Amsterdam'ın yeni metro hatlarından birine yakın ve daha önce geliştirilmemiş bir bölgedir. Stratejik konumu sebebiyle seçilen alan, 1977-1982 yılları arasında yapay Gaasperplas Gölü çevresinde geliştirilmiş ve Gaasperpark olarak adlandırılmıştır. Kent için özel bir rekreasyon alanı tasarlamayı hedefleyen projede, alanın rüzgara maruz kalması, yeraltı suyu seviyelerinin yüksek olması ve toprak türünün değişken olması sebebiyle farklı bitki türleri ile kademeli bir peyzaj çalışması yapılmıştır. 13 sergiye ev sahipliği yapan 7,000 metrekare büyüklüğe sahip çiçek salonu, uluslararası katılımcıların açık hava bahçeleri, Kelebek Evi, romantik Gül Bahçesi, planetarium, alanın manzarasını izleme imkânı sunan 65 metre yükseklikteki izleme kulesi ve çocuk oyun parkı etkinlik boyunca ziyaretçiler tarafından ilgi görmüştür. EXPO alanı etkinlik sona erdikten sonra bahçecilik sergilerinin kentsel yeşil alan yaratma mirasına uygun olarak halka açık bir parka dönüştürülmüştür. Planetarium konferans salonu olarak kullanılmaya başlamıştır. Gaasperpark yeşil bitki örtüsü, yürüyüş ve bisiklet yolları, yaz aylarında yüzme ve su sporları imkânı sunan kıyı şeridiyle yerli ve yabancı turistler tarafından popüler bir kentsel mekan olmaya devam etmektedir (Anonymous 1).

EXPO 1983 Münih: 1983 yılında düzenlenen EXPO, Almanya'da organize edilen üçüncü bahçecilik sergisidir. EXPO için seçilen alan, şehrin batı kısmında düzensiz karma kullanımlı bir ova olarak belirlenmiştir. Bu alanda, peyzaj mimarı Peter Kluska'ya daha önce yeşil alanların bulunmadığı yoğun bir kentsel alana fiziksel ve zihinsel rekreasyona uygun bir park tasarlama görevi verilmiştir. Otoyolun batı ve doğu taraflarında bölünmüş halde yer alan EXPO alanına 1,5 milyon metreküp toprak taşınmış, ıhlamur, karaağaç, meşe, kayın gibi ağaçlar dikilerek farklı yüksekliklere ve oyuklara sahip doğal bir vadi manzarası oluşturulmuştur. Etkinlik boyunca ulusal ve uluslararası katılımcıların bahçecilik gelenekleri sergilenmiş, katılımcıların ulusal günlerinde eğlenceli etkinlikler ve kültürel programlar düzenlenmiştir. EXPO etkinliği sona erdikten

sonra, Westpark (Batı Parkı) olarak adlandırılan rekreasyon alanı, Asya Bahçeleri, Gül Bahçesi, yapay göl ve göl sahnesi, Friedensreich Hundertwasser tarafından tasarlanan Hoch Wiesen Haus yapısı ve EXPO'nun önemli özelliklerini barındıran yapıları ve bitkileri ile Münih şehrinde popüler ve halka açık bir kentsel park olmaya devam etmektedir (Anonymous 1).

EXPO 1984 Liverpool: EXPO 1984, 1851 yılında Londra'da düzenlenen ilk Dünya Sergisi'nden beri Birleşik Krallık'ta düzenlenen tek bahçecilik sergisidir. Liverpool şehrini ve turizm sektörünü canlandırmayı hedefleyen projede, eski güney rıhtım bölgesindeki terk edilmiş bir alanın etkinlik kapsamında yenilenmesi ve geliştirilmesi planlanmıştır. 95 hektar büyüklüğe sahip EXPO alanı dört bölüme ayrılmıştır. İlk bölümde, kalıcı olarak planlanan Festival Salonu'nda 15 bahçecilik gösterisi ve kapalı mekan sergileri düzenlenmiştir. İkinci bölümde, ulusal tema kapsamında İngiliz bahçecilik kültürü sergilenmiştir. Üçüncü bölümde, uluslararası tema kapsamında uluslararası katılımcıların açık hava bahçelerinde bahçecilik kültürleri ve ürünleri sergilenmiştir. Son bölümde ise farklı bahçe düzenlemelerinin yanı sıra Sarı Denizaltı, John Lennon heykeli ve Öpüşme Kapısı gibi sanat eserleri sergilenmiştir. Ziyaretçilerin bu bölümler arasındaki ulaşımını sağlamak amacıyla minyatür bir demiryolu sistemi kurulmuştur. Organizasyon sona erdikten sonra EXPO alanı büyük bir değişikliğe uğramıştır. Alanın bir kısmı konut alanı olarak geliştirilmiş, geri kalan kısmı ise eğlence ve dinlenme mekanı olarak düzenlenmiştir. 2012 yılında, Çin ve Japon Bahçeleri, göller, pagodalar ve ormanlık heykel yollarını kapsayan Festival Bahçeleri alanının restorasyon projesi tamamlanmıştır. Aynı zamanda, Sarı Denizaltı 2005 yılından beri Liverpool John Lennon Havalimanında sergilenmektedir (Anonymous 1).

EXPO 1990 Osaka: BIE'nin kurucu üyelerinden biri olan ve günümüze kadar pek çok uluslararası etkinliğe ev sahipliği yapmış olan Japonya'da ilk bahçecilik sergisi, çevre sorunları hakkında farkındalık oluşturmak, Japonya'daki yeşil alan miktarını arttırmak amacıyla büyük bir stratejinin parçası olarak organize edilmiştir. Kentsel gelişim stratejileri doğrultusunda, Osaka şehir merkezinin yaklaşık 8 kilometre doğusunda bulunan eski bir sanayi sitesi ve âtıl haldeki atık çöplüğü EXPO alanı olarak belirlenmiştir. 140 hektar büyüklüğe sahip etkinlik alanı, eğimli ve ormanlık vadiler arasında ulusal ve uluslararası bahçelerin bulunduğu Dağlık Alan, alanın merkezinde konumlandırılan Hayat Denizi gölü ve 90 metre yükseklikteki Hayat Kulesi'nin yer aldığı Tarla Alanı ve Japon ve kurumsal pavyonlarının bulunduğu Şehir Bölgesi olmak üzere üç bölüme ayrılmıştır. Katılım bakımından önemli başarılar elde eden organizasyona 23 milyon ziyaretçi ve 83 ülke katılmış, bu ülkelerin 44'ü kendi ulusal bahçelerini tanıtma olanağı elde etmiştir. Etkinlik sona erdikten sonra, EXPO alanı yeşil alanların arttırılmasına yönelik ulusal kararlılığı temsil eden ve yerel sakinler için geniş bir rekreasyon alanı sunan hatıra parkına dönüştürülmüştür. Ayrıca, EXPO 1990'ın tematik mirasını tanıtmak amacıyla EXPO'90 Vakfı kurulmuştur. 2007 yılından beri BIE ve EXPO'90 Vakfı iş birliği ile Dünya Sergilerindeki ve Özelleştirilmiş Sergilerdeki halk projelerine etkinlik teması ile bağlantılı olarak BIE-Cosmos Ödülü verilmektedir (Anonymous 1).

EXPO 1992 Zoetermeer: Hollanda'da düzenlenen dördüncü bahçecilik sergisi Lahey şehrine 10 kilometre uzaklıktaki büyüyen bir kasaba olan Zoetermeer'de organize edilmiştir. EXPO için belirlenen alan, deniz seviyesinden 5 metre aşağıda bulunması ve daha öncesinde mera olarak kullanılması sebebiyle öncelikle drenaj ve tesviye çalışmaları

uygulanmış, organizatörlerin “Cennet Bahçesi” tasarlama hedefi doğrultusunda 6 yıl sonunda arazi geliştirme çalışmaları tamamlanmıştır. Sergiler için EXPO alanı Ticaret, Taşımacılık ve Dağıtım; Üretim ve Enerji; Tüketici; Çevre; Gelecek ve Bilim; Dünya; Rekreasyon olmak üzere yedi tema alanına bölünmüştür. Yerel ve uluslararası çiçeklerin sergilendiği Exposarium pavyonu, çevre farkındalığı etkinliklerinin düzenlendiği Ulusal Çevre Pavyonu Ecodrom, ziyaretçilere alanın manzarasını sunan 76 metre yüksekliğe sahip kule, ziyaretçilere farklı deneyimler sunmayı hedefleyen meditasyon bahçesi, büyük bir kafa şeklindeki saksı gibi sanat eserleri ve çocuk parkları EXPO boyunca ilgi görmüştür. Ziyaretçilerin bu mekanlar ve sergiler arasındaki ulaşımı için monoray ve Lahey’den getirilen tarihi tramvaylar kullanılmıştır. EXPO sona erdikten sonra, alanın kuzey bölümü yeni bir yerleşim alanı haline getirilmiş, güney ve batı bölümleri yeşil alan olarak korunarak Floriadepark olarak adlandırılmıştır. Bazı ulusal bahçeler ise Haren botanik bahçesine devredilmiştir. Kısacası, EXPO organizasyonu Zoetermeer kasabasının geliştirilmesine büyük bir ivme kazandırmış ve aktif kullanılan bir kentsel mekan olmaya devam etmektedir (Anonymous 1).

EXPO 1993 Stuttgart: Almanya’da düzenlenen dördüncü bahçecilik sergisi için belirlenen alan, Stuttgart şehir merkezinin kuzeydoğu bölümünde konumlanmaktadır. EXPO organizasyonu, şehirde mevcut olan Killesberg Parkı, Wartberg, Leibfriedsche Bahçesi ve Rosenstein Parkı dahil olmak üzere şehirdeki yeşil alanları birbirine bağlamayı hedefleyen “Green-U (Yeşil-U)” projesinin temel bir parçası olarak geliştirilmiştir. Ziyaretçilerin farklı özelliklere ve bitki çeşitliliğine sahip parkları gezebilmesi için dairesel panoramik demiryolu kullanılmıştır. Etkinlik boyunca, bitki türleri ve temalarına göre kapalı mekan çiçek sergileri, bahçecilik uygulamaları, kültürleri ve teknolojilerine dair çalışmalar, uluslararası katılımcıların ulusal gün kutlamaları ve kültürel etkinlikler düzenlenmiştir. Rosenstein Parkı’nda, 22 katılımcı ülkenin geleneksel ve modern tarzlardaki ulusal bahçeleri sergilenmiş, bu sergi aynı zamanda parkı EXPO alanının geri kalanına bağlayan 170 metre uzunluğundaki ahşap asma köprüden seyredilebilmiştir. Etkinlik sona erdikten sonra, Rosenstein Parkı’ndaki bazı ulusal bahçeler parkı eski haline döndürmek için sökülmüş, popüler sergileri barındıran ulusal bahçeler ise Stuttgart’ın başka bölgelerine taşınmıştır. EXPO’nun mirası, Stuttgart’ın “Green-U” projesini tamamlamasını ve Avrupa’nın en yeşil şehirlerinden biri olmasına katkıda bulunmasını sağlamasıdır (Anonymous 1).

EXPO 1999 Kunming: Uluslararası Sergilere katılımı 1851 yılındaki Büyük Sergi’ye kadar uzanan Çin Halk Cumhuriyeti, 1993 yılında BIE’ye üye olmuş ve ilk uluslararası sergisini 1999 yılında Kunming şehrinde gerçekleştirmiştir. EXPO alanı, Kunming şehir merkezinin kuzeydoğusundaki Haigen bölgesinde ve tarihi bir tapınak olan Altın Tapınak’a yakın bir konumda bulunmaktadır. Etkinlik alanı, açık hava bahçeleri, tema bahçeleri (Bambu Bahçesi, Çay Bahçesi, Bonsai Bahçesi, Orman Bahçesi, Şifalı Bitkiler Bahçesi, Meyve ve Sebze Bahçesi), geleneksel Çin kültürü ve bahçeleri, uluslararası sergiler ve kurumsal sergiler olmak üzere bölümlere ayrılmıştır. Bu bölümler 10 kilometre uzunluğundaki patika ağıyla birbirine bağlanmış ve ziyaretçilerin ulaşımını sağlamak için elektrikli otobüsler ziyaretçilerin kullanımına sunulmuştur. Etkinlik boyunca, çevre sorunlarını ele alan, teknolojik ilerleme ve doğal çevrenin korunmasına odaklanan konferanslar ve etkinlikler düzenlenmiş, haftalık EXPO gazetesi yayınlanmış, ulusal gün kutlamaları ve çeşitli kültürel etkinlikler düzenlenmiştir. Etkinlik sona erdikten sonra, “Dünya Bahçecilik EXPO Bahçesi” adı verilerek halka açık

bir parka dönüştürülmüş ve şehrin popüler bir rekreasyon alanı olarak en çok ziyaret edilen turistik mekanlardan biri olmaya devam etmektedir. Çin Halk Cumhuriyeti'nin uluslararası sergilerdeki başarısı 2010 yılında Şangay'da düzenlenen Dünya Sergisi ile devam etmiştir. Bugüne kadar en büyük alana sahip (523 hektar) ve en çok ziyaret edilen (73,085,000 ziyaretçi) EXPO olan bu etkinliğin sona ermesinin ardından, alanın bir kısmı BIE tarafından onaylanan ve uluslararası fuarlara adanan tek müze olan Dünya Fuar Müzesi'ne dönüştürülmüştür. Bu anlamda, Çin Halk Cumhuriyeti için hem etkinliklerin kendisi hem de etkinlik sonrası etkinlik mirası oldukça önemlidir (Anonymous 1).

EXPO 2002 Haarlemmermeer: Hollanda'da düzenlenen beşinci bahçecilik sergisi için belirlenen alan, Amsterdam Schiphol Havalimanı'nın yakınındaki Haarlemmermeer Bos adlı bir ormanlık alan ve piramit şeklindeki Spotters Tepesi'ni çevreleyen birbiriyle bağlantılı on adadan oluşmaktadır. Etkinlikte sürdürülebilir ve çevre dostu yaşamın önemi ve doğadan keyif alma konularına odaklanılmış ve alan mevcut ağaç ve bitkilerle bütünleştirilerek geliştirilmiştir. Spotters Tepesi çevresindeki "Tepenin Yanında" bölümünde gelecekteki yaşama, "Yeşil Şehir" bölümünde sürdürülebilir yaşam ve doğal çevrenin desteklenmesine değinilmiş, "Gölde" bölümünde ise ormanlık alan, dolambaçlı yollar, göl ve gölün etrafında uluslararası bahçelere yer verilmiştir. Bu bölümlerde farklı ülkelerin bitki ve bahçecilik kültürleri ile bitki yetiştirmede geliştirilen en son teknolojiler sergilenmiştir. Sergilerin yanı sıra, "HydraPier" adı verilen Haarlemmermeer pavyonu ve "Katmanlı Şehir" kompleksi mimari açıdan ziyaretçilerin dikkatini çeken yapılar olmuştur. Etkinlik sona erdikten sonra, alan popüler bir rekreasyon alanı olan "De Groene Weelde"ye dönüştürülmüştür. Ayrıca, alanda, 2003 yılından beri her yaz Hollanda müzik festivali olan Mysteryland ve 2017 yılından beri EXPO Haarlemmermeer düzenlenmektedir (Anonymous 1).

EXPO 2003 Rostock: Almanya'da organize edilen beşinci bahçecilik sergisi Baltık Denizi üzerindeki Warnow Nehri kıyısında daha önce geliştirilmemiş bir arazinin iyileştirilmesi ve kalkındırılması için gerçekleştirilmiştir. Alandaki mevcut su unsuru ve bitki örtüsünden yararlanmak için doğal unsurların yer aldığı kıyı düzenlemesi gerçekleştirilmiş ve kıyıya sabitlenmiş üç adet yüzen bahçe ön plana çıkarılmıştır. EXPO etkinliği boyunca Gül Tepesi, Söğüt Kubbesi, Rostock şehrinin denizcilik hikayelerini anlatan yedi bahçe ve uluslararası katılımcıların bahçe kültürleri sergilenmiştir. Ayrıca, ziyaretçilerin alanı ve çevresini seyredebilmelerini sağlamak için 2,8 kilometre uzunluğunda bir teleferik yerleştirilmiştir. Etkinlik sonrasında "IGA-Park Rostock" olarak adlandırılan park, keyifli ve modern bir rekreasyon alanı olarak yıl boyunca çok sayıda kültürel ve eğitici etkinliklere ev sahipliği yapmaktadır. Etkinliğin mirası ve kentsel gelişime etkilerinden biri de EXPO'nun hazırlık sürecinde Warnow Nehri altında bir tünel ve yeni bir otoyol kavşağı olmak üzere şehirde önemli altyapı yatırımları yapılmasını sağlamasıdır (Anonymous 1).

EXPO 2006 Chiang Mai: Tayland'da organize edilen ilk bahçecilik sergisi o dönemde dünyanın en uzun süreli hükümdarı olan Tayland Kralı Bhumibol'un hükümdarlığını kutlamak amacıyla Chiang Mai eyaletindeki Kraliyet Tarım Merkezi arazisinde gerçekleştirilmiştir. Etkinlik boyunca, doğa ve insan arasındaki kalıcı sevgi teması kapsamında çok sayıda geçici ve kalıcı sergiler düzenlenmiştir. Ulusal, uluslararası ve kurumsal katılımcıların bahçelerinin sergilendiği Kral Bahçeleri, Tayland Tropikal Bahçesi, Ho Kham Kraliyet Pavyonu, Kraliyet Köşkü, Büyük Amfitiyatro ve Royal Plaza yapıları ilgi odağı olmuştur. Ayrıca, etkinlik sürecinde ulusal ve uluslararası

gelenekleri yansıtan kültürel gösteriler düzenlenmiştir. “Royal Park Rajapruek” olarak adlandırılan etkinlik alanı, 2008 yılında EXPO’daki özelliklerinin çoğunu koruyarak halka yeniden açılmıştır. Etkinliğin mirası, Tayland’ın bahçecilik ürünlerini tanıtan ve dünyadaki bahçıvanlar için teknoloji ve bilgi alışverişinde bir merkez haline gelen Bahçıvanlık Bilgi Merkezi’nin geliştirilmesini sağlamasıdır (Anonymous 1).

EXPO 2012 Venlo: Hollanda’nın Venlo kentinde düzenlenen bahçecilik sergisinde geri dönüşüm ve sürdürülebilirlik konularına odaklanılmıştır. Sürdürülebilirlik ilkesi doğrultusunda, EXPO alanı doğal topoğrafyadan en üst düzeyde faydalanacak şekilde geliştirilmiş ve alanda mevcut olan 25 hektar büyüklüğündeki orman korunmuştur. Arazi, “Rahatlayın ve İyileşin – Refah”, “Yeşil Motor – Ekonomi ve Sürdürülebilirlik”, “Eğitim ve İnovasyon – İnovasyon”, “Çevre – Yaşam Kalitesi”, “Dünya Gösteri Sahnesi – Kültürel Karşılaşmalar” olmak üzere beş alt temayı yansıtacak şekilde bölümlere ayrılmıştır. Bu temalarla ilişkili olarak ulusal ve uluslararası bahçe sergileri açık ve kapalı mekanlarda gerçekleştirilmiştir. Ziyaretçilerin alan içindeki ulaşımını kolaylaştırmak ve park manzarasını seyredebilmelerini sağlamak amacıyla alanın ortasından teleferik geçirilmiştir. EXPO boyunca, ziyaretçiler için konserler, ışık gösterileri gibi çeşitli performanslar ve kültürel etkinlikler düzenlenmiştir. Tüm sergiler ve etkinliklere ek olarak, 2009 yılında başlayan ve EXPO sürecinde devam ettirilen “Floriade Diyalogları” programında, gıda üretimi, yapılı ve doğal çevreler, sürdürülebilir büyüme ve yaşam kalitesi gibi tematik konularda farklı ülkelerden gelen uzmanlarla forumlar düzenlenmiş ve aldıkları kararlar “Gezeganimiz Bitkidir” raporunda bir araya getirilmiştir. EXPO sona erdikten sonra, etkinliğin planlama stratejisi ile uyumlu olarak alandaki binalar ve tesisler doğal peyzajı ile birlikte “Venlo Greenpark” inovasyon kompleksine dönüştürülmüştür. Etkinlik boyunca kapalı sergilerin yer aldığı Villa Flora, tarım ve sürdürülebilirlik alanlarında çalışan girişimciler ve araştırmacılar tarafından ofis alanı olarak kullanılmaktadır (Anonymous 1).

EXPO 2016 Antalya: Çalışmanın gelecek bölümlerinde ayrıntılı olarak ele alınmıştır.

EXPO 2019 Beijing: Çin’de düzenlenen ikinci bahçecilik sergisi insanların doğal yaşam tarzı talebine, doğaya uyum sağlamasına ve doğayla bütünleşmesine yönelik temalarla gerçekleştirilmiştir. 110 ülke ve uluslararası kuruluşu bir araya getiren etkinlik 503 hektarlık kara ve su alanı ile bugüne kadar düzenlenen en büyük alana sahip bahçecilik sergisidir. Yanqing bölgesinin Guishui Nehri kıyısındaki etkinlik yerleşiminin planlaması, topoğrafyanın doğal özellikleri ile uyumlu doğal bir peyzaj alanı olarak tasarlanmıştır. Antik çağlardan bugüne kadar insanların yaşamının ve geçim kaynağının doğadan ve bahçecilikten ayrı olmadığını vurgulamak amacıyla “Yeşil Kalkınma”, “Yaşamda Bahçe Bitkileri”, “Doğayla Uyum”, “Eğitim ve Gelecek”, “Gönüllerin Evi” alt temaları belirlenmiştir. Etkinliğin temaları ile ilişkili olarak alanda Çin bahçelerine, uluslararası bahçelere, özel bahçelere, usta tasarımcı bahçelerine ve pavyonlara yer verilmiştir. Etkinliğin kapanış raporunda, etkinlik sona erdikten sonra alanda ekolojik gelişimi ve bahçecilik endüstrisinin gelişimini sağlamak için pavyonların ve sergi alanlarının düzenlenmesinin, Kış Olimpiyatlarının, sportif faaliyetlerin ve konferansların organize edilmesinin ve “işletmeler tarafından işletilen, hükümet tarafından desteklenen, kalkınmayı teşvik etmek için ekolojiye dayanan” bir alana dönüştürülmesinin

hedeflendiği belirtilmiştir (Anonymous 1; China Flower Association & Beijing International Horticultural Exhibition Coordination Bureau 2020).

EXPO 2022 Amsterdam-Almere: Almere’de düzenlenen bahçecilik sergisi yeşil şehir vizyonunu vurgulamak amacıyla şehirlerde daha yaşanabilir, sürdürülebilir, eğlenceli, yaratıcı ve yeşil çözümlere odaklanan bir laboratuvar olarak organize edilmiştir. Tüm alan, alfabetik sıraya göre düzenlenmiş ağaçlar ve çiçeklerden oluşan canlı bitki kataloğunu barındıran bir arboretum olarak tasarlanmıştır. Şehirlerde çevre dostu bir yaşam sağlamak amacıyla “Büyüyen Yeşil Şehirler” teması ile “şehri yeşillendirmek”, “şehri beslemek”, “şehri sağlıklı kılmak”, “şehre enerji vermek” alt temaları organizasyona yön vermiştir. Etkinliğin temaları çerçevesinde ulusal ve uluslararası katılımcılar bahçecilik sektörüne dair kültürlerini ve çalışmalarını sergilemiş, sürdürülebilir malzemelerden yapılmış yenilikçi bina tasarımlarında yeşil çözümlere yer vermişlerdir. EXPO boyunca, parkın manzarasını sunan teleferik, atölyeler, tiyatrolar, canlı müzik gösterileri gibi kültürel ve eğlenceli etkinlikler ziyaretçilere farklı deneyimler yaşatmıştır. Kentsel gelişim stratejisi kapsamında, EXPO alanındaki binalar ve yeşil alanlar EXPO sonrası geliştirilecek şehir bölgesinin temel bir parçası olarak planlanmıştır. EXPO sona erdikten sonra, Hortus adı verilen projede, Almere’nin merkezindeki ve EXPO’nun yeşil alanlarını miras alan kentsel alanın dayanıklı ve konforlu evlerle yeni bir yerleşim alanına dönüştürülmesi planlanmıştır (Anonymous 1; Hortus 2024).

EXPO 2023 Doha: Doha, Katar Devleti’nin başkenti olmakla birlikte en kalabalık ve geliştirilmekte olan şehridir. Doha’nın seyahat, altyapı ve ekonomik boyutlardaki kentsel potansiyellerinin dünyaya tanıtılması amacıyla 2022 FIFA Dünya Kupası ve EXPO 2023 Bahçecilik Sergisi gibi uluslararası etkinlikler düzenlenmektedir. EXPO alanı olarak Basra Körfezi’nin kenarında ve Doha’nın en önemli yeşil kamusal alanlarından biri olan Al Bidda Park’ı belirlenmiştir. Park, Doha’nın trafiğe kapalı sahil şeridi ve tarihi merkezine yakınlığı sebebiyle önemli bir konumda yer almaktadır. Ayrıca, etkinliğin hazırlığı sırasında ziyaretçilerin alana ulaşımını kolaylaştırmak için iki yeni metro istasyonu geliştirilmiştir. İlk defa kurak bir iklimde bahçecilik sergisi düzenlenmesi nedeniyle çölleşmeyi önlemek ve azaltmak amacıyla yenilikçi çözümlere ilham vermeyi ve farkındalık yaratmayı amaçlayan “Yeşil Çöl, Daha İyi Çevre” teması kapsamında sergiler, diplomatik görüşmeler, halka açık tartışmalar ve canlı gösterilerin yer aldığı etkinlik programı planlanmıştır. Ana tema ile ilişkili olarak, etkinliğin alt temaları “Modern Tarım”, “Teknoloji ve Yenilik”, “Çevresel Farkındalık” ve “Sürdürülebilirlik” olarak belirlenmiştir. Üç bölgeye ayrılan etkinlik alanının “Uluslararası Bölge” olarak adlandırılan kısmında uluslararası bahçeler ve sergilere yer verilmiş, “Aile Bölgesi”nde aileler için çeşitli açık hava etkinlikleri ve aktiviteler gerçekleştirilmiş, “Kültür Bölgesi”nde ise kültürel ve geleneksel etkinlikler ve sergiler düzenlenmiştir. Bu organizasyonda uluslararası iş birliği, hedef paylaşımı, bilgi alışverişi ve yeni teknolojiler aracılığıyla sürdürülebilir davranışların teşvik edilmesi, çevre bilincinin artırılması, kentsel mekanlarda yeşil teknolojilerin geliştirilmesi hedeflenmiştir. EXPO alanı, etkinlik sona erdiğinden beri kent parkı olarak kullanılmaya devam etmektedir (Anonymous 1).

Yukarıda açıklanan bahçecilik sergilerinde görüldüğü üzere, etkinliğin hazırlık aşaması ve kapsamı ev sahibi ülkelerin ve şehirlerin karar ve uygulamaları doğrultusunda belirlendiği gibi etkinlik sonrası miras planı ve bu planın uygulamaya geçirilmesi de ev sahibi ülke ve şehirlerin karar ve uygulamalarına göre şekillenmektedir.

BIE, EXPO alanlarının kentle bütünleşmesine ve etkinlik sonrasında kullanımının sağlanmasına verdiği önemi 1994 tarihli Genel Kurul Kararı ile ortaya koymuştur (Loscertales 2006). Bu kararda, organizatörlerden etkinlik alanlarının geliştirilmesi ve iyileştirilmesine yönelik bazı öncelikler tanımlamaları beklendiği ifade edilmiştir. Bu öncelikler şu şekildedir (Loscertales 2006):

- Alanın yerleştirilmesine ilişkin çevresel koşullar ve altyapılar; kirlilik risklerinin azaltılması, yeşil alanların korunması ve artırılması, gayrimenkul geliştirme kalitesinin artırılması,
- Etkinlik sonrasında EXPO alanının ve altyapılarının yeniden kullanımının sağlanması.

Bu anlamda, etkinlik alanının kent ile ilişki kurması ve kentle bütünleşmesi anlamında önemli olan kriterlerden biri etkinlik alanı için belirlenen konumdur. Özer ve Özer (2009)'ın çalışmasına göre, EXPO'lar ilk zamanlarda şehir merkezinde veya şehir merkezine yakın yerlerde büyük yeşil alanlarda yapılmaktaydı. Sonraki süreçlerde, zaman içerisinde kullanım dışı kalarak şehir içinde çöküntü alan haline gelmiş veya şehrin çeperinde kullanılmayan bölgeler iyileştirilerek kente kazandırılmaya ve kent ile ilişkilendirilmeye başlamıştır. EXPO'ların içeriği ve teması doğrultusunda farklı konum seçimi kriterleri de bulunmaktadır. Örneğin, 1970 yılında Osaka'da düzenlenen Dünya Sergisi'nde, yeni mekansal fikirler ve mimari tasarımlar sunmak amacıyla şehrin dışında engebeli bir arazi EXPO alanı olarak belirlenmiştir (Onbay 2020). Bu sergi, mimari yapılarda kullanılan gerilimli membranlar, şişme, uzay kafes giriş, jeodezik kubbe gibi farklı strüktürlerle geleceğin yapı teknolojisi bakımından öncü olmuştur (Özkan 2017). Diğer yandan, EXPO mirasının ev sahibi kentlere kentsel gelişim ve kalkınma stratejisi kapsamında uzun vadede katkı sağlaması için etkinlik süreci ve etkinlik sonrası kullanım dikkate alınarak tasarlanması gerekmektedir (Stimac ve Dimuccio 2020).

AIPH tarafından yayınlanan Sürdürülebilirlik Stratejisi (2022)'ne göre, organizatörler tarafından belirlenen etkinlik konumunun sürdürülebilirliğinin sağlanması için gereklilikler şu şekildedir:

- Mevcut çevresel özellikler üzerindeki potansiyel etki
- Toplu taşıma yoluyla erişilebilirlik ve insanların yaşadığı yere yakınlık
- Ev sahibi toplulukların ve biyolojik çeşitliliğin korunması için miras fırsatı
- Projenin iklime uyumun ve dayanıklılığın artırılması dahil olmak üzere iklim değişikliğiyle mücadele katkı

Buradan yola çıkıldığında, etkinlik alanının konumunun belirlenmesi kadar konumun çevresel özellikleri ve çevresiyle kurduğu ilişki de önemli bir karar etkenidir. Etkinlik alanının çevresinde konut alanı, park ve yeşil alan, etkinlik alanı, iş alanı, eğitim alanı, sağlık alanı gibi çeşitli yapılaşma fonksiyonlarının bulunması etkinlik sonrası kullanımın planlanması ve hayata geçirilmesi için önemli verilerdir. Bu verilerin kent ile ilişki kurulması anlamında etkinlik sonrası kullanımın planlanmasında dikkate alınması gerekmektedir.

Etkinlik sonrası kullanımın planlanması ve uygulanmasında bir diğer önemli karar etkeni etkinliğin teması ve bu tema çerçevesinde tasarlanıp inşa edilmiş açık alanlar, yapılar ve tesislerdir. BIE'nin tema gelişimine dahil ettiği süreçler ilk aşamalardan

etkinlik mirasına kadar temayı tanımlamak, genişletmek ve uygulamayı kapsamaktadır (Loscertales 2011). EXPO'lar, hem tema seçimlerinde ve tema doğrultusunda gerçekleştirilen eğitimlerde ve etkinliklerde hem de şehirlerde gerçekleştirilen EXPO uygulamalarında sürdürülebilir kentsel gelişim kültürüne yer verilmesini hedeflemektedir (Loscertales 2006). EXPO organizasyonu için inşa edilen yapıların ve ulusal pavyonların EXPO sonrasında kullanımı ile ilgili iki yol izlenmektedir: birinci alternatif, yapıların EXPO için geçici olarak tasarlanması ve inşa edilmesi, etkinlik sonrasında sökülmesi, geri dönüşümünün veya başka bir yerde kullanımının sağlanması, ikinci alternatif ise EXPO alanının EXPO sonrası kullanım planlamaları doğrultusunda kalıcı olarak tasarlanan ve inşa edilen yapıların ikincil fonksiyonları ile aktif olarak kullanıma devam ettirilmesidir (Onbay 2020). Dünya Sergisi kategorisinde düzenlenen EXPO 2000 Hannover, kentte var olan 100 hektarlık Hannover Messe sergi alanına 60 hektar alanın eklenmesi ile düzenlenmiştir. “İnsan, Doğa ve Teknoloji” teması ile organize edilen EXPO için “Hannover Prensipleri” adı verilen bir kılavuz hazırlanmış ve katılımcı ülkelerden pavyonlarını çevresel ve sosyal etkilere, etkinlik sonrasında yeniden kullanım potansiyellerine göre tasarımları beklenmiştir (Onbay 2020). Bu etkinlikte, sürdürülebilir kullanımı öncelik haline getiren tasarımlar yapılmış, günümüzde uluslararası fuar alanı olarak kullanılan alan dışındaki bütün yapılar sökülüp taşınarak otopark alanına dönüştürülmüştür (Kantürer 2016). Etkinlikten geriye kalan ulusal pavyonların bir kısmı terk edilmiş, diğerleri ise zaman içerisinde ofis, eğitim yapısı, kafe ve restoran gibi işlevlerle dönüştürülmüş ve kullanıma devam ettirilmiştir (Kantürer 2016; Makinacı 2022). Bu anlamda, hem kentte var olan sergi alanının EXPO etkinliği için yeniden düzenlenerek geliştirilmesi hem de etkinlik sonrasında kullanımı planlanmayan yapıların sürdürülebilirlik ilkeleri doğrultusunda tasarlanması ve demonte edilmesi EXPO alanının sürdürülebilirliği bakımından önemlidir. “Hannover Prensipleri” sürdürülebilirlik ilkelerine uygun pavyonların tasarımı ve inşası bakımından başarılı bir girişim olsa da kalıcı veya geçici olarak tasarlanan pavyonların EXPO sonrasında nasıl ve hangi yöntemle yönetileceğine dair detaylı bir çalışma sunmamaktadır (Makinacı 2022). Bu nedenle, EXPO'ların hazırlık aşamalarında etkinliğin organize edilmesine (Stimac ve Dimuccio 2020) ve vaziyet planı tasarımına yönelik rehberler (AIPH 2023a) bulunduğu gibi etkinlik sonrasında alanın, içindeki yapıların ve açık alanların geleceğinin belirlenmesine dair bir rehber ihtiyacı duyulmaktadır.

Kısacası, EXPO alanlarının etkinlik sonrası kullanımın planlanması ve uygulanması süreçlerinde etkinlik alanının konumunun, çevresel yapılaşma fonksiyonlarının, etkinlik temasının ve yapılarının göz önünde bulundurulması gerekmektedir. AIPH (2023a), EXPO Master Plan Rehberi'nde bahçecilik sergilerinin etkinlik sonrası kullanımı ile ilgili dört fonksiyon önerilmiştir. Bu fonksiyonlar, EXPO alanının etkinlik sona erdikten sonra (1) konut alanına dönüştürülmesi, (2) park ve yeşil alana dönüştürülmesi, (3) etkinlik alanına dönüştürülmesi ve (4) iş alanına dönüştürülmesidir. Etkinlik alanlarının bu fonksiyonlara dönüştürülmesi aşağıdaki örneklerle açıklanmıştır.

- EXPO alanından konut alanına dönüşüm – EXPO 1992 Zoetermeer: Etkinlik öncesinde mera olarak kullanılan alan etkinlik için geliştirilmiştir. EXPO sona erdikten sonra alanın kuzey bölümü yeni bir yerleşim alanı haline getirilirken güney ve batı bölümleri yeşil alan olarak korunarak “Floriadepark” olarak adlandırılmıştır. Organizasyon, kasabanın geliştirilmesine büyük bir ivme

kazandırmış ve etkinlik alanı aktif kullanılan bir kentsel mekan olmaya devam etmektedir.

- EXPO alanından park ve yeşil alana dönüşüm – EXPO 1982 Amsterdam: EXPO alanı daha önce geliştirilmemiş bir bölgede yer almaktadır ve yapay bir göl etrafında düzenlenmiştir. Alan, etkinlik sona erdikten sonra Bahçecilik Sergileri'nin kentsel yeşil alan yaratma mirasına uygun olarak halka açık bir parka dönüştürülmüştür. “Gaasperpark” olarak adlandırılan park, yeşil bitki örtüsü, yürüyüş ve bisiklet yolları, yüzme ve su sporları imkânı sunan kıyı şeridiyle yerliler ve yabancı turistler tarafından kullanılan popüler bir kentsel mekan olmaya devam etmektedir.
- EXPO alanından etkinlik alanına dönüşüm – EXPO 2002 Harlemmermeer: EXPO öncesinde ormanlık alan olan bölge mevcut ağaç ve bitkilerle EXPO için geliştirilmiştir. Etkinlik sona erdikten sonra popüler bir rekreasyon alanı olan “De Groene Weelde”ye dönüştürülmüştür. Burada 2003 yılından beri her yaz Mysteryland Hollanda müzik festivali ve 2017 yılından beri EXPO Harlemmermeer etkinlikleri düzenlenmektedir.
- EXPO alanından iş alanına dönüşüm – EXPO 2012 Venlo: EXPO öncesinde ormanlık alan olan bölge korunmuş ve alan EXPO için geliştirilmiştir. Etkinlik sona erdikten sonra etkinliğin planlama stratejisi ile uyumlu olarak alandaki binalar ve tesisler doğal peyzajı ile birlikte “Venlo Greenpark” inovasyon kompleksine dönüştürülmüştür. Etkinlik alanı tarım ve sürdürülebilirlik alanında çalışan girişimciler ve araştırmacılar tarafından ofis alanı olarak kullanılmaktadır.

Bu örneklerde görüldüğü üzere, etkinlik alanlarının konumu ve kent ile ilişkisi, önceki kullanım durumları, etkinlik alanının çevresindeki yapılaşma fonksiyonları, kentin ihtiyaçları, etkinlik teması ve yapıları, yerel yönetimlerin kentsel hedefleri doğrultusunda etkinlik sonrası kullanım planları değişiklik göstermektedir. Çizelge 2.12.'de günümüze kadar organize edilen bahçecilik sergilerinin konumunun şehir merkezi ile ilişkisi, alanın çevresindeki yapılaşma fonksiyonu, etkinlik teması, etkinlik yapıları ve etkinlik sonrası durumu özetlenmiştir.

Çizelge 2.12. Bahçecilik sergilerinin konumu, çevresel yapılaşma fonksiyonları, etkinlik teması ve yapıları, etkinlik sonrası kullanım durumu

EXPO	Konum (Şehir merkezi ne uzaklığı)	Çevresel Yapılaşma Fonksiyonu					Etkinlik Teması	Etkinlik Yapıları ve Tesisleri	Etkinlik Sonrası Kullanım Durumu
		Konut alanı	Park/yeşil alan	Etkinlik alanı	İş/Ticaret alanı	Eğitim alanı			
EXPO 1960 Rotterdam	2,5 kilometre	+	+	+	+	+	Uluslararası Bahçecilik	Euromast gözlem kulesi, restoranlar, köprüler, heykeller	Het Park yeşil alan olarak kullanılmaktadır.

Devamı diğer sayfada

Çizelge 2.12. 'nin devamı

EXPO	Konum (Şehir merkezi ne uzaklığı)	Çevresel Yapılaşma Fonksiyonu					Etkinlik Teması	Etkinlik Yapıları ve Tesisleri	Etkinlik Sonrası Kullanım Durumu
		Konut alanı	Park/yeşil alan	Etkinlik alanı	İş/Ticaret alanı	Eğitim alanı			
EXPO 1963 Hamburg	1,4 kilometre	+	+	+	+	+	Ekonomi ve Kültür Açısından Tüm Kategoril erde Bahçe Bitkileri	Teleferik ve demiryolu hattı	Planten un Blomen Parkı yeşil alan olarak kullanılmakt adır.
EXPO 1964 Viyana	4,6 kilometre	+	-	+	+	-	Uluslarara sı Bahçecili k	Donauturn Kulesi, İris Gölü, Gül Bahçesi, restoran, spor oyun alanları, anıt yapısı	Donaupark yeşil alan olarak kullanılmakt adır.
EXPO 1969 Paris	10 kilometre	+	-	+	+	-	Fransa'nı n Çiçekleri ve Dünyanın Çiçekleri	Çiçek Vadisi, Çam Ormanı, La Chesnaie du Roy, hayvanat bahçesi, spor ve eğlence alanları	Parc Floral etkinlik alanı ve yeşil alan olarak kullanılmakt adır.
EXPO 1972 Amsterda m	Üç farklı alanın şehir merkezin e uzaklığı 3,7-5,2 kilometre	+	-	+	+	+	Uluslarara sı Bahçecili k tarafından gerçekleş tirilen çabalar	Tema bahçeleri, değirmen, etkinlik, spor ve oyun alanları, çiftlik, teleferik, arabalar ve gondollar, tren	RAI Sergi ve Kongre Merkezi, Amstelpark ve Beatrixpark aktif olarak kullanılmakt adır.
EXPO 1973 Hamburg	1,4 kilometre	+	+	+	+	+	Uluslarara sı Bahçecili k	Japon Bahçesi, Gül Bahçesi, amfitiyatro, heykeller, oyun alanı	Planten un Blomen Parkı yeşil alan olarak kullanılmakt adır.

Devamı diğer sayfada

Çizelge 2.12. 'nin devamı

EXPO	Konum (Şehir merkezi ne uzaklığı)	Çevresel Yapılaşma Fonksiyonu					Etkinlik Teması	Etkinlik Yapıları ve Tesisleri	Etkinlik Sonrası Kullanım Durumu
		Konut alanı	Park/yeşil alan	Etkinlik alanı	İş/Ticaret alanı	Eğitim alanı			
EXPO 1974 Viyana	10 kilometre	+	+	+	+	+	Uluslararası Bahçecilik	Tema bahçeleri, göller, spor alanları, sağlık merkezi, termal tesis ve otel, çayırlar, çocuk parkları ve hayvanat bahçesi	İçindeki yapılar ve tesislerle spa parkına dönüştürülmüş, halka açık park olarak kullanılmaktadır.
EXPO 1980 Montreal	İki farklı alanın şehir merkezinin uzaklığı yaklaşık 4,5-7 kilometre	+	+	+	+	+	İnsanın sosyo-kültürel faaliyetleri ile fiziksel çevresi arasındaki ilişki	Çiçek Vadisi, köprüler, bahçeler ve meydanlar, sanat eserleri, sergi ve konferans alanları	Etkinlik yapıları ve alanı halka açık Jean Drapeau Parkı'na aktarılmıştır.
EXPO 1982 Amsterdam	11 kilometre	+	+	+	+	+	Uluslararası Bahçecilik	Sergi salonu, konferans merkezi, Gül Bahçesi, yapay göl, Kelebek Evi, çocuk parkları, kamp alanı, çiftlik	Gaasperpark spor alanları olan yeşil alan olarak kullanılmaktadır.
EXPO 1983 Münih	6 kilometre	+	+	+	+	+	Uluslararası Bahçecilik	Asya Bahçeleri, Gül Bahçesi, yapay göl, sanat eserleri, spor ve çocuk oyun alanı, geleneksel ev örneği, açık hava sineması	Westpark sosyal mekanları olan yeşil alan olarak kullanılmaktadır.

Devamı diğer sayfada

Çizelge 2.12. 'nin devamı

EXPO	Konum (Şehir merkezi ne uzaklığı)	Çevresel Yapılaşma Fonksiyonu					Etkinlik Teması	Etkinlik Yapıları ve Tesisleri	Etkinlik Sonrası Kullanım Durumu
		Konut alanı	Park/yeşil alan	Etkinlik alanı	İş/Ticaret alanı	Eğitim alanı			
EXPO 1984 Liverpool	7,8 kilometre	+	+	+	+	+	Uluslararası ve Ulusal Bahçe Bitkilerinin kaydettiği ilerleme	Festival Salonu ve Bahçeleri, Çin ve Japon Bahçeleri, göller, pagodalar, heykel yolları ve sanat eserleri	Bir kısmı konut alanı olarak, geri kalan kısmı da eğlence ve dinlenme alanı olarak kullanılmaktadır.
EXPO 1990 Osaka	8,7 kilometre	+	+	+	+	+	Doğa ve İnsanlığın Uyumlu Birlikteliği	Tarla Alan ve Şehir Bölgesi, Botanik Bahçesi, çocuk oyun alanı, kamp alanı ve spor alanı	Hatıra parkı olarak düzenlenmiş yeşil alan olarak kullanılmaktadır.
EXPO 1992 Zoetermeer	3,6 kilometre	+	+	+	+	+	Bahçecilik kalite, teknik, bilim ve yönetim alanında sürekli bir yenilenme süreci içerisinde yer almaktadır	Exposarium pavyonu, Ecodrom Ulusal Çevre Pavyonu, kule, meditasyon bahçesi, sanat eserleri, çocuk parkları, Botanik Park	Alanın büyük bir kısmı konut alanına dönüştürülmüş, kalan kısmı da yeşil alan kapsamında kent parkı olarak kullanılmaktadır.
EXPO 1993 Stuttgart	4,3 kilometre	+	+	+	+	+	Şehir ve Doğa - Sorumlu Yaklaşım	Gül Bahçesi, Botanik Bahçe, Hayvanat Bahçesi, müze, çocuk oyun alanı	Kentte var olan yeşil alanlar kullanılmaya devam etmektedir.

Devamı diğer sayfada

Çizelge 2.12. 'nin devamı

EXPO	Konum (Şehir merkezi ne uzaklığı)	Çevresel Yapılaşma Fonksiyonu					Etkinlik Teması	Etkinlik Yapıları ve Tesisleri	Etkinlik Sonrası Kullanım Durumu
		Konut alanı	Park/yeşil alan	Etkinlik alanı	İş/Ticaret alanı	Eğitim alanı			
EXPO 1999 Kunming	6 kilometre	+	+	+	+	+	İnsan ve Doğa - 21. Yüzyıla yürüyoruz	Bambu, Çay, Bonsai, Orman ve Şifalı Bitkiler Bahçesi, Meyve ve Sebze Bahçesi	Dünya Bahçecilik EXPO Bahçesi halka açık bir kent parkı olarak kullanılmak tadır.
Expo 2002 Haarlem mermeer	7,5 kilometre	+	+	+	+	+	Hollanda bahçeciliğ inin ve uluslara sı bahçeciliğ in 21. yüzyılda yaşam kalitesine katkısı	Açık hava bahçeleri, Spotters Tepesi, göl, ormanlık alan, HydraPier pavyonu, Katmanlı Şehir kompleksi	De Groene Weelde festivaller ve ticari fuurların düzenlendiğ i rekreasyon alanı olarak kullanılmak tadır.
EXPO 2003 Rostock	12 kilometre	+	+	+	+	+	Bir Sahil Parkı. Yeni çiçekli bir dünya	Gül Tepesi, Söğüt Kubbesi, yedi bahçe, açık hava bahçeleri, sahne, spor alanı, dini alan	IGA-Park Rostock etkinlikler düzenlenen rekreasyon alanı olarak kullanılmak tadır.
EXPO 2006 Chiang Mai	12 kilometre	+	+	-	+	-	İnsanlığa Olan Sevgiyi İfade Etmek	Kral, Lotus, Tropikal ve Lotus Bahçeleri, Kraliyet Köşkü ve Pavyonu Amfitiyatro, Bahçıvanlık Bilgi Merkezi,	Royal Park Rajapruek yeşil alan, Bahçıvanlık Bilgi Merkezi olarak kullanılmak tadır.

Devamı diğer sayfada

Çizelge 2.12. 'nin devamı

EXPO	Konum (Şehir merkezi ne uzaklığı)	Çevresel Yapılaşma Fonksiyonu					Etkinlik Teması	Etkinlik Yapıları ve Tesisleri	Etkinlik Sonrası Kullanım Durumu
		Konut alanı	Park/yeşil alan	Etkinlik alanı	İş/Ticaret alanı	Eğitim alanı			
EXPO 2012 Venlo	12 kilometre	-	+	-	+	-	Doğanın içinde tiyatronun bir parçası olun; yaşam kalitesine daha da yakınlaşın	Açık ve kapalı bahçe sergileri	Venlo Greenpark inovasyon kompleksini de binalar ve tesisler doğal peyzajı ile birlikte kullanılmak tadır.
EXPO 2016 Antalya	22 kilometre	-	+	-	+	-	Çiçekler ve Çocuklar	EXPO Kulesi, Kongre Merkezi, Amfitiyatro, Çocuk Adası, Çocuk Bilim ve Teknoloji Merkezi, müzeler, restoranlar	Yeşil alan olarak bırakılan alanın geleceği belirsizdir, kısmi olarak kullanılmak tadır.
EXPO 2019 Beijing	18 kilometre	+	+	+	+	+	Yeşil Yaşa, Daha İyi Yaşa	Açık hava ve tema bahçeleri, Çin bahçeleri	Halka açık bir kentsel park olarak kullanılmak tadır.
EXPO 2022 Amsterdam- Almere	7 kilometre	+	+	+	+	+	Büyüyen Yeşil Şehirler	Açık hava bahçeleri ve sergi alanları, teleferik	Yapıların ve yeşil alanların yeni geliştirilen yerleşim alanının bir parçası olması planlanmıştır.

Devamı diğer sayfada

Çizelge 2.12. 'nin devamı

EXPO	Konum (Şehir merkezi ne uzaklığı)	Çevresel Yapılaşma Fonksiyonu					Etkinlik Teması	Etkinlik Yapıları ve Tesisleri	Etkinlik Sonrası Kullanım Durumu
		Konut alanı	Park/yeşil alan	Etkinlik alanı	İş/Ticaret alanı	Eğitim alanı			
EXPO 2023 Doha	1,6 kilometre	+	-	+	+	-	Yeşil Çöl, Daha İyi Çevre	Açık hava bahçeleri ve sergileri, amfi tiyatro, çocuk oyun alanı, spor alanı, yeme-içme alanı	Al Bidda Park kent parkı olarak kullanılmak tadır.

1960 yılından beri organize edilen 23 bahçecilik sergisinin konumlarının şehir merkezine uzaklığının yaklaşık 1,4 kilometre ile 22 kilometre arasında değişiklik gösterdiği ve bu durumun etkinlik alanının çevresel yapılaşma fonksiyonuna da yansıdığı görülmektedir. Etkinlik alanının şehir merkezine yakın olduğu durumların büyük bir kısmında çevresel yapılaşma fonksiyonlarından konut alanı, park ve yeşil alan, etkinlik alanı, iş/ticaret alanı, eğitim alanı özelliklerinin bir arada bulunduğu, şehir merkezi ile ilişkinin azaldığı durumlarda ise genellikle çevresel yapılaşma fonksiyonlarının daha kısıtlı olduğu görülmektedir. Etkinlik temaları ile paralel olarak etkinlik yapıları ve tesisleri çeşitlilik göstermektedir. Son olarak, ülkelerin ve ev sahibi ülkelerin etkinlik ile gerçekleştirmek istedikleri kısa ve uzun vadeli hedefler ve planlamalar doğrultusunda etkinlik mirası ve etkinlik sonrası kullanım durumu değişiklik göstermektedir. Bu etkinlik alanlarının büyük bir kısmı etkinlik sona erdikten sonra yeni bir isim ile yeşil alana veya etkinliklerin düzenlendiği rekreasyon alanına dönüştürülmüştür. Birkaç örnekte ise etkinlik alanı bir yerleşim alanının parçası olarak düzenlenmiş ve fonksiyon değişikliğine uğramıştır. Türkiye’de düzenlenen EXPO 2016 Antalya alanını ele aldığımızda ise etkinlik sona erdikten sonra alandaki yapı ve tesislerin kısıtlı olarak kullanımda olduğu ve etkinlik sonrası kullanım planı ile ilgili herhangi bir düzenlemenin yapılmadığı görülmektedir.

2.5. EXPO 2016 Antalya Organizasyonunun Süreçleri ve Kente Etkileri

Antalya, Türkiye’nin güneyinde, Akdeniz’in kıyısında yer alan bir şehirdir. Manavoğlu’nun (2009) Antalya’nın mekansal gelişimi ve planlamasına dair yaptığı çalışmaya göre, arkeolojik çalışmalar sonucunda, Antalya ve çevresindeki yerleşime dair bilgiler Karain Mağarası’nda 50 bin yıl önceye dayanmaktadır. Kentte birçok antik şehir de bulunmaktadır. 15. yüzyıldan sonra tarım faaliyetleri ve liman şehri olması niteliğiyle çeşitli topluluklara ev sahipliği yapmıştır (Yağcı 2009). 20. yüzyılın ortalarından itibaren artan tarım, sanayi ve turizm faaliyetleriyle kentsel gelişimden etkilenmiştir (Can Planlama Bürosu 1992, akt. Manavoğlu 2009). Antalya’nın çevresindeki dağlar, sahip olduğu ormanlar, vadiler, su kaynakları, akarsular ve tarım alanları kentin ekosisteminde

önemli bir yere sahip olmakla birlikte kent, tarihi, kültürel ve sosyal değerleriyle de öne çıkmaktadır. Bu özellikleri sebebiyle 1969 yılında turizmde öncelikli alanlar kategorisine dahil edilerek planlama ve yatırım önceliğine sahip olmuş, 1983 yılında yürürlüğe giren 2634 sayılı Turizmi Teşvik Kanunu ile kente yapılan yatırımlar artmış ve turizmin kent ekonomisine, sosyal ve kültürel altyapının gelişmesine olumlu etkileri olmuştur (Manavoğlu 2009). Turizm sektörünün kenti bu denli etkilemesi ve kentteki nüfus yoğunluğunun artması günümüzde de karşılaşılan bazı kentsel problemlerin temelini oluşturmuştur. Doğal ve çevresel kaynakların tahrip edilmesi, sit alanı sınırlarının daraltılması, tarım alanlarının iskana açılması, yapı yoğunluğunun artırılması, serbest kat ve kaçak emsal uygulamaları bu problemlerin bazılarıdır (Manavoğlu 2009). Sonuç olarak, Antalya, doğal ve kültürel zenginlikleri ve turizm alanındaki potansiyeli ile hem yerli hem de yabancı turistler için önemli bir çekim merkezidir.

Önceki bölümlerde, dünyada ve Türkiye’de düzenlenen bahçecilik sergileri ele alınmıştır. EXPO 2016 Antalya, Türkiye’de organize edilen ilk EXPO organizasyonu olması bakımından önem taşımaktadır. Bu bölümde, EXPO 2016 Antalya’nın 2008 yılı ile etkinliğin açılış tarihi arasında geçen hazırlık dönemi, 23 Nisan-30 Ekim 2016 tarihlerini kapsayan etkinlik aşaması dönemi ve etkinlik sona erdikten sonra etkinlik mirası ve kente etkileri değerlendirilmiştir.

2.5.1. EXPO organizasyonunun hazırlık aşaması

Türkiye, 1867 yılından beri pek çok EXPO etkinliğine katılmış, 2004 yılında BIE’ye ve 2008 yılında AIPH’ye resmi olarak üye olmuştur. Antalya Valiliği, Antalya Büyükşehir Belediyesi ve Antalya Ticaret ve Sanayi Odası, Türkiye’de ilk defa A1 kategorisi Uluslararası Bahçecilik Sergisi’ni Antalya’da düzenleyebilmek için çalışmalara başlamış ve AIPH’ye başvuruda bulunulmuştur (Özkan 2017). EXPO için konunun belirlenmesi sürecinde Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı İl Müdürlüğü, Defterdarlık ve Antalya Büyükşehir Belediyesi birlikte çalışarak yirmi yedi adet seçenek oluşturmuş ve bu seçenekleri altıya düşürerek AIPH heyetine sunmuştur (Özkan 2017). Sonuç olarak, EXPO 2016 Antalya’nın konumu, Antalya’nın Aksu ilçesinde, şehir merkezine 22 kilometre ve havaalanına 8 kilometre uzaklıkta, Aksu çayı ve Tehneli deresi arasında kalan 112 hektarlık arazi olarak belirlenmiştir (Şekil 2.7.). EXPO 2016 Antalya’nın etkinlik öncesi hazırlık ve etkinlik süreçleri Çizelge 2.13.’te özetlenmiştir.

Şekil 2.7. Antalya şehir merkezi, havaalanı ve EXPO 2016 Antalya'nın konumları (Google Earth 2023)

Çizelge 2.13. EXPO 2016 Antalya etkinlik öncesi hazırlık ve etkinlik süreçleri (Presidency of the Republic of Turkey 2016)

31 Aralık 2008	Türkiye'nin AIPH'ye üye olması ve etkinliğe ev sahipliği yapmak için başvuruda bulunması
3-8 Ekim 2010	AIPH'nin Türkiye'nin başvurusunu 62. AIPH Yıllık Kongresi'nde onaylaması
25 Şubat 2011	Organizasyon için Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı'nın görevlendirilmesi
7 Mart 2011	EXPO alanının onaylanması
7 Nisan 2011	BIE Genel Sekreteri'ne teminat mektubu gönderilmesi
22-23 Kasım 2011	Organizasyonun 151. BIE Genel Kurulu tarafından tescillenmesi
10 Kasım 2012	EXPO 2016 Antalya Kanunu'nun Resmi Gazete'de yayınlanması EXPO 2016 Antalya Ajansı'nın kurulması
Ağustos 2013	Alanın inşaatının başlaması
Nisan 2015	Organizasyona Genel Sekreter atanması
Aralık 2015	Katılımcıların inşaat çalışmalarının başlaması
12 Ocak 2016	Projenin Cumhurbaşkanlığı himayesine alınması
22 Nisan 2016	Resmi açılış töreninin yapılması
23 Nisan 2016	Organizasyonun ziyaretçilere açılması
30 Ekim 2016	Kapanış töreninin yapılması
Kasım 2016	BIE tarafından son saha denetimi yapılması
Aralık 2016	AIPH tarafından son saha denetimi yapılması

EXPO alanı olarak belirlenen arazinin önceki kullanımı Cumhuriyet Dönemi'nin önemli mimari miraslarından biri olan Batı Akdeniz Tarımsal Araştırmalar Enstitüsü'ne

(BATEM) aittir. Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı Tarımsal Araştırma ve Politika Müdürlüğü'ne bağlı olan BATEM, Antalya'da bitki üretimi konusunda çalışmalar yapmış beş araştırma kurumunun (Akdeniz Tarımsal Araştırma Enstitüsü, Biyolojik Mücadele Araştırma Enstitüsü, Narenciye Araştırma Enstitüsü, Seracılık Araştırma Enstitüsü ve Bölge Pamuk Araştırma Enstitüsü) birleşmesi ile kurulmuştur (T.C. Tarım ve Orman Bakanlığı Batı Akdeniz Tarımsal Araştırma Enstitüsü Müdürlüğü 2023). 1920'li yıllarda tarım ve hayvancılık alanında Güney Anadolu'ya özgü ürünleri tespit etme, üretim yöntemlerini öğretme ve geliştirme ilkeleriyle kırsal alanda kalkınmayı hedefleyen girişimlerden biridir (Çetin 2012). 1933 yılından beri "Antalya Çeltik Deneme Tarlası", "Sıcak İklim Nebatları Teksir ve Islah İstasyonu", "Bölge Tohum Islah ve Deneme İstasyonu", "Bölge Zirai Araştırma Enstitüsü", "Pamuk Araştırma Enstitüsü", "Akdeniz Tarımsal Araştırma Enstitüsü" ve son olarak "Batı Akdeniz Tarımsal Araştırmalar Enstitüsü" gibi farklı isimlerle dönüştürülmüştür. İdare binası, üretim birimleri, atölyeler, depolar ve işçiler için barınma, eğlence ve dinlenme işlevlerinin gerçekleştirildiği yapılardan oluşan yerleşkenin mekansal kurgusunda temel strüktürü ana girişteki Palmiyeli Yol oluşturmaktadır. BATEM, kurulduğu dönemden beri bulunduğu bölgenin tarım ve hayvancılık faaliyetleri için önemli bir yer iken 2000'li yıllarda içindeki alet ve teçhizatla birlikte terk edilmiş ve âtil halde bırakılmıştır (Çetin 2012). EXPO alanının hazırlık aşamasında, dönemin Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanı olan Mehdi Eker, BATEM'e ait âtil durumda olan 103 binanın 96'sının yıkımına karar verildiğini ve kalan 7 bina ile ilgili henüz kesin bir karara varılmadığını ifade etmiştir (Bayhan 2013). Akdeniz Üniversitesi öğretim üyelerinin hazırladığı rapor doğrultusunda 98 adet binanın yıkımına karar verilmiş, diğer 5 bina ise Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurumu tarafından koruma altına alınmıştır (GTHB 2012, akt. Özkan 2017). Ayrıca, EXPO hazırlıkları kapsamında Aksu çayı ve Tehneli derelerinden kaynaklanabilecek su taşkınlarını önlemek amacıyla altyapı çalışmaları yapıldığı ve EXPO alanında yapılacak botanik çalışmalarıyla Antalya'nın biyoçeşitliliğinin ve kültürel öğelerinin tanıtılmasının hedeflendiği belirtilmiştir (Bayhan 2013). Bakan Eker, EXPO'nun Antalya için önemini şu şekilde vurgulamıştır: "EXPO'nun Antalya'ya kattığı değer, sadece 2016 yılının Nisan ve Ekim ayları arasında orada bir sergi alanı düzenlenmesi, dünyanın değişik ülkelerinden insanların gelmesinden ibaret değil. ... Burada Antalya'ya değer katacak, gelecekte, 50-60 sene sonra da kullanılacak değerli, kalıcı yapıların oluşması için çalışmalar yapılıyor" (Bayhan 2013).

2012 yılının Kasım ayında Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde 6358 sayılı EXPO 2016 Antalya Kanunu çıkarılmış ve EXPO 2016 Antalya Ajansı kurulmuştur. Kanunda organizasyonun planlaması ve yönetimi ile ilgili ana çerçeve belirlenmiş ve 2013 yılında yayınlanan 28641 sayılı yönetmelikle serginin düzenlenmesi ve yönetimiyle ilgili usul ve esaslar belirlenmiştir (Karahana vd. 2021). Bu düzenlemeler doğrultusunda, alanın inşası ve etkinliğin gerçekleştirilmesi için bütçenin büyük bir kısmının Antalya Büyükşehir Belediyesi, ilçe belediyeleri, Antalya Ticaret ve Sanayi Odası, İhracatçılar Birliği, Seyahat Acentaları Birliği gibi kuruluşlardan sağlanmasına karar verilmiş, fakat organizasyonunun yönetiminde ve etkinlik sonrası alanın devralınmasında Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı görevlendirilmiştir (Çelik ve Aslantaş 2018). EXPO 2016 Antalya'nın organizasyonunda EXPO Yönetim Kurulu, EXPO Ajansı, Genel Sekreterlik ve Kent Konseyi yer almıştır. EXPO Ajansı etkinliğin organizatörü, Kent Konseyi etkinlik danışma organı, Genel sekreterlik BİE düzenlemeleri kapsamında hükümeti temsil eden ve her türlü işlemlerin yürütülmesinden sorumlu olan uygulama birimi,

EXPO Yönetim Kurulu ise en üst karar organı olarak görev almıştır (Presidency of the Republic of Turkey 2016). Genel Sekreterliğin hayata geçirdiği uygulamaların denetimi Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı tarafından yapılmıştır. Bu doğrultuda, EXPO 2016 Antalya'yı organize etmekten sorumlu olan Bakanlık hem yürütücü hem de denetleyici konumda yer almıştır (Batuhan 2020).

2.5.2. EXPO organizasyonunun etkinlik aşaması

A1 kategorisi Bahçecilik Sergisi olan EXPO 2016 Antalya 23 Nisan-30 Ekim tarihleri arasında 54 resmi ve 4 resmi olmayan uluslararası katılımcı ve 96 ulusal katılımcı ile gerçekleştirilmiştir. Çiçeklerin gelecek nesillere bırakılacak olan yeşil mirası, biyoçeşitliliği, doğal ile işlenmiş arasındaki dengeyi ve yeşil bir geleceği simgelemesi nedeniyle etkinliğin ana teması “Geleceği Yeşertmek” iddiası ve “Gelecek Nesillere Yeşil Bir Hayat” mottosu ışığında “Çiçekler ve Çocuklar” olarak belirlenmiştir (Şekil 2.8.) (Presidency of the Republic of Turkey 2016). Bu tema doğrultusunda, çocukların doğayı ve bitkileri tanımalarına ve benimsemelerine imkân sağlayacak sergi, etkinlik ve atölyeler düzenlenmiştir (Kantürer 2016; Hür 2019). “Tarih”, “biyoçeşitlilik”, “sürdürülebilirlik” ve “yeşil şehirler” alt temalarıyla küresel ısınma, ekolojik tarım, biyoçeşitliliğin korunması, yeşil şehirler, sürdürülebilirlik ve gıda güvenliği gibi küresel sorunlar hakkında eğitim vermek, diyalog, deneyim ve paylaşım ortamı yaratmak hedeflenmiştir. Bu hedef doğrultusunda, EXPO 2016 Antalya’da sağlanması öncelikli olan kriterler şu şekilde belirlenmiştir:

- Türkiye’nin katılımcı ülkelerle ilişkilerini geliştirmek ve katkı sağlamak,
- Yaşam kalitesini arttırmak amacıyla daha fazla yeşil alana, yeni iş olanaklarına ve şehir altyapısına yeni yatırımlar yapmak,
- Türkiye’nin en önemli turizm destinasyonlarından biri olan Antalya’da ekoturizmi desteklemek ve tanıtmak,
- Bahçecilik sektörünü yeni tanıtım ve ağ fırsatlarıyla desteklemek,
- Türkiye’nin biyolojik çeşitliliğini dünyaya sunmak,
- Çocukları çevre sorunları hakkında bilgi ve eğlence yoluyla eğitmek,
- Faaliyetler ve seminerler aracılığıyla çevre sorunları ve sürdürülebilirlik konularında farkındalığı arttırmak (Presidency of the Republic of Turkey 2016).

Şekil 2.8. a) “Çiçekler ve Çocuklar” temalı EXPO 2016 Antalya’da çocuklar; b) EXPO 2016 Antalya alanında çocuklar (Presidency of the Republic of Turkey 2016)

EXPO Antalya alanının tasarımcısı Artı Mimarlık Mühendislik Müşavirlik, projeyi şu şekilde açıklamıştır (Anonim 8): “Proje aşamasında duygular mekana yansıtılarak, peyzaj tasarımın en etkileyici ögesi olan bitkilerin zaman boyutu, rengi, dokusu, kokusu ve ölçeği etkin kullanılmış, tüm alana bir mekan dinamiği getirilmiştir. Yaya sirkülasyonu üzerinde bu dinamik unsur ile sürprizli köşeler oluşturulmuş, yer yer manzaranın vurgulandığı alanlara yer verilmiştir. Tüm çizgisel dokunuşlar; ziyaretçilerin hafızasında EXPO’ya özgü kokular, hisler, renkler bırakarak, mekanın duygulara dönüşmesi ve bir ömre anlatıcı olabilmesi isteği ile içselleştirilerek yapılmıştır.” Şekil 2.9.’da Artı Mimarlık Mühendislik Müşavirlik’in EXPO organizasyonu için hazırladığı projenin vaziyet planı yer almaktadır. Vaziyet planı tasarımında ve alanın genel konseptinde açık ve yeşil alanlara önem verildiği, yapıların ve açık alanların tasarımının “Çiçekler ve Çocuklar” etkinlik temasıyla uyumlu olduğu görülmektedir.

Şekil 2.9. Artı Mimarlık Mühendislik Müşavirlik’in EXPO 2016 Antalya organizasyonu için hazırladığı vaziyet planı (Anonim 8)

“Çiçekler ve çocuklar” teması kapsamında etkinliğin sembol çiçeği ve maskotları bulunmaktadır. Sembol çiçeğin belirlenmesi sürecinde EXPO 2016 Antalya web sitesinde 14 Şubat-7 Mart 2013 tarihleri arasında oylama yapılmış, oylama sonucunda yabani karanfil 11,166, şakayık 5,346, papatya 1,903 ve menekşe 435 oy almıştır (Batuhan 2020). Bu oylama sonucuna rağmen, dönemin Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanı Mehdi Eker, etkinliğin sembol çiçeğinin Antalya, Burdur ve Denizli illerinde yayılış gösteren “şakayık” çiçeği olarak belirlendiğini ilan etmiştir (Özkan 2017; Batuhan 2020). Etkinliğin maskotları ise geleneksel kıyafetler giyen çocuklar “Ece ile Efe” olarak belirlenmiştir (Şekil 2.10.).

Şekil 2.10. EXPO 2016 Antalya maskotları “Ece ile Efe” ve çocuklar (Presidency of the Republic of Turkey 2016)

EXPO’ların etkinlik programı EXPO’nun ana ve alt temaları ile ilişkili olarak, ziyaretçilere eğitim, eğlence ve kültür faaliyetleri sunması, profesyonellere ve uluslararası katılımcılara seminerler, konferanslar ve ticari paylaşım platformu sunması kapsamında belirlenmektedir. Etkinlik programının amacı, tema kapsamında bahçecilik sektörünü ele almak, alanın her yerine yayılmış etkinlik alanları ile hedef kitle ziyaretçilere hitap etmek ve alan içerisinde yaşatılan deneyimlerle farkındalıkların oluşmasını sağlamaktır (Stimac ve Dimuccio 2020). EXPO 2016 Antalya’nın etkinlik programı, tema ve alt temalar çerçevesinde şekillendirilmiş ve etkinlikler EXPO için tasarlanan açık ve kapalı mekanlarda düzenlenmiştir. Etkinlik programı kapsamında 129,482 kültürel program, 13,144 sanat ve kültürel performans etkinlikleri, organizasyonun hedef kitlesi olan çocuklar için 116,213 aktivite, 110 “Business to Business” (işletmeler arası iş birliği) toplantıları, iş tanıtımları, akademik atölyeler, forumlar, seminerler, konferanslar, sempozyumlar ve paneller, 26 ulusal gün kutlaması ve 99 özel etkinlik düzenlenmiştir (Presidency of the Republic of Turkey 2016). Bu süreçte EXPO alanını 4,693,571 kişi ziyaret etmiştir.

EXPO alanının mimari tasarımı bu temaları yansıtacak ve etkinliklere uygun ortam sağlayacak şekilde düzenlenmiştir. EXPO alanının mimari tasarımını üstlenen Artı Mimarlık, kültür, eğitim, sanat, eğlence ve ticaret alanlarında önemli bir buluşma noktası olan EXPO’yu çoklu düşüncenin kavramsal bir yansıması olarak tasarladıklarını ifade etmiştir. EXPO’nun teması ve alt temalarıyla uyumlu olarak mekan tasarımlarında eğitici ve görsel öğelerle bireysel deneyimin ön plana çıkarılmasına, engelli bireyler tarafından kullanılabilir olmasına, yenilenebilir ve doğal enerji kaynaklarının kullanılmasına ve enerji verimliliğinin artırılmasına önem verilmiştir (Anonim 8). Sergi alanının tamamında yeşil doku yaratmak amacıyla alana yaklaşık 4,500,000 çiçek dikilmiş ve 365,000 metrekaare çim alan oluşturulmuştur (Özkan 2017). EXPO alanındaki yapılar, tesisler ve tema bahçelerinin özellikleri Çizelge 2.14’te özetlenmiştir. Hedeflenen sergi türleri ve etkinliklere göre EXPO yapıları ve bahçeleri beş kategoriye ayrılmıştır. Bu kategoriler aşağıdaki gibidir (Presidency of the Republic of Turkey 2016):

- Çocuk Bilim ve Teknoloji Merkezi, Tarım ve Biyoçeşitlilik Müzesi, Türkiye Biyoçeşitlilik Tema Yolu, EXPO Serası ve Kongre Merkezi
- EXPO Gölü çevresindeki peyzaj alanları tasarımı kapsamındaki Türk Bahçeleri, Osmanlı Bahçesi, Mozaikültür bitki heykelleri ve dört özel bahçe (su bitkileri, geofitler, tıbbi ve aromatik bitkiler, kaktüsler)
- 54 resmi ve 4 resmi olmayan uluslararası katılımcıların bahçeleri
- Türkiye’nin 9 ilinin ve 10 yerel belediyesinin millet bahçeleri
- Etkinlik boyunca önemli çekim noktaları olan EXPO Kulesi, Su Değirmeni, Kültür Sanat Caddesi ve Çocuk Adası

Çizelge 2.14. EXPO 2016 Antalya'daki yapılar, tesisler, tema bahçeleri ve açık alanlar (Kantürer 2016; Presidency of the Republic of Turkey 2016; Özkan 2017; Hür 2019; Batuhan 2020; Karahan vd. 2021; Anonim 9; Anonim 10; Anonim 11; Anonim 12)

Yapılar ve Tesisler	
Kongre Merkezi	Ana salonu 5000 kişilik ve toplamda 9500 kişilik kapasiteye sahip Kongre Merkezi binasında etkinlik boyunca çevresel problemlerle ilgili birçok kongre, sempozyum ve kültürel etkinlikler gerçekleştirilmiştir. Ayrıca, bünyesinde 300 kişilik kapasiteye sahip restoran ve kafeterya bulunmaktadır.
EXPO Kulesi	EXPO alanının simge yapısı olması hedefiyle inşa edilen kule, 101 metre yüksekliğinde açık ve kapalı seyir alanları ve dairesel planı ile EXPO alanını ve çevresini 360 derece izleme imkânı sunmaktadır.
EXPO Meydanı	EXPO alanındaki tüm ulaşım yollarına hizmet eden merkezi konumda bulunmaktadır. Meydandan alanın farklı noktalarına alternatif ulaşım yolları mevcuttur.
Sanat ve Sergi Salonu	Resim, heykel vb. kültürel ve sanatsal etkinlikler düzenlenmiştir.
Büyük Amfi Tiyatro	3200 kişilik kapasiteye sahip yapı, konser, sahne şovları, milli günler ve özel kutlamalar için tasarlanmış ve EXPO sürecinde pek çok etkinlik gerçekleştirilmiştir. EXPO Tepesi'nin oturma alanı ile birlikte 5000 kişilik kapasiteye sahip olmaktadır.
Küçük Amfi Tiyatro	800 kişilik kapasiteye sahip amfide, etkinlik sürecinde çocuklar için kukla şovları, tiyatrolar ve dans gösterileri düzenlenmiştir.
Çocuk Adası	EXPO alanının merkezinde konumlandırılan ada, çapı 1,000 metre ve kapladığı alan 7,854 metrekare olan yarım küre şeklinde tasarlanmıştır. Yeraltı, sualtı, gökyüzü ve botanik konulu atölyelerle çocukların öğrenmesine ve eğlenmesine yönelik etkinlikler gerçekleştirilmiştir.
Çocuk Bilim ve Teknoloji Merkezi	Mağara görünümü vererek tasarlanan binada tarih ve teknolojiye yararlanarak zaman yolculuğu senaryosu kurgulanmış, simülatörler ve düzeneklerle uzay, evren, fizik, kimya, biyoloji, tarım ve enerji üretimi gibi çeşitli konularda çocukların eğlenerek eğitilmesi hedeflenmiştir.
Tarım ve Biyoçeşitlilik Müzesi (Zaman Tüneli)	Beş sergi salonu bulunan müzede, tarım alanındaki gelişmeleri sunmak amacıyla “Yerleşik Hayatın Doğuşu”, “Bereketli Hilal”, “Biyoçeşitlilik”, “Sürdürülebilirlik” ve “Gelecek İçin Tarım” sergileri düzenlenmiştir.
7 Bölge Evleri	Türkiye'nin 7 coğrafi bölgesinin mimari özelliklerini taşıyan 7 evde (Antalya, İstanbul, Bodrum, Diyarbakır, Konya, Erzurum ve Trabzon) bu bölgelerin yemek kültürleri tanıtılmıştır.

Devamı diğer sayfada

Çizelge 2.14. 'ün devamı

Yapılar ve Tesisler	
Endüstriyel Bitkiler Alanı	Ziyaretçiler, bitkilerin işlenerek temel ürünlere dönüşmesi, yeniden kullanılması, geleneksel yöntemlerle gıda ve ilaca dönüştürülmesi konusunda bilgilendirilmiştir.
Kentsel En İyi Uygulamalar Alanı	Kentlerin, kamu ve sivil toplum kuruluşlarının EXPO 2016 Antalya ana temasına ve alt temalarına yönelik hazırladığı yenilikçi projeler arasında 521 projeden 35 tanesi jüri tarafından seçilerek sergilenmiştir.
VIP ve Basın Merkezi	Arazide bulunan ve koruma altına alınan 3 bina restore edilmiş, ulusal ve uluslararası basın mensuplarının ve VIP konukların ağırlanması, çalışması ve dinlenmesi için düzenlenmiştir.
Kapalı Bahçe Salonu	İki ayrı binada toplam 1000 metrekare alana sahip kapalı bahçe salonlarında ülkelerin sergisi için 20 metrekarelik parseller düzenlenmiştir.
Tema Bahçeleri ve Açık Alanlar	
Geofit Bahçesi	Kökeni Türkiye'ye ait olan 64 geofit bitki türü ile bitki çeşitliliği gösterilmiştir.
Tıbbi ve Aromatik Bitkiler Bahçesi	Baharat, ilaç, meşrubat, kozmetik ürünler, çay vb. üretiminde kullanılan Anadolu kökenli bitkiler BATEM tarafından üretilmiş ve 64 tür bitki sergilenmiştir.
Kaktüs Bahçesi	143 tür kaktüs ve sukkulent bitkileri sergilenmiştir.
Osmanlı Bahçesi	Osmanlı Devleti döneminde gelişen bahçecilik anlayışı mimari unsurlar (çeşmeler, dikili taşlar, çini işlemleri, şadırvan vb.), bitkiler (karanfil, nergis, lale, gül vb.) ve su kullanım şekillerini yansıtabilecek şekilde sergilenmiştir.
EXPO Ormanı	64 dönümlük alanda Türkiye'nin çeşitli ağaç ve bitki türleri sergilenmiştir.
EXPO Tepesi	Deniz seviyesinden 25 metre yüksekte bulunan tepe, ziyaretçilere alanı izleyebilme imkânı sunmaktadır. Bu tepede, biyoçeşitlilik alt temasını vurgulamak üzere Toros dağlarının üç kuşağı (Akdeniz kuşağı, orta Akdeniz kuşağı, orman çayırı ve çalılıkları) sergilenmiştir.
81 Şehirden 81 Ağaç	81 İl için 81 Sembol Ağaç Projesi kapsamında illerin valilikleri tarafından gönderilen fidanlar ve ağaçlar sergilenmiştir.
EXPO Gölü	75,000 metrekare alana sahip gölde, ekosistemin, biyoçeşitliliğin ve sürdürülebilirliğin korunmasına dikkat çekmek ve çevre bilincinin arttırmak hedeflenmiştir. Göldeki su bitkileri, balık ve hayvan türleri ile sulak alan ekosistemi oluşturulmuştur.

Devamı diğer sayfada

Çizelge 2.14. 'ün devamı

Tema Bahçeleri ve Açık Alanlar	
Şakayık Terası	Etkinliğin sembol çiçeği şakayık formunda tasarlanan teras, gölde gerçekleştirilen su ve ışık şovlarını izlemek amacıyla EXPO Gölü'nün üzerinde yer almaktadır.
Türkiye Biyoçeşitlilik Parkuru	Türkiye'nin sahip olduğu bitki çeşitliliğini sergilemek amacıyla sıcak, ılıman ve soğuk iklim koşulları oluşturularak Anadolu'da bulunan üç fitocoğrafik bölge 564 bitki türü ile tanıtılmıştır.
EXPO Serası	Yaklaşık 2000 çeşit ve ağırlıklı olarak tropik bitkilerin yetiştirildiği ve sergilendiği cam malzeme ile inşa edilmiş kesik koni biçimli yapıdır. İçinde ziyaretçilerin farklı kotlardan bitkileri seyredebilmeleri için spiral şeklinde rampa yerleştirilmiştir.
Su Değirmeni	Çocuklarda çevre bilinci oluşturmak amacıyla yenilenebilir enerji kaynağı sembolü olarak tasarlanmıştır. Alanda bulunan güneş panelleri, rüzgar gülleri ve Çocuk Bilim ve Teknoloji Merkezi'nin enerji ihtiyacının bir kısmını karşılamaktadır.

Uluslararası iş birliği ve paylaşımı hedefleyen EXPO için 2013 yılının Aralık ayında diğer ülkelere resmi davet mektupları gönderilmiştir. EXPO 2016 Antalya'ya 54 resmi ve 4 resmi olmayan uluslararası katılımcı, ulusal bahçeleri ve iç mekan sergi alanları ile katılım göstermiştir. EXPO etkinliklerinin ev sahibi kente ve ülkeye katkıları olduğu gibi uluslararası katılımcılara da çeşitli katkıları bulunmaktadır. Uluslararası katılımcılar kendilerine sunulan açık ve kapalı mekanları ve inşa ettikleri pavyonları kültürel kimliklerinin, sahip oldukları teknolojinin ve uygulamalarının temsil elemanı olarak kullanmaktadır (De Groote 2005; Özkan 2017). Ayrıca, diğer hükümetler, yatırımcılar, uzmanlar ve ziyaretçiler ile diplomatik, ekonomik ve sosyal etkileşim sağlama fırsatı bulmaktadır. EXPO 2016 Antalya'da resmi katılımcıların kültürlerinin paylaşıldığı ve kutlandığı 26 Ulusal Gün programı düzenlenmiştir. EXPO 2016 Antalya'da uluslararası ve ulusal katılımcılar açık ve kapalı mekanları ve bahçeleri ile bahçecilik ve tarım sektörüne dair önemli konuları ele almış ve kendi bahçe kültürlerini tanıtmaya fırsatı bulmuşlardır (Presidency of the Republic of Turkey 2016). Izgara plan sisteminden hareketle 86 parsel ayrılan alanda, katılımcılar EXPO'nun ana ve alt temalarından esinlenerek kendi sergi alanlarının temasını belirlemiş ve tasarımlarını temayı yansıtacak şekilde ortaya koymuşlardır (Hür 2019). 112 hektar EXPO alanının 36,176 metrekaresi uluslararası katılımcıların ulusal bahçelerine, 11,655 metrekaresi ulusal katılımcıların sergi bahçelerine ve 3,000 metrekaresi iç mekan sergi alanlarına tahsis edilmiştir (Presidency of the Republic of Turkey 2016). EXPO sona erdikten sonra uluslararası katılımcıların bahçeleri ve bahçelerin bakımları Türkiye Cumhuriyeti'ne devredilmiştir (Karahan vd. 2021). Çizelge 2.15.'te uluslararası katılımcıların ulusal bahçeleri, iç mekan sergi alanları ve bu alanların teması özetlenmiştir.

Çizelge 2.15. EXPO 2016 Antalya uluslararası katılımcılarının bahçeleri, iç mekan sergi alanları ve temaları (Presidency of the Republic of Turkey 2016)

Uluslararası Katılımcıların Bahçeleri		
Bahçeler	Katılımcı	Tema
	AIPH ve Türkiye Süs Bitkileri ve Mamulleri İhracatçıları Birliği	Yeşil Şehir
	Bosna Hersek	Doğaya, Doğallığa ve Huzura Saygı
	Çin Taipei	Çocukların Eğlencesi ve Sevinciyle Çok Kültürlü Bahçe
	Kore Demokratik Halk Cumhuriyeti	Yeşil Yapraklarla Kaplı Bahçede Çocukların Mutluluğu
	Kongo Demokratik Cumhuriyeti	Biyoçeşitlilik Yaşam Hazinesidir
	Sri Lanka Demokratik Sosyalist Cumhuriyeti	Tropikal Renklerin Bir Sıçraması
	Nepal Federal Demokratik Cumhuriyeti	Yeşil Şehirler, Akıllı Çocuklar

Devamı diğer sayfada

Çizelge 2.15. 'in devamı

Uluslararası Katılımcıların Bahçeleri		
Bahçeler	Katılımcı	Tema
	Almanya Federal Cumhuriyeti	Geleceği Dikmek – Yenilenebilir Kaynaklarda İnovasyon Potansiyeli
	Somali Federal Cumhuriyeti	Fırsatlar ve Yatırım Ülkesi
	Hong Kong İpek Yolu Derneği	“İnsan Varlığının Sürdürülebilirliğini Sağlayan Doğa” ve “Doğayla Uyumlu İnsan Varlığı”
	Macaristan	“Çiçekler ve Çocuklar” Oynayarak Öğrenme Bahçesi
	Moritanya İslam Cumhuriyeti	Çölde Yaşam (Palmiye Ağaçlarının Altında Tarım)
	Pakistan İslam Cumhuriyeti	Geçmişle Uyum, Gelecek İçin Tohumlar
	İtalya Cumhuriyeti	İtalyan Bahçecilik Geleneği

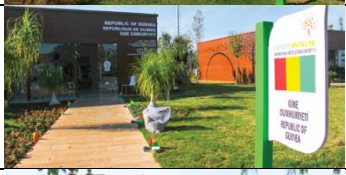
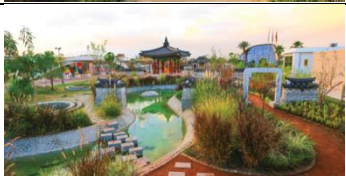
Devamı diğer sayfada

Çizelge 2.15. 'in devamı

Uluslararası Katılımcıların Bahçeleri		
Bahçeler	Katılımcı	Tema
	Japonya	Japon Doğal Manzarası ve Türkiye ile Dostluk
	Tayland Krallığı	Yeni Nesiller Yetiştirmek
	Hollanda Krallığı	Yeşil Şehir
	Bangladeş Halk Cumhuriyeti	“Daha İyi Bir Yaşam İçin Sürdürülebilir Bahçıvanlık Üretimi” ve “İklim Değişikliği”
	Çin Halk Cumhuriyeti	Ay Mücevheri
	Azerbaycan Cumhuriyeti	Biyoçeşitlilik Hazinesi ve Gelecek Nesillere Çiçekler
	Benya Cumhuriyeti	Bahçe Bitkilerinin Yaygınlaştırılması
	Burundi Cumhuriyeti	-

Devamı diğer sayfada

Çizelge 2.15. 'in devamı

Uluslararası Katılımcıların Bahçeleri		
Bahçeler	Katılımcı	Tema
	Kamerun Cumhuriyeti	Orman: Ağaç Hizmetinizde
	Gürcistan Cumhuriyeti	Kolhis – Bir Efsaneden Daha Fazlası
	Gana Cumhuriyeti	Gelecek Nesiller için Yerli Tıbbi Bitki Yetiştirmek
	Gine Cumhuriyeti	Koruma ve Sürdürülebilir Gelişim
	Hindistan Cumhuriyeti	“Barış Bahçesi” ve “Barış ve Kardeşlik”
	Kazakistan Cumhuriyeti	Kazakistan’ın Botanik Çeşitliliği, Tarihi ve Kültürü
	Kenya Cumhuriyeti	Çocuklar Arasındaki Bağın Güçlendirilmesi ve Doğa Yarınları Çiçek Açacak
	Kore Cumhuriyeti	Suncheon Şehri’nin Doğal Güzelliği

Devamı diğer sayfada

Çizelge 2.15. 'in devamı

Uluslararası Katılımcıların Bahçeleri		
Bahçeler	Katılımcı	Tema
	Kosova Cumhuriyeti	Sembolizm
	Madagaskar Cumhuriyeti	Madagaskar'ın Biyoçeşitliliğini Korumak
	Moldova Cumhuriyeti	“Masal Bahçesi” ve “Moldova’nın Biyoçeşitliliği”
	Nijer Cumhuriyeti	Besin Kaynağı Olarak Yabani Bitki Türleri
	Senegal Cumhuriyeti	“Sürdürülebilirliğin Önemi” ve “Yeşil Bir Senegal”
	Sırbistan Cumhuriyeti	Çiçekler ve Çocuklar Barış İçinde Büyümeli
	Sierra Leone Cumhuriyeti	Sürdürülebilir Bir Gelecek İçin Doğa ve Gıda Arasındaki Mükemmel İlişki
	Güney Afrika Cumhuriyeti	-

Devamı diğer sayfada

Çizelge 2.15. 'in devamı

Uluslararası Katılımcıların Bahçeleri		
Bahçeler	Katılımcı	Tema
	Sudan Cumhuriyeti	Sudan; Sınırsız Olanaklar Ülkesi
	Myanmar Birliği Cumhuriyeti	Yeşil ve Güzel Myanmar
	Yemen Cumhuriyeti	Şiddetsiz Çocuklar Gelecek Vaat Etmek Anlamına Geliyor
	Zimbabve Cumhuriyeti	Zimbabve Florası – Mirasımız, Geleceğimiz
	Eritre Devleti	Üç Saatte Üç Mevsim
	Filistin Devleti	-
	Katar Devleti	Çöl Gülü
	Uganda Cumhuriyeti	Yaşam için Yeşil Gıda

Devamı diğer sayfada

Çizelge 2.15. 'in devamı

Uluslararası Katılımcıların Bahçeleri		
Bahçeler	Katılımcı	Tema
	Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti	Sürdürülebilirlik
	Türkmenistan	Doğanın Çocukları Çocukların Doğası için Bir Araya Geliyor
	Ukrayna	Çiçek Açan Ukrayna
	Komorlar Birliği	Ylang Ylang: Çiçeklerin Çiçeği
	Birleşik Büyük Britanya Krallığı ve Kuzey İrlanda	-
	Birleşik Meksika Devleti	Meksika'nın Kuru Arazi Bitki Örtüsü
	Birleşik Tanzanya Cumhuriyeti	Tanzanya: Vahşi, Çeşitli ve İkonik
	Kore Demokratik Halk Cumhuriyeti	Yeşil Yapraklarla Kaplı Bahçede Çocukların Mutluluğu

Devamı diğer sayfada

Çizelge 2.15. 'in devamı

Uluslararası Katılımcıların Bahçeleri		
Bahçeler	Katılımcı	Tema
	Federal Demokratik Etiyopya Cumhuriyeti	Biyçeşitlilik
	Moritanya İslam Cumhuriyeti	Yaşam (Palmiye Ağaçlarının Altında Tarım)
	Suudi Arabistan Krallığı	-
-	Bulgaristan Cumhuriyeti	Gelecek Nesiller İçin Saf Doğa
	Kolombiya Cumhuriyeti	Kolombiya Gerçekçiliği ve Kahve Kültürü
	Hindistan Cumhuriyeti	“Barış Bahçesi” ve “Barış ve Kardeşlik”
	Kenya Cumhuriyeti	Çocuklar Arasındaki Bağı Güçlendirilmesi ve Doğa Yarınları Çiçek Açacak
	Singapur Cumhuriyeti	Bahçedeki Şehir
	Sudan Cumhuriyeti	Sudan; Sınırsız Olanaklar Ülkesi

Uluslararası katılımcıların ortaya koyduğu açık hava ve iç mekan sergi alanları ve ulusal bahçeleri, bahçe bitkileri ve çevre düzenlemesi konusunda bilgi alışverişi sağlanması, sürdürülebilir uygulamaların ve yeniliklerin paylaşılması ve ev sahibi kente yeşil bir mirasın bırakılması bakımından önemli uygulamalardır (Anonymous 2). EXPO 2012 Venlo bünyesinde düzenlenen “Floriade Diyalogları” kapsamında uluslararası profesyoneller bir araya getirilmiş ve bahçe bitkileri alanında bilgi paylaşım ortamı oluşturulmuştur. “Floriade Diyalogları”nın ardından, bazı ülkeler kendi gıda üretimlerinin geliştirilmesinde Greenport Venlo’yu örnek almıştır ve bu anlamda EXPO 2012 Venlo olumlu bir örnektir (Anonymous 2).

Uluslararası katılımcıların bahçeleri ve sergi alanlarına ek olarak Ankara, Antalya, Malatya, Erzurum, Burdur, Hatay, İstanbul, Konya ve Şanlıurfa belediyeleri il bahçeleri ile, Antalya içindeki Aksu, Alanya, Döşemealtı, Finike, İbradı, Kemer, Kepez, Konyaaltı, Kumluca ve Muratpaşa belediyeleri ise ilçe bahçeleri ile EXPO 2016 Antalya’ya katılım göstermiş, yerel bahçe bitkilerini ve bahçe kültürlerini sergileyerek EXPO’ya katkıda bulunmuşlardır. Ayrıca, Türkiye’de bulunan bazı üniversiteler, kurum ve kuruluşlar da “Gelecek Nesillere Yeşil Bir Hayat” mottosu kapsamında sürdürülebilirlik ve biyoçeşitliliğin korunması üzerine pek çok sergiler ve etkinlikler düzenlemişlerdir. Ayrıca, Mozaikültür Bitki Heykelleri Projesi kapsamında “Tarih ve Biyoçeşitlilik” teması ile EXPO alanının 10 farklı noktasında 108 bitki heykeli sergilenmiştir. Bu bitki heykelleri tarih öncesinden başlayıp tarım devrimini, hayvanların evcilleştirilmesini, insanlığın toplayıcılıktan çiftçi/yetiştiriciye doğru giden tarihsel sürecini yansıtan, 4 kıtayı temsil eden, biyoçeşitliliğin önemini ve insan-doğa ilişkisini vurgulayan sergilerdir (Şekil 2.11.) (Presidency of the Republic of Turkey 2016).

Şekil 2.11. a) Mozaikültür bitki heykeli; b) Mozaikültür bitki heykeli (Presidency of the Republic of Turkey 2016)

EXPO etkinlikleri sırasında, belirlenen tema ile ilişkili olarak uzmanların ve ziyaretçilerin katılımı ile çeşitli forumlar, konferanslar, seminerler ve etkinlikler düzenlenmekte ve bu etkinliklerin sonucunda EXPO’nun entelektüel mirasının bir parçası olarak bir manifesto veya bildiri sunulmaktadır (Anonymous 1). 30 Ekim’de EXPO 2016 Antalya’nın kapanış etkinliğinde, EXPO teması ve alt temalarıyla ilgili kaygılar ve gelecek taahhütleri dile getirilmiş, “Gelecek Nesiller İçin Yeşil Bir dünya” felsefesi kapsamında insan faaliyetlerinin doğa ile uyumlu hale getirilmesi, biyoçeşitliliğin ve doğanın korunması, şehirlerde yeşil alanların arttırılması ve doğa sevgisinin gelecek nesillere aktarılması vurgusu yapılmıştır (Batuhan 2020). Ayrıca, tüm katılımcıların katkısı ve desteği ile çevre bilincinin arttırılması ve yeni nesillere aktarılması amacıyla

hazırlanan Antalya Deklarasyonu’nda “Yeni Doğan Her Bebek İçin Bir Ağaç Dikme” projesi sunulmuştur (Presidency of the Republic of Turkey 2016). Bu proje kapsamında, Türkiye’de bazı belediyeler, özel ve kamu kurumları tarafından uygulanmakta olan Yenidoğan ormanları projesi desteklenerek Türkiye’nin tüm illerinde yeni doğan her bebek için bir ağaç dikilmesi hedeflenmiştir. Aynı zamanda, bu projenin diğer ülkeler tarafından da benimsenmesinin ve uygulanmasının beklendiği ifade edilmiştir. Bu uygulama ile şehirlerdeki yeşil alanların artırılması, gelecek nesillerde yeşil alan bilincinin oluşturulması ve biyoçeşitliliğin korunmasına katkı sağlanması hedeflenmiştir.

2.5.3. EXPO organizasyonunun kente etkileri ve etkinlik mirası

EXPO 2016 Antalya’nın hazırlık aşamasında, etkinlik alanı ve çevresinin gerekli fiziksel koşulları sağlaması ve ziyaretçilerin etkinlik alanına ulaşımının kolaylaştırılması için önemli altyapı projeleri hayata geçirilmiştir (Presidency of the Republic of Turkey 2016). Ulaşım projeleri kapsamında, Antalya şehir merkezi ve Belek ilçesi arasındaki 30 kilometrelik yol yeniden inşa edilmiş, bu yolda 11 adet kavşak düzenlemesi yapılarak trafik altyapısı iyileştirilmiş, EXPO alanı ve Kundu ilçesi arasında 10,5 kilometrelik yol ve iki köprü inşa edilmiş, toplu taşımayı kolaylaştırmak için EXPO alanı ve Antalya şehir merkezi arasında 16 duraklı 18,7 kilometre uzunluğunda tramvay hattı şehre kazandırılmıştır (Şekil 2.12.). Diğer altyapı projeleri ise EXPO alanı ve Lara-Kundu ilçeleri arasındaki 14 kilometrelik kanalizasyon sisteminin yenilenmesi ve EXPO alanının doğu ve batı bölgelerinde bulunan Aksu ve Tehneli derelerinin su baskınlarını önlemek amacıyla ıslah edilmesidir (Presidency of the Republic of Turkey 2016). Bu çalışmalar, Antalya’da yeşil alan miktarının artırılması ve ulaşım altyapısının iyileştirilmesinin yanı sıra bölgedeki su yönetimi ve tarımsal alanların verimliliği bakımından önemli gelişmelerdir (Batuhan 2020).

(a)

(b)

Şekil 2.12. a) EXPO 2016 Antalya alanı çevresindeki yol düzenlemeleri; b) EXPO 2016 Antalya tramvay durağı (Presidency of the Republic of Turkey 2016)

EXPO organizasyonlarının ev sahibi şehirlere en fazla fayda sağladığı konulardan biri turizm faaliyetleridir (Polat 2019). Uluslararası organizasyonlarda hem turizm geliri elde edilmekte hem de ev sahibi şehir kendi mimarisini, kültürünü ve değerlerini dünyaya tanıtmaya fırsatı bulmaktadır. AIPH (Anonymous 2)’ye göre, bir EXPO etkinliğine ev sahipliği yapmak önemli yatırımlar gerektirmekle birlikte ziyaretçilerden elde edilen bilet gelirleri, ziyaretçilerin etkinlik alanında ve kentte yaptığı harcamalar, yeni iş alanlarının ve istihdamın yaratılması, turizm ve hizmet sektörüne katkıları, arazi değerinin artması, alana yönelik talep ve yatırımların artması gibi sebeplerle çok daha büyük ekonomik etkiye sahiptir. EXPO 2016 Antalya organizasyonunda 8 milyon yerli ve yabancı

ziyaretçinin katılım sağlaması, 4 milyar Euro gelir elde edilmesi ve 30 bin kişilik istihdam oluşturulması hedeflenmiştir (Anonim 2013, akt. Karahan vd. 2021). EXPO 2016 Antalya'yı yaklaşık altı ay süren organizasyon sürecinde 4,693,571 kişi ziyaret etmiştir. A1 kategorisinde EXPO 2016 Antalya'dan önce düzenlenen EXPO 2012 Venlo'yu 2,046,684 kişi, EXPO 2016 Antalya'dan sonra düzenlenen EXPO 2019 Beijing'i 9,340,000 kişi ziyaret etmiştir (Anonymous 1). Bu durumda, ziyaretçi sayısı hedefin altında olsa da EXPO 2016 Antalya'nın organizasyon sürecinde ortalama derecede ziyaretçi ve turizm potansiyeline sahip olduğu yorumlanabilmektedir.

Organizasyonun maliyeti için 1,8 milyar Türk Lirası harcanmış ve etkinlikten 2 milyon Türk Lirası gelir elde edilmiştir (Hür 2019; Batuhan 2020). Etkinlik maliyeti ancak %1 oranında karşılanmış ve hedeflenen etkinlik gelirinin çok uzağında kalınmıştır. Bu durumun en önemli sebepleri, 2015-2016 yıllarında Rusya ile yaşanan uçak krizi, 15 Temmuz darbe girişimi ve terör olayları gibi Türkiye'de meydana gelen iç ve dış siyasi gerilimlerin Türkiye'nin imajını olumsuz yönde etkilemesidir (Batuhan 2020). Erbaş (2016)'a göre, Antalya'daki turizm sektörünün 1990'lı yıllardan beri çeşitli yatırımlarla geliştirilmesinin sağlık, gıda, ulaşım, inşaat, gayrimenkul, bankacılık gibi diğer iş alanlarının yapılanmasına ve büyümesine katkısı olmuştur. Fakat, 2015 yılında yaşanan uçak krizinde Rusya hükümetinin Antalya'nın turizm faaliyetlerinde önemli bir gelir kaynağı olan Rus turistlerin Türkiye'ye gelmesini yasaklaması, ithalat ve ihracat ambargosunun konulması Türkiye'yi ve Antalya'yı siyasi ve ekonomik istikrar açısından olumsuz yönde etkilemiştir. Bu durum, kaçınılmaz olarak EXPO 2016 Antalya'nın ziyaretçi sayısının beklentinin altında kalmasına ve hedeflenen etkinlik gelirinin elde edilememesine sebep olmuştur.

Çetin ve Kozak (2019)'ın belirttiği üzere, turizm bölgeleri destinasyon olarak tanımlanmaktadır ve destinasyon imajı turistlerde iyi izlenimler bırakmak, turizm faaliyetlerinin devamlılığını sağlamak, o bölgenin markalaşmasına ve pazarlanmasına katkı sağlamak için oldukça önemlidir. EXPO gibi büyük ölçekli uluslararası etkinlikler de dünyanın farklı ülkelerinden ziyaretçileri ağırlaması sebebiyle o destinasyona ilginin artırılması ve kültürel etkileşimin sağlanması bakımından önemli bir role sahiptir. Antalya hem tarihi ve doğal zenginlikleri hem de farklı turizm beldelerindeki konaklama imkanları bakımından yerli ve yabancı turistler tarafından ilgi gören bir destinasyondur. EXPO 2016 Antalya Final Raporu (Presidency of the Republic of Turkey 2016)'na göre, etkinliğe katılım sağlayan ziyaretçilerin %71'i Türk %29'u ise uluslararası ziyaretçilerdir. Uluslararası ziyaretçiler sırayla en çok Almanya (%47), Rusya (%22), Ukrayna (%11), Hollanda (%9), İngiltere (%8), İsveç (%2) ve diğer ülkelerden (%1) etkinliğe katılım göstermişlerdir. Aynı zamanda, etkinliği ziyaret edenlerin %33'ü 0-13 yaş arasındaki çocuklar, %64'ü 14-64 yaş arası gençler ve yetişkinler, %3'ünü ise engelli bireyler oluşturmuştur. Çetin ve Kozak (2019)'ın EXPO 2016 Antalya'nın imaj algısını Antalya'ya seyahat eden ve Antalya'da yaşayan yerli ziyaretçiler üzerinden değerlendirdikleri çalışmada, destinasyon imajının misafirperverlik ve kalite dışında genel altyapı, aktivite ve çekicilikler bakımından iyinin üzerinde olduğu ve ziyaretçilerin büyük bir kısmının Antalya'nın genel imajı hakkında olumlu düşündüğü sonucuna ulaşmışlardır. Diğer yandan, Batuhan (2020)'a göre, EXPO alanının şehir merkezine uzak olması, alana ulaşımı kolaylaştırması hedeflenen raylı sistemin etkinlik sürecinde etkin olarak çalışmaması, giriş bileti fiyatlarının yüksek olması ve etkinlik sürecinde alanda inşaatın devam etmesi ziyaretçilerin deneyimini olumsuz yönde etkilemiştir. Halbuki,

ziyaretçilerin deneyimi, Antalya ve EXPO alanına dair olumlu bir algı oluşması ve tekrar ziyaret etme düşüncesi uyandırması bakımından oldukça önemlidir. Kısacası, etkinlik sonrası süreçlerde de turizm şehri olan Antalya'nın ve EXPO 2016 Antalya alanının destinasyon imajını geliştirmek ve turizm faaliyetlerine katkı sağlamak için sosyal aktivitelerin çeşitliliğinin ve sayısının artırılması, gerekli tanıtım ve pazarlama çalışmalarının yapılması, sosyal ve mekansal sürekliliğin sağlanması gerekmektedir.

Kantürer (2016)'e göre, EXPO 2016 Antalya organizasyonunda görevlendirilmek üzere sağlanan geçici süreli istihdam olanakları, etkinlik sona erdikten sonra alanın kullanımına dair herhangi bir planlama ve çalışma yapılmaması sebebiyle devam ettirilememiştir. EXPO Antalya Kanunu'nun 15. maddesinin 2. fıkrası gereği, EXPO Genel Sekreterlik bünyesinde çalışan personellerin iş sözleşmelerinin 31.12.2016 tarihinde sona ermesi sebebiyle EXPO 2016 Antalya'da görev alan kurum ve kuruluş personelleri etkinlik sona erdikten sonra eski görevlerine dönmüş ve kalıcı bir istihdam potansiyeli yaratılamamıştır. İstihdam durumuna ek olarak, EXPO gibi uluslararası organizasyonlarda gönüllü topluluğunun bulunması sosyal protokollere hâkim olunması, yabancı dillerin kullanılması ve ziyaretçilere yardımcı olunması bakımından hizmet standartlarının yükseltilmesini ve bu deneyimin diğer organizasyonlarda da sürdürülmesini sağlamaktadır (Kayacan 2022). EXPO 2016 Antalya Gönüllülük Programı kapsamında 2013 yılında çalışmalar başlatılmış, gönüllülere yönelik toplantılar ve eğitimler düzenlenerek EXPO projesi ile yerel halkın etkileşiminin artırılması hedeflenmiştir (Soysal 2019). Fakat, etkinlik kapsamında oluşturulan istihdam olanakları ve gönüllü topluluğu faaliyetleri etkinlik sonrasında sonlandırılmıştır.

AIPH (Anonymous 2)'ye göre, bahçecilik sergileri, ev sahibi kente kalıcı katkılar sağlayan ve yerel halkın yaşam kalitesini arttıran yeni altyapı çalışmalarını teşvik etmektedir. IGA EXPO 2003 Rostock Bahçecilik Sergisi'nin hazırlık sürecinde, Warnow Tüneli'nin inşaatı, ana tren istasyonunun yeniden inşası, Lutten Klein tren istasyonu ve yakınlarındaki yerleşim bölgelerinde yapılan düzenlemeler bahçecilik sergilerinin kente kalıcı katkılarına örnek çalışmalardır. Fakat, EXPO 2016 Antalya'nın hazırlık sürecinde dere ıslahı ve tramvay hattı çalışması gibi altyapı yatırımları yapılmış olsa da EXPO alanı konumunun şehir merkezine belirli bir mesafede olması, yakın çevresindeki yerleşim alanlarının sınırlı olması ve yerel halkın yaşam alanına uzak olması sebebiyle kentle bütünleşememiş ve kente katkıları etkinlik süreciyle sınırlı kalmıştır. Oysaki, etkinlik alanını EXPO sonrasında da kullanmaya devam etmek, kalıcı bir turistik cazibe merkezi sağlayacağı için turizm canlılığının devam etmesini mümkün kılmaktadır (Anonymous 2). Örneğin, B kategorisi Uluslararası Bahçecilik Sergisi kapsamında düzenlenen EXPO 2013 Suncheon'u etkinlik boyunca 4,403,890 kişi ziyaret etmiş, etkinlik sonrasında ise 2015-2020 yılları arasında her yıl ortalama 5,000,000 kişi tarafından ziyaret edilmiştir (Anonymous 2). Bu durum, etkinliğin ziyaretçilerde yarattığı olumlu izlenimler sebebiyle ev sahibi şehrin turizm destinasyonu haline geldiğini göstermektedir. Buradan yola çıkarak, EXPO 2016 Antalya alanının aktif bir turistik alan ve cazibe merkezi olarak varlığını sürdürebilmesi için var olan yapıların ve açık alanların etkinlik sonrası kullanımının planlanıp uygulanması, uluslararası, ulusal ve yerel aktivitelerin düzenlendiği sosyal bir yer haline getirilmesi, yerel halkın alanda yer alan imkanlar hakkında bilgilendirilmesi, Antalya sınırları içerisinde bulunan Kemer, Belek, Manavgat ve Alanya gibi turizm ilçelerinden ulaşım alternatiflerinin sağlanması, turizm acentaları ve işletmeleriyle iş birliği kurulması gerekmektedir.

BIE (Anonymous 1)'ye göre, belirlenen etkinlik tarihinin sona ermesi ev sahibi kent ve etkinlik alanı için yeni bir dönemin başlangıcıdır. Uluslararası etkinlikler sona erdikten sonra etkinliğin ev sahibi şehirde bıraktığı kalıcı ve olumlu etkiler “etkinlik mirası” olarak tanımlanırken olumsuz etkiler “yük” olarak ifade edilmektedir (Kayacan 2022). Bu nedenle, organizasyonun ev sahibi şehir için bir yük değil, etkinlik mirası olarak kente kazandırılması oldukça önemlidir. BIE'nin Tescil/Tanıma Dosyası'nda belirtilen miras planlarına paralel olacak şekilde, etkinlik sonrası yönetim planının, ev sahibi kentin planlarına, ihtiyaçlarına ve önceliklerine göre uygulanması beklenmektedir. BIE, EXPO sonrası yönetim planının hayata geçirilmesi için ülkelere eşlik etmektedir. EXPO 2016 Antalya Final Raporu'nda (Presidency of the Republic of Turkey 2016), alanın geleceği ile ilgili yapılan açıklama şu şekildedir: “EXPO alanı kalıcı bir alan olarak inşa edildi. Kongre Merkezi, Biyoçeşitlilik ve Tarım Müzesi, Türkiye Biyoçeşitlilik Tema Yolu, Çocuk Bilim ve Teknoloji Merkezi, bahçecilik/tarım sektörünün gelecekteki gelişimi ve çocukların ve öğrencilerin eğitimi için temel oluşturabilir. Ayrıca Mozaik kültür bitki heykellerinin, Türkiye'ye bağışlanan uluslararası bahçelerin ve diğer tesislerin yer aldığı EXPO alanı, rekreasyon alanı olarak hem yerli hem de yabancı ziyaretçilerin hizmetine sunulacak.” Aynı zamanda, bu raporda EXPO 2016 Antalya'nın bahçecilik sergilerine ev sahipliği yapacak kentlere örnek olduğu ifade edilmiştir.

EXPO'lar, diğer uluslararası etkinliklerden (Olimpiyatlar, Dünya Kupası vb.) farklı olarak, etkinlik sonrasında atıl kalma riski bulunan tesis ve stadyum gibi yatırımlar gerektirmediği için etkinlik sonrasında yeniden kullanılacak kalıcı yapılara ve yeşil alanlara dönüşme potansiyeli barındırmaktadır (Batuhan 2020). EXPO alanlarının etkinlik sonrası yönetimi ve kullanımı planlandığında etkinlik sonrasında da çevre, botanik, kültür, eğitim, spor, teknoloji ve inovasyon gibi konularda uluslararası merkez olma potansiyeli taşımakta ve farklı etkinlikler aracılığıyla ziyaret edilmektedir (Soysal 2019). 18 Nisan 2017'de EXPO 2016 Antalya alanı Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı'na devredilmiş ve özelleştirme çalışmalarının 31 Aralık 2022'ye kadar tamamlanacağı belirtilmiştir (Batuhan 2020). 112 hektar büyüklüğe sahip EXPO alanının tamamen tasfiye edilmesi yüksek maliyet gerektireceği ve çevre üzerinde olumsuz etkiye sebep olacağı için alanın etkinlik sonrasında nasıl kullanılacağına dair stratejiler üretmek ve uygulamaya geçmek gerekmektedir (Çelik ve Aslantaş 2018). Kayacan (2022)'in aktardığı üzere, 2017 yılında EXPO 2016 Antalya alanının özelleştirilmesi için çalıştay düzenlenmiş ve bu çalıştayın sonucunda 13 Aralık 2017'de Resmî Gazete'de alanın “özelleştirme kapsamında otel, eğlence merkezi, gazino alanı olarak” tahsis edilmesine karar verilmiştir. Bu karar sonrasında proje ihale aşamasına gelmiş, fakat Antalya milletvekillerinin çalışmaları sonucunda askıya alınmıştır.

Haziran 2018'den itibaren alanın temizlik, bakım ve altyapı işleri için Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı Antalya İl Müdürlüğü görevlendirilmiş ve EXPO alanına girişler ücretsiz hale getirilmiştir (Batuhan 2020). EXPO sonrasında etkinlik alanında 2019 yılında çocuklar için “Mavide Buluşalım” etkinliği, gastronomi, turizm ve spor etkinlikleri kapsamında ise “GastroAntalya 2021”, “Ironman 2021 bisiklet parkuru” ve “1. Uluslararası Turizm Gastronomisi ve Ağırlama Zirvesi” organizasyonları düzenlenmiştir (T.C. Tarım ve Orman Bakanlığı EXPO 2016 Antalya). Fakat, hem mekansal hem de sosyo-kültürel açıdan EXPO alanının büyüklüğü, açık ve kapalı alan potansiyelleri değerlendirildiğinde bu etkinlikler oldukça sınırlı ve yetersiz kalmaktadır (Ece Kaya ve Erbaş 2022). Kantürer (2016)'in EXPO 2016 Antalya sürecinde

ziyaretçilerle gerçekleştirdiği anket çalışmasında, ziyaretçilerin alanı ziyaret etmelerindeki en önemli nedenin organizasyon kapsamında düzenlenen konserler ve etkinlikler olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Hatta, EXPO organizasyonu boyunca günlük katılım rekorunun 60,000 kişi ile Tarkan konserinin yapıldığı gün olduğu belirtilmiştir. Bu nedenle, EXPO sona erdikten sonra da halka açık sosyal etkinlikler düzenlenmesi etkinlik için yapılan yatırımların ve düzenlemelerin kente uzun vadede kazandırılmasına katkı sağlayacaktır.

Güncel olarak, etkinlik sonrası alanın durumu ve kullanımı ile ilgili olarak, EXPO Kulesi, EXPO Serası, Çocuk Bilim ve Teknoloji Merkezi, Tarım ve Biyoçeşitlilik Müzesi dışında bütün yapıların kullanıma kapalı olduğu, bu yapıların ise kısmi olarak kullanıma açık olduğu tespit edilmiştir. (Şekil 2.13.) Açık alanlar, yeşil alanlar, ulusal ve uluslararası katılımcıların bahçeleri ve pavyonlarında ise gerekli bakım, onarım ve işletme çalışmalarının yapılmadığı, âtıl bırakıldığı görülmektedir (Şekil 2.14.). Ek olarak, yeme-içme hizmetleri kapsamında alandaki restoranların ve kioskların kapalı olması ziyaretçilerin ihtiyaçlarını karşılamaları bakımından olumsuz bir durumdur. Bu anlamda, etkinlik alanı etkinlik sonrası durumunda açık alanları ve yapılarıyla kent ve kentliler için potansiyelini değerlendirememekte ve kentsel yaşama entegre edilememektedir.

(a)

(b)

Şekil 2.13. a) EXPO Serası'nın güncel durumu; b) Tarım ve Biyoçeşitlilik Müzesi'nin açık olan sergi salonu (Yazarın kendi arşivi)

(a)

(b)

Şekil 2.14. a) Kapalı ve hizmet vermeyen kiosklar; b) Âtıl ve bakımsız bırakılan uluslararası katılımcı bahçeleri ve pavyonları (Yazarın kendi arşivi)

Kısacası, EXPO 2016 Antalya alanı, etkinlik sonrası planlama eksikliği sebebiyle âtıl kalmış, gelecek kullanımı henüz belirlenememiş ve bu sebeplerle kentsel gelişim ve etkinlik mirası bakımından bir avantaja dönüştürülemedi (Batuhan 2020; Kayacan 2022). Yüksek bütçelerle organize edilen ve inşa edilen EXPO alanının geleceğe

devredilen önemli bir sorun alanı haline gelmesi organizasyon sonrası kullanım ve yönetim planı eksikliğinden kaynaklanmaktadır (Batuhan 2020; Karahan vd. 2021). “EXPO, geçici bir kutlama olmanın ötesinde kalıcı bir miras odağı ile planlanır ise, ev sahibi şehrin kısa vadeli ihtiyaçlarının karşılanması yanı sıra, uzun vadede de şehre hizmet etmeye devam edecektir” (Batuhan 2020). Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan, 10 Mart 2018’de EXPO sonrası yönetim eksikliğini ve alanın kente kazandırılması ile ilgili görüşlerini şu şekilde dile getirmiştir: “Her ne kadar hedeflerin çok gerisinde kalınmış olsa da yaklaşık 5 milyon kişinin ziyaret ettiği bu alanın Antalya’ya kazandırılmasını dahi bir kazanım olarak gördük. Fuar bittikten sonra da ilgili tüm kurum ve kuruluşlarımızın bu projenin ürünlerinin yaşatılması hususunda gayret göstermeleri gerekiyordu. Bunun için gereken formüller üretilmeli ve fuarın bitmesini müteakip devreye alınmalıydı. Açık konuşmam gerekirse, şimdi yeni bir çalışmanın içerisindeyiz. Bu çalışmayla beraber ilgili bakanlık ve büyükşehir belediyemiz müşterek bir çalışmayla bu adımı atacağız. Farklı işlev veya işlevler kazandırılmak suretiyle EXPO alanının inşallah Antalyamıza ve ülkemize daha nice farklı hizmetler vermesini temin edeceğiz” (Anonim 13).

Bazı ülkeler ve ev sahibi şehirler, EXPO etkinliğini kentsel gelişim stratejisini hayata geçirmek için araç olarak değerlendirirken bazı ülkeler de sadece etkinliği düzenlemeye ve etkinlik sırasında elde edilecek uluslararası prestije odaklanarak etkinliği amaç olarak değerlendirmektedir. Bu anlamda, etkinlik hazırlık aşamasında etkinlik alanında ve çevresinde yapılan düzenlemeler etkinliğin amaç veya kentsel gelişim için araç olarak ele alındığını göstermektedir. EXPO 2016 Antalya için kente ulaşım ve altyapıyı iyileştirmeye yönelik bazı yatırımlar yapılmış, etkinlik sürecinde önemli güncel problemler hakkında farkındalık yaratmak adına eğitimler, toplantılar ve deneyim ortamları sunulmuş, ülke kültürü ve biyoçeşitliliği diğer katılımcılara ve ziyaretçilere tanıtılmıştır. Kısacası, ziyaretçilerin yaşadığı bazı ulaşım sorunları ve ekonomik zorluklar dışında verimli bir EXPO süreci geçirilmiştir. EXPO’nun kentsel gelişime asıl etkisi ise etkinlik için inşa edilen alan ve tesislerin etkinlik sonrasında nasıl kullanılacağına dair gelişmiş bir vizyon ve planlama doğrultusunda uygulamaların hayata geçirilmesi ile sağlanmaktadır (Mirzayeva vd. 2020). EXPO 2016 Antalya alanı için etkinliğin üzerinden yedi yıl geçmesine rağmen alanın dönüştürülmesine ve kullanımına devam ettirilmesine yönelik uygulamalar hayata geçirilememiş ve organizasyon öncesi yapılması gereken yönetim planı eksikliği nedeniyle alan âtil bir yer haline gelmiştir. Bu nedenle, EXPO 2016 Antalya’nın kentsel gelişim için araç değil, amaç olarak değerlendirildiği söylenebilir. EXPO alanının ve alan içindeki yapıların etkinlik sonrası kullanımına dair herhangi bir planlama veya çalışma bulunmaması BIE ve AIPH’nin önem verdiği konular olan sürdürülebilirlik ve kentsel gelişim bakımından olumsuz bir durumdur. Özetle, EXPO alanının etkinlik sonrası kullanımının etkinliğin planlanması aşamasında belirlenmemiş ve şehrin gelecek çalışmalarına entegre edilememiş olması EXPO alanının kalıcı bir miras olarak kente kazandırılması yönünde engel oluşturmaktadır (Batuhan 2020).

3. MATERYAL VE METOT

3.1. Araştırmanın Amacı ve Önemi

Çalışmanın temel problemi, EXPO alanlarının etkinlik sonrası kullanımına dair bir rehber veya yönetmelik bulunmaması sebebiyle EXPO sonrası kullanım durumunun ülkelerin ve ev sahibi şehirlerin karar ve uygulamaları doğrultusunda belirlenmesidir. Bu nedenle, çalışmanın araştırma problemi, bazı ülkelerin EXPO alanını etkinlik sonrasında kentin stratejik gelişim planı dahilinde kentin mekansal, sosyal ve ekonomik yaşamı ile bütünleştirirken diğer ülkelerin sadece etkinliğin gerçekleştirilmesine odaklanıp etkinlik sonrasında alanın atıl hale gelmesine sebep olmasıdır. Bu probleminden yola çıkarak, çalışmanın amacı EXPO organizasyonları ve diğer uluslararası organizasyonlar için düzenlenen alanların ve yapıların uzun vadede kente ve kentlilere kazandırılması için etkinlik sonrası kullanımının etkinlik öncesinde planlanması ve etkinlik sonrasında uygulamaya geçirilmesi için genel bir model önerisi geliştirilmesi ve bu model önerisinin EXPO 2016 Antalya üzerinde değerlendirmesi üzerine EXPO 2016 Antalya alanının etkinlik sonrası kullanım planı ile ilgili öneriler sunulmasıdır. Elde edilen model önerisinin hem Türkiye’de hem de dünyada düzenlenmesi planlanan EXPO’lara ve diğer uluslararası organizasyonlara yol göstermesi hedeflenmektedir.

Bu çalışmanın önemi, EXPO alanlarının etkinlik sonrası kullanımının planlanması ve uygulanması süreçlerine dair bir altlık oluşturulması ve bu altlığın ülkelerin ulusal ve yerel özelliklerine göre geliştirilmesi imkanı ile EXPO için inşa edilen etkinlik alanlarının kentsel yaşamın bir parçası haline gelmesini sağlamaktır.

3.2. Araştırmanın Kapsamı

Bu çalışma, EXPO organizasyonlarının etkinlik sonrası kullanımının planlanmasına ve uygulanmasına odaklanması nedeniyle genel olarak EXPO organizasyonlarının etkinlik sonrası durumunun değerlendirilmesini ve vaka olarak Türkiye’de düzenlenen ilk EXPO organizasyonu olan EXPO 2016 Antalya’nın etkinlik sonrası durumunun değerlendirilmesini kapsamaktadır.

Araştırmanın kapsamı doğrultusunda, çalışma aşağıdaki araştırma sorularına cevap aramayı hedeflemiştir:

- EXPO alanlarının ve yapılarının etkinlik sonrasında kullanımına yönelik farklı yaklaşımlar ve örnekler nasıldır?
- EXPO alanlarının etkinlik sonrasında kullanıma devam ettirilmesi ve kentsel gelişime katkıda bulunması için nasıl planlanması gerekmektedir?

Nitelikli bir araştırmada, problem alanının değerlendirilebilir/test edilebilir düzeyde sınırlandırılması gerekmektedir (Tomul 2014). Bu nedenle, yukarıda EXPO organizasyonlarının genel durumunu değerlendiren araştırma sorularına ek olarak, vaka özelinde, EXPO sonrası kullanımı değerlendirmek amacıyla EXPO 2016 Antalya alanı üzerinde ikincil araştırma sorularına cevap aramak hedeflenmiştir. İkincil araştırma soruları şu şekildedir:

- EXPO 2016 Antalya alanının EXPO sonrası güncel durumu nasıldır?

- EXPO 2016 Antalya alanının EXPO sonrasında durumunun kentsel mekana mekansal, sosyal, ekonomik ve çevresel etkileri ne şekildedir?
- EXPO 2016 Antalya alanının EXPO sonrasında kentsel gelişime katkı sağlayabilmesi için nasıl düzenlenmesi gerekmektedir?

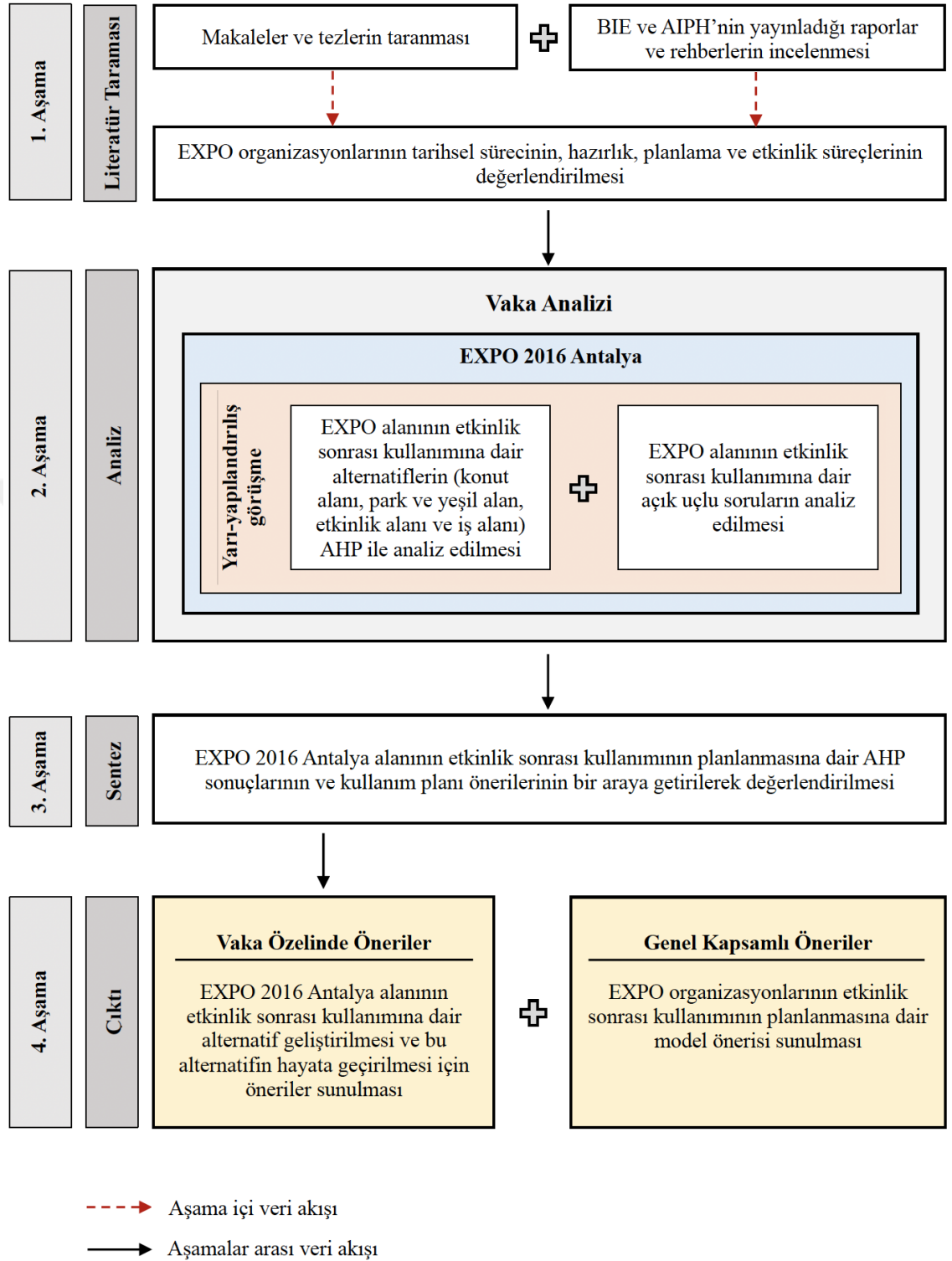
Araştırma sorularına cevap bulabilmek için aşağıdaki konular literatür çalışması ile kapsamlı bir şekilde incelenmiştir:

- EXPO etkinliklerinin tarihsel süreç içindeki gelişiminin, EXPO etkinliğinden sorumlu kuruluşların sorumluluklarının ve hedeflerinin, tüm dünyada düzenlenen dört farklı sergi türleri (Dünya Sergileri, Özelleşmiş Sergiler, Bahçecilik Sergileri ve Milano Sergileri) ve bu sergilerin özelliklerinin irdelenmesi,
- Türkiye’de düzenlenen (EXPO 2016 Antalya, EXPO 2021 Hatay, EXPO 2023 Kahramanmaraş ve EXPO 2025 İstanbul) ve düzenlenmesi planlanan (EXPO 2027 İzmir) EXPO organizasyonlarının gelişim ve hazırlık süreçleri, temaları, hedefleri ve sonuçlarının incelenmesi,
- EXPO etkinliklerinin kentsel gelişime etkilerini incelemek amacıyla dünyada düzenlenen Bahçecilik Sergileri’nin ve EXPO 2016 Antalya’nın organizasyon süreçlerinin ve kentsel gelişime etkilerinin değerlendirilmesi.

Sonuç olarak, geliştirilen genel kapsamlı model önerisi ve vaka özelinde sunulan öneriler aracılığıyla yüksek maliyetlerle inşa edilen EXPO alanlarının âtıl hale gelmesinin önlenmesi, kent ve kentliler için uzun vadede etkili olacak sosyal paylaşım ve deneyim mekanına dönüşmesi ve sürdürülebilirliğe katkı sağlaması hedeflenmiştir.

3.3. Araştırmanın Yöntemi

Bu araştırmada, çalışmanın araştırma problemi ve araştırma sorularına yanıt bulmak amacıyla nitel araştırma yöntemlerinden farklı tekniklere yer verilmiştir. Nitel araştırma yöntemleri, olayları ve olguları doğal yapıları ve süreçleri içinde tanımlamayı, aktörlerin ve katılımcıların bakış açılarını ve algılarını anlamayı bütüncül ve tümevarımcı bir yaklaşımla değerlendirmeyi sağlamaktadır (Kumral 2010; Çokluk vd. 2011; Işık ve Semerci 2019). Nicel analizler istatistiksel hesaplamalar ile kısa sürede sonuç alabilmeyi ve genellemeler yapabilmeyi sağlarken “neden” ve “nasıl” sorularına cevap bulmakta yetersiz kalmaktadır (Kumral 2010). Nitel araştırmalar ise bireyler, gruplar, topluluklar, olaylar ve durumlar arasındaki süreçleri sorgulayarak (Gülcan 2021) “neden” ve “nasıl” sorularından hareketle veri toplamayı ve bilimsel veriler elde etmeyi amaçlamaktadır. Nitel araştırmalarda verilerin geçerliliğini ve güvenilirliğini sağlamak için tek veri analizi yöntemi yerine çoklu yöntemlerin kullanılması tercih edilmektedir (Işık ve Semerci 2019). Bu çalışmada, araştırma sorularına cevap bulmak amacıyla, vaka analizi yöntemi kapsamında yarı-yapılandırılmış görüşmelerde analitik hiyerarşi süreci (analytic hierarchy process - AHP) uygulanmış, EXPO organizasyonları ile ilgili vaka özelinde ve genel çıkarımlar elde edilmiştir. Çalışma, literatür taraması, analiz, sentez ve çıktı olmak üzere dört temel aşamadan oluşmaktadır (Şekil 3.1.).

Şekil 3.1. Çalışmanın iş akış şeması

Çalışmanın birinci aşamasında, Web of Science, Scopus ve YÖK Ulusal Tez Merkezi veri tabanlarında EXPO organizasyonlarının tarihsel süreci, hazırlık, planlama ve etkinlik süreçleri hakkında ulusal ve uluslararası akademik yayınlar, BIE ve AIPH'nin yayınladığı raporlar ve rehberler değerlendirilerek literatür çalışması yapılmıştır. Web of

Science ve Scopus veri tabanlarında arama sonucunu sınırlandırmak ve güncel verilere ulaşmak amacıyla 2000-2025 yılları arasında başlık, özet, anahtar kelimelerinde “expo” kelimesi bulunan çalışmalar taranmış, mimarlık ve kentsel çalışmalar ile ilişkili olan çalışmalar literatür çalışmasına dahil edilmiştir. YÖK Ulusal Tez Merkezi veri tabanında 1987-2025 yılları arasında konusunda “expo” kelimesi bulunan yüksek lisans ve doktora tezleri taranmış, mimarlık ve kentsel çalışmalar ile ilişkili olan çalışmalar literatür çalışmasına dahil edilmiştir. EXPO etkinliklerinin organizasyonundan sorumlu olan BIE ve AIPH’nin hazırladığı ve web sayfalarında paylaştıkları “AIPH Uluslararası Bahçecilik Sergileri için Organizatör Rehberi” (Stimac ve Dimuccio 2020), “Sürdürülebilirlik AIPH Küresel Endüstri Sürdürülebilirlik Anketi 2021” (AIPH 2021), “Sürdürülebilirlik Stratejisi” (AIPH 2022), “EXPO Master Plan Rehberi” (AIPH 2023a) ve “AIPH’nin A1 Kategorisi Dünya Bahçecilik Sergileri Yönetmelikleri” (AIPH 2023b) yayınları literatür çalışması kapsamında incelenmiştir. Tüm literatür çalışmasında EXPO organizasyonlarının tarihsel sürecinin, hazırlık, planlama ve etkinlik süreçlerinin arka planlarına dair detaylı bir değerlendirme yapılmıştır.

İkinci aşamada, EXPO organizasyonlarının etkinlik sonrası kullanımının kentsel gelişime etkisini değerlendirmek amacıyla vaka analizi gerçekleştirilmiştir. Türkiye’de düzenlenen ilk EXPO organizasyonu olan EXPO 2016 Antalya’nın etkinlik alanı vaka olarak belirlenmiştir. EXPO 2016 Antalya alanının etkinlik sonrası kullanım durumunun değerlendirilmesi için Antalya’da yaşayan ve EXPO hakkında bilgiye ve deneyime sahip uzmanlarla yarı-yapılandırılmış görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Uzmanlarla tek tek gerçekleştirilen görüşmelerde EXPO alanının etkinlik sonrası kullanımına dair alternatifler analitik hiyerarşi süreci uygulaması ile değerlendirilmiş ve öneriler geliştirilmiştir.

Üçüncü aşamada, uzmanların görüşleri bir araya getirilerek EXPO 2016 Antalya alanının etkinlik sonrası kullanımının planlanmasına dair analitik hiyerarşi süreci sonuçları, yeniden işlevlendirme ve karma kullanım planı önerileri değerlendirilmiştir.

Çalışmanın ilk üç aşamasında, gerçekleştirilen çalışmalar bir programın geçmişinin, güncel durumunun ve geleceğe yönelik önermelerinin objektif bir şekilde analiz edilmesi amacıyla yapılan çalışmalar kapsamında yer almaktadır. Dördüncü aşamada, çalışmanın temel problemi olan EXPO sonrası kullanım durumunun ülkelerin ve ev sahibi şehirlerin karar ve uygulamaları doğrultusunda belirlenmesi ve EXPO alanlarının etkinlik sonrası kullanımına dair rehber veya yönetmelik bulunmaması sebebiyle EXPO organizasyonları hakkında vaka özelinde ve genel değerlendirme yapmak hedeflenmiştir. Vaka özelinde değerlendirme kapsamında, uzmanların görüşleri doğrultusunda EXPO 2016 Antalya alanının etkinlik sonrası kullanımına dair alternatif bir plan geliştirilmiş ve bu planın hayata geçirilmesi için öneriler sunulmuştur. Genel değerlendirme kapsamında, EXPO organizasyonlarının etkinlik sonrası kullanımının planlanmasına dair farklı süreçleri ve aktörleri kapsayan çok-boyutlu bir model önerisi geliştirilmiştir. Özetle, Çizelge 3.1.’de çalışmanın araştırma sorularına cevap bulmaya yönelik gerçekleştirilen literatür çalışmaları, analizler ve değerlendirmeler yer almaktadır.

Çizelge 3.1. Araştırma soruları ve araştırmada yürütülen çalışmalar ve analizler

	Araştırma Soruları	Yürütülen Çalışmalar ve Analizler
Genel kapsamlı	EXPO alanlarının ve yapılarının etkinlik sonrasında kullanımına yönelik farklı yaklaşımlar ve örnekler nasıldır?	<i>Literatür çalışması:</i> EXPO alanlarının etkinlik öncesi ve sonrası süreçleri ve uygulamaları
	EXPO alanlarının etkinlik sonrasında kullanıma devam ettirilmesi ve kentsel gelişime katkıda bulunması için nasıl planlanması gerekmektedir?	<i>Literatür çalışması:</i> EXPO sonrası farklı planlamaları ve uygulamaları bulunan örnekler
Vaka özelinde	EXPO 2016 Antalya alanının EXPO sonrası güncel durumu nasıldır?	<i>Literatür çalışması:</i> EXPO 2016 Antalya alanının güncel durumu <i>Yerinde gözlem:</i> Alanın EXPO sonrası durumunun değerlendirilmesi
	EXPO 2016 Antalya alanının EXPO sonrasında durumunun kentsel mekana mekansal, sosyal, ekonomik ve çevresel etkileri ne şekildedir?	<i>Literatür çalışması:</i> EXPO 2016 Antalya alanının kentsel mekana etkileri <i>Vaka analizi:</i> Alanın EXPO sonrası kentsel mekana etkilerinin değerlendirilmesi
	EXPO 2016 Antalya alanının EXPO sonrasında kentsel gelişime katkı sağlayabilmesi için nasıl düzenlenmesi gerekmektedir?	<i>Yarı-yapılandırılmış görüşme:</i> Uzmanlarla EXPO sonrası kullanıma dair kentsel gelişime katkının analitik hiyerarşi süreci ve açık uçlu sorularla değerlendirilmesi

Genel kapsamlı model önerisi literatürde yer alan bilimsel çalışmalardan elde edilen veriler ve BIE ile AIPH'nin yayınladığı rehberler ışığında geliştirilmiştir. Vaka analizi kapsamında EXPO 2016 Antalya'ya odaklanarak öneriler sunmak amacıyla uzmanlarla yarı-yapılandırılmış görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Genelleştirilmiş veya standart bir anket formatı yerine yarı-yapılandırılmış görüşmenin tercih edilmesi değerlendirmenin şeffaflığını ve esnekliğini arttırmaktadır (Vaidya ve Kumar 2006). Görüşme yönteminin amacı, araştırmanın temel problemi ve araştırma soruları ile bağlantılı olarak katılımcıların konu hakkındaki bilgi, deneyim, düşünce, yorum ve önerilerine ulaşmaktır. Katılımcıların görüşlerine ulaşmak ve konu üzerinde değerlendirme yapmak için görüşme rehberi temel alınmaktadır. Görüşme rehberi, araştırma konusu kapsamında birbirini takip eden sorulardan oluşmaktadır. Bu rehber ile katılımcılardan derinlemesine bilgiler edinilmesi, özgün görüş ve önerilerinin elde edilmesi hedeflenmektedir (Kallio vd. 2016). Bu çalışmanın görüşme rehberi, analitik hiyerarşi sürecinin uygulanmasını ve açık uçlu soruların değerlendirilmesini kapsayan iki aşamadan oluşmaktadır (Şekil 3.1.). Analitik hiyerarşi süreci, bir amaca yönelik karar alma süreçlerinde karar vericilerin bilgi ve tecrübesine bağlı olarak kriterler arasında önem ağırlıklarını belirleyip alternatifler arasında sistematik karşılaştırmalar yapılmasını

sağlayarak en iyi seçimin yapılmasını mümkün kılmaktadır (Özyörük ve Özcan 2008). Bu çalışmada, analitik hiyerarşi süreci uygulanmasının amacı, EXPO 2016 Antalya alanının etkinlik sonrası kullanımının planlanmasına yönelik uzman önerilerin elde edilmesidir. Açık uçlu sorular ise katılımcıların araştırma konusu hakkındaki görüş, düşünce ve deneyimlerini aktarmalarına imkân sağlamaktadır (Polat 2022). Bu çalışmada, açık uçlu sorularla uzmanların alanın güncel durumu hakkındaki görüşleri, yeniden işlevlendirilmesi ve karma kullanım hakkındaki önerileri değerlendirilmiştir.

Görüşmelerin uygulanabilmesi için Akdeniz Üniversitesi Fen ve Mühendislik Bilimleri Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu'ndan 01.11.2024 tarihli ve 24 sayılı karar ile araştırma kapsamında verilerin toplanmasının etik olarak uygun olduğuna dair karar alınmıştır. Katılımcılarla görüşmeler gerçekleştirilmeden önce görüşme rehberi pilot çalışma ile test edilmiştir. Bir akademisyen ve bir uygulama alanında uzman kişilerle gerçekleştirilen pilot çalışma sonucunda görüşme kalitesini iyileştirmek için düzenlemeler yapılmıştır. Yarı-yapılandırılmış görüşmelerde katılımcılara, görüşmelerin gönüllülük esasına dayalı olduğu, görüşmeden istedikleri zaman çekilebilecekleri hakkında bilgi verilmiş, katılımcıların kişisel gizliliklerini korumak adına kimlik bilgilerini içeren sorulara yer verilmemiştir. Görüşmeler 2024 yılının Aralık ayında, 2025 yılının Ocak, Şubat, Mart ve Nisan aylarında tamamlanmıştır.

Özetle, çalışmanın temel problemi, amacı ve araştırma soruları ışığında hem genel kapsamlı bir model önerisi geliştirilmiş hem de bu modelden yola çıkarak EXPO 2016 Antalya için vaka özelinde öneriler sunulmuştur.

3.3.1. Vaka analizi

Vaka analizi, araştırma problemi ve araştırma sorularına yönelik durum, kişi veya grup hakkında çeşitli değişkenlerle ilgili verilerin derinlemesine incelendiği, birden fazla duruma genellemenin amaçlandığı sistematik bir araştırma yöntemidir (Woods ve Calanzaro 1980; Johansson 2007; Gustafsson 2017; Heale ve Twycross 2018). Bu yöntem, psikoloji, sosyoloji, antropoloji gibi sosyal bilimlerde sıklıkla kullanıldığı gibi mimarlık, planlama, sağlık, eğitim ve işletme gibi uygulamaya yönelik uzmanlık alanlarında da kullanılmaktadır (Johansson 2007). Johansson (2007)'a göre, mimarlık ve planlama gibi uygulamaya yönelik uzmanlık alanlarında çeşitli vakaların bilgisine sahip olmak kişinin mesleki bilgi birikimini ve uygulama deneyimini desteklemektedir.

Vaka çalışması tek vaka veya çoklu vaka analizi olarak gerçekleştirilmektedir (Meyer 2001). Belirli bir sebepten kaynaklanan belirli bir durumu incelenmek ve mevcut bilgileri geliştirmek hedeflendiğinde tek vaka analizi gerçekleştirilir ve o vaka hakkında elde edilen veriler bir araya getirilerek derinlemesine inceleme gerçekleştirilmektedir (Siggelkow 2007; Özsöz 2008; Heale ve Twycross 2018). Tek vakanın değerlendirildiği durumlarda bulguların genellemesi istatistiksel değil, analitiktir ve mantığa dayalıdır (Johansson 2007; Widdowson 2011). Bu çalışmada, tek vaka analizi kapsamında, EXPO 2016 Antalya alanının etkinlik sonrası durumu ve kentsel gelişime etkisi ele alınmıştır. Vaka çalışmalarında vakanın seçilmesi rastgele değil, belirli bir amaca yöneliktir (Meyer 2001). Bu çalışmada da EXPO 2016 Antalya alanının vaka olarak incelenmesi belirli bir amaca yöneliktir. EXPO 2016 Antalya alanının değerlendirilmesi, Türkiye'de ilk kez düzenlenen EXPO organizasyonu olması, etkilerinin ve sonuçlarının gözlemlenebilmesi ve Türkiye'de kendisinden sonra düzenlenen ve gelecekte düzenlenmesi planlanan diğer

uluslararası organizasyonlara örnek teşkil etmesi ve yol göstermesi bakımından önemlidir.

Vaka çalışması, araştırma konusu hakkında hipotezler geliştirmek, mevcut veya yeni bir teoriyi test etmek için fırsat sağlamaktadır (McLeod, 2010 akt. Widdowson 2011). Heale ve Twycross (2018)'un belirttiği üzere, vaka analizinde öncelikle araştırma sorularını yanıtlayacak şekilde hangi durumun, kişinin veya grubun vaka olarak inceleneceğine karar verilir ve belirlenen vaka hakkında literatür çalışması yapılır. Literatür çalışması sonucunda çoğunlukla niteliksel veriler elde edilir. İncelenen vaka üzerinde kapsamlı bir değerlendirme yapmak, geçerliliğini ve güvenilirliğini sağlamak amacıyla vaka analizi ile farklı yöntemlerin bir arada kullanılması avantaj sağlamaktadır (Meyer 2001; Johansson 2007). Bu çalışmada, vaka analizi kapsamında, Antalya'da yaşayan ve EXPO organizasyonu hakkında bilgiye ve deneyime sahip olan uzmanlarla yarı-yapılandırılmış görüşmeler gerçekleştirilmiştir (Şekil 3.1.). Yarı-yapılandırılmış görüşmelerde EXPO alanının etkinlik sonrası kullanımına dair alternatifler analitik hiyerarşi süreci uygulaması ile değerlendirilmiş ve açık uçlu sorulardan elde edilen sonuçlar doğrultusunda öneriler geliştirilmiştir. Vaka analizinin dezavantajı farklı verileri organize etmenin, analiz etmenin ve bir araya getirerek yorumlamanın oldukça zor olmasıdır (Heale ve Twycross 2018). Bu dezavantajı ortadan kaldırmak amacıyla, bu çalışmada literatürde yer alan bilgiler ve alternatif kullanım planları yarı-yapılandırılmış görüşmelerde uzmanların görüşlerine sunularak analitik hiyerarşi süreci ile değerlendirilmiştir.

3.3.2. Evren ve örneklem

Vaka çalışmasının evrenini EXPO 2016 Antalya'yı organize etmiş, herhangi bir aşamasında görev almış veya bu süreçler hakkında bilgi sahibi olan uzmanlar ve yönetim birimleri oluşturmaktadır. Evrenin bu kadar geniş olduğu durumlarda, örneklemin küçük bir grupta temsil edilmesi var olan durum hakkında ayrıntılı bilgi edinmeyi mümkün kılmaktadır (Şahin 2014). Küçük bir gruptan oluşan örneklem araştırması, "nasıl" ve "neden" sorularına cevap arayarak araştırılan konunun özelliklerini ve belirleyicilerini anlamayı sağlamaktadır (Yin 2003, akt. Lamberti vd. 2011). Görüşmelerde seçilen örneklem, geniş bir popülasyonun istatistiksel olarak temsilinden ziyade, belirli bir amaçla tercih edilmiş bireylerden oluşmaktadır (Nyumba vd. 2018). Gülcan (2021)'a göre, bir araştırma hakkında detaylı bilgilerin elde edilebilmesi ve özgün görüşlerin ortaya çıkabilmesi o konuda bilgi sahibi olan veya deneyimi bulunan kişilerin bir araya gelmesi ile mümkün olabilmektedir. Bu çalışmada, olasılıklı olmayan örnekleme yöntemlerinden amaçlı örnekleme kullanılmıştır. Çoğunlukla nitel araştırmalarda tercih edilen amaçlı örneklemede, ögeler evrenden rastgele değil, araştırılan konu hakkındaki bilgileri veya deneyimleri gibi belirli özelliklerinden dolayı tercih edilmektedir (Baki ve Gökçek 2012; Başkale 2016; Böke 2017; Adeoye-Olatunde ve Olenik 2021). Örneklemin seçilmesi sürecinde, katılımcılar EXPO sonrası kullanımın planlanmasına ilişkin uzmanlık alanlarına göre Antalya'da yaşayan ve EXPO organizasyonu hakkında bilgi ve deneyim sahibi olan mimarlar (akademisyen ve uygulamacı), inşaat mühendisleri (akademisyen ve uygulamacı), peyzaj mimarları (akademisyen ve uygulamacı), şehir ve bölge plancıları (akademisyen ve uygulamacı) ve kent çalışmalarında görev alan sivil toplum kurumu (STK) üyeleri ve temsilcileri (akademisyen ve uygulamacı), iktisatçı (akademisyen), gayrimenkul değerlendirme uzmanları (uygulamacı), gayrimenkul

danışmanları (uygulamacı) ve kentte yatırımlar yapan müteahhitler (uygulamacı/yatırımcı) kriterlerine göre belirlenmiştir.

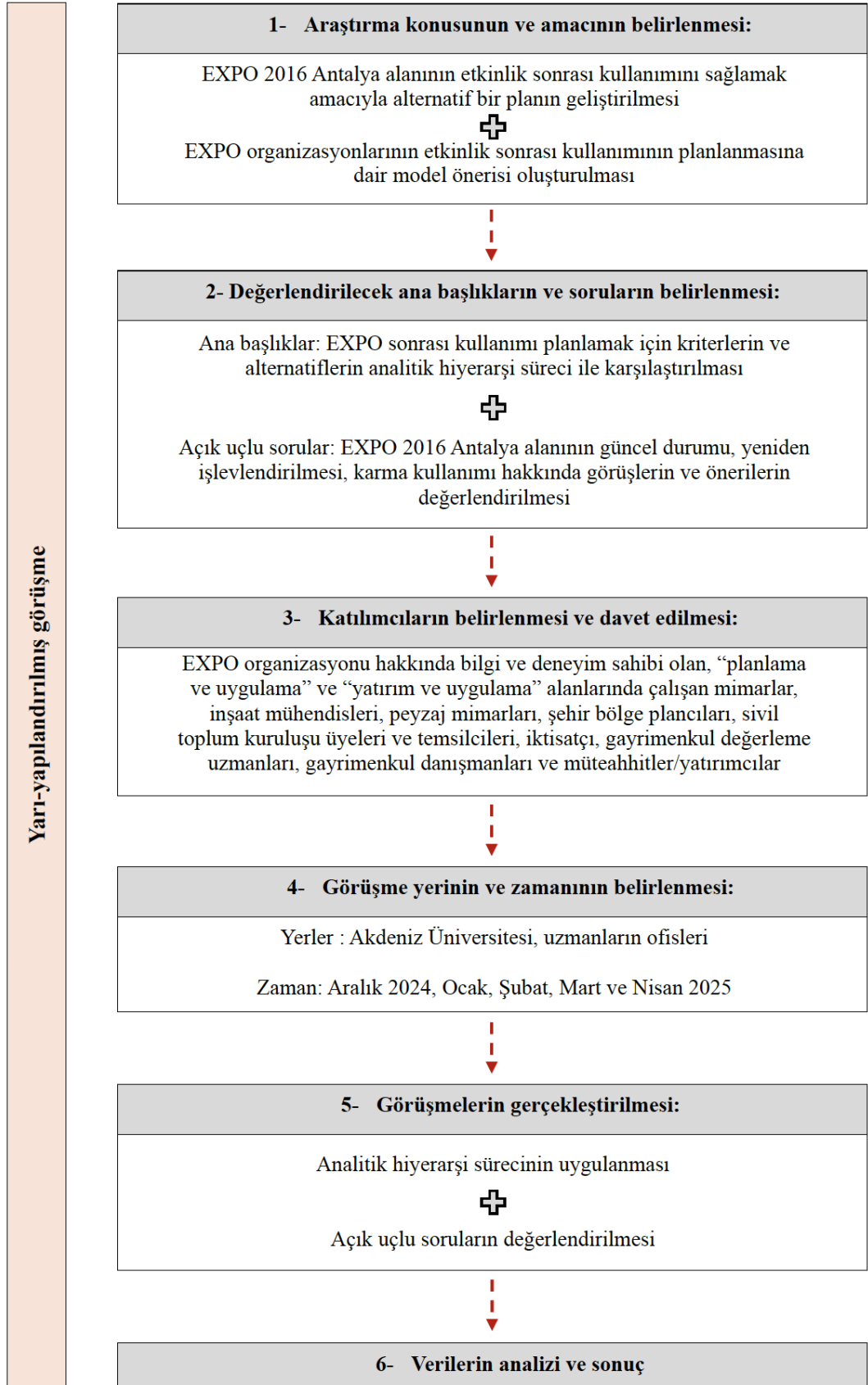
3.4. Verilerin Analizi

Vaka analizi kapsamında gerçekleştirilen yarı-yapılandırılmış görüşmeler analitik hiyerarşi sürecinin uygulanması ve açık uçlu soruların değerlendirilmesi olmak üzere iki aşamadan oluşmaktadır. Analitik hiyerarşi süreci uygulamasında EXPO 2016 Antalya alanının etkinlik sonrası kullanımının planlanmasına yönelik karar değişkenleri ve kullanım alternatifleri her uzman tarafından ikili karşılaştırmalar ile değerlendirilmiş ve farklı sonuçlar elde edilmiştir. Açık uçlu sorularda ise uzmanların EXPO 2016 Antalya alanının güncel durumuna dair görüşleri, alanın yeniden işlevlendirilmesi ve karma kullanımına dair değerlendirmeleri ve önerileri ele alınmıştır. Sonuç olarak, vaka özelinde geliştirilen öneride uzmanlardan elde edilen karar değişkeni ve kullanım alternatiflerinin ortalama değerleri dikkate alınarak önem ağırlıkları belirlenmiş, yeniden işlevlendirme ve karma kullanım önerileri bir araya getirilmiştir.

3.4.1. Yarı-yapılandırılmış görüşme

Görüşme yöntemi, örneklem grubu içerisindeki katılımcıların kişisel deneyimlerini içerecek şekilde algılarını, hislerini ve değerlerini keşfetmek ve anlamlandırmak için tercih edilmektedir (Karahan vd. 2022). Yarı-yapılandırılmış görüşme, nitel araştırmalarda sıklıkla kullanılan görüşme tekniklerinden biridir (DiCicco-Bloom ve Crabtree 2006). Yarı yapılandırılmış görüşmelerde hem daha önceden belirlenmiş sorular hem de görüşmenin doğal akışı içerisinde kendiliğinden gelişen sorular sorulmaktadır (Gülcan 2021). Görüşmeyi yapan araştırmacı soru soran ve aktif dinleyici özellikleri ile, katılımcı ise sorulara yanıt veren ve aktif konuşmacı özellikleri ile “araştırma projesi için veriyi birlikte inşa etmektedir” (Roulston vd. 2003; Polat 2022). Bu yöntem, katılımcıların görüşlerini özgürce ifade edebilmesini mümkün kıldığı için araştırma konusu üzerinde detaylı ve derinlemesine incelemeler yapılabilir (Karahan vd. 2022).

Şekil 3.2’ye göre, yarı-yapılandırılmış görüşme süreci, hazırlık, görüşmenin gerçekleştirilmesi ve görüşme sonuçlarının değerlendirilmesini kapsayacak şekilde, (1) araştırma konusunun ve amacının belirlenmesi, (2) değerlendirilecek ana başlıkların ve soruların belirlenmesi, (3) katılımcıların belirlenmesi ve davet edilmesi, (4) görüşme yeri ve zamanının belirlenmesi, (5) görüşmelerin gerçekleştirilmesi ve (6) verilerin analizi ve sonuç aşamalarından oluşmaktadır.

Şekil 3.2. Yarı-yapılandırılmış görüşme aşamaları

(1) *Araştırma konusunun ve amacının belirlenmesi:* Bu çalışmadaki görüşmelerin amacı, alanında uzman olan katılımcıların görüşleri doğrultusunda, genel ve vaka özelinde uluslararası organizasyonların etkinlik sonrasında kullanımının planlanması için alternatiflerin değerlendirilmesi ve önerilerin geliştirilmesidir. Vaka özelinde geliştirilen kullanım planı önerisinin ve genel kapsamda geliştirilen model önerisinin Türkiye’de ve dünyada uluslararası organizasyonlara ev sahipliği yapmış veya gelecekte bu organizasyonlara ev sahipliği yapması planlanan alanların etkinlik sonrası kullanımının planlanması için rehber teşkil etmesi hedeflenmiştir.

(2) *Değerlendirilecek ana başlıkların ve soruların belirlenmesi:* Görüşme rehberi, araştırmacının görüşme boyunca başvurabileceği bir kılavuz olmakla birlikte her katılımcının araştırma konusu üzerinde özgür ve doğal bir akışta değerlendirme yapmasına imkân sağlayacak şekilde hazırlanmaktadır (Kallio vd. 2016; Adeoye-Olatunde ve Olenik 2021). Bu çalışmada, görüşme rehberi analitik hiyerarşi sürecinin uygulanması ve açık uçlu soruların değerlendirilmesi olmak üzere iki aşamadan oluşmaktadır. Analitik hiyerarşi süreci uygulaması ile EXPO alanlarının etkinlik sonrası kullanımını planlamak amacıyla kriterler (konum, çevresel özellikler, etkinlik teması ve etkinlik yapıları) ve alternatifler (konut alanı, park ve yeşil alan, etkinlik alanı ve iş alanı) üzerinden karşılaştırmaların yapılması planlanmıştır. Açık uçlu sorular ile uzmanların EXPO 2016 Antalya etkinlik alanının güncel durumu, yeniden işlevlendirilmesi ve karma kullanımı hakkında görüşlerinin ve önerilerinin değerlendirilmesi hedeflenmiştir.

(3) *Katılımcıların belirlenmesi ve davet edilmesi:* Araştırmalardaki katılımcı sayısı ve görüşmeye katılacak uzmanların kimlerden oluşacağı, araştırmanın amacına ve görüşmenin gerekliliklerine uygun, araştırma sorularını en iyi temsil edecek şekilde belirlenmektedir (Sevim 2008; Çokluk vd. 2011; Başkale 2016; Nyumba vd. 2018; Gülcan 2021). Örneklemenin seçilmesi sürecinde, katılımcılar Antalya’da yaşayan ve EXPO organizasyonu hakkında bilgi ve deneyim sahibi olan mimarlar (akademisyen ve uygulamacı), inşaat mühendisleri (akademisyen ve uygulamacı), peyzaj mimarları (akademisyen ve uygulamacı), şehir ve bölge plancıları (akademisyen ve uygulamacı) ve kent çalışmalarında görev alan sivil toplum kurumu (STK) üyeleri ve temsilcileri (akademisyen ve uygulamacı), iktisatçı (akademisyen), gayrimenkul değerlendirme uzmanları (uygulamacı), gayrimenkul danışmanları (uygulamacı) ve kentte yatırımlar yapan müteahhitler (uygulamacı/yatırımcı) kriterlerine göre belirlenmiştir. Bu kriterler doğrultusunda, örneklem listesindeki kişilere ulaşıp çalışmanın amacı bildirildikten sonra kimlikleri gizli tutulmak koşuluyla araştırmaya gönüllü olarak katılıp katılmayacakları sorulmuştur. Araştırmaya gönüllü olarak katılmayı kabul eden katılımcılarla farklı zamanlarda görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Örneklem listesinde yer alan uzmanların mesleki bilgileri ve uzmanlık alanları Çizelge 3.2.’de özetlenmiştir.

Çizelge 3.2. Görüşmelere katılan uzmanların mesleki bilgileri ve uzmanlık alanları

	Katılımcılar	Meslek		Mesleki Deneyim Süresi	Uzmanlık Alanı
	Uzman 1	Mimar	Akademisyen	22 yıl	Mimarlık Tarihi
	Uzman 2		Uygulama	50 yıl	Mimarlık

Devamı diğer sayfada

Çizelge 3.2. 'nin devamı

	Katılımcılar	Meslek		Mesleki Deneyim Süresi	Uzmanlık Alanı
Planlama ve Uygulama	Uzman 3	İnşaat mühendisi	Akademisyen	24 yıl	Yapı İşletmesi
	Uzman 4		Uygulama	20 yıl	Müteahhitlik, Turizm İşletmeciliği
	Uzman 5	Peyzaj mimarı	Akademisyen	25 yıl	Peyzaj Tasarımı
	Uzman 6		Uygulama	39 yıl	Peyzaj Mimarlığı, Yapısal ve Bitkisel Tasarım ve Uygulama
	Uzman 7	Şehir bölge plancısı	Akademisyen	25 yıl	Şehir ve Bölge Planlama
	Uzman 8		Uygulama	25 yıl	Şehir ve Bölge Planlama Hizmetleri
	Uzman 9	STK üyesi / temsilcisi	Akademisyen	20 yıl	Mimarlık
	Uzman 10		Uygulama	32 yıl	Radyo, Televizyon, Gazetecilik ve Yeni Medya
	Uzman 11			38 yıl	Turizm İşletme
	Uzman 12			28 yıl	Turizm Yönetimi
Yatırım ve Uygulama	Uzman 13	İktisatçı	Akademisyen	22 yıl	İktisat
	Uzman 14	Gayrimenkul değerleme uzmanı	Uygulama	25 yıl	Gayrimenkul Değerleme
	Uzman 15			25 yıl	İnşaat Mühendisliği, Gayrimenkul Değerleme
	Uzman 16	Gayrimenkul danışmanı	Uygulama	29 yıl	Gayrimenkul Danışmanlığı
	Uzman 17			13 yıl	Gayrimenkul Danışmanlığı
	Uzman 18	Müteahhit / Yatırımcı	Uygulama	35 yıl	İnşaat Müteahhitliği
	Uzman 19			30 yıl	İnşaat Müteahhitliği

(4) *Görüşme yerinin ve zamanının belirlenmesi:* Görüşmelerin her bir uzmanla ayrı ayrı olacak şekilde Akdeniz Üniversitesi'nde ve uzmanların özel ofislerinde 2024 yılının Aralık ayında ve 2025 yılının Ocak, Şubat, Mart ve Nisan aylarında gerçekleştirilmesi planlanmıştır.

(5) *Görüşmelerin gerçekleştirilmesi:* 2024 yılının Aralık ayında, 2025 yılının Ocak, Şubat, Mart ve Nisan aylarında uzmanlarla gerçekleştirilen görüşmeler Akdeniz Üniversitesi'nde ve uzmanların özel ofislerinde yüz yüze yapılmıştır. Her bir görüşme ortalama 1 ile 2 saat arasında sürmüştür. Uzmanlardan alınan izinler doğrultusunda ses kayıtları ve notlar alınmıştır. Görüşmelerde sorular araç olarak kullanılırken katılımcıları düşündürmek ve konu üzerinde tartışmaya teşvik etmek için metinsel ve görsel araçlar da kullanılabilir (Karahana vd. 2022). Gerçekleştirilen görüşmelerin ilk kısmında EXPO 2016 Antalya etkinliğinin hazırlık aşamasında kentte ve etkinlik alanında yapılan çalışmalar, etkinlik süreci ve etkinlik sonrasında alanın durumu hakkında görsel araçlar kullanılarak bilgi verilmiştir. Görüşmenin ikinci kısmında EXPO 2016 Antalya alanının etkinlik sonrası kullanımının planlanması için kriterler (konum – şehir merkezi ile ilişki, çevresel özellikler – etkinlik alanının bulunduğu bölgenin özellikleri, etkinlik teması ve etkinlik yapıları) ve kullanım alternatifleri (konut alanı, park ve yeşil alan, etkinlik alanı ve iş alanı) analitik hiyerarşi süreci ile değerlendirilmiştir. Görüşmenin üçüncü kısmında ise EXPO 2016 Antalya etkinlik alanının güncel durumu, yeniden işlevlendirilmesi ve karma kullanımı konusundaki görüşleri ve önerileri ele alınmıştır.

(6) *Verilerin analizi ve sonuç:* Görüşmelerden elde edilen verilerin analiz edilmesinde analitik hiyerarşi süreci hesaplamaları yapılmıştır. Uzmanların yaptığı karşılaştırmalar sonucunda her uzmanın öncelik verdiği ve önem sıralaması yaptığı kullanım alternatifleri belirlenmiştir. Uzmanların değerlendirmelerinin aritmetik ortalaması alınarak EXPO 2016 Antalya alanının etkinlik sonrası kullanımı için alternatifler değerlendirilmiş ve bu planın hayata geçirilmesi için uzmanların önerileri bir araya getirilmiştir.

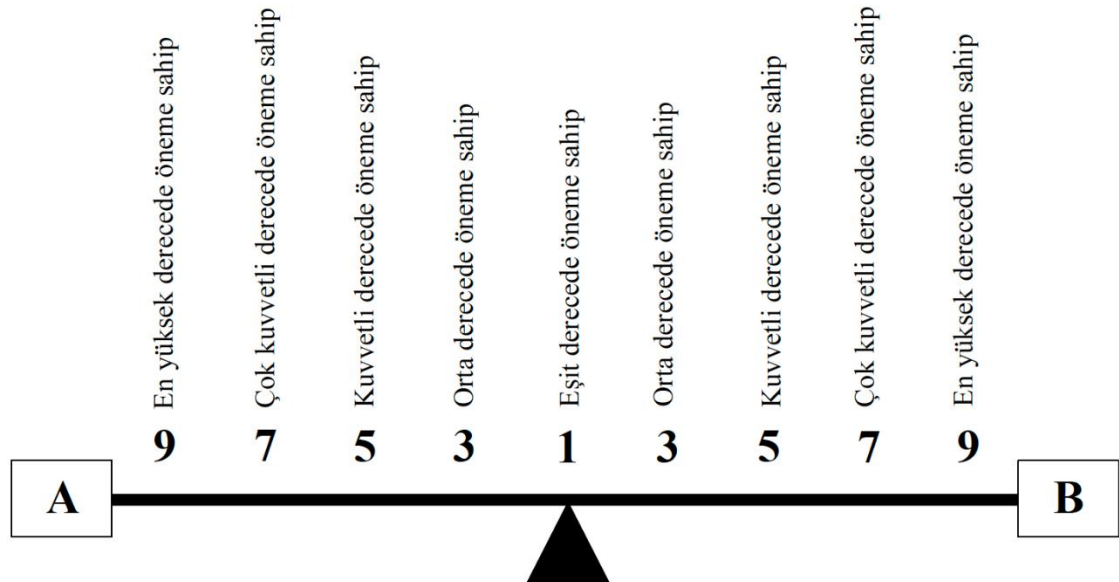
3.4.2. Analitik hiyerarşi süreci

EXPO organizasyonlarının etkinlik sonrası kullanımının planlanmasına ve uygulamasına dair herhangi bir kılavuz veya zorunluluk bulunmamaktadır. EXPO alanlarının etkinlik sonrası kullanımına dair çalışmaların yapılması ev sahibi ülkedeki merkezi ve yerel yönetimlerin karar ve uygulamaları doğrultusunda şekillenmektedir. Fakat AIPH (2023a), bahçecilik sergilerini düzenleyen ev sahibi şehirlere etkinliğin kente kalıcı bir katkı sağlayabilmesi için etkinlik alanının etkinlik sonrasında konut alanına, yeşil alana, etkinlik alanına veya iş alanına dönüştürülmesini önermektedir. Türkiye'de düzenlenen ilk bahçecilik sergisi olan EXPO 2016 Antalya için etkinlik sonrası planlama veya uygulama yapılmamıştır. Bu çalışmada, Antalya'da yaşayan ve EXPO organizasyonu hakkında bilgi ve deneyim sahibi olan uzmanlara çok kriterli karar verme yöntemlerinden analitik hiyerarşi sürecinin uygulanmasıyla EXPO 2016 Antalya alanının etkinlik sonrası kullanımının planlanması için bir öneri geliştirilmiştir.

1970'li yıllarda Thomas L. Saaty tarafından geliştirilen analitik hiyerarşi süreci, karar alma süreçlerinde grubun veya bireyin önceliklerini dikkate alan, nitel ve nicel değişkenleri mantıksal ve rasyonel bir çerçevede değerlendiren matematiksel bir yöntemdir (Yılmaz 1999; Alberto 2000; Dağdeviren vd. 2004; Eleren 2006; Vaidya ve Kumar 2006; Ünal 2011; Ömürbek ve Tunca 2013; Basar 2018). Analitik hiyerarşi süreci, ekonomi, sağlık, eğitim, planlama, pazarlama, sosyoloji, turizm, inşaat ve mimarlık gibi farklı sektörlerin strateji değerlendirme, performans değerlendirme, ürün ve süreç tasarımı, risk değerlendirme, sistem seçimi, maliyet/fayda analizi, kalite değerlendirmesi ve hedef ölçümü gibi uygulamalarında yönetimsel karar aracı olarak kullanılmaktadır

(Sipahi ve Timor 2010). Yöntemin yaygın olarak kullanılmasının nedeni, karmaşık karar problemlerinin analizinde sağladığı basitlik, esneklik, kullanım kolaylığı ve rahat yorumlama imkânıdır (Yılmaz 1999; Ho 2008; Sipahi ve Timor 2010). Özyörük ve Özcan (2008)'a göre, analitik karar yaklaşımı, sorunların kademeli bir şekilde anlamlı ve daha küçük alt bölümlere ayrıştırılarak etkin bir şekilde çözümlenmesine dayanmaktadır. Karar alma süreçlerinde analitik hiyerarşi süreci uygulanmasının avantajı, karar vericilere hiyerarşik çerçevede genelden öze doğru ilişkileri ve ilişkilerin kuvvetini karşılaştırırken geri bildirim sistemiyle kendi yargılarını ve olası sonuçları değerlendirme imkânı sağlamasıdır (Ünal 2011). Bireysel ve grup halinde karar alınabildiği gibi aynı uygulama farklı karar vericiler tarafından değerlendirildiğinde farklı sonuçlara ulaşılabilirdiği için çeşitlilik sağlamaktadır (Ünal 2011; Ömürbek ve Tunca 2013). Bu anlamda, farklı karar vericilerin seçimleri bir araya getirilerek en ideal sonuca ulaşılabilir.

Analitik hiyerarşi süreci üç adımdan oluşmaktadır (Yılmaz 1999; Dağdeviren vd. 2004; Sipahi ve Timor 2010; Ömürbek ve Tunca 2013; Basar 2018). İlk adımda çalışmanın amacı belirlenmektedir. İkinci adımda amacı etkileyen kriterler belirlenir ve kriterler arasında önem ağırlıklarını belirlemek amacıyla ikili karşılaştırmalar yapılmaktadır. Üçüncü aşamada ise amaç ve kriterler doğrultusunda alternatifler belirlenir ve her bir kritere göre alternatifler arasında ikili karşılaştırmalar yapılmaktadır. Sonuç olarak, çalışmanın amacı doğrultusunda alternatifler arasında önem sıralaması yapılmaktadır. Analitik hiyerarşi sürecinin sonuçlarının hesaplanmasında ikili karşılaştırmaların yapıldığı karar matrisleri temel alınmakta ve ikili karşılaştırmalara bağlı karar matrislerinin oluşturulmasında 1-9 önem skalasının kullanılmaktadır (Şekil 3.3.) (Yılmaz 1999; Saaty 1980, akt. Dağdeviren vd. 2004; Saaty 2008). Çizelge 3.2'de 1-9 önem skalasının değerleri ve anlamları yer almaktadır (Basar 2018).

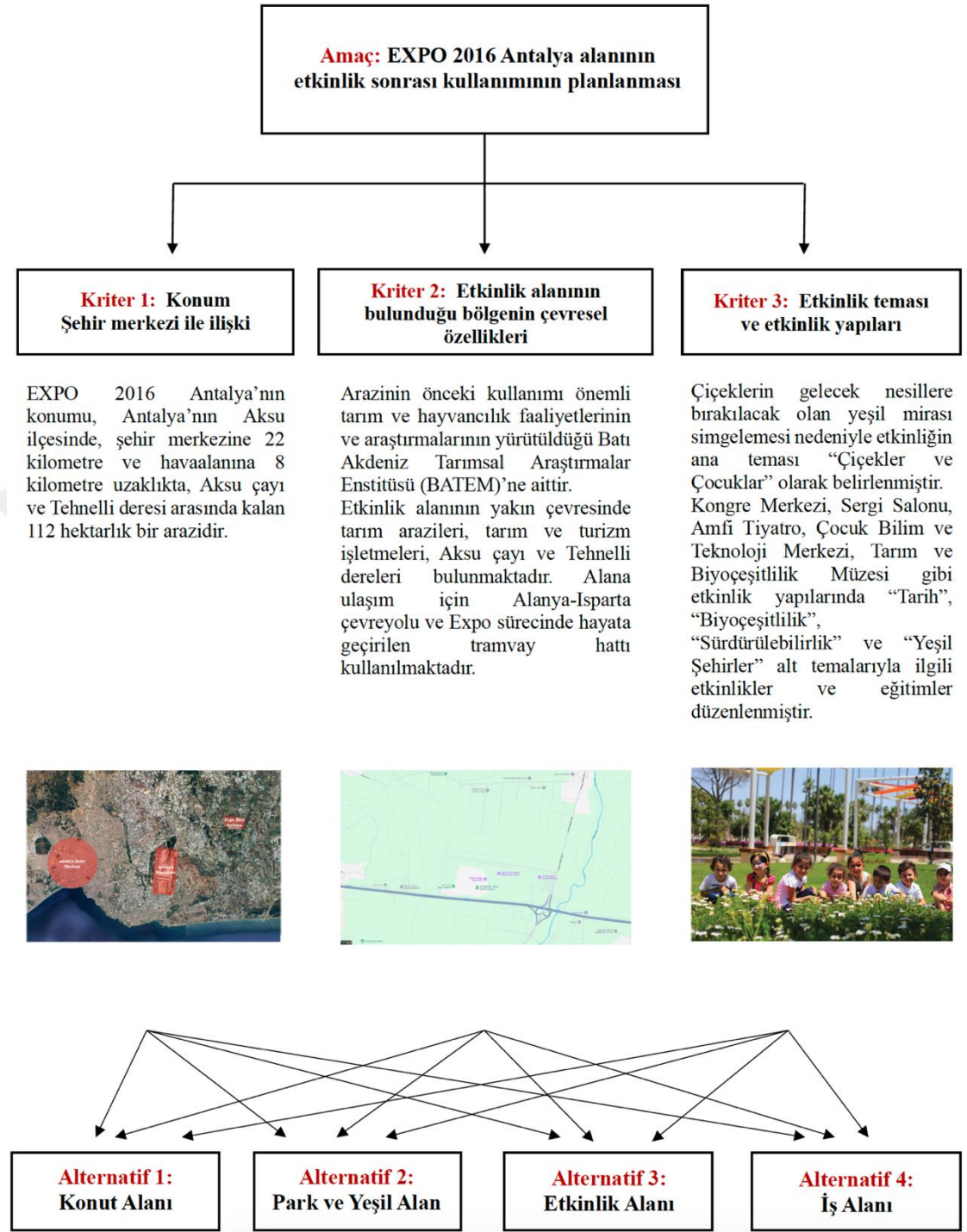

Şekil 3.3. Analitik hiyerarşi sürecinde ikili karşılaştırmalar için 1-9 önem skalası

Çizelge 3.3. Analitik hiyerarşi süreci karşılaştırmalarında kullanılan 1-9 önem skalasının değerleri ve anlamları

Değer	Tanım	Açıklama
1	Eşit derecede önemli	İki seçenek eşit derecede öneme sahiptir
3	Orta derecede önemli	Bir kriter diğerine göre orta derecede öneme sahiptir
5	Kuvvetli derecede önemli	Bir kriter diğerine göre kuvvetli derecede öneme sahiptir
7	Çok kuvvetli derecede önemli	Bir kriter diğerine göre çok kuvvetli derecede öneme sahiptir
9	En yüksek derecede önemli	Bir kriter diğerine göre üstündür ve en yüksek derecede öneme sahiptir

Subrahmanian ve Ramanathan (2012)'ın literatürde yer alan ve analitik hiyerarşi sürecini içeren araştırmaların analizini ve sınıflandırmasını yaptıkları çalışmada, analitik hiyerarşi süreci yönteminin çoğunlukla uygulama ve vaka odaklı araştırmalarda tercih edildiği tespit edilmiştir. Bu çalışmada, EXPO 2016 Antalya alanının etkinlik sonrası kullanımının planlanmasına dair öneri geliştirmek amacıyla analitik hiyerarşi süreci uygulanmıştır. Şekil 3.4.'te EXPO 2016 Antalya alanı için uygulanan analitik hiyerarşi süreci özetlenmiştir. Dünyada organize edilen bahçecilik sergilerinin kentsel gelişime etkilerinin değerlendirilmesi sonucunda, EXPO alanlarının yeniden işlevlendirilmesinde (1) konum (alanın şehir merkezi ile ilişkisi), (2) etkinlik alanının bulunduğu bölgenin çevresel özellikleri, (3) etkinliğin teması ve bu tema çerçevesinde düzenlenen yapılar karar verme sürecinde değerlendirilen kriterler olarak belirlenmiştir. Analitik hiyerarşi sürecinin son adımı olan alternatiflerin belirlenmesinde daha önceden düzenlenen EXPO organizasyonlarının etkinlik sonrası kullanımlarından yola çıkarak AIPH (2023)'nin etkinlik sonrası kullanım olarak önerdiği (1) konut alanı, (2) park ve yeşil alan, (3) etkinlik alanı ve (4) iş alanı fonksiyonları temel alınmıştır.

Şekil 3.4. EXPO 2016 Antalya alanı için uygulanan analitik hiyerarşi süreci

4. BULGULAR

Bu bölümde, vaka analizi kapsamında EXPO 2016 Antalya alanının etkinlik sonrası kullanımının planlanması ile ilgili uzman görüşlerinden elde edilen sonuçlara ve bu sonuçların analizlerine yer verilmiştir.

4.1. Yarı-Yapılandırılmış Görüşme Bulguları

Vaka analizi kapsamında EXPO 2016 Antalya'yı ziyaret etmiş, alan hakkında bilgisi ve deneyimi olan uzmanlarla yarı-yapılandırılmış görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Yarı-yapılandırılmış görüşmelere katılan uzmanlar disiplinlerine göre “planlama ve uygulama” ve “yatırım ve uygulama” alanlarında çalışmalar yürütmektedir. Bu çalışmada görüşmelere katılan mimarlar, inşaat mühendisleri, peyzaj mimarları, şehir bölge plancıları ve halkı temsil eden STK temsilcileri ve üyeleri “planlama ve uygulama” alanında hizmet vermektedir. Görüşmelere katılan iktisatçı, gayrimenkul danışmanları, gayrimenkul değerlendirme uzmanları ve müteahhitler ise “yatırım ve uygulama” alanında hizmet vermektedir.

Yarı-yapılandırılmış görüşmenin birinci kısmında uzmanlara analitik hiyerarşi süreci uygulaması yapılmıştır. Analitik hiyerarşi süreci uygulamasında mevcut durum değerlendirmesi kapsamında alanın konumu, çevresel özellikleri, etkinlik teması ve etkinlik yapıları göz önünde bulundurulduğunda kentin ihtiyaçlarını ve taleplerini karşılayacak işlev/işlevler tespit edilmiştir. Yarı-yapılandırılmış görüşmenin ikinci kısmında uzmanlara açık uçlu sorular yöneltilerek EXPO 2016 Antalya alanının güncel durumu hakkında görüşleri, alanın kente ve kentlilere kazandırılması amacıyla yeniden işlevlendirilmesi için önerileri ve karma kullanıma dair görüşleri değerlendirilmiştir. Uzmanların analitik hiyerarşi süreci uygulamasında yaptıkları karşılaştırmaların hesaplamaları sonucunda tercih ettikleri kullanım işlevleri, alanın yeniden işlevlendirilmesine yönelik önerileri ve karma kullanım hakkındaki görüşleri aşağıda verilmiştir.

4.1.1. Planlama ve uygulama alanındaki uzmanların görüşleri

Bu bölümde “planlama ve uygulama” alanında çalışmalar yürüten uzmanların analitik hiyerarşi sürecinde yaptıkları karşılaştırmaların hesaplamaları yapılmış, önem ağırlıkları ve önem sıralamaları elde edilmiştir.

- **Uzman 1:**

Uzman 1 (U1), mimardır ve 22 yıllık mesleki deneyimi bulunmaktadır. Akademisyen olarak görev yapan katılımcının uzmanlık alanı mimarlık tarihidir. U1'in EXPO 2016 Antalya alanının güncel durumu hakkındaki görüşleri, alanın âtıl bir vaziyette olduğu, yapılan etkinliklerin sıklaştırılmadığı ve belirli bir düzene oturtulmadığı müddetçe durumunun iyi olmadığı yönündedir.

Katılımcının “konum”, “çevresel özellikler”, “tema ve yapılar” karar değişkenlerine yönelik ikili karşılaştırmaları hesaplanmıştır (EK-1) ve ortaya çıkan önem ağırlıklarının sonuçları aşağıdaki kare matriste belirtilmiştir (Çizelge 4.1.). Küsuratlar dikkate alınmadığında, U1 için konum değişkeninin önem ağırlığı %42, çevresel

özellikler değişkeninin önem ağırlığı %51 ve tema ve yapılar karar değişkeninin önem ağırlığı %7 olarak belirlenmiştir.

Çizelge 4.1. U1'in etkinlik sonrası planlamada karar değişkenleri önem ağırlığı

Normalize Karar Matrisi				
Karar Değişkenleri	Konum	Çevresel Özellikler	Tema ve Yapılar	Öz vektör
Konum	0,45	0,47	0,33	$(0,45 + 0,47 + 0,33) / 3 = 0,42$
Çevresel Özellikler	0,45	0,47	0,6	$(0,45 + 0,47 + 0,6) / 3 = 0,51$
Tema ve Yapılar	0,09	0,05	0,06	$(0,09 + 0,05 + 0,06) / 3 = 0,07$

Karar değişkenlerinin önem ağırlıkları belirlendikten sonra, her bir karar değişkenine göre “konut alanı”, “park ve yeşil alan”, “etkinlik alanı” ve “iş alanı” alternatifleri ikili karşılaştırma ile değerlendirilmiştir. “Konum”, “çevresel özellikler”, “tema ve yapılar” karar değişkenlerine göre dört alternatifin karşılaştırılması hesaplanmıştır (EK-1) ve karar değişkenlerine göre ortaya çıkan kullanım alternatifi öz vektörlerinin değerleri aşağıdaki kare matriste ifade edilmiştir (Çizelge 4.2.).

Çizelge 4.2. U1'in “konum”, “çevresel özellikler”, “tema ve yapılar” karar değişkenlerine göre kullanım alternatiflerinin öz vektör değerleri

	Konum	Çevresel Özellikler	Tema ve Yapılar
Konut Alanı	0,09	0,05	0,06
Park ve Yeşil Alan	0,39	0,62	0,26
Etkinlik Alanı	0,45	0,26	0,59
İş Alanı	0,04	0,04	0,06

Analitik hiyerarşi süreci uygulamasının son aşamasında, karar değişkenlerinin önem ağırlıkları ile alternatiflerin öz vektör değerlerinin çarpılması sonucunda katılımcının alternatifleri seçme değeri ve seçim sırası belirlenmektedir. Bu durumda, U1'e göre, EXPO 2016 Antalya alanının etkinlik sonrası planlanmasında işlev bakımından alternatiflerin seçim değerleri ve seçim sırası (1) park ve yeşil alan (0,49), (2) etkinlik alanı (0,36), (3) konut alanı (0,06) ve (4) iş alanıdır (0,04) (Çizelge 4.3.).

Çizelge 4.3. U1'in etkinlik sonrası planlamada kullanım alternatifleri önem sıralaması

Alternatif		Seçim Değeri	Sıralaması
Konut Alanı	$(0,09 \times 0,42) + (0,05 \times 0,51) + (0,06 \times 0,07) =$	0,06	3
Park ve Yeşil Alan	$(0,39 \times 0,42) + (0,62 \times 0,51) + (0,26 \times 0,07) =$	0,49	1

Devamı diğer sayfada

Çizelge 4.3. 'ün devamı

Alternatif		Seçim Değeri	Sıralaması
Etkinlik Alanı	$(0,45 \times 0,42) + (0,26 \times 0,51) + (0,59 \times 0,07) =$	0,36	2
İş Alanı	$(0,04 \times 0,42) + (0,04 \times 0,51) + (0,06 \times 0,07) =$	0,04	4

U1'in EXPO 2016 Antalya alanının etkinlik sonrasında yeniden işlevlendirilmesine dair görüşleri, bu alanın kent hafızasında tarım alanı olması ve etrafının hala tarım alanı olması nedeniyle yeniden işlevlendirmede bu hafızanın korunmasının ve tarım ile ilişkili bir çalışma yapılmasının en önemli kriter olduğu yönündedir. Tarım ile ilgili eğitim alanı olması, tarım teknokenti olması, tarım ürünleri satılması ve kısacası tarım ile ilgili etkileşim alanı olması önerilmiştir.

U1'in EXPO 2016 Antalya alanının karma kullanımına dair görüşleri, o alanın sürekli yaşaması için karma kullanımın olması, fakat konut ve iş alanı gibi yoğun bir yapılaşma olmadan park ve etkinlik alanı ile birlikte oradaki faaliyetleri desteklemeyecek şekilde düzenlenmesi yönündedir. Karma kullanım alanında tarım fuarı, tarım teknokenti, tarım üretimi gibi çeşitli faaliyetlerin bir arada bulunması önerilmiştir.

- **Uzman 2:**

Uzman 2 (U2), uygulama alanında çalışan bir mimardır ve 50 yıllık mesleki deneyimi bulunmaktadır. U2'nin EXPO 2016 Antalya alanının güncel durumu hakkındaki görüşleri, alanın günümüzde tamamen terk edilmiş halde olduğu, Türkiye'de ciddi bir yatırımın yok olduğu yönündedir. Katılımcıya göre, birtakım önlemlerin alınması ve alanın nasıl yönetileceğine karar verilmesi gerekmektedir.

Katılımcının “konum”, “çevresel özellikler”, “tema ve yapılar” karar değişkenlerine yönelik ikili karşılaştırmaları hesaplanmıştır (EK-1) ve ortaya çıkan önem ağırlıklarının sonuçları aşağıdaki kare matriste belirtilmiştir (Çizelge 4.4.). Küsuratlar dikkate alınmadığında, U2 için konum değişkeninin önem ağırlığı %5, çevresel özellikler değişkeninin önem ağırlığı %73 ve tema ve yapılar karar değişkeninin önem ağırlığı %22 olarak belirlenmiştir.

Çizelge 4.4. U2'nin etkinlik sonrası planlamada karar değişkenleri önem ağırlığı

Normalize Karar Matrisi				
Karar Değişkenleri	Konum	Çevresel Özellikler	Tema ve Yapılar	Öz vektör
Konum	0,05	0,09	0,01	$(0,05 + 0,09 + 0,01) / 3 = 0,05$
Çevresel Özellikler	0,47	0,81	0,89	$(0,47 + 0,81 + 0,89) / 3 = 0,73$
Tema ve Yapılar	0,47	0,09	0,09	$(0,47 + 0,09 + 0,09) / 3 = 0,22$

Karar değişkenlerinin önem ağırlıkları belirlendikten sonra, her bir karar değişkenine göre “konut alanı”, “park ve yeşil alan”, “etkinlik alanı” ve “iş alanı” alternatifleri ikili karşılaştırma ile değerlendirilmiştir. “Konum”, “çevresel özellikler”, “tema ve yapılar” karar değişkenlerine göre dört alternatifin karşılaştırılması hesaplanmıştır (EK-1) ve karar değişkenlerine göre ortaya çıkan kullanım alternatifi öz vektörlerinin değerleri aşağıdaki kare matriste ifade edilmiştir (Çizelge 4.5.).

Çizelge 4.5. U2’nin “konum”, “çevresel özellikler”, “tema ve yapılar” karar değişkenlerine göre kullanım alternatiflerinin öz vektör değerleri

	Konum	Çevresel Özellikler	Tema ve Yapılar
Konut Alanı	0,03	0,03	0,04
Park ve Yeşil Alan	0,43	0,45	0,42
Etkinlik Alanı	0,39	0,31	0,42
İş Alanı	0,11	0,18	0,08

Analitik hiyerarşi süreci uygulamasının son aşamasında, karar değişkenlerinin önem ağırlıkları ile alternatiflerin öz vektör değerlerinin çarpılması sonucunda katılımcının alternatifleri seçme değeri ve seçim sırası belirlenmektedir. Bu durumda, U2’ye göre, EXPO 2016 Antalya alanının etkinlik sonrası planlanmasında işlev bakımından alternatiflerin seçim değerleri ve seçim sırası (1) park ve yeşil alan (0,44), (2) etkinlik alanı (0,33), (3) iş alanı (0,15) ve (4) konut alanıdır (0,03) (Çizelge 4.6.).

Çizelge 4.6. U2’nin etkinlik sonrası planlamada kullanım alternatifleri önem sıralaması

Alternatif		Seçim Değeri	Sıralaması
Konut Alanı	$(0,03 \times 0,05) + (0,03 \times 0,73) + (0,04 \times 0,22) =$	0,03	4
Park ve Yeşil Alan	$(0,43 \times 0,05) + (0,45 \times 0,73) + (0,42 \times 0,22) =$	0,44	1
Etkinlik Alanı	$(0,39 \times 0,05) + (0,31 \times 0,73) + (0,42 \times 0,22) =$	0,33	2
İş Alanı	$(0,11 \times 0,05) + (0,18 \times 0,73) + (0,08 \times 0,22) =$	0,15	3

U2’nin EXPO 2016 Antalya alanının etkinlik sonrasında yeniden işlevlendirilmesine dair görüşleri, Antalya’da turizm ve tarımın önemli ve birbirini destekleyen sektörler olması nedeniyle tarım ürünlerini geliştirecek, endüstriyel ürün haline getirecek bir yere ihtiyaç olduğu yönündedir. Bu alanın yeni teknolojiler ile birlikte tarım uygulamaları ve akademik araştırmalar yapan uluslararası tarım araştırmaları alanı olarak düzenlenmesi önerilmiştir.

U2’nin EXPO 2016 Antalya alanının karma kullanımına dair görüşleri, alanın botanik ve bitki bilimi ile ilgili araştırma, eğitim ve uygulama merkezi olarak düzenlenmesi yönündedir. Bu merkez için destekleyici sosyal tesisler, konaklama ve ikamet alanları gerekmektedir ve bu merkezdeki ikamet ve konaklama alanlarının ticari değil, gereksinimi karşılamak için plana dahil edilmesi önerilmiştir.

- **Uzman 3:**

Uzman 3 (U3), inşaat mühendisidir ve 24 yıllık mesleki deneyimi bulunmaktadır. Akademisyen olarak görev yapan katılımcının uzmanlık alanı yapı işletmesidir. U3'ün EXPO 2016 Antalya alanının güncel durumu hakkındaki görüşleri, 112 hektarlık etkinlik alanının şehre uzak olduğu, bakım, onarım, güvenlik vb. hizmetlerini sağlamanın oldukça zor olduğu yönündedir. Ayrıca, açık alanların fazla olması, güneş veya yağmur gibi hava koşullarından etkilenmeyi önleyecek yeterli önlemlerin bulunmaması sebebiyle iklim koşullarına uygun olmadığı belirtilmiştir.

Katılımcının “konum”, “çevresel özellikler”, “tema ve yapılar” karar değişkenlerine yönelik ikili karşılaştırmaları hesaplanmıştır (EK-1) ve ortaya çıkan önem ağırlıklarının sonuçları aşağıdaki kare matriste belirtilmiştir (Çizelge 4.7.). Küsaratlar dikkate alınmadığında, U3 için konum değişkeninin önem ağırlığı %24, çevresel özellikler değişkeninin önem ağırlığı %70 ve tema ve yapılar karar değişkeninin önem ağırlığı %6 olarak belirlenmiştir.

Çizelge 4.7. U3'ün etkinlik sonrası planlamada karar değişkenleri önem ağırlığı

Normalize Karar Matrisi				
Karar Değişkenleri	Konum	Çevresel Özellikler	Tema ve Yapılar	Öz vektör
Konum	0,12	0,11	0,46	$(0,12 + 0,11 + 0,46) / 3 = 0,24$
Çevresel Özellikler	0,85	0,78	0,46	$(0,85 + 0,78 + 0,46) / 3 = 0,70$
Tema ve Yapılar	0,01	0,11	0,06	$(0,01 + 0,11 + 0,06) / 3 = 0,06$

Karar değişkenlerinin önem ağırlıkları belirlendikten sonra, her bir karar değişkenine göre “konut alanı”, “park ve yeşil alan”, “etkinlik alanı” ve “iş alanı” alternatifleri ikili karşılaştırma ile değerlendirilmiştir. “Konum”, “çevresel özellikler”, “tema ve yapılar” karar değişkenlerine göre dört alternatifin karşılaştırılması hesaplanmıştır (EK-1) ve karar değişkenlerine göre ortaya çıkan kullanım alternatifi öz vektörlerinin değerleri aşağıdaki kare matriste ifade edilmiştir (Çizelge 4.8.).

Çizelge 4.8. U3'ün “konum”, “çevresel özellikler”, “tema ve yapılar” karar değişkenlerine göre kullanım alternatiflerinin öz vektör değerleri

	Konum	Çevresel Özellikler	Tema ve Yapılar
Konut Alanı	0,05	0,05	0,06
Park ve Yeşil Alan	0,43	0,45	0,43
Etkinlik Alanı	0,46	0,45	0,43
İş Alanı	0,04	0,05	0,06

Analitik hiyerarşi süreci uygulamasının son aşamasında, karar değişkenlerinin önem ağırlıkları ile alternatiflerin öz vektör değerlerinin çarpılması sonucunda katılımcının alternatifleri seçme değeri ve seçim sırası belirlenmektedir. Bu durumda,

U3'e göre, EXPO 2016 Antalya alanının etkinlik sonrası planlanmasında işlev bakımından alternatiflerin seçim değerleri ve seçim sırası (1) etkinlik alanı (0,45), (2) park ve yeşil alan (0,44), (3) konut alanı (0,05) ve (4) iş alanıdır (0,04) (Çizelge 4.9.).

Çizelge 4.9. U3'ün etkinlik sonrası planlamada kullanım alternatifleri önem sıralaması

Alternatif		Seçim Değeri	Sıralaması
Konut Alanı	$(0,05 \times 0,24) + (0,05 \times 0,70) + (0,06 \times 0,06) =$	0,05	3
Park ve Yeşil Alan	$(0,43 \times 0,24) + (0,45 \times 0,70) + (0,43 \times 0,06) =$	0,44	2
Etkinlik Alanı	$(0,46 \times 0,24) + (0,45 \times 0,70) + (0,43 \times 0,06) =$	0,45	1
İş Alanı	$(0,04 \times 0,24) + (0,05 \times 0,70) + (0,06 \times 0,06) =$	0,04	4

U3'ün EXPO 2016 Antalya alanının etkinlik sonrasında yeniden işlevlendirilmesine dair görüşü, alanın etrafında rekreasyon alanı olan bir kamusal etkinlik alanı düzenlenmesi yönündedir.

U3'ün EXPO 2016 Antalya alanının karma kullanımına dair görüşü, etkinlik alanı ile birlikte park ve yeşil alanın hayata geçirilmesi yönündedir. Etkinlik alanının yerel ve dünya mutfak kültürünün tanıtıldığı restoranlar, rekreasyon alanlarının ve tramvay hattının aktif kullanılmasını içeren müdahaleler ile cazibe merkezi haline getirilmesi önerilmiştir.

- **Uzman 4:**

Uzman 4 (U4), uygulama alanında çalışan bir inşaat mühendisidir ve 20 yıllık mesleki deneyimi bulunmaktadır. U4, müteahhitlik ve turizm işletmeciliği de yapmaktadır. U4'ün EXPO 2016 Antalya alanının güncel durumu hakkındaki görüşleri, alanın âtil bir vaziyette olduğu, bakım ve korunmasının yapılması için ciddi bir maliyet gerektiği ve bu maliyetler karşılanmadığı için koruma alanı olarak devam ettiği yönündedir. Katılımcıya göre, etkinliğin üzerinden sekiz yıl geçmesine rağmen alan şehre kazandırılmamış bir durumdadır.

Katılımcının “konum”, “çevresel özellikler”, “tema ve yapılar” karar değişkenlerine yönelik ikili karşılaştırmaları hesaplanmıştır (EK-1) ve ortaya çıkan önem ağırlıklarının sonuçları aşağıdaki kare matriste belirtilmiştir (Çizelge 4.10.). Küsuratlar dikkate alınmadığında, U4 için konum değişkeninin önem ağırlığı %69, çevresel özellikler değişkeninin önem ağırlığı %21 ve tema ve yapılar karar değişkeninin önem ağırlığı %10 olarak belirlenmiştir.

Çizelge 4.10. U4'ün etkinlik sonrası planlamada karar değişkenleri önem ağırlığı

Normalize Karar Matrisi				
Karar Değişkenleri	Konum	Çevresel Özellikler	Tema ve Yapılar	Öz vektör
Konum	0,71	0,78	0,55	$(0,71 + 0,78 + 0,55) / 3 = 0,69$
Çevresel Özellikler	0,14	0,15	0,33	$(0,14 + 0,15 + 0,33) / 3 = 0,21$
Tema ve Yapılar	0,14	0,05	0,11	$(0,14 + 0,05 + 0,11) / 3 = 0,1$

Karar değişkenlerinin önem ağırlıkları belirlendikten sonra, her bir karar değişkenine göre “konut alanı”, “park ve yeşil alan”, “etkinlik alanı” ve “iş alanı” alternatifleri ikili karşılaştırma ile değerlendirilmiştir. “Konum”, “çevresel özellikler”, “tema ve yapılar” karar değişkenlerine göre dört alternatifin karşılaştırılması hesaplanmıştır (EK-1) ve karar değişkenlerine göre ortaya çıkan kullanım alternatifi öz vektörlerinin değerleri aşağıdaki kare matriste ifade edilmiştir (Çizelge 4.11.).

Çizelge 4.11. U4'ün “konum”, “çevresel özellikler”, “tema ve yapılar” karar değişkenlerine göre kullanım alternatiflerinin öz vektör değerleri

	Konum	Çevresel Özellikler	Tema ve Yapılar
Konut Alanı	0,04	0,06	0,06
Park ve Yeşil Alan	0,19	0,14	0,5
Etkinlik Alanı	0,58	0,58	0,22
İş Alanı	0,17	0,18	0,18

Analitik hiyerarşi süreci uygulamasının son aşamasında, karar değişkenlerinin önem ağırlıkları ile alternatiflerin öz vektör değerlerinin çarpılması sonucunda katılımcının alternatifleri seçme değeri ve seçim sırası belirlenmektedir. Bu durumda, U4'e göre, EXPO 2016 Antalya alanının etkinlik sonrası planlanmasında işlev bakımından alternatiflerin seçim değerleri ve seçim sırası (1) etkinlik alanı (0,54), (2) park ve yeşil alan (0,21), (3) iş alanı (0,17) ve (4) konut alanıdır (0,04) (Çizelge 4.12.).

Çizelge 4.12. U4'ün etkinlik sonrası planlamada kullanım alternatifleri önem sıralaması

Alternatif		Seçim Değeri	Sıralaması
Konut Alanı	$(0,04 \times 0,69) + (0,06 \times 0,21) + (0,06 \times 0,1) =$	0,04	4
Park ve Yeşil Alan	$(0,19 \times 0,69) + (0,14 \times 0,21) + (0,5 \times 0,1) =$	0,21	2
Etkinlik Alanı	$(0,58 \times 0,69) + (0,58 \times 0,21) + (0,22 \times 0,1) =$	0,54	1
İş Alanı	$(0,17 \times 0,69) + (0,18 \times 0,21) + (0,18 \times 0,1) =$	0,17	3

U4'ün EXPO 2016 Antalya alanının etkinlik sonrasında yeniden işlevlendirilmesine dair görüşleri iki fonksiyonu barındırmaktadır. Birinci fonksiyon dahilinde konserlerin, fuarların yapıldığı bir etkinlik alanı geliştirilmesi, ikinci fonksiyon dahilinde Antalya'nın bir tarım şehri olması nedeniyle Tarım Üniversitesi, Akdeniz Üniversitesi'ne bağlı bir Tarım Fakültesi veya AR-GE çalışmalarının yapıldığı bir teknokent olarak düzenlenmesi önerilmiştir.

U4'ün EXPO 2016 Antalya alanının karma kullanımına dair görüşleri, bir tarım üniversitesi ile kısmi bir etkinlik alanının bir araya getirilmesi yönündedir. Ek olarak, tarım sektöründe ve civarda çalışanlar için sosyal konutların üretilmesi önerilmiştir.

• **Uzman 5:**

Uzman 5 (U5), peyzaj mimarıdır ve 25 yıllık mesleki deneyimi bulunmaktadır. Akademisyen olarak görev yapan katılımcının uzmanlık alanı peyzaj tasarımıdır. U5'in EXPO 2016 Antalya alanının güncel durumu hakkındaki görüşleri, bazı kullanımların var olduğu, ama alanın kapasitesini ve potansiyelini değerlendirince tamamen âtıl durumda olduğu yönündedir. Katılımcıya göre, alan büyük bir potansiyel taşımaktadır.

Katılımcının “konum”, “çevresel özellikler”, “tema ve yapılar” karar değişkenlerine yönelik ikili karşılaştırmaları hesaplanmıştır (EK-1) ve ortaya çıkan önem ağırlıklarının sonuçları aşağıdaki kare matriste belirtilmiştir (Çizelge 4.13.). Küsüratlar dikkate alınmadığında, U5 için konum değişkeninin önem ağırlığı %71, çevresel özellikler değişkeninin önem ağırlığı %24 ve tema ve yapılar karar değişkeninin önem ağırlığı %5 olarak belirlenmiştir.

Çizelge 4.13. U5'in etkinlik sonrası planlamada karar değişkenleri önem ağırlığı

Normalize Karar Matrisi				
Karar Değişkenleri	Konum	Çevresel Özellikler	Tema ve Yapılar	Öz vektör
Konum	0,8	0,86	0,47	$(0,8 + 0,86 + 0,47) / 3 = 0,71$
Çevresel Özellikler	0,11	0,12	0,47	$(0,11 + 0,12 + 0,47) / 3 = 0,24$
Tema ve Yapılar	0,08	0,01	0,05	$(0,08 + 0,01 + 0,05) / 3 = 0,05$

Karar değişkenlerinin önem ağırlıkları belirlendikten sonra, her bir karar değişkenine göre “konut alanı”, “park ve yeşil alan”, “etkinlik alanı” ve “iş alanı” alternatifleri ikili karşılaştırma ile değerlendirilmiştir. “Konum”, “çevresel özellikler”, “tema ve yapılar” karar değişkenlerine göre dört alternatifin karşılaştırılması hesaplanmıştır (EK-1) ve karar değişkenlerine göre ortaya çıkan kullanım alternatifi öz vektörlerinin değerleri aşağıdaki kare matriste ifade edilmiştir (Çizelge 4.14.).

Çizelge 4.14. U5'in "konum", "çevresel özellikler, "tema ve yapılar" karar değişkenlerine göre kullanım alternatiflerinin öz vektör değerleri

	Konum	Çevresel Özellikler	Tema ve Yapılar
Konut Alanı	0,36	0,04	0,04
Park ve Yeşil Alan	0,03	0,29	0,11
Etkinlik Alanı	0,28	0,43	0,62
İş Alanı	0,30	0,20	0,21

Analitik hiyerarşi süreci uygulamasının son aşamasında, karar değişkenlerinin önem ağırlıkları ile alternatiflerin öz vektör değerlerinin çarpılması sonucunda katılımcının alternatifleri seçme değeri ve seçim sırası belirlenmektedir. Bu durumda, U5'ye göre, EXPO 2016 Antalya alanının etkinlik sonrası planlanmasında işlev bakımından alternatiflerin seçim değerleri ve seçim sırası (1) etkinlik alanı (0,33), (2) iş alanı (0,27), (3) konut alanı (0,26) ve (4) park ve yeşil alandır (0,09) (Çizelge 4.15.).

Çizelge 4.15. U5'in etkinlik sonrası planlamada kullanım alternatifleri önem sıralaması

Alternatif		Seçim Değeri	Sıralaması
Konut Alanı	$(0,36 \times 0,71) + (0,04 \times 0,24) + (0,04 \times 0,05) =$	0,26	3
Park ve Yeşil Alan	$(0,03 \times 0,71) + (0,29 \times 0,24) + (0,11 \times 0,05) =$	0,09	4
Etkinlik Alanı	$(0,28 \times 0,71) + (0,43 \times 0,24) + (0,62 \times 0,05) =$	0,33	1
İş Alanı	$(0,3 \times 0,71) + (0,2 \times 0,24) + (0,21 \times 0,05) =$	0,27	2

U5'in EXPO 2016 Antalya alanının etkinlik sonrasında yeniden işlevlendirilmesine dair görüşleri, etkinlik alanı ile karma kullanılacak bir yeşil alan olarak düzenlenmesi yönündedir. Festival, konser vb. etkinliklerin düzenlendiği bir rekreasyon alanı olarak kullanılması önerilmiştir.

U5'in EXPO 2016 Antalya alanının karma kullanımına dair görüşleri, etkinlik alanı için büyük bir potansiyeli olması nedeniyle aktivitelerin çeşitlendirilmesi, festivallerin düzenlenmesi, okul öncesi ve ilköğrencileri için aktiviteler ve okul gezileri organize edilmesi ve kongre merkezinin aktif olarak kullanılması yönündedir. Hazır olan yapılar kullanılması ve ufak desteklerle yeni alanların düzenlenmesi önerilmiştir.

- **Uzman 6:**

Uzman 6 (U6), uygulama alanında çalışan bir peyzaj mimarıdır ve 39 yıllık mesleki deneyimi bulunmaktadır. Katılımcının uzmanlık alanı yapısal ve bitkisel tasarım ve uygulamadır. Etkinliğin hazırlık aşamasında, uluslararası pavyonların birinde imalat ve uygulama yapan U6'nın EXPO 2016 Antalya alanının güncel durumu hakkındaki görüşleri, etkinlik sürecinde alanın ziyaret edildiği fakat sonrasında yeterince ziyaret

edilmediği, alanın bakımsız ve denetimsiz olduğu, gelir elde edilecek hiçbir aktivitenin yapılmadığı yönündedir.

Katılımcının “konum”, “çevresel özellikler”, “tema ve yapılar” karar değişkenlerine yönelik ikili karşılaştırmaları hesaplanmıştır (EK-1) ve ortaya çıkan önem ağırlıklarının sonuçları aşağıdaki kare matriste belirtilmiştir (Çizelge 4.16.). Küsurlar dikkate alınmadığında, U6 için konum değişkeninin önem ağırlığı %19, çevresel özellikler değişkeninin önem ağırlığı %31 ve tema ve yapılar karar değişkeninin önem ağırlığı %50 olarak belirlenmiştir.

Çizelge 4.16. U6’nın etkinlik sonrası planlamada karar değişkenleri önem ağırlığı

Normalize Karar Matrisi				
Karar Değişkenleri	Konum	Çevresel Özellikler	Tema ve Yapılar	Öz vektör
Konum	0,14	0,33	0,09	$(0,14 + 0,33 + 0,09) / 3 = 0,19$
Çevresel Özellikler	0,14	0,33	0,45	$(0,14 + 0,33 + 0,45) / 3 = 0,31$
Tema ve Yapılar	0,71	0,33	0,45	$(0,71 + 0,33 + 0,45) / 3 = 0,5$

Karar değişkenlerinin önem ağırlıkları belirlendikten sonra, her bir karar değişkenine göre “konut alanı”, “park ve yeşil alan”, “etkinlik alanı” ve “iş alanı” alternatifleri ikili karşılaştırma ile değerlendirilmiştir. “Konum”, “çevresel özellikler”, “tema ve yapılar” karar değişkenlerine göre dört alternatifin karşılaştırılması hesaplanmıştır (EK-1) ve karar değişkenlerine göre ortaya çıkan kullanım alternatifi öz vektörlerinin değerleri aşağıdaki kare matriste ifade edilmiştir (Çizelge 4.17.).

Çizelge 4.17. U6’nın “konum”, “çevresel özellikler”, “tema ve yapılar” karar değişkenlerine göre kullanım alternatiflerinin öz vektör değerleri

	Konum	Çevresel Özellikler	Tema ve Yapılar
Konut Alanı	0,03	0,03	0,03
Park ve Yeşil Alan	0,32	0,32	0,32
Etkinlik Alanı	0,32	0,32	0,32
İş Alanı	0,32	0,32	0,32

Analitik hiyerarşi süreci uygulamasının son aşamasında, karar değişkenlerinin önem ağırlıkları ile alternatiflerin öz vektör değerlerinin çarpılması sonucunda katılımcının alternatifleri seçme değeri ve seçim sırası belirlenmektedir. Bu durumda, U6’ya göre, EXPO 2016 Antalya alanının etkinlik sonrası planlanmasında işlev bakımından alternatiflerin seçim değerleri ve seçim sırası (1) park ve yeşil alan (0,32), etkinlik alanı (0,32) ve iş alanı (0,32) eşit derecede ve (2) konut alanıdır (0,03) (Çizelge 4.18.).

Çizelge 4.18. U6'nın etkinlik sonrası planlamada kullanım alternatifleri önem sıralaması

Alternatif		Seçim Değeri	Sıralaması
Konut Alanı	$(0,03 \times 0,19) + (0,03 \times 0,31) + (0,03 \times 0,5) =$	0,03	2
Park ve Yeşil Alan	$(0,32 \times 0,19) + (0,32 \times 0,31) + (0,32 \times 0,5) =$	0,32	1
Etkinlik Alanı	$(0,32 \times 0,19) + (0,32 \times 0,31) + (0,32 \times 0,5) =$	0,32	1
İş Alanı	$(0,32 \times 0,19) + (0,32 \times 0,31) + (0,32 \times 0,5) =$	0,32	1

U6'nın EXPO 2016 Antalya alanının etkinlik sonrasında yeniden işlevlendirilmesine dair görüşleri, bu alanın her yaşa hitap edecek aktivitelerin yer aldığı bir alan olarak tasarlanması nedeniyle kent parkı olmaya aday olduğu yönündedir. Bu alanın ailelerin vakit geçirebilecekleri, alışveriş yapabilecekleri, yeme-içme hizmetleri alabilecekleri, gölde ve çevresinde aktiviteler yapabilecekleri, konser ve çocuk kampları gibi aktiviteleri düzenleneceği bir alan olarak kullanılması önerilmiştir.

U6'nın EXPO 2016 Antalya alanının karma kullanımına dair görüşleri, toplumun her bireyine hitap edecek kullanım amaçlarının olması ve alanın sürekli olarak aktif kullanılması sebebiyle karma kullanımın olması yönündedir.

- **Uzman 7:**

Uzman 7 (U7), şehir bölge plancısıdır ve akademisyen olarak görev yapan katılımcının 25 yıllık mesleki deneyimi bulunmaktadır. U7'nin EXPO 2016 Antalya alanının güncel durumu hakkındaki görüşleri, çok büyük bir yatırımın çok atıl kalmış durumda olduğu yönündedir. Katılımcı, bu yatırımın değerlendirilebilmesi için insanların daha çok gidebileceği bir alana ihtiyaç olduğunu, alanın mevcut halinin dönüştürülmesinin insanları çekmek için yeterli olup olmayacağını belirsiz bulduğunu ve insanları çekmek için bir cazibe merkezi yaratmak gerektiğini ifade etmiştir.

Katılımcının “konum”, “çevresel özellikler”, “tema ve yapılar” karar değişkenlerine yönelik ikili karşılaştırmaları hesaplanmıştır (EK-1) ve ortaya çıkan önem ağırlıklarının sonuçları aşağıdaki kare matriste belirtilmiştir (Çizelge 4.19.). Küsuratlar dikkate alınmadığında, U7 için konum değişkeninin önem ağırlığı %48, çevresel özellikler değişkeninin önem ağırlığı %40 ve tema ve yapılar karar değişkeninin önem ağırlığı %12 olarak belirlenmiştir.

Çizelge 4.19. U7'nin etkinlik sonrası planlamada karar değişkenleri önem ağırlığı

Normalize Karar Matrisi				
Karar Değişkenleri	Konum	Çevresel Özellikler	Tema ve Yapılar	Öz vektör
Konum	0,45	0,42	0,55	$(0,45 + 0,42 + 0,55) / 3 = 0,48$

Devamı diğer sayfada

Çizelge 4.19. 'un devamı

Normalize Karar Matrisi				
Karar Değişkenleri	Konum	Çevresel Özellikler	Tema ve Yapılar	Öz vektör
Çevresel Özellikler	0,45	0,42	0,33	$(0,45 + 0,42 + 0,33) / 3 = 0,4$
Tema ve Yapılar	0,09	0,14	0,11	$(0,09 + 0,14 + 0,11) / 3 = 0,12$

Karar değişkenlerinin önem ağırlıkları belirlendikten sonra, her bir karar değişkenine göre “konut alanı”, “park ve yeşil alan”, “etkinlik alanı” ve “iş alanı” alternatifleri ikili karşılaştırma ile değerlendirilmiştir. “Konum”, “çevresel özellikler”, “tema ve yapılar” karar değişkenlerine göre dört alternatifin karşılaştırılması hesaplanmıştır (EK-1) ve karar değişkenlerine göre ortaya çıkan kullanım alternatifi öz vektörlerinin değerleri aşağıdaki kare matriste ifade edilmiştir (Çizelge 4.20.).

Çizelge 4.20. U7'nin “konum”, “çevresel özellikler”, “tema ve yapılar” karar değişkenlerine göre kullanım alternatiflerinin öz vektör değerleri

	Konum	Çevresel Özellikler	Tema ve Yapılar
Konut Alanı	0,28	0,16	0,06
Park ve Yeşil Alan	0,38	0,5	0,4
Etkinlik Alanı	0,09	0,16	0,4
İş Alanı	0,22	0,16	0,11

Analitik hiyerarşi süreci uygulamasının son aşamasında, karar değişkenlerinin önem ağırlıkları ile alternatiflerin öz vektör değerlerinin çarpılması sonucunda katılımcının alternatifleri seçme değeri ve seçim sırası belirlenmektedir. Bu durumda, U7'ye göre, EXPO 2016 Antalya alanının etkinlik sonrası planlanmasında işlev bakımından alternatiflerin seçim değerleri ve seçim sırası (1) park ve yeşil alan (0,43), (2) konut alanı (0,20), (3) iş alanı (0,18) ve (4) etkinlik alanıdır (0,15) (Çizelge 4.21.).

Çizelge 4.21. U7'nin etkinlik sonrası planlamada kullanım alternatifleri önem sıralaması

Alternatif		Seçim Değeri	Sıralaması
Konut Alanı	$(0,28 \times 0,48) + (0,16 \times 0,4) + (0,06 \times 0,12) =$	0,2	2
Park ve Yeşil Alan	$(0,38 \times 0,48) + (0,5 \times 0,4) + (0,4 \times 0,12) =$	0,43	1
Etkinlik Alanı	$(0,09 \times 0,48) + (0,16 \times 0,4) + (0,4 \times 0,12) =$	0,15	4
İş Alanı	$(0,22 \times 0,48) + (0,16 \times 0,4) + (0,11 \times 0,12) =$	0,18	3

U7'nin EXPO 2016 Antalya alanının etkinlik sonrasında yeniden işlevlendirilmesine dair görüşleri, alanın havaalanı ve Aksu-Alanya yolu üzerinde

bulunması nedeniyle turistler için bir tanıtım merkezi ve cazibe merkezi oluşturmak amacıyla Antalya'nın kültürünü, koruma alanlarını, tarihi dokusunu anlatan bir yere dönüştürülmesi yönündedir. Ayrıca, alanın etrafındaki tarım alanlarını korumak için tarım alanlarının kooperatifleştiği bir merkez düzenlenmesi önerilmiştir.

U7'nin EXPO 2016 Antalya alanının karma kullanımına dair görüşleri, alanı günlük yaşama entegre etmek için konut, park ve yeşil alan, etkinlik ve iş alanının bir arada bulunduğu karma kullanımın planlanması yönündedir.

• **Uzman 8:**

Uzman 8 (U8), uygulama alanında çalışan bir şehir bölge plancısıdır ve 25 yıllık mesleki deneyimi bulunmaktadır. U8'in EXPO 2016 Antalya alanının güncel durumu hakkındaki görüşleri, çok büyük yatırımlar yapılmış hatta raylı sistemin bile şehirde bu kadar uzak noktaya ulaştığı tek yer olan EXPO'nun güncel kullanımını değerlendirildiğinde atıl, hiç kullanılmayan bir durumda olduğu yönündedir.

Katılımcının “konum”, “çevresel özellikler”, “tema ve yapılar” karar değişkenlerine yönelik ikili karşılaştırmaları hesaplanmıştır (EK-1) ve ortaya çıkan önem ağırlıklarının sonuçları aşağıdaki kare matriste belirtilmiştir (Çizelge 4.22.). Kusuratlar dikkate alınmadığında, U8 için konum değişkeninin önem ağırlığı %6, çevresel özellikler değişkeninin önem ağırlığı %47 ve tema ve yapılar karar değişkeninin önem ağırlığı %47 olarak belirlenmiştir.

Çizelge 4.22. U8'in etkinlik sonrası planlamada karar değişkenleri önem ağırlığı

Normalize Karar Matrisi				
Karar Değişkenleri	Konum	Çevresel Özellikler	Tema ve Yapılar	Öz vektör
Konum	0,06	0,06	0,06	$(0,06 + 0,06 + 0,06) / 3 = 0,06$
Çevresel Özellikler	0,46	0,46	0,46	$(0,46 + 0,46 + 0,46) / 3 = 0,47$
Tema ve Yapılar	0,46	0,46	0,46	$(0,46 + 0,46 + 0,46) / 3 = 0,47$

Karar değişkenlerinin önem ağırlıkları belirlendikten sonra, her bir karar değişkenine göre “konut alanı”, “park ve yeşil alan”, “etkinlik alanı” ve “iş alanı” alternatifleri ikili karşılaştırma ile değerlendirilmiştir. “Konum”, “çevresel özellikler”, “tema ve yapılar” karar değişkenlerine göre dört alternatifin karşılaştırılması hesaplanmıştır (EK-1) ve karar değişkenlerine göre ortaya çıkan kullanım alternatifi öz vektörlerinin değerleri aşağıdaki kare matriste ifade edilmiştir (Çizelge 4.23.).

Çizelge 4.23. U8’in “konum”, “çevresel özellikler”, “tema ve yapılar” karar değişkenlerine göre kullanım alternatiflerinin öz vektör değerleri

	Konum	Çevresel Özellikler	Tema ve Yapılar
Konut Alanı	0,03	0,04	0,03
Park ve Yeşil Alan	0,24	0,26	0,6
Etkinlik Alanı	0,60	0,63	0,24
İş Alanı	0,11	0,04	0,11

Analitik hiyerarşi süreci uygulamasının son aşamasında, karar değişkenlerinin önem ağırlıkları ile alternatiflerin öz vektör değerlerinin çarpılması sonucunda katılımcının alternatifleri seçme değeri ve seçim sırası belirlenmektedir. Bu durumda, U8’e göre, EXPO 2016 Antalya alanının etkinlik sonrası planlanmasında işlev bakımından alternatiflerin seçim değerleri ve seçim sırası (1) etkinlik alanı (0,44), (2) park ve yeşil alan (0,41), (3) iş alanı (0,07) ve (4) konut alanıdır (0,03) (Çizelge 4.24.).

Çizelge 4.24. U8’nin etkinlik sonrası planlamada kullanım alternatifleri önem sıralaması

Alternatif		Seçim Değeri	Sıralaması
Konut Alanı	$(0,03 \times 0,06) + (0,04 \times 0,47) + (0,03 \times 0,47) =$	0,03	4
Park ve Yeşil Alan	$(0,24 \times 0,06) + (0,26 \times 0,47) + (0,6 \times 0,47) =$	0,41	2
Etkinlik Alanı	$(0,6 \times 0,06) + (0,63 \times 0,47) + (0,24 \times 0,47) =$	0,44	1
İş Alanı	$(0,11 \times 0,06) + (0,04 \times 0,47) + (0,11 \times 0,47) =$	0,07	3

U8’in EXPO 2016 Antalya alanının etkinlik sonrasında yeniden işlevlendirilmesine dair görüşleri, kentlilerin ve turistlerin kullanım sağlayabileceği bir kamusal alan olarak düzenlenmesi yönündedir. Ulaşım altyapısı çözülmüş, daha önce tarımsal bir nitelikten kamu amaçlı çıkarılmış bir alan olduğu için yeniden kamunun ve kamusal amaçlı kullanımların desteklenmesi gerektiği ifade edilmiştir. İçinde bilişim, teknoloji, uzay çalışmalarının yapıldığı teknoparkların olduğu büyük bir tematik park olarak kullanılması önerilmiştir.

U8’in EXPO 2016 Antalya alanının karma kullanımına dair görüşleri, kamu niteliğini kaybetmemek adına konut alanı, ticaret alanı, turizm merkezi niteliğinde olmaması, kamusal kullanımlar adı altında destekleyici unsurlarla bütüncül bir yaklaşımla tasarlanmış tema konulu bir alana dönüştürülmesi yönündedir.

- **Uzman 9:**

Uzman 9 (U9), mimardır ve Antalya’da kentsel çalışmalar yürüten bir STK’nın üyesidir. Akademisyen olarak görev yapan katılımcının 20 yıllık mesleki deneyimi bulunmaktadır. U9’un EXPO 2016 Antalya alanının güncel durumu hakkındaki görüşleri, şu anda içinde bazı faaliyetler aktif olmasına rağmen hak ettiği düzeyde kentsel yaşama

katkı sağlayamadığı yönündedir. Katılımcıya göre, alanın bilimsel çerçevede incelenerek yeniden işlevlendirilmesi gerekmektedir.

Katılımcının “konum”, “çevresel özellikler”, “tema ve yapılar” karar değişkenlerine yönelik ikili karşılaştırmaları hesaplanmıştır (EK-1) ve ortaya çıkan önem ağırlıklarının sonuçları aşağıdaki kare matriste belirtilmiştir (Çizelge 4.25.). Küsaratlar dikkate alınmadığında, U9 için konum değişkeninin önem ağırlığı %66, çevresel özellikler değişkeninin önem ağırlığı %16 ve tema ve yapılar karar değişkeninin önem ağırlığı %18 olarak belirlenmiştir.

Çizelge 4.25. U9’un etkinlik sonrası planlamada karar değişkenleri önem ağırlığı

Normalize Karar Matrisi				
Karar Değişkenleri	Konum	Çevresel Özellikler	Tema ve Yapılar	Öz vektör
Konum	0,65	0,71	0,6	$(0,65 + 0,71 + 0,6) / 3 = 0,66$
Çevresel Özellikler	0,13	0,14	0,2	$(0,13 + 0,14 + 0,2) / 3 = 0,16$
Tema ve Yapılar	0,21	0,14	0,2	$(0,21 + 0,14 + 0,2) / 3 = 0,18$

Karar değişkenlerinin önem ağırlıkları belirlendikten sonra, her bir karar değişkenine göre “konut alanı”, “park ve yeşil alan”, “etkinlik alanı” ve “iş alanı” alternatifleri ikili karşılaştırma ile değerlendirilmiştir. “Konum”, “çevresel özellikler”, “tema ve yapılar” karar değişkenlerine göre dört alternatifin karşılaştırılması hesaplanmıştır (EK-1) ve karar değişkenlerine göre ortaya çıkan kullanım alternatifi öz vektörlerinin değerleri aşağıdaki kare matriste ifade edilmiştir (Çizelge 4.26.).

Çizelge 4.26. U9’un “konum”, “çevresel özellikler”, “tema ve yapılar” karar değişkenlerine göre kullanım alternatiflerinin öz vektör değerleri

	Konum	Çevresel Özellikler	Tema ve Yapılar
Konut Alanı	0,05	0,05	0,04
Park ve Yeşil Alan	0,39	0,45	0,26
Etkinlik Alanı	0,42	0,45	0,63
İş Alanı	0,11	0,05	0,04

Analitik hiyerarşi süreci uygulamasının son aşamasında, karar değişkenlerinin önem ağırlıkları ile alternatiflerin öz vektör değerlerinin çarpılması sonucunda katılımcının alternatifleri seçme değeri ve seçim sırası belirlenmektedir. Bu durumda, U9’a göre, EXPO 2016 Antalya alanının etkinlik sonrası planlanmasında işlev bakımından alternatiflerin seçim değerleri ve seçim sırası (1) etkinlik alanı (0,46), (2) park ve yeşil alan (0,37), (3) iş alanı (0,08) ve (4) konut alanıdır (0,04) (Çizelge 4.27.).

Çizelge 4.27. U9'un etkinlik sonrası planlamada kullanım alternatifleri önem sıralaması

Alternatif		Seçim Değeri	Sıralaması
Konut Alanı	$(0,05 \times 0,66) + (0,05 \times 0,16) + (0,04 \times 0,18) =$	0,04	4
Park ve Yeşil Alan	$(0,39 \times 0,66) + (0,45 \times 0,16) + (0,26 \times 0,18) =$	0,37	2
Etkinlik Alanı	$(0,42 \times 0,66) + (0,45 \times 0,16) + (0,63 \times 0,18) =$	0,46	1
İş Alanı	$(0,11 \times 0,66) + (0,05 \times 0,16) + (0,04 \times 0,18) =$	0,08	3

U9'un EXPO 2016 Antalya alanının etkinlik sonrasında yeniden işlevlendirilmesine dair görüşleri, kültür ve turizm için çekim merkezi olarak tasarlanan bu alanın kültür, sanat, eğitim etkinlikleri ve kültür turizmi için yeniden planlanması gerektiği yönündedir.

U9'un EXPO 2016 Antalya alanının karma kullanımına dair görüşleri, sürdürülebilirliği sağlamak adına kültür ve sanat etkinliklerinin ön planda olduğu, kültür ve sanat etkinliklerini destekleyecek ticari fonksiyonların da yer aldığı karma kullanımın bulunması yönündedir.

- **Uzman 10:**

Uzman 10 (U10), Antalya'da basın ve gazetecilik alanında çalışmalar yürüten bir STK'nın temsilcisidir. Uygulama alanında 32 yıllık mesleki deneyimi bulunan katılımcının uzmanlık alanı radyo, televizyon, gazetecilik ve yeni medyadır. U10'a göre, dünyada EXPO yapılan diğer şehirlerde süreklilik vardır, etkinlikler yıllarca devam eder, yerli ve yabancı turistler biletli bir şekilde alanı ziyaret eder, şehir ekonomik açıdan canlanır, şehirlerin gelişimine katkı sağlanır ve dolayısıyla etkinliğin ülke ekonomisine olumlu katkısı vardır. U10'un EXPO 2016 Antalya alanının güncel durumu hakkındaki görüşleri, alanın şu an demir yığını görünümünde olduğu, bitkilerin kurumaya yüz tutmuş ve bakımsız durumda olduğu yönündedir.

Katılımcının "konum", "çevresel özellikler", "tema ve yapılar" karar değişkenlerine yönelik ikili karşılaştırmaları hesaplanmıştır (EK-1) ve ortaya çıkan önem ağırlıklarının sonuçları aşağıdaki kare matriste belirtilmiştir (Çizelge 4.28.). Küsuratlar dikkate alınmadığında, U10 için konum değişkeninin önem ağırlığı %5, çevresel özellikler değişkeninin önem ağırlığı %73 ve tema ve yapılar karar değişkeninin önem ağırlığı %22 olarak belirlenmiştir.

Çizelge 4.28. U10'un etkinlik sonrası planlamada karar değişkenleri önem ağırlığı

Normalize Karar Matrisi				
Karar Değişkenleri	Konum	Çevresel Özellikler	Tema ve Yapılar	Öz vektör
Konum	0,05	0,09	0,01	$(0,05 + 0,09 + 0,01) / 3 = 0,05$
Çevresel Özellikler	0,47	0,81	0,89	$(0,47 + 0,81 + 0,89) / 3 = 0,73$
Tema ve Yapılar	0,47	0,09	0,09	$(0,47 + 0,09 + 0,09) / 3 = 0,22$

Karar değişkenlerinin önem ağırlıkları belirlendikten sonra, her bir karar değişkenine göre “konut alanı”, “park ve yeşil alan”, “etkinlik alanı” ve “iş alanı” alternatifleri ikili karşılaştırma ile değerlendirilmiştir. “Konum”, “çevresel özellikler”, “tema ve yapılar” karar değişkenlerine göre dört alternatifin karşılaştırılması hesaplanmıştır (EK-1) ve karar değişkenlerine göre ortaya çıkan kullanım alternatifi öz vektörlerinin değerleri aşağıdaki kare matriste ifade edilmiştir (Çizelge 4.29.).

Çizelge 4.29. U10'un “konum”, “çevresel özellikler”, “tema ve yapılar” karar değişkenlerine göre kullanım alternatiflerinin öz vektör değerleri

	Konum	Çevresel Özellikler	Tema ve Yapılar
Konut Alanı	0,04	0,04	0,04
Park ve Yeşil Alan	0,63	0,63	0,63
Etkinlik Alanı	0,26	0,26	0,26
İş Alanı	0,04	0,04	0,04

Analitik hiyerarşi süreci uygulamasının son aşamasında, karar değişkenlerinin önem ağırlıkları ile alternatiflerin öz vektör değerlerinin çarpılması sonucunda katılımcının alternatifleri seçme değeri ve seçim sırası belirlenmektedir. Bu durumda, U10'a göre, EXPO 2016 Antalya alanının etkinlik sonrası planlanmasında işlev bakımından alternatiflerin seçim değerleri ve seçim sırası (1) park ve yeşil alan (0,63), (2) etkinlik alanı (0,26), (3) konut alanı (0,04) ve iş alanı (0,04) eşit derecededir (Çizelge 4.30.).

Çizelge 4.30. U10'un etkinlik sonrası planlamada kullanım alternatifleri önem sıralaması

Alternatif		Seçim Değeri	Sıralaması
Konut Alanı	$(0,04 \times 0,05) + (0,04 \times 0,73) + (0,04 \times 0,22) =$	0,04	3
Park ve Yeşil Alan	$(0,63 \times 0,05) + (0,63 \times 0,73) + (0,63 \times 0,22) =$	0,63	1
Etkinlik Alanı	$(0,26 \times 0,05) + (0,26 \times 0,73) + (0,26 \times 0,22) =$	0,26	2

Devamı diğer sayfada

Çizelge 4.30. 'un devamı

Alternatif		Seçim Değeri	Sıralaması
İş Alanı	$(0,04 \times 0,05) + (0,04 \times 0,73) + (0,04 \times 0,22) =$	0,04	3

U10'un EXPO 2016 Antalya alanının etkinlik sonrasında yeniden işlevlendirilmesine dair görüşleri, Antalya'da endemik bitki çeşitliliğinin fazla olması nedeniyle bu endemik bitkilerin orada dikiminin sağlanıp botanik bahçesi haline getirilmesi, yakınında bulunan Perge antik kentinden çıkarılan eserlerin sergilendiği bir müze olarak düzenlenmesi yönündedir. Etkinliğin Çiçekler ve Çocuklar temasıyla ilişkili olarak Torosların ve Beydağlarının en güzel çiçeklerinin alanda sergilenmesi ve alanın bir kısmının botanik bahçesi ve bir kısmının tarihi eserlerin sergilendiği müze olarak kullanılması önerilmiştir.

U10'un EXPO 2016 Antalya alanının karma kullanımına dair görüşleri, yeşil alan ve etkinlik alanı olarak kullanılması yönündedir Konut ve ticari yapılaşmanın sadece gününbirlik kullanımlar için dahil edilmesi önerilmiştir.

- **Uzman 11:**

Uzman 11 (U11), Antalya'da kentin gelişimi ve tanıtımına dair çalışmalar yürüten bir STK'nın temsilcisidir. Uygulama alanında 38 yıllık mesleki deneyimi bulunan katılımcının uzmanlık alanı turizm işletmeciliğidir. U11, EXPO 2016 Antalya alanının güncel durumu hakkında, alanı çok iyi bildiğini ve alan ile ilgili bir film platformu haline gelmesi veya millet bahçesi yapılması gibi çeşitli düşüncelerin var olduğunu ifade etmiştir.

Katılımcının “konum”, “çevresel özellikler”, “tema ve yapılar” karar değişkenlerine yönelik ikili karşılaştırmaları hesaplanmıştır (EK-1) ve ortaya çıkan önem ağırlıklarının sonuçları aşağıdaki kare matriste belirtilmiştir (Çizelge 4.31.). Küsuratlar dikkate alınmadığında, U11 için konum değişkeninin önem ağırlığı %5, çevresel özellikler değişkeninin önem ağırlığı %24 ve tema ve yapılar karar değişkeninin önem ağırlığı %71 olarak belirlenmiştir.

Çizelge 4.31. U11'in etkinlik sonrası planlamada karar değişkenleri önem ağırlığı

Normalize Karar Matrisi				
Karar Değişkenleri	Konum	Çevresel Özellikler	Tema ve Yapılar	Öz vektör
Konum	0,05	0,01	0,08	$(0,05 + 0,01 + 0,08) / 3 = 0,05$
Çevresel Özellikler	0,47	0,12	0,11	$(0,47 + 0,12 + 0,11) / 3 = 0,24$
Tema ve Yapılar	0,47	0,86	0,8	$(0,47 + 0,86 + 0,8) / 3 = 0,71$

Karar değişkenlerinin önem ağırlıkları belirlendikten sonra, her bir karar değişkenine göre “konut alanı”, “park ve yeşil alan”, “etkinlik alanı” ve “iş alanı” alternatifleri ikili karşılaştırma ile değerlendirilmiştir. “Konum”, “çevresel özellikler”, “tema ve yapılar” karar değişkenlerine göre dört alternatifin karşılaştırılması hesaplanmıştır (EK-1) ve karar değişkenlerine göre ortaya çıkan kullanım alternatifi öz vektörlerinin değerleri aşağıdaki kare matriste ifade edilmiştir (Çizelge 4.32.).

Çizelge 4.32. U11’in “konum”, “çevresel özellikler”, “tema ve yapılar” karar değişkenlerine göre kullanım alternatiflerinin öz vektör değerleri

	Konum	Çevresel Özellikler	Tema ve Yapılar
Konut Alanı	0,05	0,03	0,12
Park ve Yeşil Alan	0,11	0,12	0,14
Etkinlik Alanı	0,13	0,22	0,26
İş Alanı	0,67	0,6	0,46

Analitik hiyerarşi süreci uygulamasının son aşamasında, karar değişkenlerinin önem ağırlıkları ile alternatiflerin öz vektör değerlerinin çarpılması sonucunda katılımcının alternatifleri seçme değeri ve seçim sırası belirlenmektedir. Bu durumda, U11’e göre, EXPO 2016 Antalya alanının etkinlik sonrası planlanmasında işlev bakımından alternatiflerin seçim değerleri ve seçim sırası (1) iş alanı (0,5), (2) etkinlik alanı (0,24), (3) park ve yeşil alan (0,13) ve (4) konut alanıdır (0,09) (Çizelge 4.33.).

Çizelge 4.33. U11’in etkinlik sonrası planlamada kullanım alternatifleri önem sıralaması

Alternatif		Seçim Değeri	Sıralaması
Konut Alanı	$(0,05 \times 0,05) + (0,03 \times 0,24) + (0,12 \times 0,71) =$	0,09	4
Park ve Yeşil Alan	$(0,11 \times 0,05) + (0,12 \times 0,24) + (0,14 \times 0,71) =$	0,13	3
Etkinlik Alanı	$(0,13 \times 0,05) + (0,22 \times 0,24) + (0,26 \times 0,71) =$	0,24	2
İş Alanı	$(0,67 \times 0,05) + (0,6 \times 0,24) + (0,46 \times 0,71) =$	0,5	1

U11’in EXPO 2016 Antalya alanının etkinlik sonrasında yeniden işlevlendirilmesine dair görüşleri, alanda dünya çapında filmler çekilmesi nedeniyle alanı etkin hale getirecek Antalya’nın kültürünün ve tanıtımının yapılabileceği bir film platosu olarak kullanılması yönündedir.

U11’in EXPO 2016 Antalya alanının karma kullanımına dair görüşleri, film platosunu iş alanı ve etkinlik alanı olarak değerlendirmek yönündedir. Alanın mevcut yapısı, teması, işleyişi nedeniyle konut vb. fonksiyonlar için uygun olmadığı ifade edilmiştir.

• **Uzman 12:**

Uzman 12 (U12), Antalya’da sanayi ve ticaret alanında çalışmalar yürüten bir STK’nın temsilcisidir. Uygulama alanında 28 yıllık mesleki deneyimi bulunan katılımcının uzmanlık alanı turizm yönetimidir. U12’nin EXPO 2016 Antalya alanının güncel durumu hakkındaki görüşleri, etkinlik sonrası durum etkinlik öncesinde planlanmadığı ve etkinlik altı ay ile sınırlı kaldığı için şu anda kullanılamadığı yönündedir. Katılımcıya göre, etkinlik sonrasında bazı etkinlikler planlansa da alanın ve projenin büyüklüğü yanında yapılan etkinlikler çok sınırlıdır. Zamanla alan ile ilgili çeşitli öneriler geliştirilsede bunlar öncesinde planlanmadığı için, hukuksal altyapıları oluşturulmadığı için hayata geçirilememiştir.

Katılımcının “konum”, “çevresel özellikler”, “tema ve yapılar” karar değişkenlerine yönelik ikili karşılaştırmaları hesaplanmıştır (EK-1) ve ortaya çıkan önem ağırlıklarının sonuçları aşağıdaki kare matriste belirtilmiştir (Çizelge 4.34.). Küsuratlar dikkate alınmadığında, U12 için konum değişkeninin önem ağırlığı %21, çevresel özellikler değişkeninin önem ağırlığı %7 ve tema ve yapılar karar değişkeninin önem ağırlığı %72 olarak belirlenmiştir.

Çizelge 4.34. U12’nin etkinlik sonrası planlamada karar değişkenleri önem ağırlığı

Normalize Karar Matrisi				
Karar Değişkenleri	Konum	Çevresel Özellikler	Tema ve Yapılar	Öz vektör
Konum	0,12	0,38	0,11	$(0,12 + 0,38 + 0,11) / 3 = 0,21$
Çevresel Özellikler	0,02	0,07	0,11	$(0,02 + 0,07 + 0,11) / 3 = 0,07$
Tema ve Yapılar	0,85	0,53	0,78	$(0,85 + 0,53 + 0,78) / 3 = 0,72$

Karar değişkenlerinin önem ağırlıkları belirlendikten sonra, her bir karar değişkenine göre “konut alanı”, “park ve yeşil alan”, “etkinlik alanı” ve “iş alanı” alternatifleri ikili karşılaştırma ile değerlendirilmiştir. “Konum”, “çevresel özellikler”, “tema ve yapılar” karar değişkenlerine göre dört alternatifin karşılaştırılması hesaplanmıştır (EK-1) ve karar değişkenlerine göre ortaya çıkan kullanım alternatifi öz vektörlerinin değerleri aşağıdaki kare matriste ifade edilmiştir (Çizelge 4.35.).

Çizelge 4.35. U12’nin “konum”, “çevresel özellikler, “tema ve yapılar” karar değişkenlerine göre kullanım alternatiflerinin öz vektör değerleri

	Konum	Çevresel Özellikler	Tema ve Yapılar
Konut Alanı	0,03	0,02	0,03
Park ve Yeşil Alan	0,19	0,27	0,26
Etkinlik Alanı	0,55	0,57	0,53
İş Alanı	0,19	0,1	0,15

Analitik hiyerarşi süreci uygulamasının son aşamasında, karar değişkenlerinin önem ağırlıkları ile alternatiflerin öz vektör değerlerinin çarpılması sonucunda katılımcının alternatifleri seçme değeri ve seçim sırası belirlenmektedir. Bu durumda, U12'ye göre, EXPO 2016 Antalya alanının etkinlik sonrası planlanmasında işlev bakımından alternatiflerin seçim değerleri ve seçim sırası (1) etkinlik alanı (0,53), (2) park ve yeşil alan (0,24), (3) iş alanı (0,15) ve (4) konut alanıdır (0,02) (Çizelge 4.36.).

Çizelge 4.36. U12'nin etkinlik sonrası planlamada kullanım alternatifleri önem sıralaması

Alternatif		Seçim Değeri	Sıralaması
Konut Alanı	$(0,03 \times 0,21) + (0,02 \times 0,07) + (0,03 \times 0,72) =$	0,02	4
Park ve Yeşil Alan	$(0,19 \times 0,21) + (0,27 \times 0,07) + (0,26 \times 0,72) =$	0,24	2
Etkinlik Alanı	$(0,55 \times 0,21) + (0,57 \times 0,07) + (0,53 \times 0,72) =$	0,53	1
İş Alanı	$(0,19 \times 0,21) + (0,1 \times 0,07) + (0,15 \times 0,72) =$	0,15	3

U12'nin EXPO 2016 Antalya alanının etkinlik sonrasında yeniden işlevlendirilmesine dair görüşleri, dünyadaki önemli organizasyonların (UNICEF vb.) posta kutularının buraya taşınarak uluslararası ilginin çekilmesi, dijital göçerler ve uzaktan çalışan insanlar için bir çalışma ve iş alanı merkezi olması, Çiçekler ve Çocuklar temasına uygun eğlence etkinlikleri yapılması, ekonomik sürdürülebilirlik ve katma değer yaratmak adına da sağlık araştırma merkezi olarak kullanılması yönündedir. Bu düzenlemelerde mevcut yapıların korunarak ufak düzenlemelerin yapılması önerilmiştir.

U12'nin EXPO 2016 Antalya alanının karma kullanımına dair görüşleri, 112 hektarlık alanda tek kullanımın bulunması yerine mevcut yapıların kullanımı, bakım ve onarımı ile karma yapıların bulunması yönündedir.

4.1.2. Yatırım ve uygulama alanındaki uzmanların görüşleri

Bu bölümde “yatırım ve uygulama” alanında çalışmalar yürüten uzmanların analitik hiyerarşi sürecinde yaptıkları karşılaştırmaların hesaplamaları yapılmış, önem ağırlıkları ve önem sıralamaları elde edilmiştir.

- **Uzman 13:**

Uzman 13 (U13), iktisatçıdır ve akademisyen olarak görev yapan katılımcının 22 yıllık mesleki deneyimi bulunmaktadır. U13, etkinlik sürecinde alana giderken etkinliğin kapsamı ilgi alanı olmadığı için çok büyük bir beklentisinin olmadığını ve ailesiyle birlikte gezmek amacıyla gittiğini ifade etmiştir. Etkinlik sürecinde, alanın yemyeşil olduğunu, talebin yüksek ve oldukça kalabalık olduğunu ifade etmiştir. Katılımcının EXPO 2016 Antalya alanının güncel durumu hakkındaki görüşleri, dışarıdan bakıldığında bitkilerin yıprandığı, alanın ilk zamanları ile şu anki durumu arasında uçurum olduğu yönündedir.

Katılımcının “konum”, “çevresel özellikler”, “tema ve yapılar” karar değişkenlerine yönelik ikili karşılaştırmaları hesaplanmıştır (EK-1) ve ortaya çıkan önem ağırlıklarının sonuçları aşağıdaki kare matriste belirtilmiştir (Çizelge 4.37.). Küsüratlar dikkate alınmadığında, U13 için konum değişkeninin önem ağırlığı %47, çevresel özellikler değişkeninin önem ağırlığı %47 ve tema ve yapılar karar değişkeninin önem ağırlığı %6 olarak belirlenmiştir.

Çizelge 4.37. U13’ün etkinlik sonrası planlamada karar değişkenleri önem ağırlığı

Normalize Karar Matrisi				
Karar Değişkenleri	Konum	Çevresel Özellikler	Tema ve Yapılar	Öz vektör
Konum	0,46	0,46	0,46	$(0,46 + 0,46 + 0,46) / 3 = 0,47$
Çevresel Özellikler	0,46	0,46	0,46	$(0,46 + 0,46 + 0,46) / 3 = 0,47$
Tema ve Yapılar	0,06	0,06	0,06	$(0,06 + 0,06 + 0,06) / 3 = 0,06$

Karar değişkenlerinin önem ağırlıkları belirlendikten sonra, her bir karar değişkenine göre “konut alanı”, “park ve yeşil alan”, “etkinlik alanı” ve “iş alanı” alternatifleri ikili karşılaştırma ile değerlendirilmiştir. “Konum”, “çevresel özellikler”, “tema ve yapılar” karar değişkenlerine göre dört alternatifin karşılaştırılması hesaplanmıştır (EK-1) ve karar değişkenlerine göre ortaya çıkan kullanım alternatifi öz vektörlerinin değerleri aşağıdaki kare matriste ifade edilmiştir (Çizelge 4.38.).

Çizelge 4.38. U13’ün “konum”, “çevresel özellikler”, “tema ve yapılar” karar değişkenlerine göre kullanım alternatiflerinin öz vektör değerleri

	Konum	Çevresel Özellikler	Tema ve Yapılar
Konut Alanı	0,04	0,04	0,04
Park ve Yeşil Alan	0,19	0,19	0,19
Etkinlik Alanı	0,13	0,13	0,13
İş Alanı	0,61	0,61	0,61

Analitik hiyerarşi süreci uygulamasının son aşamasında, karar değişkenlerinin önem ağırlıkları ile alternatiflerin öz vektör değerlerinin çarpılması sonucunda katılımcının alternatifleri seçme değeri ve seçim sırası belirlenmektedir. Bu durumda, U13’e göre, EXPO 2016 Antalya alanının etkinlik sonrası planlanmasında işlev bakımından alternatiflerin seçim değerleri ve seçim sırası (1) iş alanı (0,61), (2) park ve yeşil alan (0,19), (3) etkinlik alanı (0,13) ve (4) konut alanıdır (0,04) (Çizelge 4.39.).

Çizelge 4.39. U13'ün etkinlik sonrası planlamada kullanım alternatifleri önem sıralaması

Alternatif		Seçim Değeri	Sıralaması
Konut Alanı	$(0,04 \times 0,47) + (0,04 \times 0,47) + (0,04 \times 0,06) =$	0,04	4
Park ve Yeşil Alan	$(0,19 \times 0,47) + (0,19 \times 0,47) + (0,19 \times 0,06) =$	0,19	2
Etkinlik Alanı	$(0,13 \times 0,47) + (0,13 \times 0,47) + (0,13 \times 0,06) =$	0,13	3
İş Alanı	$(0,61 \times 0,47) + (0,61 \times 0,47) + (0,61 \times 0,06) =$	0,61	1

U13'ün EXPO 2016 Antalya alanının etkinlik sonrasında yeniden işlevlendirilmesine dair görüşleri, alanın süreklilik arz eden, sürekli olarak gelir üreten, sürekli olarak çıktısı olan bir yapıya kavuşturulması gerektiği yönündedir. Alanın ulaşım açısından hem havaalanıyla ve kentle hem de turizm bölgeleriyle yakın olması itibarıyla şu anki yapısından bağımsız olarak yeniden düzenlenerek bir oyun alanı olarak tertip edilmesi ve uluslararası camiaya hizmet etmesi önerilmiştir.

U13'ün EXPO 2016 Antalya alanının karma kullanımına dair görüşleri, uluslararası bilinirliği olan, halihazırda ciddi bir potansiyeli olan, talebi olan bir şeyi buraya adapte etmek anlamında iş alanı kapsamında uluslararası camiaya hitap edecek oyun alanının düzenlenmesi yönündedir.

- **Uzman 14:**

Uzman 14 (U14), uygulama alanında çalışan bir gayrimenkul değerlendirme uzmanıdır ve 25 yıllık mesleki deneyimi bulunmaktadır. U14'ün EXPO 2016 Antalya alanının güncel durumu hakkındaki görüşleri, âtıl bir vaziyette olduğu, kent ekonomisine, kentin sosyal ve ekonomik hayatına hiçbir katkısı olmadığı yönündedir. Katılımcıya göre, kent ve ülke ölçeğinde yapılan yatırımların belirli sürelerde geri dönüşü ve fayda elde edilmesi beklenir. Şu anki koşullarda EXPO için bunlar gerçekleştirilememiş ve aksine ilgisizlik ve bakımsızlık sebebiyle gün geçtikçe işin içinden çıkılmaz bir hale gelmektedir.

Katılımcının “konum”, “çevresel özellikler”, “tema ve yapılar” karar değişkenlerine yönelik ikili karşılaştırmaları hesaplanmıştır (EK-1) ve ortaya çıkan önem ağırlıklarının sonuçları aşağıdaki kare matriste belirtilmiştir (Çizelge 4.40.). Kusuratlar dikkate alınmadığında, U14 için konum değişkeninin önem ağırlığı %22, çevresel özellikler değişkeninin önem ağırlığı %73 ve tema ve yapılar karar değişkeninin önem ağırlığı %5 olarak belirlenmiştir.

Çizelge 4.40. U14'ün etkinlik sonrası planlamada karar değişkenleri önem ağırlığı

Normalize Karar Matrisi				
Karar Değişkenleri	Konum	Çevresel Özellikler	Tema ve Yapılar	Öz vektör
Konum	0,09	0,09	0,47	$(0,09 + 0,09 + 0,47) / 3 = 0,22$
Çevresel Özellikler	0,89	0,81	0,47	$(0,89 + 0,81 + 0,47) / 3 = 0,73$
Tema ve Yapılar	0,01	0,09	0,05	$(0,01 + 0,09 + 0,05) / 3 = 0,05$

Karar değişkenlerinin önem ağırlıkları belirlendikten sonra, her bir karar değişkenine göre “konut alanı”, “park ve yeşil alan”, “etkinlik alanı” ve “iş alanı” alternatifleri ikili karşılaştırma ile değerlendirilmiştir. “Konum”, “çevresel özellikler”, “tema ve yapılar” karar değişkenlerine göre dört alternatifin karşılaştırılması hesaplanmıştır (EK-1) ve karar değişkenlerine göre ortaya çıkan kullanım alternatifi öz vektörlerinin değerleri aşağıdaki kare matriste ifade edilmiştir (Çizelge 4.41.).

Çizelge 4.41. U14'ün “konum”, “çevresel özellikler”, “tema ve yapılar” karar değişkenlerine göre kullanım alternatiflerinin öz vektör değerleri

	Konum	Çevresel Özellikler	Tema ve Yapılar
Konut Alanı	0,03	0,03	0,03
Park ve Yeşil Alan	0,17	0,18	0,21
Etkinlik Alanı	0,62	0,61	0,59
İş Alanı	0,14	0,14	0,13

Analitik hiyerarşi süreci uygulamasının son aşamasında, karar değişkenlerinin önem ağırlıkları ile alternatiflerin öz vektör değerlerinin çarpılması sonucunda katılımcının alternatifleri seçme değeri ve seçim sırası belirlenmektedir. Bu durumda, U14'e göre, EXPO 2016 Antalya alanının etkinlik sonrası planlanmasında işlev bakımından alternatiflerin seçim değerleri ve seçim sırası (1) etkinlik alanı (0,61), (2) park ve yeşil alan (0,17), (3) iş alanı (0,13) ve (4) konut alanıdır (0,03) (Çizelge 4.42.).

Çizelge 4.42. U14'ün etkinlik sonrası planlamada kullanım alternatifleri önem sıralaması

Alternatif		Seçim Değeri	Sıralaması
Konut Alanı	$(0,03 \times 0,22) + (0,03 \times 0,73) + (0,03 \times 0,05) =$	0,03	4
Park ve Yeşil Alan	$(0,17 \times 0,22) + (0,18 \times 0,73) + (0,21 \times 0,05) =$	0,17	2
Etkinlik Alanı	$(0,62 \times 0,22) + (0,61 \times 0,73) + (0,59 \times 0,05) =$	0,61	1
İş Alanı	$(0,14 \times 0,22) + (0,14 \times 0,73) + (0,13 \times 0,05) =$	0,13	3

U14'ün EXPO 2016 Antalya alanının etkinlik sonrasında yeniden işlevlendirilmesine dair görüşleri, üst düzey gastronomi çalışmaları kapsamında restoranların ve açık alanların bulunduğu bir alana dönüştürülmesi yönündedir. Mevcut yapıların korunması ve ekstra yapı yükü getirilmemesi koşuluyla gastronomi ve yeşil alanın bütünleştiği bir alan düzenlenmesi önerilmiştir.

U14'ün EXPO 2016 Antalya alanının karma kullanımına dair görüşleri, içinde konut olmadan, hali hazırda var olan yapıları kısmen ticari alanlara dönüştürerek ve kısmen kendi kimliğini koruyarak karma kullanım projesine dönüştürülmesi yönündedir. Mevcut sistemi, yapıları ve yeşil alanları bozmadan, çok küçük miktarda ekstra yatırım yaparak yerel halkı ve yabancı turistleri çekecek bir cazibe alanı oluşturulması önerilmiştir.

- **Uzman 15:**

Uzman 15 (U15), inşaat mühendisi ve gayrimenkul değerlendirme uzmanıdır. Uygulama alanında çalışan katılımcının 25 yıllık mesleki deneyimi bulunmaktadır. U15'in EXPO 2016 Antalya alanının güncel durumu hakkındaki görüşleri, “kaderine terk edilmiş bir milli servet” olduğu yönündedir. Katılımcı, alanın iyi bir planlama ile Türkiye ve Antalya ekonomisine çok büyük katkılarda bulunabilecek iken şu anki durumunun hayal kırıklığı olduğunu ifade etmiştir.

Katılımcının “konum”, “çevresel özellikler”, “tema ve yapılar” karar değişkenlerine yönelik ikili karşılaştırmaları hesaplanmıştır (EK-1) ve ortaya çıkan önem ağırlıklarının sonuçları aşağıdaki kare matriste belirtilmiştir (Çizelge 4.43.). Kusuratlara dikkate alınmadığında, U15 için konum değişkeninin önem ağırlığı %25, çevresel özellikler değişkeninin önem ağırlığı %9 ve tema ve yapılar karar değişkeninin önem ağırlığı %66 olarak belirlenmiştir.

Çizelge 4.43. U15'in etkinlik sonrası planlamada karar değişkenleri önem ağırlığı

Normalize Karar Matrisi				
Karar Değişkenleri	Konum	Çevresel Özellikler	Tema ve Yapılar	Öz vektör
Konum	0,16	0,45	0,14	$(0,16 + 0,45 + 0,14) / 3 = 0,25$
Çevresel Özellikler	0,03	0,09	0,14	$(0,03 + 0,09 + 0,14) / 3 = 0,09$
Tema ve Yapılar	0,8	0,45	0,71	$(0,8 + 0,45 + 0,71) / 3 = 0,66$

Karar değişkenlerinin önem ağırlıkları belirlendikten sonra, her bir karar değişkenine göre “konut alanı”, “park ve yeşil alan”, “etkinlik alanı” ve “iş alanı” alternatifleri ikili karşılaştırma ile değerlendirilmiştir. “Konum”, “çevresel özellikler”, “tema ve yapılar” karar değişkenlerine göre dört alternatifin karşılaştırılması hesaplanmıştır (EK-1) ve karar değişkenlerine göre ortaya çıkan kullanım alternatifi öz vektörlerinin değerleri aşağıdaki kare matriste ifade edilmiştir (Çizelge 4.44.).

Çizelge 4.44. U15’in “konum”, “çevresel özellikler”, “tema ve yapılar” karar değişkenlerine göre kullanım alternatiflerinin öz vektör değerleri

	Konum	Çevresel Özellikler	Tema ve Yapılar
Konut Alanı	0,04	0,03	0,03
Park ve Yeşil Alan	0,63	0,61	0,59
Etkinlik Alanı	0,26	0,27	0,29
İş Alanı	0,04	0,06	0,06

Analitik hiyerarşi süreci uygulamasının son aşamasında, karar değişkenlerinin önem ağırlıkları ile alternatiflerin öz vektör değerlerinin çarpılması sonucunda katılımcının alternatifleri seçme değeri ve seçim sırası belirlenmektedir. Bu durumda, U15’e göre, EXPO 2016 Antalya alanının etkinlik sonrası planlanmasında işlev bakımından alternatiflerin seçim değerleri ve seçim sırası (1) park ve yeşil alan (0,6), (2) etkinlik alanı (0,28), (3) iş alanı (0,05) ve (4) konut alanıdır (0,03) (Çizelge 4.45.).

Çizelge 4.45. U15’in etkinlik sonrası planlamada kullanım alternatifleri önem sıralaması

Alternatif		Seçim Değeri	Sıralaması
Konut Alanı	$(0,04 \times 0,25) + (0,03 \times 0,09) + (0,03 \times 0,66) =$	0,03	4
Park ve Yeşil Alan	$(0,63 \times 0,25) + (0,61 \times 0,09) + (0,59 \times 0,66) =$	0,6	1
Etkinlik Alanı	$(0,26 \times 0,25) + (0,27 \times 0,09) + (0,29 \times 0,66) =$	0,28	2
İş Alanı	$(0,04 \times 0,25) + (0,06 \times 0,09) + (0,06 \times 0,66) =$	0,05	3

U15’in EXPO 2016 Antalya alanının etkinlik sonrasında yeniden işlevlendirilmesine dair görüşleri, turizm anlamında tüm dünya tarafından bilinen bir yerde konseptli bir hayvanat bahçesi yapılması yönündedir. Bu hayvanat bahçesinin alanın kendi içindeki doğa, tarım vb. ile uyumlu bir şekilde hayata geçirilmesi önerilmiştir.

U15’in EXPO 2016 Antalya alanının karma kullanımına dair görüşleri, park ve etkinlik alanı kapsamında konserler, müzik festivalleri, tiyatro festivalleri düzenlenmesi yönündedir. Ayrıca, Antalya bir tarım şehri olması sebebiyle iş alanı kapsamında tarım ile ilgili tohumculuk, fidecilik, genetik araştırmalar, tarım ilaçları, kimyasallar vb. üzerine bir teknokent veya serbest bölge kurulması önerilmiştir.

- **Uzman 16:**

Uzman 16 (U16), mimar ve gayrimenkul danışmanıdır. 29 yıllık mesleki deneyimi bulunan katılımcı, ulusal bir firmanın temsilcisi olarak gayrimenkul danışmanlığı yapmaktadır. U16’nın EXPO 2016 Antalya alanının güncel durumu hakkındaki görüşleri, amacına uygun yapılan bir alanın daha sonra kullanılmadığı, çok ciddi bir maliyetle yapılan alanın âtıl bir şekilde beklediği yönündedir. Katılımcı, güvenlik, bitkilerin

sulaması ve bakımı, binaların bakımı ve temizliği için çok ciddi bir maliyet olduğunu, alanın yapıldığı zamanki beklenti ile şu anki durumun birbirini karşılamadığını ifade etmiştir.

Katılımcının “konum”, “çevresel özellikler”, “tema ve yapılar” karar değişkenlerine yönelik ikili karşılaştırmaları hesaplanmıştır (EK-1) ve ortaya çıkan önem ağırlıklarının sonuçları aşağıdaki kare matriste belirtilmiştir (Çizelge 4.46.). Küsüratlar dikkate alınmadığında, U16 için konum değişkeninin önem ağırlığı %47, çevresel özellikler değişkeninin önem ağırlığı %6 ve tema ve yapılar karar değişkeninin önem ağırlığı %47 olarak belirlenmiştir.

Çizelge 4.46. U16’nın etkinlik sonrası planlamada karar değişkenleri önem ağırlığı

Normalize Karar Matrisi				
Karar Değişkenleri	Konum	Çevresel Özellikler	Tema ve Yapılar	Öz vektör
Konum	0,47	0,47	0,47	$(0,47 + 0,47 + 0,47) / 3 = 0,47$
Çevresel Özellikler	0,05	0,05	0,05	$(0,05 + 0,05 + 0,05) / 3 = 0,06$
Tema ve Yapılar	0,47	0,47	0,47	$(0,47 + 0,47 + 0,47) / 3 = 0,47$

Karar değişkenlerinin önem ağırlıkları belirlendikten sonra, her bir karar değişkenine göre “konut alanı”, “park ve yeşil alan”, “etkinlik alanı” ve “iş alanı” alternatifleri ikili karşılaştırma ile değerlendirilmiştir. “Konum”, “çevresel özellikler”, “tema ve yapılar” karar değişkenlerine göre dört alternatifin karşılaştırılması hesaplanmıştır (EK-1) ve karar değişkenlerine göre ortaya çıkan kullanım alternatifi öz vektörlerinin değerleri aşağıdaki kare matriste ifade edilmiştir (Çizelge 4.47.).

Çizelge 4.47. U16’nın “konum”, “çevresel özellikler”, “tema ve yapılar” karar değişkenlerine göre kullanım alternatiflerinin öz vektör değerleri

	Konum	Çevresel Özellikler	Tema ve Yapılar
Konut Alanı	0,23	0,41	0,1
Park ve Yeşil Alan	0,15	0,21	0,16
Etkinlik Alanı	0,44	0,28	0,21
İş Alanı	0,16	0,07	0,5

Analitik hiyerarşi süreci uygulamasının son aşamasında, karar değişkenlerinin önem ağırlıkları ile alternatiflerin öz vektör değerlerinin çarpılması sonucunda katılımcının alternatifleri seçme değeri ve seçim sırası belirlenmektedir. Bu durumda, U16’ya göre, EXPO 2016 Antalya alanının etkinlik sonrası planlanmasında işlev bakımından alternatiflerin seçim değerleri ve seçim sırası (1) etkinlik alanı (0,32), (2) iş alanı (0,31), (3) konut alanı (0,17) ve (4) park ve yeşil alandır (0,15) (Çizelge 4.48.).

Çizelge 4.48. U16'nın etkinlik sonrası planlamada kullanım alternatifleri önem sıralaması

Alternatif		Seçim Değeri	Sıralaması
Konut Alanı	$(0,23 \times 0,47) + (0,41 \times 0,06) + (0,1 \times 0,47) =$	0,17	3
Park ve Yeşil Alan	$(0,15 \times 0,47) + (0,21 \times 0,06) + (0,16 \times 0,47) =$	0,15	4
Etkinlik Alanı	$(0,44 \times 0,47) + (0,28 \times 0,06) + (0,21 \times 0,47) =$	0,32	1
İş Alanı	$(0,16 \times 0,47) + (0,07 \times 0,06) + (0,5 \times 0,47) =$	0,31	2

U16'nın EXPO 2016 Antalya alanının etkinlik sonrasında yeniden işlevlendirilmesine dair görüşleri, kısmi konut, kısmi iş alanı ile birlikte Akdeniz Üniversitesi'nin bazı bölümlerinin ya da yeni açılacak bir üniversitenin yerleşkesinin bir kısmının yer alacak şekilde kullanılması yönündedir. Konuta alternatif olarak, öğrencilerin konaklayabileceği yurt alanı ve kentlilerin kullanımına açık olabilecek göl, havuz, bahçe vb. kullanımları önerilmiştir.

U16'nın EXPO 2016 Antalya alanının karma kullanımına dair görüşleri, ticari alanlar, konut veya üniversiteye bağlı öğrenci yurtları ile karma kullanımın sağlanması yönündedir. Alanın eğitim kurumu için uygun olduğu ifade edilmiş, işletme giderlerini karşılamak için konut ve iş merkezlerinin yer alması önerilmiştir.

• **Uzman 17:**

Uzman 17 (U17), uluslararası bir firmada gayrimenkul danışmanlığı yapmaktadır ve 13 yıllık mesleki deneyimi bulunmaktadır. U17'nin EXPO 2016 Antalya alanının güncel durumu hakkındaki görüşleri, çok büyük ve yeşil alan için çok uygun bir alan olmasına rağmen bakımsız durumda olduğu ve hem bakımsız olması hem de hiçbir işletmenin olmaması sebebiyle tercih edilmediği yönündedir. Katılımcı, alanı çocuklarının oynaması için yeşil alan olarak kullandıklarını, fakat işletme bulunmaması sebebiyle yiyecek ve içecek ihtiyaçlarını kendi imkanlarıyla çözdüklerini ifade etmiştir.

Katılımcının “konum”, “çevresel özellikler”, “tema ve yapılar” karar değişkenlerine yönelik ikili karşılaştırmaları hesaplanmıştır (EK-1) ve ortaya çıkan önem ağırlıklarının sonuçları aşağıdaki kare matriste belirtilmiştir (Çizelge 4.49.). Küsuratlar dikkate alınmadığında, U17 için konum değişkeninin önem ağırlığı %17, çevresel özellikler değişkeninin önem ağırlığı %30 ve tema ve yapılar karar değişkeninin önem ağırlığı %53 olarak belirlenmiştir.

Çizelge 4.49. U17'nin etkinlik sonrası planlamada karar değişkenleri önem ağırlığı

Normalize Karar Matrisi				
Karar Değişkenleri	Konum	Çevresel Özellikler	Tema ve Yapılar	Öz vektör
Konum	0,11	0,33	0,06	$(0,11 + 0,33 + 0,06) / 3 = 0,17$
Çevresel Özellikler	0,11	0,33	0,46	$(0,11 + 0,33 + 0,46) / 3 = 0,3$
Tema ve Yapılar	0,77	0,33	0,46	$(0,77 + 0,33 + 0,46) / 3 = 0,53$

Karar değişkenlerinin önem ağırlıkları belirlendikten sonra, her bir karar değişkenine göre “konut alanı”, “park ve yeşil alan”, “etkinlik alanı” ve “iş alanı” alternatifleri ikili karşılaştırma ile değerlendirilmiştir. “Konum”, “çevresel özellikler”, “tema ve yapılar” karar değişkenlerine göre dört alternatifin karşılaştırılması hesaplanmıştır (EK-1) ve karar değişkenlerine göre ortaya çıkan kullanım alternatifi öz vektörlerinin değerleri aşağıdaki kare matriste ifade edilmiştir (Çizelge 4.50.).

Çizelge 4.50. U17'nin “konum”, “çevresel özellikler”, “tema ve yapılar” karar değişkenlerine göre kullanım alternatiflerinin öz vektör değerleri

	Konum	Çevresel Özellikler	Tema ve Yapılar
Konut Alanı	0,04	0,04	0,05
Park ve Yeşil Alan	0,44	0,4	0,45
Etkinlik Alanı	0,44	0,4	0,45
İş Alanı	0,05	0,12	0,05

Analitik hiyerarşi süreci uygulamasının son aşamasında, karar değişkenlerinin önem ağırlıkları ile alternatiflerin öz vektör değerlerinin çarpılması sonucunda katılımcının alternatifleri seçme değeri ve seçim sırası belirlenmektedir. Bu durumda, U17'ye göre, EXPO 2016 Antalya alanının etkinlik sonrası planlanmasında işlev bakımından alternatiflerin seçim değerleri ve seçim sırası (1) park ve yeşil alan (0,43) ve etkinlik alanı (0,43) eşit derecede, (2) iş alanı (0,07) ve (3) konut alanıdır (0,04) (Çizelge 4.51.).

Çizelge 4.51. U17'nin etkinlik sonrası planlamada kullanım alternatifleri önem sıralaması

Alternatif		Seçim Değeri	Sıralaması
Konut Alanı	$(0,04 \times 0,17) + (0,04 \times 0,3) + (0,05 \times 0,53) =$	0,04	3
Park ve Yeşil Alan	$(0,44 \times 0,17) + (0,4 \times 0,3) + (0,45 \times 0,53) =$	0,43	1
Etkinlik Alanı	$(0,44 \times 0,17) + (0,4 \times 0,3) + (0,45 \times 0,53) =$	0,43	1

Devamı diğer sayfada

Çizelge 4.51. 'in devamı

Alternatif		Seçim Değeri	Sıralaması
İş Alanı	$(0,05 \times 0,17) + (0,12 \times 0,3) + (0,05 \times 0,53) =$	0,07	2

U17'nin EXPO 2016 Antalya alanının etkinlik sonrasında yeniden işlevlendirilmesine dair görüşleri, şehirdeki yapılaşma nedeniyle en çok ihtiyaç duyulan şeylerden birinin yeşil alan olduğu ve yeşil alanın aktif hale getirilmesi gerektiği yönündedir. Alanı canlandırmak için konserler, sergiler, fuarlar, kermesler gibi toplu organizasyonların düzenlenmesi önerilmiştir.

U17'nin EXPO 2016 Antalya alanının karma kullanımına dair görüşleri, karma kullanım kapsamında büyük plazalar ve kurumsal şirketler bulunmaması kaydıyla bilime, halkın merakına ve bilgilendirilmesine yönelik iş alanı olarak düzenlenmesi yönündedir. Bitkiler, hayvanlar, tarım, gastronomi gibi çeşitli konularda iş alanına ve bilgi merkezine dönüştürülmesi, insanların orada gezerek bilgi edinmesi önerilmiştir.

- **Uzman 18:**

Uzman 18 (U18), inşaat müteahhitidir ve Antalya'da önemli yatırımlar ve inşaat projeleri yürüten bir firmanın temsilcisidir. Katılımcının uygulama alanında 35 yıllık mesleki deneyimi bulunmaktadır. U18, EXPO bittikten sonraki birkaç yıl içerisinde bu alanın aktif olarak değerlendirilebilmesi için toplantılar yapıldığını ve çeşitli alternatifler sunulduğunu, ama bir netice alınamadığını ifade etmiştir. Katılımcının EXPO 2016 Antalya alanının güncel durumu hakkında görüşleri hem bakım ve onarımının hem de güvenliğini sağlamanın çok masraf gerektirdiği ve bir an önce değerlendirilmesi gerektiği yönündedir.

Katılımcının “konum”, “çevresel özellikler”, “tema ve yapılar” karar değişkenlerine yönelik ikili karşılaştırmaları hesaplanmıştır (EK-1) ve ortaya çıkan önem ağırlıklarının sonuçları aşağıdaki kare matriste belirtilmiştir (Çizelge 4.52.). Küsuratlar dikkate alınmadığında, U18 için konum değişkeninin önem ağırlığı %47, çevresel özellikler değişkeninin önem ağırlığı %47 ve tema ve yapılar karar değişkeninin önem ağırlığı %6 olarak belirlenmiştir.

Çizelge 4.52. U18'in etkinlik sonrası planlamada karar değişkenleri önem ağırlığı

Normalize Karar Matrisi				
Karar Değişkenleri	Konum	Çevresel Özellikler	Tema ve Yapılar	Öz vektör
Konum	0,46	0,46	0,46	$(0,46 + 0,46 + 0,46) / 3 = 0,47$
Çevresel Özellikler	0,46	0,46	0,46	$(0,46 + 0,46 + 0,46) / 3 = 0,47$
Tema ve Yapılar	0,06	0,06	0,06	$(0,06 + 0,06 + 0,06) / 3 = 0,06$

Karar değişkenlerinin önem ağırlıkları belirlendikten sonra, her bir karar değişkenine göre “konut alanı”, “park ve yeşil alan”, “etkinlik alanı” ve “iş alanı” alternatifleri ikili karşılaştırma ile değerlendirilmiştir. “Konum”, “çevresel özellikler”, “tema ve yapılar” karar değişkenlerine göre dört alternatifin karşılaştırılması hesaplanmıştır (EK-1) ve karar değişkenlerine göre ortaya çıkan kullanım alternatifi öz vektörlerinin değerleri aşağıdaki kare matriste ifade edilmiştir (Çizelge 4.53.).

Çizelge 4.53. U18’in “konum”, “çevresel özellikler”, “tema ve yapılar” karar değişkenlerine göre kullanım alternatiflerinin öz vektör değerleri

	Konum	Çevresel Özellikler	Tema ve Yapılar
Konut Alanı	0,05	0,05	0,05
Park ve Yeşil Alan	0,2	0,2	0,2
Etkinlik Alanı	0,67	0,67	0,67
İş Alanı	0,05	0,05	0,05

Analitik hiyerarşi süreci uygulamasının son aşamasında, karar değişkenlerinin önem ağırlıkları ile alternatiflerin öz vektör değerlerinin çarpılması sonucunda katılımcının alternatifleri seçme değeri ve seçim sırası belirlenmektedir. Bu durumda, U18’e göre, EXPO 2016 Antalya alanının etkinlik sonrası planlanmasında işlev bakımından alternatiflerin seçim değerleri ve seçim sırası (1) etkinlik alanı (0,67), (2) park ve yeşil alan (0,2), (3) konut alanı (0,05) ve iş alanı (0,05) eşit derecededir (Çizelge 4.54.).

Çizelge 4.54. U18’in etkinlik sonrası planlamada kullanım alternatifleri önem sıralaması

Alternatif		Seçim Değeri	Sıralaması
Konut Alanı	$(0,05 \times 0,47) + (0,05 \times 0,47) + (0,05 \times 0,06) =$	0,05	3
Park ve Yeşil Alan	$(0,2 \times 0,47) + (0,2 \times 0,47) + (0,2 \times 0,06) =$	0,2	2
Etkinlik Alanı	$(0,67 \times 0,47) + (0,67 \times 0,47) + (0,67 \times 0,06) =$	0,67	1
İş Alanı	$(0,05 \times 0,47) + (0,05 \times 0,47) + (0,05 \times 0,06) =$	0,05	3

U18’in EXPO 2016 Antalya alanının etkinlik sonrasında yeniden işlevlendirilmesine dair görüşleri, öncelikli olarak eğitime ve bilime ayrılan bir yer olması, fakat olamayacaksa otel ve eğlence kompleksine dönüştürülmesi yönündedir. Silikon Vadisi gibi bir bilim adası ya da teknik üniversite gibi bir üniversite kompleksi olarak kullanılması önerilmiştir.

U18’in EXPO 2016 Antalya alanının karma kullanımına dair görüşleri, alana yapılan yatırımlar nedeniyle sadece bir iş yeri, konut veya park olarak kullanılması yerine bilim adası, otel kompleksi gibi kullanımların bulunduğu etkinlik alanı olarak düzenlenmesi yönündedir.

• **Uzman 19:**

Uzman 19 (U19), inşaat müteahhitidir ve Antalya’da önemli yatırımlar ve inşaat projeleri yürüten bir firmanın temsilcisidir. Katılımcının uygulama alanında 30 yıllık mesleki deneyimi bulunmaktadır. U19’un EXPO 2016 Antalya alanının güncel durumu hakkındaki görüşleri, herhangi bir faaliyet olmadığı için âtıl durumda olduğu, ciddi bir yatırımın işleyen bir yapıya sahip olması gerektiği yönündedir.

Katılımcının “konum”, “çevresel özellikler”, “tema ve yapılar” karar değişkenlerine yönelik ikili karşılaştırmaları hesaplanmıştır (EK-1) ve ortaya çıkan önem ağırlıklarının sonuçları aşağıdaki kare matriste belirtilmiştir (Çizelge 4.55.). Kusuratlar dikkate alınmadığında, U19 için konum değişkeninin önem ağırlığı %20, çevresel özellikler değişkeninin önem ağırlığı %46 ve tema ve yapılar karar değişkeninin önem ağırlığı %34 olarak belirlenmiştir.

Çizelge 4.55. U19’un etkinlik sonrası planlamada karar değişkenleri önem ağırlığı

Normalize Karar Matrisi				
Karar Değişkenleri	Konum	Çevresel Özellikler	Tema ve Yapılar	Öz vektör
Konum	0,11	0,45	0,02	$(0,11 + 0,45 + 0,02) / 3 = 0,2$
Çevresel Özellikler	0,11	0,45	0,81	$(0,11 + 0,45 + 0,81) / 3 = 0,46$
Tema ve Yapılar	0,77	0,09	0,16	$(0,77 + 0,09 + 0,16) / 3 = 0,34$

Karar değişkenlerinin önem ağırlıkları belirlendikten sonra, her bir karar değişkenine göre “konut alanı”, “park ve yeşil alan”, “etkinlik alanı” ve “iş alanı” alternatifleri ikili karşılaştırma ile değerlendirilmiştir. “Konum”, “çevresel özellikler”, “tema ve yapılar” karar değişkenlerine göre dört alternatifin karşılaştırılması hesaplanmıştır (EK-1) ve karar değişkenlerine göre ortaya çıkan kullanım alternatifi öz vektörlerinin değerleri aşağıdaki kare matriste ifade edilmiştir (Çizelge 4.56.).

Çizelge 4.56. U19’un “konum”, “çevresel özellikler”, “tema ve yapılar” karar değişkenlerine göre kullanım alternatiflerinin öz vektör değerleri

	Konum	Çevresel Özellikler	Tema ve Yapılar
Konut Alanı	0,04	0,03	0,04
Park ve Yeşil Alan	0,27	0,3	0,36
Etkinlik Alanı	0,56	0,32	0,45
İş Alanı	0,09	0,32	0,13

Analitik hiyerarşi süreci uygulamasının son aşamasında, karar değişkenlerinin önem ağırlıkları ile alternatiflerin öz vektör değerlerinin çarpılması sonucunda katılımcının alternatifleri seçme değeri ve seçim sırası belirlenmektedir. Bu durumda, U19’a göre, EXPO 2016 Antalya alanının etkinlik sonrası planlanmasında işlev bakımından alternatiflerin seçim değerleri ve seçim sırası (1) etkinlik alanı (0,41), (2) park ve yeşil alan (0,31), (3) iş alanı (0,2) ve (4) konut alanıdır (0,03) (Çizelge 4.57.).

Çizelge 4.57. U19'un etkinlik sonrası planlamada kullanım alternatifleri önem sıralaması

Alternatif		Seçim Değeri	Sıralaması
Konut Alanı	$(0,04 \times 0,2) + (0,03 \times 0,46) + (0,04 \times 0,34) =$	0,03	4
Park ve Yeşil Alan	$(0,27 \times 0,2) + (0,3 \times 0,46) + (0,36 \times 0,34) =$	0,31	2
Etkinlik Alanı	$(0,56 \times 0,2) + (0,32 \times 0,46) + (0,45 \times 0,34) =$	0,41	1
İş Alanı	$(0,09 \times 0,2) + (0,32 \times 0,46) + (0,13 \times 0,34) =$	0,2	3

U19'un EXPO 2016 Antalya alanının etkinlik sonrasında yeniden işlevlendirilmesine dair görüşleri, mevcut yapıları kullanıp daha fazla yatırım yapmadan alanın kültürel bilimsel etkinliklerle, halk etkinlikleriyle aktifleştirilmesi yönündedir. Antalya'da yaşayanlar ve turistler için yöresel kültürün tanıtıldığı, kültür turizminin öne çıktığı bir cazibe merkezi oluşturulması önerilmiştir.

U19'un EXPO 2016 Antalya alanının karma kullanımına dair görüşleri, park ve yeşil alan, etkinlik alanı ve iş alanı fonksiyonlarının bir arada kullanılmasının daha faydalı olacağı yönündedir. Turizme ve kültüre dayalı, sosyal ve bilimsel faaliyetlerin yoğun olduğu, yerli ve yabancı ziyaretçilerin yararlanabileceği bir karma kullanım alanı oluşturulması önerilmiştir.

4.2. Yarı-Yapılandırılmış Görüşme Bulgularının Analizi

Önceki bölümde, yarı-yapılandırılmış görüşme gerçekleştirilen 19 uzmanın analitik hiyerarşi süreci uygulamasında karar değişkenlerine ve kullanım alternatiflerine dair karşılaştırmalarının sonuçlarına yer verilmiştir. Bu çalışmadan elde edilen karar değişkenleri önem ağırlıkları, kullanım alternatifleri önem sıralamaları, etkinlik sonrası yeniden işlevlendirme ve karma kullanım önerileri Çizelge 4.58. ve Çizelge 4.59.'da özetlenmiştir. Bu bölümde yarı-yapılandırılmış görüşmelerden elde edilen karar değişkeni bulguları, kullanım alternatifi bulguları, yeniden işlevlendirme ve karma kullanım bulguları üç kategori halinde karşılaştırmalar ve derinlemesine incelemeler ile değerlendirilmiştir.

Çizelge 4.58. “Planlama ve uygulama” alanındaki uzmanların analitik hiyerarşi süreci karşılaştırmalarının sonucu ve etkinlik sonrası duruma dair önerileri

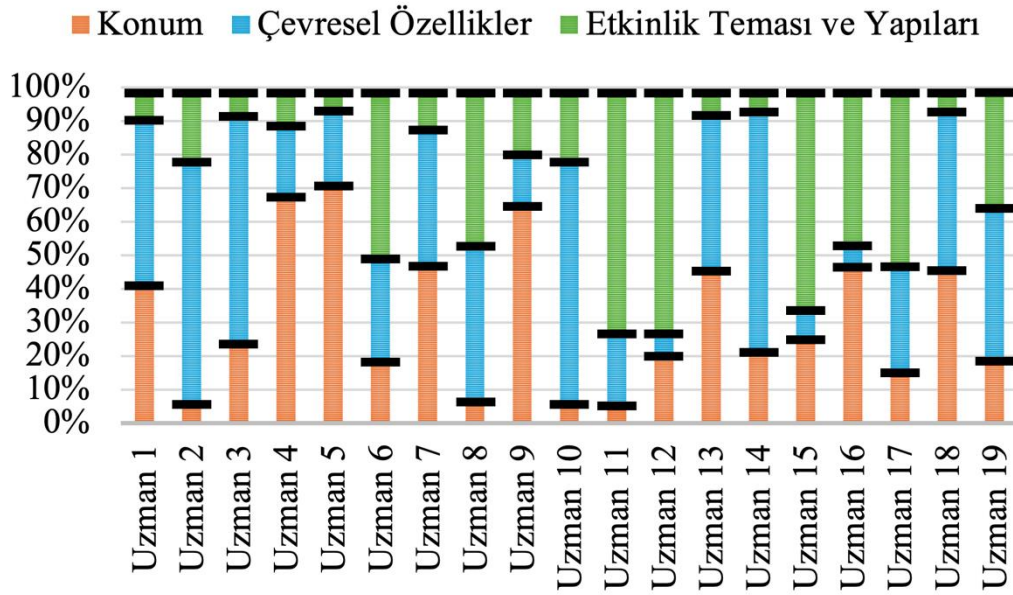
Uzmanlar	Karar Değişkenleri Önem Ağırlıkları			Etkinlik Sonrası Kullanım Alternatifleri				Etkinlik Sonrası Yeniden İşlevlendirme Önerisi	Karma Kullanım Önerisi
	Konum	Çevresel Özellikler	Etkinlik Teması ve Yapıları	Konut Alanı	Park ve Yeşil Alan	Etkinlik Alanı	İş Alanı		
U1	%42	%51	%7	3	1	2	4	Tarım araştırmaları, eğitimi, üretimi ve ürün satış alanı	Tarım faaliyetlerini destekleyecek şekilde park ve etkinlik alanı, konut ve iş alanları
U2	%5	%73	%22	4	1	2	3	Uluslararası tarım araştırmaları merkezi	Uluslararası tarım araştırmaları merkezini destekleyecek sosyal tesisler, konaklama alanları
U3	%24	%70	%6	3	2	1	4	Kamusal etkinlik alanı	Rekreasyon alanları ile desteklenmiş kamusal etkinlik alanı
U4	%69	%21	%10	4	2	1	3	Etkinlik alanı & Tarım araştırmalarının yapıldığı bir merkez (Üniversite / Fakülte)	Tarım Üniversitesi ve etkinlik alanı
U5	%71	%24	%5	3	4	1	2	Etkinlik alanı ve rekreasyon alanı	Aktiviteler ve festivallerin düzenlendiği etkinlik alanı ve rekreasyon alanı
U6	%19	%31	%50	2	1	1	1	Her yaşa hitap edecek aktivitelerin ve hizmetlerin içinde yer aldığı bir kent parkı	Toplunun her bireyine hitap edecek kullanımların ve hizmetlerin bulunduğu bir karma alan
U7	%48	%40	%12	2	1	4	3	Turistler için bir tanıtım merkezi / Tarım alanlarının kooperatifleştiği bir tarım merkezi	Günlük yaşama entegre edecek farklı fonksiyonların bulunduğu bir karma kullanımı alanı
U8	%6	%47	%47	4	2	1	3	Kamusal alan kapsamında içinde teknoparkların bulunduğu bir tematik park	Tema konulu, içinde destekleyici unsurların bulunduğu kamusal alan
U9	%66	%16	%18	4	2	1	3	Kültür, sanat, eğitim ve kültür turizmi merkezi	Kültür ve sanat etkinliklerini destekleyecek ticari alanlar
U10	%5	%73	%22	3	1	2	3	Endemik bitkilerin bulunduğu botanik bahçesi ve tarihi eserlerin sergilendiği müze	Botanik bahçesi ve müzenin bulunduğu yeşil alan ve etkinlik alanı
U11	%5	%24	%71	4	3	2	1	Antalya'nın tanıtımının da yapıldığı bir film platosu	Film platosunun bulunduğu iş alanı ve etkinlik alanı
U12	%21	%7	%72	4	2	1	3	Dünyadaki önemli organizasyonların bir merkezi, uzaktan çalışanlar için çalışma ve iş alanı, eğlence etkinlikleri	Farklı yapıların ve hizmetlerin yer aldığı karma kullanımı alanı

Çizelge 4.59. “Yatırım ve uygulama” alanındaki uzmanların analitik hiyerarşi süreci karşılaştırmalarının sonucu ve etkinlik sonrası duruma dair önerileri

Uzmanlar	Karar Değişkenleri Önem Ağırlıkları				Etkinlik Sonrası Kullanım Alternatifleri				Etkinlik Sonrası Yeniden İşlevlendirme Önerisi	Karma Kullanım Önerisi
	Konum	Çevresel Özellikler	Etkinlik Teması ve Yapıları		Konut Alanı	Park ve Yeşil Alan	Etkinlik Alanı	İş Alanı		
U13	%47	%47	%6		4	2	3	1	Uluslararası camiaya hizmet edecek bir oyun alanı	İş alanı olarak düzenlenmiş bir oyun alanı
U14	%22	%73	%5		4	2	1	3	Gastronomi ve yeşil alanla bütünleşik bir alan	Karma kullanımı ile yerel halkı ve yabancı turistleri çekecek bir cazibe alanı
U15	%25	%9	%66		4	1	2	3	Doğa, tarım vb. ile uyumlu, konseptli bir hayvanat bahçesi, park ve etkinlik alanı	Park ve etkinlik alanı ile birlikte tarım araştırmalarının yapıldığı iş alanı
U16	%47	%6	%47		3	4	1	2	Üniversite yerleşkesi ile birlikte konut/yurt alanı ve iş alanı	Eğitim, konut ve ticari alandan oluşan karma kullanımı alanı
U17	%17	%30	%53		3	1	1	2	Halka yönelik toplu organizasyonların yapıldığı yeşil alan ve etkinlik alanı	Yeşil alan ve etkinlik alanı ile birlikte iş alanları ve bilgi merkezi
U18	%47	%47	%6		3	2	1	3	Bilim adası veya teknik üniversite kompleksi	Eğitim ve etkinlik alanı
U19	%20	%46	%34		4	2	1	3	Kültürel ve bilimsel etkinliklerin, halk etkinliklerinin düzenlendiği bir merkez	Turizme ve kültüre dayalı, sosyal ve bilimsel faaliyetlerin bulunduğu karma kullanımı alanı

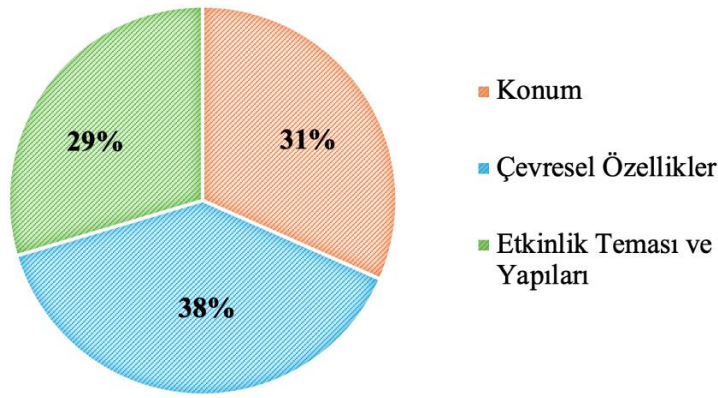
4.2.1. Karar değişkeni bulguları

Yarı-yapılandırılmış görüşmelerde değerlendirilen ilk kategori EXPO 2016 Antalya alanının etkinlik sonrası kullanımının planlanmasında etkili olan karar değişkenlerinin karşılaştırılması ve önem ağırlıklarının belirlenmesidir. Katılımcıların her birinin konum, çevresel özellikler, etkinlik teması ve yapılarına dair karşılaştırmalarının önem ağırlıkları Şekil 4.1.'de özetlenmiştir. Bu grafikten elde edilen sonuca göre, uzmanların karar değişkenlerinin önem ağırlıklarına yönelik yaptıkları değerlendirme değişkenlik göstermektedir.

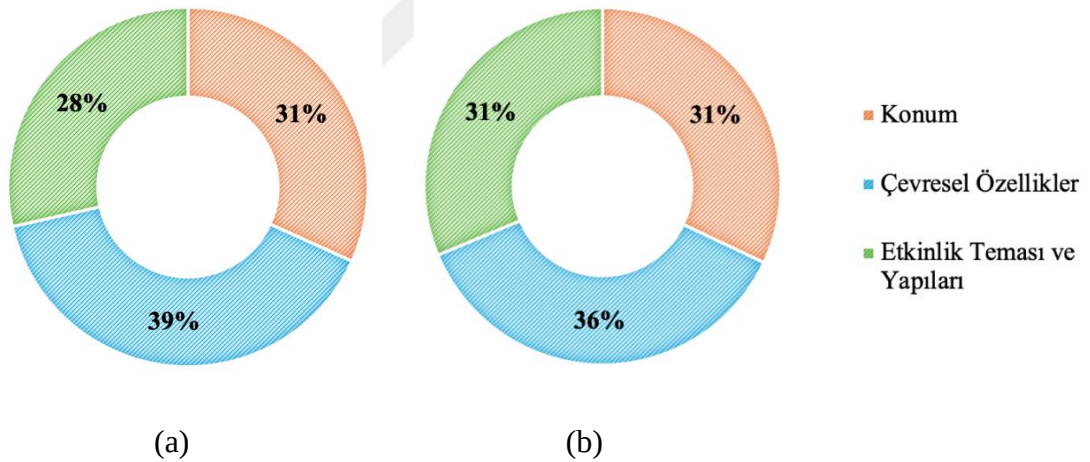
Şekil 4.1. Uzmanların EXPO 2016 Antalya alanının etkinlik sonrası kullanımının planlanmasında etkili olan karar değişkenlerine yönelik önem ağırlıkları değerlendirmeleri

Yarı-yapılandırılmış görüşme gerçekleştirilen 19 uzmanın konum, çevresel özellikler, etkinlik teması ve yapıları karar değişkenlerine dair karşılaştırmalarının aritmetik ortalamaları alınarak ortalama değerleri elde edilmiştir. Şekil 4.2.'de belirtildiği üzere, karar değişkenlerinin ortalama değerlerinde çevresel özellikler birinci derecede öneme sahip (%38), konum ikinci derecede öneme sahip (%31), etkinlik teması ve yapıları ise üçüncü derecede öneme sahiptir (%29).

Şekil 4.2. Uzmanların EXPO 2016 Antalya alanının etkinlik sonrası kullanımının planlanmasında etkili olan karar değişkenlerine yönelik değerlendirmelerinin ortalama değerleri

Şekil 4.3.'te, “planlama ve uygulama” ve “yatırım ve uygulama” alanında çalışan uzmanların karar değişkenlerine yönelik değerlendirmelerinin ortalamaları yer almaktadır. “Planlama ve uygulama” ve “yatırım ve uygulama” alanında çalışan uzmanların konum, çevresel özellikler, etkinlik teması ve yapıları önem ağırlıkları benzer sonuçlar göstermekle birlikte genel ortalama ile (Şekil 4.2.) uyumlu ve yakın değerlere sahiptir.

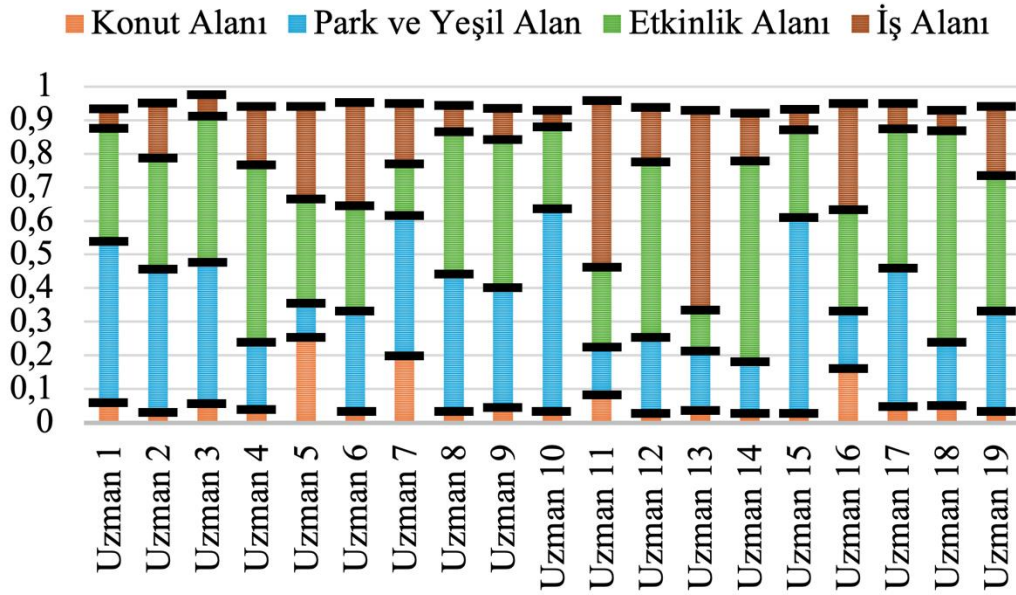

Şekil 4.3. a) “Planlama ve uygulama” alanında çalışmalar yürüten uzmanların karar değişkenlerine yönelik değerlendirmelerinin ortalama değerleri; b) “Yatırım ve uygulama” alanında çalışmalar yürüten uzmanların karar değişkenlerine yönelik değerlendirmelerinin ortalama değerleri

4.2.2. Kullanım alternatifi bulguları

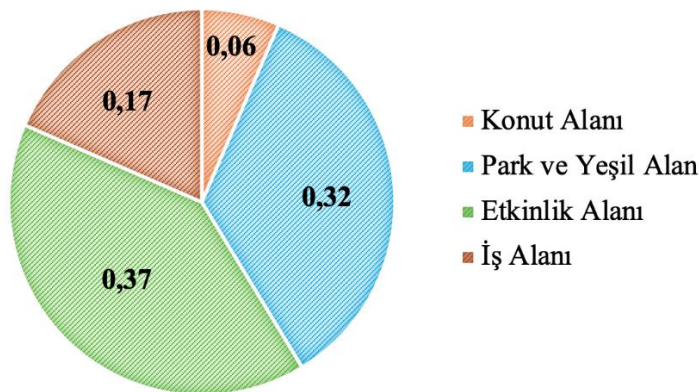
Yarı-yapılandırılmış görüşmelerde değerlendirilen ikinci kategori EXPO 2016 Antalya alanının etkinlik sonrası kullanımının planlanmasında etkili olan kullanım alternatiflerinin karşılaştırılması ve önem ağırlıklarının belirlenmesidir. Katılımcıların her birinin konut alanı, park ve yeşil alan, etkinlik alanı ve iş alanı alternatiflerine dair karşılaştırmalarının önem ağırlıkları Şekil 4.4.'te özetlenmiştir. Bu grafikten elde edilen

sonuca göre, uzmanların kullanım alternatiflerinin önem ağırlıklarına yönelik yaptıkları değerlendirme değişkenlik göstermektedir.

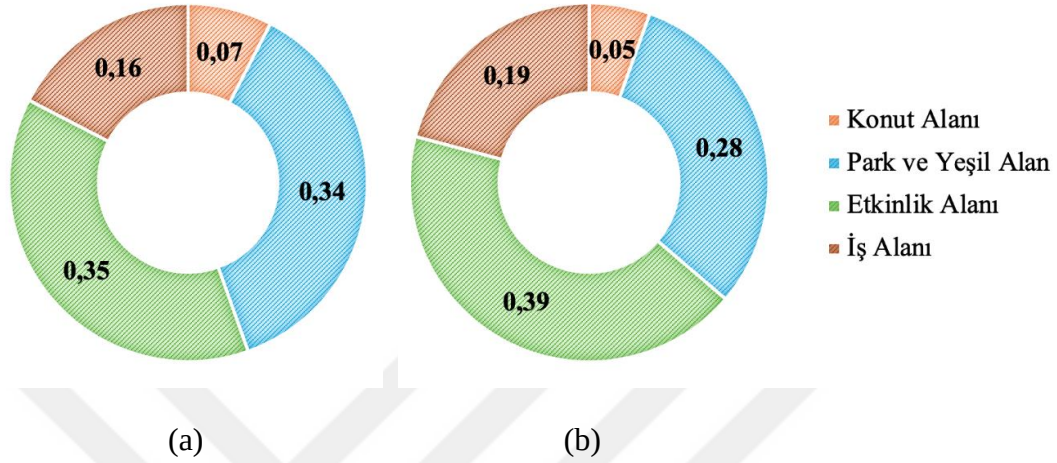
Şekil 4.4. Uzmanların EXPO 2016 Antalya alanının etkinlik sonrası kullanımının planlanmasında etkili olan kullanım alternatiflerine yönelik önem ağırlıkları değerlendirmeleri

Yarı-yapılandırılmış görüşme gerçekleştirilen 19 uzmanın konut alanı, park ve yeşil alan, etkinlik alanı ve iş alanı alternatiflerine dair karşılaştırmalarının aritmetik ortalamaları alınarak ortalama değerleri elde edilmiştir. Şekil 4.5.'te belirtildiği üzere, kullanım alternatiflerinin ortalama değerlerinde etkinlik alanı birinci derecede öneme sahip (0,37), park ve yeşil alan ikinci derecede öneme sahip (0,32), iş alanı üçüncü derecede öneme sahip (0,17) ve son olarak konut alanı dördüncü derecede öneme sahiptir (0,06).

Şekil 4.5. Uzmanların EXPO 2016 Antalya alanının etkinlik sonrası kullanımının planlanmasında etkili olan kullanım alternatiflerine yönelik değerlendirmelerinin ortalama değerleri

Şekil 4.6.'da, “planlama ve uygulama” ve “yatırım ve uygulama” alanında çalışan uzmanların kullanım alternatiflerine yönelik değerlendirmelerinin ortalamaları yer almaktadır. “Planlama ve uygulama” ve “yatırım ve uygulama” alanında çalışan uzmanların konut alanı, park ve yeşil alan, etkinlik alanı ve iş alanı önem ağırlıkları benzer sonuçlar göstermekle birlikte genel ortalama ile (Şekil 4.5.) yakın değerlere sahiptir.

Şekil 4.6. a) “Planlama ve uygulama” alanında çalışmalar yürüten uzmanların kullanım alternatiflerine yönelik değerlendirmelerinin ortalama değerleri; b) “Yatırım ve uygulama” alanında çalışmalar yürüten uzmanların kullanım alternatiflerine yönelik değerlendirmelerinin ortalama değerleri

4.2.3. Yeniden işlevlendirme ve karma kullanım bulguları

Yarı-yapılandırılmış görüşmelerde değerlendirilen üçüncü kategori EXPO 2016 Antalya alanının etkinlik sonrası kullanımının planlanması amacıyla açık uçlu sorular ile katılımcıların yeniden işlevlendirme ve karma kullanıma dair görüşlerinin ve önerilerinin değerlendirilmesidir. Uzmanların alanın yeniden işlevlendirmesi ve karma kullanımına dair genel ve ek değerlendirmeleri ve önerileri Çizelge 4.60.'da özetlenmiştir.

Çizelge 4.60. Uzmanların EXPO 2016 Antalya alanının etkinlik sonrası kullanımının planlanmasına dair değerlendirmeleri ve önerileri

Uzman	Yeniden İşlevlendirme Önerisi	Karma Kullanım Önerisi	Ek Değerlendirme ve Öneriler
U1	Tarım araştırmaları, eğitimi, üretimi ve ürün satış alanı	Tarım faaliyetlerini destekleyecek şekilde park ve etkinlik alanı, konut ve iş alanları	-Tarım etkinlikleri ve uygulamaları, eğitimleri ve ürün satışları yapılması -Yerel halkla etkileşim yaratılması -Tarım üretimi ve fuarı, teknokent, araştırma merkezi konutları gibi fonksiyonlarla karma kullanım planlanması

Devamı diğer sayfada

Çizelge 4.60. 'ın devamı

Uzman	Etkinlik Sonrası Yeniden İşlevlendirme Önerisi	Karma Kullanım Önerisi	Ek Değerlendirme ve Öneriler
U2	Uluslararası tarım araştırmaları merkezi	Uluslararası tarım araştırmaları merkezini destekleyecek sosyal tesisler, konaklama alanları	-Tarım ürünlerinin ve çağdaş tarım sistemlerinin araştırılması, geliştirilmesi, eğitim verilmesi ve uluslararası tanıtımının yapılması -Çalışanların yaşayabileceği, sosyal tesislerin bulunduğu yerleşim alanı planlanması
U3	Kamusal etkinlik alanı	Rekreasyon alanları ile desteklenmiş kamusal etkinlik alanı	-Aksu Çayı ve Tehneli Deresi kenarında, restoranlarda dünya kültürünün tanıtıldığı, çeşitli etkinliklerin düzenlendiği bir rekreasyon alanı yapılması
U4	Etkinlik alanı & Tarım araştırmalarının yapıldığı bir merkez (Üniversite / Fakülte)	Tarım Üniversitesi ve etkinlik alanı	-Çekim merkezi yaratmak amacıyla etkinlik alanı, konser alanı veya bir fuar merkezi olarak kullanılması -Tarım ile ilişkili çalışmaların yürütüldüğü Tarım Üniversitesi, Tarım Fakültesi, Ar-Ge merkezi olarak düzenlenmesi
U5	Etkinlik alanı ve rekreasyon alanı	Kongreler, aktiviteler ve festivallerin düzenlendiği etkinlik alanı ve yeşil alan	-Kongre, toplantı, festival, konser vb. çeşitli etkinliklerin organize edilmesi -Alanın kentin açık yeşil alan sistemine dahil edilmesi
U6	Her yaşa hitap edecek aktivitelerin ve hizmetlerin içinde yer aldığı bir kent parkı	Toplumsal her bireyine hitap edecek kullanımların ve hizmetlerin bulunduğu bir karma alan	-Kentlilerin hafta sonu vakit geçirebilecekleri, yeme-içme, alışveriş, sportif faaliyetler vb. çeşitli hizmetlerden yararlanabilecekleri, her yaşa hitap eden aktivitelere uygun bir kent parkı olarak düzenlenmesi

Devamı diğer sayfada

Çizelge 4.60. 'ın devamı

Uzman	Etkinlik Sonrası Yeniden İşlevlendirme Önerisi	Karma Kullanım Önerisi	Ek Değerlendirme ve Öneriler
U7	Turistler için bir tanıtım merkezi / Tarım alanlarının kooperatifleştiği bir tarım merkezi	Günlük yaşama entegre edecek farklı fonksiyonların bulunduğu bir karma kullanım alanı	-Antalya'nın kültürünü, koruma alanlarını, tarihi dokusunu anlatan bir tanıtım merkezi yapılması -Çevredeki tarım alanlarını korumak için tarım çalışmalarının kooperatifleştiği bir merkeze dönüştürülmesi -Çalışan kişiler için lojman gibi konutlar üretilmesi
U8	Kamusal alan kapsamında içinde teknoparkların bulunduğu bir tematik park	Tema konulu, içinde destekleyici unsurların bulunduğu kamusal alan	-Kentlilerin, yerli ve yabancı turistlerin kullanım sağlayabileceği bir tematik parka veya bilgilendirme merkezine dönüştürülmesi -Açık alanlar ve bahçelerde ana tema kapsamında veya bilişim ve uzay gibi konularda bilimsel çalışmalar yapılması
U9	Kültür, sanat, eğitim ve kültür turizmi merkezi	Kültür ve sanat etkinliklerini destekleyecek ticari alanlar	-Çekim noktası yaratmak amacıyla kültür, sanat, eğitim etkinliklerini ve kültür turizmini kapsayacak şekilde yeniden planlanması
U10	Endemik bitkilerin bulunduğu botanik bahçesi ve tarihi eserlerin sergilendiği müze	Botanik bahçesi ve müzenin bulunduğu yeşil alan ve etkinlik alanı	-EXPO alanının endemik bitkilerin ve yerel bitkilerin yetiştirildiği ve sergilendiği bir botanik bahçesi olması -Antalya'daki antik kentlerden çıkarılan tarihi eserlerin sergilenmesi -Alternatif iki seçenek ise sağlık turizmine hizmet verecek bir yerleşkeye dönüştürülmesi veya kentteki devlet kurumlarının bir arada bulunduğu kamu kampüsü olması
U11	Antalya'nın tanıtımının da yapıldığı bir film platosu	Film platosunun bulunduğu iş alanı ve etkinlik alanı	-Bu alanın "Antalyawood" gibi bir konseptle hem Antalya'nın kültürünün tanıtıldığı hem de filmlerin çekildiği bir yere dönüştürülmesi

Devamı diğer sayfada

Çizelge 4.60. 'ın devamı

Uzman	Etkinlik Sonrası Yeniden İşlevlendirme Önerisi	Karma Kullanım Önerisi	Ek Değerlendirme ve Öneriler
U12	Dünyadaki önemli organizasyonların bir merkezi, uzaktan çalışanlar için çalışma ve iş alanı, eğlence etkinlikleri	Farklı yapıların ve hizmetlerin yer aldığı karma kullanım alanı	-EXPO kulesine dünyadaki önemli organizasyonların posta kutularının taşınarak bir merkez haline getirilmesi -Uzaktan çalışanların çalışma şartlarına uygun iş alanı ve çalışma merkezine dönüştürülmesi -Çiçekler ve Çocuklar temasına uygun olarak aktivitelerin ve sosyal etkinliklerin devam ettirilmesi -Alternatif olarak sağlık araştırmalarının yapıldığı bir merkez olarak kullanılması
U13	Uluslararası camiaya hizmet edecek bir oyun alanı	İş alanı olarak düzenlenmiş bir oyun alanı	-EXPO alanının süreklilik arz eden, sürekli olarak gelir üreten ve çıktısı olan bir yapıya kavuşturulması -12 aylık bir planlama ile uluslararası bilinirliği olan, sürekli hizmet veren bir oyun alanına dönüştürülmesi
U14	Gastronomi ve yeşil alanla bütünleşik bir alan	Karma kullanım ile yerel halkı ve yabancı turistleri çekecek bir cazibe alanı	-Yerel halkın kullanabileceği, turistlerin de ilgisini çekecek açık bir park/yeşil alan düzenlemesi yapılması -Mevcut yapılar korunarak ve ekstra yapı yükü getirmeyerek restoranlarda Türk ve dünya mutfağının tanıtıldığı, gastronomi ile ilgili atölyelerin ve festivallerin düzenlendiği üst düzey bir gastronomi alanına dönüştürülmesi
U15	Doğa, tarım vb. ile uyumlu, konseptli bir hayvanat bahçesi, park ve etkinlik alanı	Park ve etkinlik alanı ile birlikte tarım araştırmalarının yapıldığı iş alanı	-Alanın içindeki doğa, tarım vb. ile uyumlu konseptli bir hayvanat bahçesi yapılması -Park ve etkinlik alanı kapsamında konserler, müzik festivalleri, tiyatro festivali gibi etkinlikler yapılması veya bir alanda özelleşmiş bir spor tesisi yapılması -Tarım ile ilgili tohumculuk, fidecilik, genetik araştırmalar, tarım ilaçları, kimyasallar vb. üzerine bir teknokent veya serbest bölge kurulması

Devamı diğer sayfada

Çizelge 4.60. 'ın devamı

Uzman	Etkinlik Sonrası Yeniden İşlevlendirme Önerisi	Karma Kullanım Önerisi	Ek Değerlendirme ve Öneriler
U16	Üniversite yerleşkesi ile birlikte konut/yurt alanı ve iş alanı	Eğitim, konut ve ticari alandan oluşan karma kullanım alanı	-Mevcut yapılar değerlendirildiğinde Akdeniz Üniversitesi'nin bazı bölümlerinin veya yeni bir üniversitenin yerleşkesi olarak kullanılması -Konut yerine öğrencilerin konaklayabileceği alanlar oluşturulması - -İşletme giderlerini karşılayabilmek için eğitim ile birlikte karma kullanım planlanması
U17	Halka yönelik toplu organizasyonların yapıldığı yeşil alan ve etkinlik alanı	Yeşil alan ve etkinlik alanı ile birlikte iş alanları ve bilgi merkezi	-Konserlerin, sergilerin, fuarların, kermeslerin, halka açık toplu organizasyonların yapıldığı bir etkinlik alanı ve yeşil alan olması -Karma kullanım kapsamında iş alanlarında bitkiler, hayvanlar, tarım, gastronomi vb. alanlarda bilime ve halkın merakına yönelik bilgilendirme alanları bulunması
U18	Bilim adası veya teknik üniversite kompleksi	Eğitim ve etkinlik alanı	-Etkinlik alanı kapsamında bilime ve eğitime ayrılan bir alan olması -Alternatif olarak, otel kompleksi ve sadece yabancıların kullanabileceği bir gazino kompleksi olarak düzenlenmesi
U19	Kültürel ve bilimsel etkinliklerin, halk etkinliklerinin düzenlendiği bir merkez	Turizme ve kültüre dayalı, sosyal ve bilimsel faaliyetlerin bulunduğu karma kullanım alanı	-Mevcut yapıları kullanarak turizm ve kültüre dayalı sosyal ve bilimsel faaliyetlerin bulunduğu bir yer olarak düzenlenmesi -Mevcut yapıları kullanarak tarım, bilişim, sanat, sağlık ve eğitim faaliyetleriyle ilgili bilimsel çalışmaların yapıldığı teknopark veya yerleşke olması

Yarı-yapılandırılmış görüşmelerde, uzmanların EXPO 2016 Antalya alanına dair etkinlik sonrası yeniden işlevlendirme ve karma kullanım değerlendirmeleri bir araya getirildiğinde önerilerin belirli konseptlerde yoğunlaştığı tespit edilmiştir. Aynı zamanda, yarı-yapılandırılmış görüşmelerin ses kayıtları analiz edildiğinde uzmanların bu konseptler çerçevesinde uygulamaya geçirilebilecek fonksiyon ve aktivite önerileri belirlenmiştir. Önerilen konseptler ve fonksiyonlar aşağıda özetlenmiştir.

Konsept 1 – Tarım ve Gastronomi Alanı: U1, U2, U3, U6, U7 ve U14 tarım ve gastronomi alanı konsepti kapsamında aşağıdaki fonksiyonların ve aktivitelerin hayata geçirilmesini önermişlerdir.

- Antalya’ya özgü bitkilerin ve tarım ürünlerinin yetiştirilmesi, bunlardan elde edilen ürünlerin sergilenmesi ve satışının yapılması,
- Çevredeki tarım alanları ile ilişki kurulması ve alanın kent belleğindeki imgesinin korunması amacıyla tarım alanlarının kooperatifleştiği ve ürün satışının yapıldığı bir alana dönüştürülmesi,
- Meyve, sebze ve diğer ürünlerin hobi bahçelerinde ve seralarda üretilmesi,
- Hafta sonları dünya ve Türk mutfağı tanıtımının, yiyecek-içecek atölyelerinin ve festivallerinin yapılması,
- Bu alanda yetiştirilen organik malzemelerden üretilmiş kıyafetlerin, tıbbi ve aromatik bitkilerden üretilmiş ilaç ve kozmetik ürünlerin satışa sunulması.

Konsept 2 – Çocuk Eğitim ve Oyun Alanı: U5, U6, U12, U13 ve U17, çocuklar için eğitim ve oyun alanı konsepti kapsamında aşağıdaki fonksiyonların ve aktivitelerin hayata geçirilmesini önermişlerdir.

- Çiçekler ve Çocuklar temasını devam ettirmek üzere aktivitelerin, sosyal etkinliklerin ve eğitimlerin düzenlenmesi,
- Çocuklara doğa, bilim ve teknoloji ile ilgili eğitimlerin verilmesi, deneyimlerin yaşatıldığı alanlar düzenlenmesi,
- Çocuklar için oyun alanları, kamp alanları, spor alanları ile cazibe alanı yaratılması,
- Çocuk Bilim ve Teknoloji Merkezi’nin hafta içi çocuklar için okul öncesi eğitim hizmeti, hafta sonları ise aktivite, eğitim, deneyim merkezi olarak kullanılması,
- Çocuk Adası’nın şehirdeki okul öncesi ve ilkökul eğitim hizmeti veren kurumların ziyaret ettiği aktivite, eğitim, deneyim merkezi olarak kullanılması.

Konsept 3 – Halka Açık Etkinlikler Alanı: U1, U3, U4, U5, U6, U8, U9, U15, U17 ve U19, halka açık etkinlikler konsepti kapsamında aşağıdaki fonksiyonların ve aktivitelerin hayata geçirilmesini önermişlerdir.

- Büyük amfi, küçük amfi, sergi salonları vb. alanlarda konserler, sergiler, fuarlar, kermesler vb. düzenlenmesi,
- Kültür turizmi kapsamında kongre merkezi, sergi salonları, açık alanlar ve yarı-açık mekanlarda çeşitli kültür, sanat, eğitim etkinlikleri düzenlenmesi,
- Açık alanlarda ve bahçelerde tarım, çevre, enerji, sürdürülebilirlik vb. konulara dair bilgilendirme, eğitim, deneyim merkezleri yapılması.

Konsept 4 – Kent Kültürünün, Belleğinin Korunması ve Tanıtımı Alanı: U1, U2, U10, U11, U14 ve U19, kent kültürünün, belleğinin korunması ve tanıtımı alanı konsepti kapsamında aşağıdaki fonksiyonların ve aktivitelerin hayata geçirilmesini önermişlerdir.

- Kent belleğinin korunması ve kent arşivinin oluşturulması amacıyla Antalya'daki antik kentlerden çıkarılan tarihi eserlerin EXPO alanında açık hava müzesi olarak ve var olan müze yapıları içinde sergilenmesi,
- Antalya'daki endemik ve yerel bitkilerin etkinliğin bahçecilik temasının devamlılığını sağlayacak şekilde EXPO alanındaki botanik bahçe içerisinde yetiştirilmesi ve sergilenmesi,
- Yerel ürünlerin (susam, tahin, narenciye vb.) ve onlardan hazırlanan gıda ürünlerinin yetiştirilmesi ve satışlarının yapılması,
- Alanın önceki kullanımında etkin olan BATEM'e dair interaktif bir müze yapılması.

Konsept 5 – Eğitim ve Bilimsel Çalışmalar Alanı: U1, U2, U4, U8, U10, U12, U15, U16, U17, U18 ve U19, eğitim ve bilimsel çalışmalar alanı konsepti kapsamında aşağıdaki fonksiyonların ve aktivitelerin hayata geçirilmesini önermişlerdir.

- Tarım sektörüne dair araştırmaların, bilimsel çalışmaların yapıldığı bir üniversite/fakülte yerleşkesi veya Ar-Ge (Araştırma-Geliştirme) çalışmalarının yapıldığı bir teknokent olması,
- Silikon Vadisi gibi bilimsel ve teknolojik çalışmaların yapıldığı, teknoloji, bilişim, uzay gibi araştırma alanlarını kapsayan bir tematik park veya teknopark olması,
- Sağlık turizmi ile ilişkili olarak, sağlık çalışmalarının yapıldığı Ar-Ge merkezi olması,
- Tarım, hayvancılık, gastronomi vb. alanlarda yapılan üretimlerin çocuklara ve halka tanıtımının ve bilgilendirmesinin yapıldığı bir merkez olması.

Konsept 6 – Konaklama Alanı: U2, U5, U6, U7, U8, U14 ve U16, konaklama alanı konsepti kapsamında aşağıdaki fonksiyonların ve aktivitelerin hayata geçirilmesini önermişlerdir.

- Gece ve gündüz aktif kullanımı ve güvenliği sağlamak amacıyla alanı ziyaret etmek isteyen turistler ve bilimsel çalışmalara katılmak için gelen araştırmacılar için butik otel hizmeti sunulması,
- Tarım alanlarında çalışanlar için düşük yoğunluklu lojmanlar üretilmesi veya üniversite yerleşkesi içerisinde öğrenciler için yurt alanı oluşturulması,
- Bu yerleşke içinde yaşayan kişiler için sosyal tesislerin düzenlenmesi,
- Çocukların veya yetişkinlerin yeşil alanda vakit geçirmesi ve sosyalleşmesi amacıyla kamp alanı ve spor alanları yapılması.

Çizelge 4.61.'de EXPO 2016 Antalya alanının etkinlik sonrası kullanımının planlanmasına yönelik uzmanların önerdiği konseptler özetlenmiştir. Alanın etkinlik sonrası kullanımının planlanmasında eğitim ve bilimsel çalışmalar alanı ve halka açık etkinlikler alanı konseptlerinin ön plana çıktığı görülmektedir. Tarım ve gastronomi alanı konseptinin alanın mevcut açık ve yeşil alanları ile ilişkili olarak sürdürülmesi gerektiği vurgulanmıştır. Diğer konseptlerin ise karma kullanımı destekleyici fonksiyonlar olarak kullanılması önerilmiştir.

Çizelge 4.61. Uzmanların EXPO 2016 Antalya alanının etkinlik sonrası kullanımının planlanmasına yönelik önerdikleri konseptler

	Konsept 1 Tarım ve Gastrono mi Alanı	Konsept 2 Çocuk Eğitim ve Oyun Alanı	Konsept 3 Halka Açık Etkinlikler Alanı	Konsept 4 Kent Kültürünün, Belleğinin Korunması ve Tanıtımı Alanı	Konsept 5 Eğitim ve Bilimsel Çalışmalar Alanı	Konsept 6 Konaklam a Alanı
U1	+		+	+	+	
U2	+			+	+	+
U3	+		+			
U4			+		+	
U5		+	+			+
U6	+	+	+			+
U7	+					+
U8			+		+	+
U9			+			
U10				+	+	
U11				+		
U12		+			+	
U13		+				
U14	+			+		+
U15			+		+	
U16					+	+
U17		+	+		+	
U18					+	
U19			+	+	+	

Özet olarak, yarı-yapılandırılmış görüşmelerde uzmanlar, EXPO 2016 Antalya'nın etkinlik sonrası kullanımının planlanmasında yeniden işlevlendirme ve karma kullanım ile ilgili çeşitli öneriler sunmuşlardır. Yeniden işlevlendirme ile ilgili temel olarak, alandaki ve alanın çevresindeki bahçecilik, tarım faaliyetleri ile ilgili olarak tarımsal üretimin, eğitimin, araştırmaların, sergilerin ve satışların yapılması, mevcut mekanlarda çocuklara ve her yaştan ziyaretçilere hitap eden sosyal etkinliklerin düzenlenmesi önerilmiştir. Uzmanlar tarafından bu alanın hem bilimsel çalışmalar için hem de halkın bilgilendirilmesi için eğitim alanı olarak kullanılması vurgulanmıştır. Ek olarak, alanın önceki kullanımı ile ilişkili olarak kent kültürünün korunması ve tanıtımı ve alanın 7/24 kullanımını sağlamak amacıyla geçici konaklama imkânı sağlanması önerilmiştir. Ayrıca, bütün uzmanlar alanın farklı yaş gruplarından farklı kitlelere hitap edebilmesi ve kentliler tarafından sıklıkla ziyaret edilmesi için farklı fonksiyonları bir arada bulunduran karma kullanım alanı olarak düzenlenmesinin olumlu olacağını ifade etmişlerdir. Karma kullanım planında etkinlik alanı ve park ve yeşil alan fonksiyonlarının temel fonksiyonlar olarak bir araya getirilmesi, ek olarak eğitim alanı fonksiyonunun eklenmesi, iş alanı ve konut alanı fonksiyonlarının ise destekleyici fonksiyonlar olarak sınırlı ve kontrollü olarak dahil edilmesi önerilmiştir.

5. TARTIŞMA

EXPO organizasyonları, ev sahibi şehrin ve ülkenin kültürünü diğer ülkelerin vatandaşlarına tanıtmak, ülkelerle yakın diplomatik ilişkiler kurmak, özel yatırımcılardan destek almak, altyapı yatırımları yapmak, kenti şehir planlama ve kentsel gelişim hedefleri doğrultusunda dönüştürmek ve dünya çapında olumlu bir imaj yaratmak için büyük fırsatlardır (Anonymous 2). Etkinlik sürecinde, uluslararası ilişkilerde ve yabancı ziyaretçilerde olumlu etkinin yaratılması, ülkenin ve kentin gelecek turizm etkinlikleri, diplomatik ilişkileri ve ekonomisi için oldukça önemlidir. Fakat, De Groote (2005)'ye göre, EXPO organizasyonlarının kentler üzerinde olumlu etkileri ile birlikte olumsuz etkileri de gözlenmektedir. Olumlu etkilerle ilgili olarak, EXPO'lar, ulusal ve bölgesel gelişim, yatırım elde etme, sosyal ve ekonomik kalkınma bakımından kaçınılmaz fırsatlardır. Diğer yandan, aşırı kalabalık, çevreye verilen zararlar, etkinlik sonrası depresyon EXPO'ların olumsuz etkileridir. Bu anlamda, bir EXPO organizasyonunun kentsel gelişime etkisinin ne yönde olduğu uzun vadede anlaşılmaktadır (De Groote 2005).

Kentsel gelişim stratejileri kapsamında organize edilen uluslararası etkinlikler kentlerdeki mekansal, sosyal, ekonomik ve çevresel gelişim ve iyileştirmeye katkıda bulunurken etkinliğin kendisini amaç olarak değerlendiren organizasyon yönetimleri kentlere geri dönüşü mümkün olmayan ve olumsuz sonuçları olan büyük alanlar bırakmaktadır (Kantürer 2016). Makinacı (2022)'ya göre, uluslararası etkinlikler için inşa edilen yapılar, bakım, onarım, yenileme ve işletme işlemleri için ayrılan bütçe, işlevsel eskimeye uğrama ve geri dönüşümün mümkün olmadığı durumlarda yapısal ve kentsel ölçekte ekonomik, çevresel, işlevsel ve sosyokültürel sorunlar yaratarak sürdürülebilirlik ile çelişmekte ve etkinliklerin imajını olumsuz yönde etkilemektedir. Olumsuz etkinlik imajının da ötesinde, Kayacan (2022)'ın belirttiği üzere, kamusal ve sosyal ekonomik gündemlerde fiziksel olarak büyük, görkemli, sembolik değerlere sahip olan fakat üretken olmayan ve yapım, işletme, bakım gibi sabit maliyetleri yüksek olan yatırımlar “beyaz fil” olarak adlandırılmaktadır. Yüksek bütçelerle organize edilen EXPO, Olimpiyat Oyunları ve Dünya Kupası gibi büyük ölçekli uluslararası etkinlikler, etkinlik sonrası kullanımı, mekansal, ekonomik ve sosyal sürdürülebilirliği planlanmadığı takdirde beyaz file dönüşme tehlikesi barındırmaktadır. Beyaz fil projeleri, yüksek maliyetleri ve negatif mekansal, sosyal, ekonomik ve çevresel sonuçları ile kentsel gelişimi olumsuz yönde etkilemektedir. Bu nedenle, EXPO'ların kentsel gelişim için kısa vadede katkılarının yanı sıra, uzun vadede etkili ve verimli olabilmesi için ev sahipliği yapan şehirlerin/ülkelerin etkinlik mirasını ve etkinlik sonrası kullanımı planlaması ve uygulaması gerekmektedir.

Bu çalışmada, EXPO alanlarının etkinlik sonrası kullanımını değerlendirmek için genel kapsamlı literatür çalışması ve vaka analizi yapılmıştır. Bu çalışmaların sonuçlarından yola çıkarak, kentlere kalıcı etkinlik mirası olarak kazandırılması planlanan organizasyonların etkinlik sonrası kullanımının planlanması ve uygulanması için genel bir model önerisi geliştirilmesi hedeflenmiştir. Bu modelin geliştirilmesi ve vaka analizi ile test edilmesi analitik hiyerarşi süreci yöntemi ile sağlanmıştır. Analitik hiyerarşi süreci uygulamasında etkinlik alanının konumu, çevresel özellikleri, etkinlik teması ve etkinlik yapıları etkinlik sonrası kullanımın değerlendirilmesi için karar değişkeni kriterleri olarak belirlenmiştir. Kullanım alternatifleri seçeneklerinin belirlenmesinde ise AIPH (2023a)'nin etkinlik sonrası kullanım olarak önerdiği konut alanı, park ve yeşil alan, etkinlik alanı ve iş alanı fonksiyonları temel alınmıştır.

Öncelikli olarak, vaka analizinde değerlendirilen EXPO 2016 Antalya alanının güncel durumu ile ilgili olarak, EXPO 2016 Antalya Final Raporu (Presidency of the Republic of Turkey 2016)'nda EXPO Antalya alanının kalıcı olması hedefiyle inşa edildiği ve etkinlik sonrasında yerli ve yabancı ziyaretçilere hizmet edecek bir rekreasyon alanı olarak kullanılmasının hedeflendiği ifade edilmesine rağmen alan gezilerinde etkinlik sonrasında alanın mekansal, sosyal, ekonomik ve çevresel olarak sürdürülebilirliğinin sağlanamadığı gözlenmektedir (Şekil 2.13.). Yarı-yapılandırılmış görüşmelerde, uzmanların ortak görüşü alanda bakım, onarım, yenileme ve işletme çalışmalarının yeterince yapılmadığı, yapıların ve açık alanların âtil bir şekilde kendi haline bırakıldığı, alanı sosyal ve ekonomik anlamda canlandıracak mekansal ve sosyal düzenlemelerin yapılmadığı, bu nedenlerle kent ve kentliler için çok büyük bir potansiyele sahip olan alanın değerlendirilemediği yönündedir. Literatürdeki çalışmalar da etkinlik sonrası durum ile ilgili olarak alanın planlama eksikliği sebebiyle âtil kaldığını, gelecek kullanımının belirlenememiş olması sebebiyle etkinlik mirası bakımından avantaja dönüştürülemediğini ifade ederek uzmanların görüşlerini desteklemektedir (Batuhan 2020; Kayacan 2022). Etkinliğin üzerinden dokuz yıl geçmiş olmasına rağmen alanın âtil bir şekilde bırakılması ve kullanım durumunun belirsiz olması sebebiyle beyaz file dönüşme tehlikesi barındırmaktadır.

Bu çalışmada yürütülen analitik hiyerarşi süreci uygulamasının iki temel bulgusu vardır. Birinci bulgu, EXPO 2016 Antalya alanının etkinlik sonrası kullanımının planlanmasında uzmanların görüşleri farklılık göstermekle birlikte, sonuçların ortalaması alındığında karar değişkenlerinden çevresel özelliklerin %38 oran ile birinci derecede öneme sahip olduğu, konumun %31 oran ile ikinci derecede öneme sahip olduğu ve etkinlik teması ve yapılarının %29 oran ile üçüncü derecede öneme sahip olduğudur. İkinci bulgu ise EXPO 2016 Antalya alanının etkinlik sonrası kullanımının planlanmasında uzmanların görüşleri farklılık göstermekle birlikte, sonuçların ortalaması alındığında kullanım alternatiflerinden etkinlik alanının birinci derecede öneme sahip olduğu (0,37), park ve yeşil alanın ikinci derecede öneme sahip olduğu (0,32), iş alanının üçüncü derecede öneme sahip olduğu (0,17) ve konut alanının dördüncü derecede öneme sahip olduğudur (0,06).

Uzmanların karar değişkenlerinden birinci derecede önemli buldukları çevresel özellikler ile ilgili olarak, EXPO 2016 Antalya alanının güncel durumunu değerlendirdiklerinde bahçecilik sergisi olarak düzenlenen etkinliğin, çevresindeki tarım arazileriyle, yerli ve yabancı turistlerin ulaşım sağladıkları havaalanıyla ve yoğun trafik akışı olan Antalya-Alanya hattıyla ilişki kuramadığını ifade etmişlerdir. Bu durumun sebepleri, etkinliğin planlaması sürecinde çevredeki tarım arazileri ve turizm beldeleriyle ilişki kuracak bir programın yapılmamış olması, havaalanı ve turizm beldeleri arasında turistleri bu bölgeye çekecek reklam, tanıtım, etkinlik ve faaliyetlerin planlanmamış olmasıdır. Diğer yandan, 1963 ve 1973 yıllarında on yıl arayla Hamburg şehrinde gerçekleştirilen bahçecilik sergisinde olduğu gibi çevresiyle bütüncül olarak ele alınan ve olumlu kentsel ilişki yaratan örnekler bulunmaktadır. Hamburg şehrinde Planten un Blomen parkı etrafındaki tarihi surlarla birleştirilmiş, etkinlik alanının kenarına kongre merkezi ve otel inşa edilmiş, etkinlik sona erdikten sonra yakın çevresindeki yeşil alanlar, tarihi alanlar, eğitim-kültür alanları, alışveriş alanları ile kentlilerin ziyaret ettiği popüler bir kentsel mekan haline getirilmiştir (Anonymous 1).

Uzmanların karar değişkenlerinden ikinci derecede önemli buldukları konum ile ilgili olarak, şehir merkezine 22 kilometre ve havaalanına 8 kilometre uzaklıkta olan etkinlik alanının hem konumunun şehir merkeziyle kurduğu zayıf ilişki hem de aktif kullanım alanlarının yeterli olmaması sebebiyle âtil kaldığı sonucuna ulaşılmıştır. Bu durumun en önemli sebepleri, şehir merkezinden ve havaalanından toplu taşıma ile ulaşımı kolaylaştırmak için tramvay hattının inşa edilmesine rağmen kentlilerin ve turistlerin alanı ziyaret etmesine neden olacak sosyal aktivitelerin, etkinliklerin organize edilmemesi, EXPO için inşa edilen açık alanların ve yapıların işletme, bakım, onarım çalışmalarının yapılmaması, sosyal vakit geçirilecek yapıların ve açık alanların kısıtlı ve yetersiz olmasıdır. Halbuki, diğer bahçecilik sergilerini incelediğimizde şehir merkezindeki konumuyla etkinlik sonrasında kentsel yaşamın bir parçası haline gelen, etkinlik sonrasında devam ettirilen sosyal etkinlikler ile aktif olarak kullanılmaya devam eden olumlu örnekler bulunmaktadır. Doha şehir merkezine 1,6 kilometre uzaklıkta bulunan Al Bidda Parkı, bahçecilik sergisi kapsamında geliştirilmiş ve etkinlik sona erdikten sonra kent parkı olarak kullanılmaya devam etmiştir. Paris'te EXPO etkinliğine ev sahipliği yapmış Parc Floral'de her yıl Paris Caz Festivali düzenlenmekte, Haarlemmermeer'de EXPO etkinliğine ev sahipliği yapmış De Groene Weelde'de 2003 yılından beri her yaz Hollanda müzik festivali olan Mysteryland organize edilmektedir (Anonymous 1). Bu örneklerden görüldüğü üzere, etkinlik alanının konumunun şehir merkeziyle kurduğu ilişki, bu alana kentlileri ve turistleri çekecek sosyal faaliyetlerin düzenlenmesi alanın kullanımının devam ettirilmesi için önemli etkenlerdir.

Uzmanların karar değişkenlerinden üçüncü derecede önemli buldukları etkinlik teması ve yapıları ile ilgili olarak, alandaki yapıların büyük bir kısmının kullanım dışı kalması, dokuz yıldır sınırlı sayıda sosyal etkinliğin düzenlenmesi, bahçecilik sergisi ve “Çiçekler ve Çocuklar” teması kapsamında geliştirilen bahçelerin ve pavyonların bakım, onarım ve işletme çalışmalarının yürütülmemesi etkinlik teması ve yapılarının sürdürülemediğini ve etkinlik mirası olarak devam ettirilemediğini göstermektedir. Bu durumun aksine, etkinlik teması ve yapılarının etkinlik sonrasında benzer fonksiyonlarla kullanılması veya kentin ihtiyaçları doğrultusunda farklı fonksiyonlara dönüştürülerek kullanılması ile ilgili örnekler bulunmaktadır. Amsterdam'da gerçekleştirilen EXPO etkinliğinin ardından Gaasperpark etkinliğin yeşil alan mirasını sürdürecektir şekilde spor alanlarıyla zenginleştirilmiş popüler bir yeşil alan olarak kullanılmaya devam etmektedir. Venlo'daki EXPO etkinlik alanı ise etkinlikten sonra içindeki doğal peyzajı koruyacak şekilde fonksiyon değişikliğine uğramış, tarım ve sürdürülebilirlik alanında çalışmalar yürüten girişimcilerin ve araştırmacıların ofis alanı olarak kullandıkları Venlo Greenpark inovasyon merkezine dönüştürülmüştür (AIPH 2023a; Anonymous 1). Bu örneklerde, etkinlik sonrasında etkinlik teması ve yapılarının kentin ve bölgenin ihtiyaçları doğrultusunda geliştirildiği ve kentsel yaşamın bir parçası haline getirildiği görülmektedir.

Çalışmanın ikinci bulgusu olan EXPO 2016 Antalya alanının etkinlik sonrası kullanımının planlanmasında kullanım alternatifleri ile ilgili olarak, uzmanlar, öncesinde BATEM'e ait olan ve tarım çalışmaları için kullanılan arazinin EXPO organizasyonu için kamusallaştırılması ve bahçecilik sergisi kapsamında düzenlenmesi sebebiyle etkinlik sonrasında alandaki mevcut yapıların ve açık alanların kullanımının devam ettirilmesi için etkinlik alanı ve park ve yeşil alan olarak yeniden düzenlenmesinin kent ve kentliler için ekonomik, sosyal ve çevresel boyutlarda faydalı olacağı görüşündedir. Aynı

zamanda, konut alanı ve iş alanı kullanım alternatifleri ile ilgili olarak, bu fonksiyonların hayata geçirilmesinin alanın mekansal, sosyal, ekonomik ve çevresel olarak yeniden düzenlenmesine, kamusal nitelikten çıkarılarak özelleştirilmesine yol açacağı için tercih etmediklerini ifade etmişlerdir. Bu fonksiyonların karma kullanım kapsamında etkinlik alanı ve park ve yeşil alan fonksiyonlarını destekleyecek şekilde kullanılmasını önermişlerdir. Etkinlik alanlarının etkinlik sonrası kullanımlarının planlanmasında karar değişkenlerinin değerlendirilmesinde olduğu gibi kullanım alternatiflerinin değerlendirilmesinde de kentin ve bölgenin nitelikleri ve ihtiyaçları göz önünde bulundurulmalı, bazı durumlarda tek fonksiyonun devam ettirilmesi, bazı durumlarda ise farklı fonksiyonların karma kullanım kapsamında bir araya getirilmesi gerekmektedir. Bu duruma örnek olarak, 2020 yılında Dubai’de düzenlenen Dünya Sergisi’nde etkinlik alanının ve altyapılarının kullanım devamlılığını sağlamak için konut alanlarını, eğitim tesislerini, iş merkezlerini ve gayrimenkul projelerini kapsayan karma kullanım etkinlik mirası planı hazırlanmıştır (Nadkarni 2019). Zoetermeer’deki EXPO alanı ise yeni gelişen bir yerleşim alanında bulunması sebebiyle etkinlikten sonra bölgenin ihtiyaçları doğrultusunda fonksiyon değişikliğine uğramış, içindeki yeşil alanı da kısmi olarak koruyacak şekilde büyük bir konut alanına dönüştürülmüştür (AIPH 2023a; Anonymous 1). Bu örneklerden yola çıkarak, EXPO 2016 Antalya alanı için de etkinlik sonrası kullanım alternatifi kentin ve bölgenin ihtiyaçları ve nitelikleri, etkinliğin sunduğu imkanlar doğrultusunda belirlenmelidir.

Özetle, bahçecilik sergileri ve uluslararası organizasyonların kentlere çeşitli fiziksel, sosyal, ekonomik, çevresel etkileri bulunmasına rağmen bu etkilerin etkinlik sonrasında devam ettirilmesi ve etkinlik alanlarının aktif kullanılan kentsel mekanlara dönüşmesi durumu yerel ve merkezi yönetimlerin kararları ve uygulamaları doğrultusunda şekillenmektedir. Ev sahibi şehirlerin yerel özelliklerine ve ihtiyaçlarına göre etkinlik sonrası kullanımın planlanmasında konum, çevresel özellikler, etkinlik teması ve yapılarının karar değişkenlerinin önem ağırlığı, konut alanı, park ve yeşil alan, etkinlik alanı, iş alanı kullanım alternatiflerinin önem sıralaması değişiklik gösterebilmektedir. Etkinlik alanı için hangi karar değişkenlerinin ve kullanım alternatiflerinin uygun olduğunun etkinliğin hazırlık ve planlama süreçlerinde belirlenmesi, etkinlik alanının sürdürülebilirliğini ve uzun vadede kentsel gelişimin bir parçası olmasını olumlu yönde etkileyecektir.

Bu bölümün gelecek kısımlarında, öncelikle EXPO organizasyonları başta olmak üzere kentlere kalıcı miraslar bırakan büyük ölçekli uluslararası organizasyonların etkinlik sonrası kullanımının planlanması ve uygulanmasına yönelik model önerisi geliştirilmiş, ardından model önerisinde yer alan karar değişkenleri ve kullanım alternatiflerinden yola çıkarak yarı-yapılandırılmış görüşmelerde uzmanlardan elde edilen veriler sonucunda EXPO 2016 Antalya alanının etkinlik sonrası kullanımına yönelik öneriler sunulmuştur.

5.1. EXPO Organizasyonları İçin Genel Kapsamlı Öneri Geliştirilmesi

BIE ve AIPH’nin iş birliğiyle düzenlenen A1 kategorisi Bahçecilik Sergileri’nin hazırlık, etkinlik ve tamamlanma süreçleri “Ön Hazırlık ve Başvuru Aşaması”, “Onay Aşaması”, “EXPO’dan Önce”, “EXPO Süreci” ve “EXPO’dan Sonra” olmak üzere beş aşamada tanımlanmıştır (Şekil 2.1.). 2023 yılında gerçekleştirilen AIPH Genel Kurulu toplantısında A1 Kategorisi Dünya Bahçecilik Sergileri Yönetmeliği (AIPH 2023b) kabul

edilmiştir ve bu yönetmelikte beş aşamayı kapsayan süreç içerisinde yer alan aktörlerin sorumlulukları belirtilmiştir. AIPH ve BIE'nin temel sorumlulukları ev sahibi şehrin seçilmesi, etkinliğin hazırlık ve organizasyon sürecinde denetimlerin ve kontrollerin yapılması, etkinliğe katılım sağlanması ve etkinlik sona erdikten sonra final raporunun teslim alınıp alanın ev sahibi ülkeye devredilmesidir.

Yerel yönetimin temel sorumlulukları başvuru öncesi fizibilite çalışması yapılması, etkinlik için başvuru yapılması, EXPO'nun planlanması, halkın etkinlik hakkında bilgilendirilmesi, etkinlik alanının hazırlanması, etkinlik kapsamında gerekli kentsel düzenlemelerin yapılması, etkinliğin planlandığı şekilde yürütülmesi, etkinliğe katılım sağlanması ve etkinlik sona erdikten sonra final raporunu yayınlayıp alanı devraldıktan sonra etkinlik mirası planı hazırlandıysa gerekli düzenlemelerin uygulanmasıdır. Merkezi yönetimin temel sorumlulukları ev sahibi şehri EXPO'nun planlanması, inşa edilmesi, etkinliğin organize edilmesi ve yürütülmesi konusunda desteklemesi, yatırım yapması ve etkinliğe katılım sağlamasıdır.

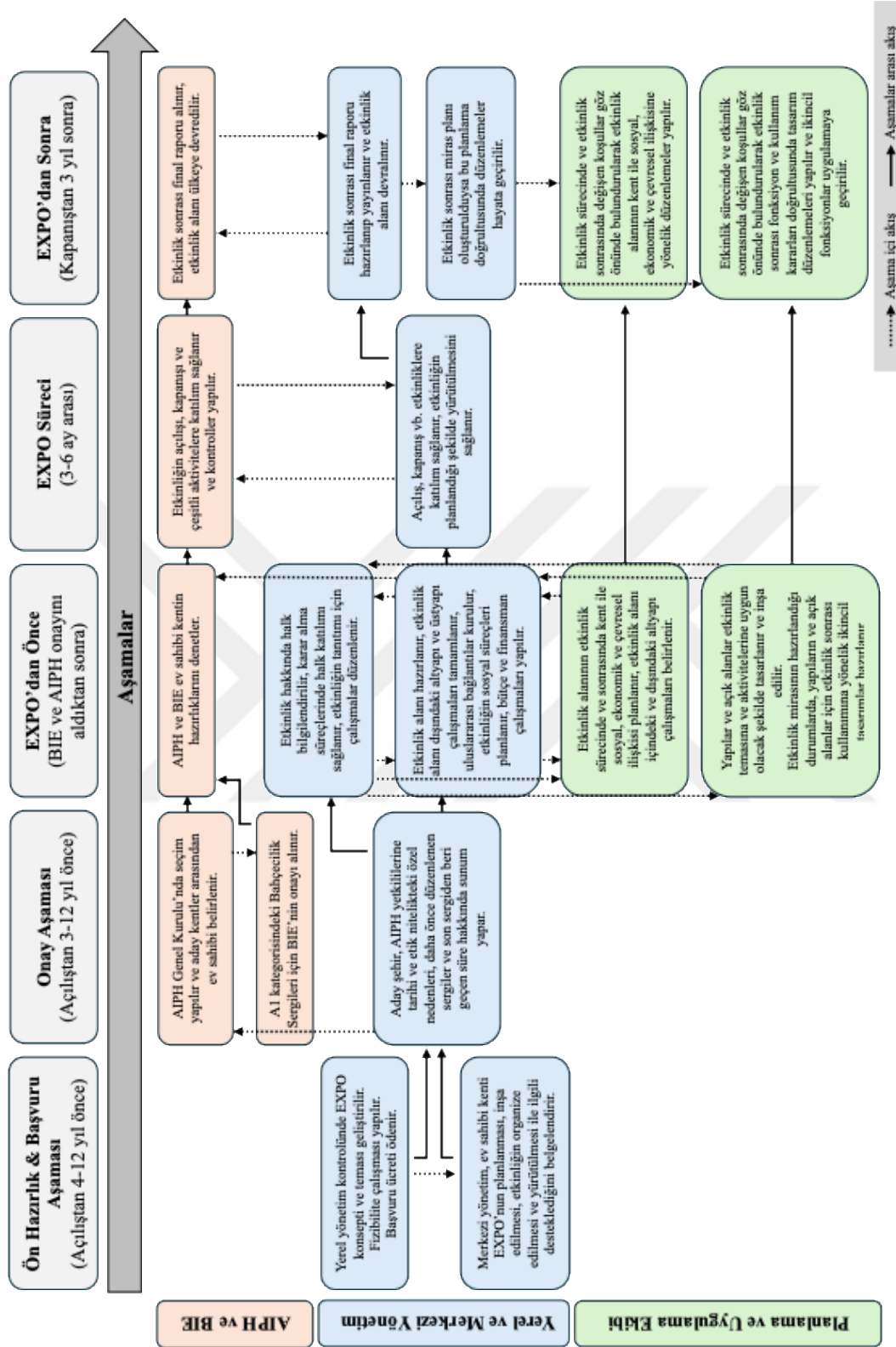
Planlama ve uygulama ekibinin temel sorumlulukları ise etkinlik alanının kent ile ilişkisinin planlanması, etkinlik alanı içinde ve çevresinde fiziksel ve sosyal altyapı çalışmalarının planlanması ve uygulanması, eğer miras planı hazırlanmışsa etkinlik sona erdikten sonra alandaki yapıların ve açık alanların kalıcı/ikincil fonksiyonları doğrultusunda düzenlemelerin hayata geçirilmesidir. Çizelge 5.1.'de aktörlerin EXPO süreci boyunca yer aldıkları aşamalar özetlenmiştir.

Çizelge 5.1. Aktörlerin EXPO süreci boyunca yer aldıkları aşamalar

Aktörler	Ön Hazırlık ve Başvuru Aşaması	Onay Aşaması	EXPO'dan Önce	EXPO Süreci	EXPO'dan Sonra
AIPH ve BIE		+	+	+	+
Yerel yönetim	+	+	+	+	+
Merkezi yönetim	+			+	+
Planlama ve uygulama ekibi			+		+

Etkinlik sürecinin ön hazırlık ve başvuru aşamasından EXPO'dan sonraki aşamaya kadar planlı bir şekilde ilerleyebilmesi için bu aşamalarda aktörlerin görev tanımları önem arz etmektedir. Bu bağlamda Şekil 5.1.'deki iş akış şemasında etkinliği düzenleyen uluslararası organizasyonların, ev sahipliği yapan merkezi ve yerel yönetimlerin, planlama ve uygulama ekiplerinin temel sorumlulukları ve iş birlikleri özetlenmiştir (AIPH 2023b) (EK-2).

A1 KATEGORİSİ BAHÇECİLİK SERGİLERİNDE AŞAMALAR VE AKTÖRLER

Şekil 5.1. A1 kategorisi Bahçecilik Sergileri'nin aşamaları ve aktörlerin sorumluluklarının ve iş birliklerinin iş akış şeması

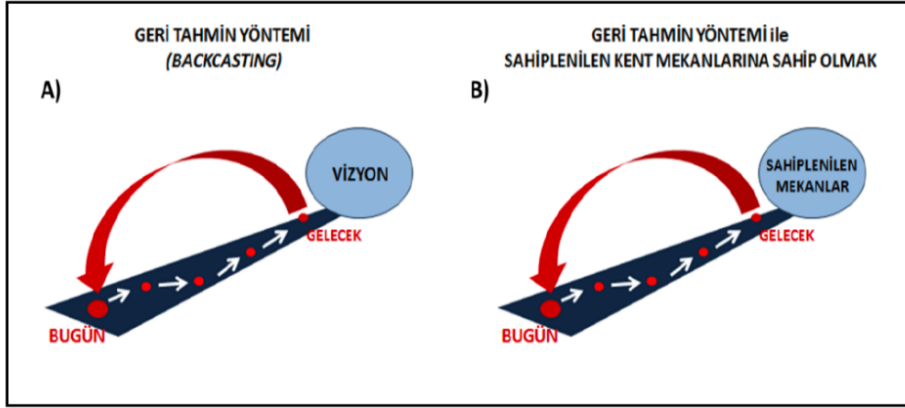
EXPO organizasyonlarının kent ile ilişkisi hazırlık ve planlama aşamasında başlamaktadır (Hür 2019). Kent, doğal ve yapıli çevre, merkezi ve yerel yönetimler, yerel halk, yerli ve yabancı ziyaretçiler arasında mekansal, sosyal, kültürel, ekonomik ve çevresel etkileşim ortamı sağlayan EXPO'ların kentlere en üst düzeyde verim sağlayabilmesi için organizasyonun planlama ve hazırlık sürecinde gerçekleştirilen çalışmalar önem taşımaktadır (Rızaoğlu 2022). Benzer şekilde, AIPH (2022)'nin yayınladığı "Sürdürülebilirlik Stratejisi" kılavuzuna göre, etkinlikten elde edilen verimin artırılması için etkinlik öncesi, etkinlik süreci ve etkinlik mirası süreçlerinde sürdürülebilirlik uygulamalarına yönelik eylemler, gerekli kaynaklar, riskler, takip, değerlendirme ve raporlama sistemleri ev sahibi ülkede etkinliğı düzenleyen yetkililer ve aktörler tarafından detaylı bir şekilde planlanmalıdır. Sürdürülebilirlik planlaması, etkinlik öncesinde kalıcı, geçici yapıları ve peyzaj çalışmalarını, etkinlik sürecinde ulaşım, enerji, su, gıda, atık ve etkinlik yönetimini ve etkinlik sonrasında yeniden işlevlendirme, yeniden kullanım, peyzaj restorasyonu ve raporlama süreçlerini kapsamaktadır.

AIPH'nin yayınladığı "Uluslararası Bahçecilik Sergileri İçin Organizatör Rehberi"nde (Stimac ve Dimuccio 2020) etkinliğin düzenlenmesi kadar etkinlik mirasının da önemli olduğı, iyi bir etkinlik mirası sağlamak için serginin ev sahibi şehrin gelişiminin ayrılmaz ve stratejik bir parçası olması gerektiğı, aksi halde serginin şehrin uzun vadeli gelişim stratejilerinden bağımsız olması durumunda hiçbir miras etkisinin olamayacağı vurgulanmıştır. Bu rehberde göre, EXPO alanları, etkinlik sonrasında miras kalacak olan kalıcı parkın tasarımı ve bahçecilik sergisi için hazırlanan geçici parkın tasarımı olmak üzere iki aşamada planlanmaktadır. Fakat, bu planlamanın başlangıç noktası kalıcı parkın tasarlanmasıdır. Ulusal ve uluslararası katılımcıların bahçeleri, pavyonları, tema ve tasarım bahçeleri gibi yeşil ve açık alan düzenlemeleri kalıcı tasarımın parçalarıdır. Ulusal ve uluslararası katılımcıların düzenlediğı sergiler, tema şovları ve seralar gibi kapalı alan düzenlemeleri ise kalıcı veya geçici tasarımın parçalarıdır. Kısacası, her ev sahibi kentte etkinliğı düzenleyen yetkililerin ve tasarımcıların etkinlik sonrası hedeflerine ve önceliklerine bağılı olarak, kente kalıcı olarak kazandırılan yapılar ve açık alanlar değışiklik göstermektedir ve etkinlik mirasının hazırlık aşamasında kalıcı ve geçici yapıların ve açık alan düzenlemelerinin planlanması gerekmektedir.

Aynı zamanda bu rehberde etkinlik mirasının konsept ve ana plan aşamalarında belirlendiğı ve sergi sonrasında uygulandığı durumlarda etkinlik mirasının öncelikli ve ikincil sonuçları tanımlanmıştır. Öncelikli sonuçlar, özgün bir peyzaj parkı veya kent parkı yapılması, etkinlik alanı çevresinde altyapı projelerinin hayata geçirilmesidir. İkincil sonuçlar, ev sahibi şehrin bilinirliğinin sağlanması ile turizm potansiyelinin artırılması, şehrin yaşamak ve çalışmak için bir yer olarak cazibesinin yaratılması, ekonomik canlılığının ve uluslararası etkileşimin devamlılığının sağlanmasıdır. Bunlar, etkili bir etkinlik mirasından beklenen potansiyel sonuçlardır, bu etkilerin kente fiziksel ve mekansal olarak olumlu etkileri olduğı gibi kentlilere sosyal ve ekonomik boyutlarda olumlu yansımalarının olması hedeflenmektedir. Bu durumda, kentlilerde olumlu bir etkinlik algısı oluştuğı gibi etkinlik alanı gündelik hayatlarında vakit geçirdikleri bir kentsel alan haline gelmektedir. Diğer yandan, etkinlik mirasının planlanmadığı ve uygulanmadığı durumlarda, etkinlik alanının âtıl kalıp geleceğinin belirsiz bırakılması

kentsel yaşamın dışında kalmasına sebep olmakta ve kentlilerdeki etkinlik algısını olumsuz yönde etkilemektedir.

Alpan (2015), mekan sahipliliği üzerine gerçekleştirdiği çalışmada gelecekte hayata geçirilmesi planlanan kentsel mekanların kentliler tarafından sahiplenilebilmesi için geri tahmin yönteminin kullanılmasını önermiştir (Şekil 5.2.). Benzer şekilde, Bibri ve Krogstie (2021), akıllı sürdürülebilir şehirlerin stratejik planlama sürecinde geri tahmin yönteminin kullanılmasına değinmiştir. Bu yöntemde öncelikle gelecekteki kentsel mekana dair amaçlar belirlenir, sonrasında bu kentsel mekan gelecekte günümüze doğru bakarak planlanır ve uygulamaya geçirilir. Bu şekilde, belirli gerekçelerle oluşturulmuş ve belirli aşamalardan geçerek gerçeklik kazanan kentsel mekanı kentlilerin sahiplenme potansiyelinin daha yüksek olması beklenmektedir. Başta bahçecilik sergileri olmak üzere, kentsel gelişim ile yakından ilişkili olan ve kentlere kalıcı miras olarak bırakılan uluslararası etkinlik alanlarının ve yapılarının etkinlik sürecindeki kullanımı ile birlikte etkinlik sonrası kullanımının etkinlik öncesinde planlanması kentler için hayati önem taşımaktadır.

Şekil 5.2. Kentsel mekanların geri tahmin yöntemi ile planlanması (Alpan 2015)

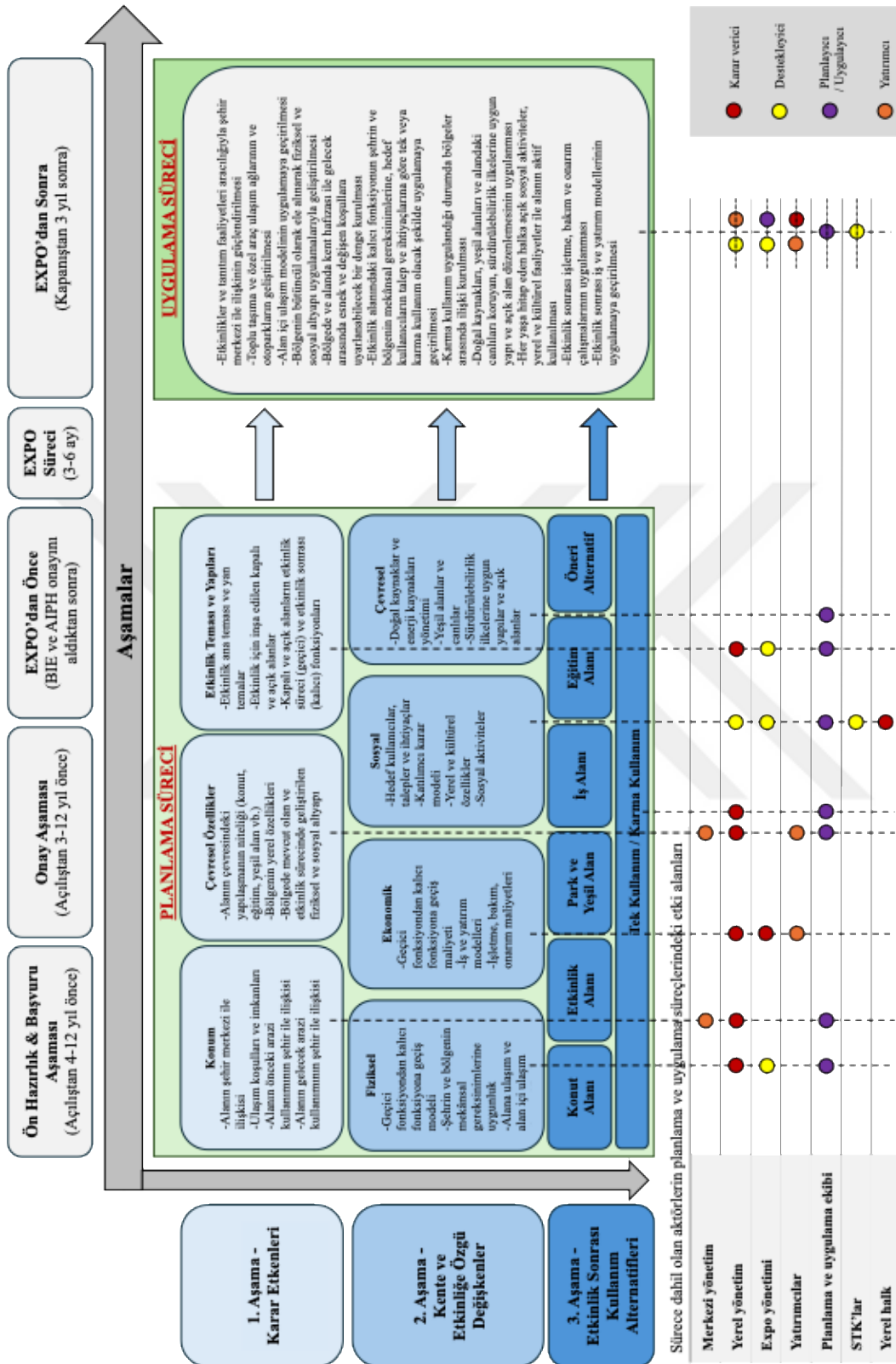
Bu çalışmada, EXPO ve diğer uluslararası organizasyonlar için inşa edilen etkinlik alanlarının kullanımının etkinlik süresi ile sınırlı kalması yerine kentlere uzun vadede kazandırılacak kentsel mekanlara dönüştürülmesi için her aşamada farklı aktörlerin katılımı ve iş birliği ile etkinlik sonrası kullanımın planlanması ve uygulanmasına yönelik “EXPO Karar ve Uygulama Destek (EKUD) Modeli”, “EKUD Modeli”nde aktörlerin rolleri ve iş birliği ve “EKUD Modeli EXPO Sonrası Kullanım ve Miras Raporu” önerileri geliştirilmiştir.

5.1.1. EXPO Karar ve Uygulama Destek (EKUD) Modeli önerisi

Literatür çalışmasında analiz edilen örnekler sonucunda, EXPO organizasyonlarının etkinlik sonrası kullanımının sağlanmasının ülkelerin ve ev sahibi şehirlerin inisiyatifinde olduğu görülmüştür. Stimac ve Dimuccio (2020)’nun etkinlik organizatörleri için hazırladığı rehberde belirtildiği üzere, etkinlik sonrası kullanımın planlanması ve hayata geçirilerek kentsel hayata kazandırılması konusunda 1972 yılında düzenlenen EXPO Amsterdam, 1963 ve 1973 yıllarında düzenlenen EXPO Hamburg (Çizelge 2.12.) gibi olumlu örnekler olduğu gibi, EXPO Antalya gibi etkinlik sonrasında

planlama ve yönetim planı eksikliği sebebiyle atıl kalarak kentsel yaşamın dışında kalmış örnekler de bulunmaktadır. Bu alışmada, EXPO organizasyonlarının temel hedeflerinden biri olan kentsel gelişime katkı sağlamak ilkesinden yola çıkararak etkinlik sonrası kullanımın etkinlik öncesi hazırlık aşamasında planlanması ve etkinlik sonrasında bu planlamanın hayata geçirilerek etkinlik mirasının kente kazandırılması önerilmektedir. Sürecin geri tahmin yöntemiyle planlanması kentlere uzun vadede kazandırılmış alanlar ve yatırımlar sağlayacağı gibi kentlilerin bu çalışmaları ve mekanları benimsemeleri konusunda da faydalı olacaktır. Bu neri için AIPH (Anonymous 2)'nin tanımladığı altı aşamalı zaman izelgesi (şekil 2.1.) zerinden hareket ederek etkinlik sonrası kullanımın planlanmasına ve uygulanmasına dair EKUD Modeli geliştirilmiştir (şekil 5.3.) (EK-3). Başta bahçecilik sergileri olmak üzere ev sahibi kentlere kalıcı mekanlar ve açık alan düzenlemeleri bırakan uluslararası organizasyonlar için önerilen model önerisinin temel gerekçesi, etkinliğin hazırlık süreci ve etkinlik sürecine dair gereklilikler, kontroller ve resmi uygulamalar bulunmasına rağmen etkinlik sonrası kullanımın ev sahibi ülke ve şehirlerin inisiyatifinde olması, etkinlik sonrası kullanımın planlanması ve uygulamasına dair eksikliğin giderilmesidir. Fiziksel, ekonomik, sosyal ve çevresel sürdürülebilirliğin her alanda vurgulandığı günümüzde, uluslararası, ulusal ve yerel yatırımlarla gerçekleştirilen bu etkinliklerin etkinlik sonrasında atıl kalması ve beyaz file dönüşme riski taşıması sürdürülebilirlik ilkeleriyle çelişmektedir. Bu nedenle, sınırlı olan doğal ve ekonomik kaynakların kentlerin faydasını gözeterek kullanılması için bu etkinlik alanlarının uzun vadede kente kazandırılması, kentsel gelişimin ve yaşamın bir parçası haline getirilmesi oldukça mühimdir.

EXPO ETKİNLİK SONRASI KULLANIMININ KARAR VE UYGULAMA DESTEK (EKUD) MODELİ

Geliştirilen model önerisi, temel olarak etkinlik sonrası kullanımın planlanması ve uygulanması olmak üzere iki aşamadan oluşmaktadır. EXPO organizasyonunun “Ön Hazırlık ve Başvuru”, “Onay” ve “EXPO’dan Önce” aşamalarını kapsayan etkinlikten önceki süreçte etkinlik sonrası kullanımın planlanması; “EXPO’dan Sonra” ise bu planlamanın uygulamaya geçirilmesi hedeflenmektedir. Planlama sürecinin alt aşamaları, (1) her organizasyonda dikkate alınması gereken karar etkenlerinin, (2) kente ve etkinliğe özgü değişkenlerin ve (3) etkinlik sonrası kullanım alternatiflerinin değerlendirilmesidir. Karar etkenleri alt aşaması kapsamında, bu çalışmanın analitik hiyerarşi süreci uygulamasında değerlendirilen organizasyon için belirlenen konum, konumun çevresel özellikleri, etkinlik teması ve etkinlik yapıları analiz edilmektedir. Organizasyonun ev sahibi kent ve yerel halk üzerinde fiziksel, sosyal, ekonomik ve çevresel etkileri bulunmaktadır (Deng vd. 2015). Kente ve etkinliğe özgü değişkenler alt aşamasında düzenlenen organizasyonun kente ve kentlilere fiziksel, ekonomik, sosyal ve çevresel etkileri değerlendirilmektedir. Planlamanın son alt aşaması olan etkinlik sonrası kullanım alternatiflerinde ise AIPH’nin önerdiği etkinlik sonrası kullanım alternatiflerine (konut alanı, etkinlik alanı, park ve yeşil alan, iş alanı) ek olarak, bu çalışmanın yarı-yapılandırılmış görüşme sonuçlarında öne çıkan eğitim alanı alternatifi ve ev sahibi şehrin yerel özellikleri doğrultusunda önerilen kullanım alternatifi arasından tek kullanım veya karma kullanım olmasına karar verilmektedir. Bu alt aşamaların kendi içlerinde değerlendirme kriterleri bulunmaktadır ve bu kriterlerin ev sahibi şehrin ve etkinlik alanının özelliklerine göre geliştirilme imkânı vardır. Uygulama aşamasında ise planlama aşamasında değerlendirilen her bir alt aşamanın kararları bir araya getirilmekte ve planlanan etkinlik mirası hayata geçirilmektedir.

Planlama sürecine dahil olan karar etkenlerinin *konum* alt aşamasında, alanın şehir merkezi ile ilişkisi kapsamında ulaşım koşulları ve imkanları değerlendirilmekte, alanın önceki arazi kullanımı ile gelecek arazi kullanımının şehir merkezi ile ilişkisi karşılaştırılarak ihtiyaç duyulan ve hedeflenen konum-şehir merkezi ilişkisi kurulmaktadır. *Çevresel özellikler* alt aşamasında, etkinlik alanının bulunduğu bölgenin yerel özellikleri, konut alanı, eğitim alanı, iş alanı gibi çevresel yapılaşma fonksiyonları dikkate alınarak mevcut olan ve etkinlik için ihtiyaç duyulan fiziksel ve sosyal altyapının geliştirilmesi planlanmaktadır. *Etkinlik teması ve yapıları* alt aşamasında ise uluslararası camiaya tanıtılmak istenen yerel özellikler, ziyaretçilerde yaratılması hedeflenen farkındalık doğrultusunda etkinlik teması belirlenmekte ve bu etkinlik temasının farklı deneyimlerle ziyaretçilere aktarılabilmesi için kapalı ve açık alanlar tasarlanmaktadır. Bu kapalı ve açık alanların kısa ve uzun vadeli kullanım hedefleri ile ilişkili olarak geçici ve kalıcı fonksiyonlarına dair planlama yapılmaktadır. Planlama sürecinin karar etkenleri aşamasında planlama ve uygulama ekibi planlayıcı olarak, yerel yönetim karar verici olarak, merkezi yönetim ve özel yatırımcılar yatırımcı olarak, EXPO yönetimi ise destekleyici olarak sürece dahil olmaktadır.

Planlama sürecine dahil olan kente ve etkinliğe özgü değişkenlerin *fiziksel* boyutunda, kapalı ve açık alanların geçici fonksiyondan kalıcı fonksiyona dönüştürülmesi için şehrin ve bölgenin mekansal gereksinimlerini karşılayacak şekilde iş modeli hazırlanmakta, şehir merkezinden alana ulaşım ve alanın büyüklüğüne bağlı olarak alan içi ulaşım ile ilgili planlamalar yapılmaktadır. *Ekonomik* boyutta, kapalı ve açık alanların geçici fonksiyondan kalıcı fonksiyona dönüştürülmesi sürecinde gerekli olacak bütçe belirlenmekte, geçici ve kalıcı kullanımların ekonomik sürdürülebilirliğini sağlamak için

iş ve yatırım modelleri planlanıp işletme, bakım, onarım maliyetleri hesaplanmaktadır. Sosyal boyutta, geçici ve kalıcı kullanımların hedef kullanıcılarının taleplerini ve ihtiyaçlarını dikkate alarak planlama yapmak amacıyla katılımcı karar modeli benimsenmekte ve katılımcı karar modeli vasıtasıyla yerel ve kültürel özelliklerle, etkinlik temasıyla uyumlu sosyal deneyimler ve aktiviteler planlanmaktadır. Çevresel boyutta ise mevcut yeşil alanları ve canlıları koruyacak ve devamlılığını sağlayacak yapılar ve açık alanlar tasarlanmakta, bu yapıların ve açık alanların tasarımında ve kullanımında doğal kaynakların ve enerji kaynaklarının sürdürülebilirlik ilkelerine uygun olacak şekilde kullanılması planlanmaktadır. Planlama sürecinin kente ve etkinliğe özgü değişkenler aşamasında planlama ve uygulama ekibi planlayıcı olarak, yerel yönetim ve EXPO yönetimi karar verici ve destekleyici olarak, yerel halk karar verici olarak, özel yatırımcılar yatırımcı olarak ve STK'lar destekleyici olarak süreçte yer almaktadır.

Planlama sürecinin son aşaması olan etkinlik sonrası kullanım alternatiflerinin değerlendirilmesinde karar etkenleri alt aşamasından ve kente ve etkinliğe özgü değişkenler alt aşamasından elde edilen veriler bir araya getirilerek konut alanı, etkinlik alanı, park ve yeşil alan, iş alanı, eğitim alanı, bölgeye özgü hayata geçirilebilecek alternatif bir alan seçenekleri üzerinden uygun olan bir fonksiyon veya birkaç fonksiyon tek kullanım veya karma kullanım dahilinde planlanmaktadır. Bu aşamada planlama ve uygulama ekibi planlayıcı olarak, yerel yönetim ise karar verici olarak sürece dahil olmaktadır.

EXPO sona erdikten sonra etkinlik sonrası kullanımın uygulama sürecinde ise planlama aşamasının her alt aşamasında alınan plan kararları bu sürece dahil olan aktörlerin iş birliği ve ortak çalışması ile hayata geçirilmektedir. Bu süreçte, yerel yönetim ve planlama ve uygulama ekibi tarafından şehir merkezinden alana ulaşım ve alan içi ulaşım için planlanan model uygulamaya geçirilmektedir. Yerel yönetim ve planlama ve uygulama ekibinin ortak çalışması ile etkinlik alanının içinde bulunduğu bölge bütüncül olarak ele alınarak esnek bir yapıda değişen koşullara uyum sağlayacak şekilde fiziksel ve sosyal altyapılarıyla geliştirilmektedir. Planlama ve uygulama ekibi tarafından hazırlanan etkinlik alanının tek fonksiyon veya karma kullanımdan oluşan kalıcı fonksiyon planı yerel yönetimin, yatırımcıların, uygulama ekibinin iş birliği ile hayata geçirilmektedir. Kalıcı fonksiyon planının uygulanmasında yapılar ve açık alanlar sürdürülebilirlik ilkelerine uygun olarak düzenlenirken doğal kaynakların, yeşil alanların, alandaki canlıların korunmasına önem verilmektedir. EXPO yönetimi ve yatırımcılar etkinlik sonrası iş ve yatırım modellerini uygulamaya geçirmekte, yapıların ve açık alanların işletme, bakım, onarım çalışmaları düzenli olarak yürütülmektedir. EXPO yönetimi, yerel yönetim ve STK'ların iş birliği ile alanda düzenlenecek etkinlikler tanıtım faaliyetleri aracılığıyla kentlilere iletilmektedir. EXPO yönetiminin ve STK'ların ortak çalışması ile alanda her yaşa hitap eden halka açık sosyal aktiviteler, yerel ve kültürel faaliyetler ile aktif kentsel mekan kullanımı sağlanmaktadır.

Kısacası, EKUD Modeli ile etkinlik sonrası alanın kullanımı etkinlik öncesinde farklı kriterleri değerlendirerek çok-aktörlü iş birliği ile planlanmakta ve etkinlik sona erdikten sonra bu plan süreçte yer alan aktörlerin ortak çalışması ile hayata geçirilmektedir. Etkinlik sonrası kullanıma dair rehber çalışma eksikliğinden yola çıkarak hazırlanan bu model ile büyük ölçekli organizasyonlar ile kentlere yapılan yatırımların uzun vadede kentsel yaşamın bir parçası haline gelmesinin sağlanması hedeflenmiştir. Farklı ülkeler, kentler ve bölgelerde değişen veriler ile farklı sonuçlar

verecek olan bu model esnek bir yapıya sahiptir ve organize edilmesi planlanan etkinlik alanlarında test edilme potansiyeline sahiptir.

5.1.2. EKUD Modeli'nde aktörlerin rolleri ve iş birliği

Bu bölümde, EKUD Modeli'nde planlama ve uygulama süreçlerine dahil olan aktörlerin (merkezi yönetim, yerel yönetim, EXPO yönetimi, yatırımcılar, planlama ve uygulama ekibi, STK'lar ve yerel halk) etkinlik sonrası kullanımın planlanması ve uygulanması süreçlerindeki rolleri ve birbirlerine aktardıkları karar bilgisi akışı, planlama bilgisi akışı, veri akışı, destek akışı ve yatırım akışı gibi iş birlikleri ele alınmıştır.

Bibri ve Krogstie (2021)'ye göre, kentsel planlama süreçlerinde temel hedeflerin belirlenmesi, bu hedeflerin her birinin ağırlığının ve birbirleriyle kurdukları ilişkilerin tespit edilmesi bakımından farklı aktörlerin planlama sürecinde yer alması ve bu aktörlerin koordine bir şekilde çalışması oldukça önemlidir. Bu şekilde, kurumlar, organizasyonlar ve yatırımcılar için hedefler açık bir şekilde belirlenebilir; planlamacılar, uygulamacılar, proje geliştiriciler ve yerel halk için beklentiler tespit edilebilir ve gelişim süreçleri değerlendirilebilir. Gün vd. (2021), katılımcı tasarım modeli geliştirdikleri çalışmada, bölgede yaşayanlar için proje hakkında bilgilendirme ve karar alma süreçlerinde katılımlarının sağlanması, tasarım sürecinin toplumun niteliklerini yansıtacak şekilde veri odaklı hale getirilmesi, farklı çıkar grupları arasındaki olası çatışmaların azaltılması; tasarım ve planlama ekibinde yer alan uzmanlar için ise farklı uzman gruplarının toplanan verilere erişiminin sağlanması, bu veriler üzerinde fikir alışverişinde bulunarak iş birliği yoluyla kolektif kararların alındığı çalışma alanı sağlanması, değişen koşullar ve gereksinimlere göre veri akışını güncelleyerek iş akışı yönetiminin sağlanması konularına değinmiştir. Bu anlamda, kentlerde planlama ve uygulama yönünden gelişimi etkileyecek her bir müdahalenin kentte var olan aktörlerin iş birliği ve koordine çalışması yoluyla gerçekleştirilmesi kentlere uzun vadede kazandırılacak kentsel mekanlar sağlamaktadır.

Büyük ölçekli uluslararası organizasyonların başarılı olabilmesi için yalnızca ev sahibi ülkenin devlet kurumlarının çalışmaları yeterli olmayabilir; kurumlar ile birlikte özel sektör, uzmanlar ve yerel halk iş birliği içinde olmalı ve güçlü bir iletişim ağı kurulmalıdır (Polat 2019). 2010 yılında Shanghai'da düzenlenen Dünya Sergisi'nin hazırlık aşamasında katılımcı turizm planlaması uygulanmış, karar alma süreçlerinde halk içerisinde çocukların, yetişkinlerin ve yaşlıların dahil olduğu yarışmalar ve tanıtım çalışmaları düzenlenmiş, turizm acentaları ile iş birliği sağlanarak acentalardan EXPO alanının çevresindeki konaklama yerlerinin listesi talep edilmiş, Çin Hükümeti halktan EXPO'ya gelen yabancı ziyaretçileri karşılamaları konusunda yardım istemiştir. Fakat, turizm planlaması sürecinde halk ve özel sektör desteği alınmasına rağmen, yeni kentsel politikaların ve etkinliğin planlanması konusunda halk katılımına yeterince yer verilmemiştir (Samara 2015). EXPO 2016 Antalya'da ise etkinliğin organize edilmesi için Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı görevlendirilmiş, özel sektör ile iş birliği kapsamında 3 ana sponsor, 3 ortak sponsor ve 4 destekleyici sponsor ile çalışılmıştır (Presidency of the Republic of Turkey 2016). EXPO 2016 Antalya etkinlik süreci sona erdikten sonra ise alan Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı'na devredilmiştir. EXPO 2016 Antalya Final Raporu (Presidency of the Republic of Turkey 2016)'na göre, etkinlik öncesi iletişim stratejileri kapsamında yerel ve ulusal ölçekte, etkinliğin sunabileceği fırsatlar hakkında halkın bilgilendirilmesi, Antalya halkının desteğinin dahil edilmesi,

insanların EXPO alanını ziyaret etmeye teşvik edilmesi, şehirlerin, şirketlerin ve kuruluşların EXPO'ya katılmaya davet edilmesi konusunda çalışmaların yapıldığı ifade edilmektedir. Fakat, yerel halk EXPO'nun planlama sürecine dahil edilmediği gibi etkinlikler hakkında yeterince bilgilendirilmemiş, yerel medyadaki tanıtım ve reklamlar yetersiz kalmıştır (Kantürer 2016; Batuhan 2020).

Kentsel dönüşüm süreçlerinin mekansal yansımalarında iletişim ve katılım eksikliğine değinen Gür (2020), kentlilerin sosyo-fiziksel çevreden memnun olmadığı kentsel dönüşüm uygulamalarında genellikle yetkili kurum ve kişiler ile kentliler arasında iletişim eksikliği bulunduğunu, diğer yandan katılımcı yöntemin benimsendiği durumlarda kentliler, yetkililer ve diğer paydaşlar arasında fikir ve deneyimlerin tartışıldığı etkileşimli ve çoğulcu bir ortamda iletişim, iş birliği ve uzlaşma sağlandığını ifade etmiştir. Benzer şekilde, Lamberti vd. (2011), gelişmekte olan ülkelerde düzenlenen büyük ölçekli etkinliklerde toplum katılımını değerlendirdikleri çalışmada, büyük paydaş gruplarından oluşan aktörlerin bu etkinliklerin başarısında kilit rol oynadıklarını vurgulamıştır. Katılımcı yöntemde, karar verme süreçlerine yetkili kurumlar ve kişiler, tasarımcılar, plancılar, kullanıcılar, STK'lar gibi çeşitli paydaşlar bir arada yer almaktadır. Bu çalışmada geliştirilen EKUD Modeli'nin etkinlik sonrası kullanımın planlanması ve uygulanması süreçlerinde de katılımcı karar modeli benimsenmiştir. Katılımcı karar modelinde, ev sahibi kentte etkinliğin düzenlenmesi için başvuru ve yatırım yapan yerel yönetim, etkinliği destekleyen ve kente yatırım yapan merkezi yönetim, etkinlik hazırlıklarını ve organizasyon sürecini yöneten EXPO yönetimi, etkinlik alanının ve çevresinin geliştirilmesini destekleyen yatırımcılar, etkinlik alanındaki kapalı ve açık alanları tasarlayan ve inşa eden planlama ve uygulama ekibi, etkinliğin kente etkilerini değerlendiren ve etkinliğin tanıtımına katkı sağlayan STK'lar, etkinliğe katılım sağlayan ve etkinliğin kente katkı sağlamasını bekleyen yerel halk iş birliği ve paylaşım içinde yer alması hedeflenen aktörler olarak belirlenmiştir. Aktörler, planlama ve uygulama süreçlerinin alt aşamalarında yetkinlik alanlarına göre karar verici, destekleyici, planlayıcı/uygulayıcı ve yatırımcı olarak tanımlanmıştır (Şekil 5.3.). Şekil 5.4.'te ise planlama ve uygulama süreçlerinde ve alt aşamalarında aktörlerin rolleri ve iş birlikleri iş akış şemasında özetlenmiştir (EK-4). Planlama sürecinin alt aşamaları aktörler arasında karar akışı, planlama akışı, veri akışı, destek akışı ve yatırım akışı etkileşimleri aracılığıyla ilerlemektedir. Uygulama sürecinde ise planlamada alınan kararlar aktörler tarafından eşzamanlı olarak hayata geçirilmektedir

Planlama sürecinin karar etkenlerinden *konum* kriterinde, aktörlerin rolleri şu şekildedir:

- **Yerel yönetim:** Konumu belirlemek, alanın şehir merkezi ile ilişkisini planlamak, ulaşım ağlarını geliştirmek, toplu ve özel ulaşım alternatiflerine uygun planlama yapmak, arazinin önceki kullanımını ve kentin ihtiyaçlarını dikkate alarak etkinlik alanının kullanım kararlarını belirlemek bakımından karar verici görevini üstlenmektedir.
- **Merkezi yönetim:** Yatırımcı olarak ulaşım koşullarının geliştirilmesi için yatırım yapmaktadır
- **Planlama ve uygulama ekibi:** Yerel yönetimden iletilen kararlar doğrultusunda şehir merkezi ile ilişkili bir kentsel mekan tasarlamak için alanın fiziksel, ekonomik, sosyal ve çevresel hedeflerini, gerekliliklerini ve süreçlerini planlamaktadır.

Planlama sürecinin karar etkenlerinden *çevresel özellikler* kriterinde, aktörlerin rolleri şu şekildedir:

- **Yerel yönetim:** Alanın çevresindeki yapılaşma niteliğini (konut, eğitim, yeşil alan vb.) tespit etmek, bölgenin yerel özelliklerini belirlemek, bölgenin fiziksel ve sosyal altyapısının geliştirilmesine dair plan yapmak bakımından karar verici rolünü üstlenmektedir.
- **Merkezi yönetim ve yatırımcılar:** Bölgenin fiziksel ve sosyal altyapısının geliştirilmesine finansman sağlayarak destek olmaktadır.
- **Planlama ve uygulama ekibi:** Yerel yönetimin aldığı kararlar doğrultusunda, bölgedeki yapılaşmayı ve yerel özellikleri dikkate alarak yapıyı çevreyle uyumlu olacak şekilde bütüncül bir bakış açısıyla ihtiyaç duyulan fiziksel ve sosyal altyapıyı planlamaktadır.

Planlama sürecinin karar etkenlerinden *etkinlik teması ve etkinlik yapıları* kriterinde, aktörlerin rolleri şu şekildedir:

- **EXPO yönetimi:** Etkinlik temaları, yapıların ve açık alanların fiziksel ve sosyal özellikleri hakkında bilgilendirme yaparak planlama ve uygulama ekibini desteklemektedir.
- **Planlama ve uygulama ekibi:** Etkinlik temalarını, yapıları ve açık alanları dikkate alarak yapıların ve açık alanların kalıcı fonksiyonlarını tasarlamaktadır.
- **Yerel yönetim:** Karar verici olarak planlama ve uygulama ekibinin hazırladığı etkinlik yapılarının ve açık alanların kalıcı fonksiyonlarını değerlendirip etkinlik sonrası kullanım kararlarını onaylamaktadır.

Planlama sürecinin kente ve etkinliğe özgü değişkenlerinden *fiziksel* kriterde, aktörlerin rolleri şu şekildedir:

- **Planlama ve uygulama ekibi:** Geçici fonksiyondan kalıcı fonksiyona geçiş modelinin aşamalarını ve uygulamalarını belirlemekte, alandaki yapıları ve açık alanları şehrin ve bölgenin mekansal gereksinimlerine uygun olarak tasarlamakta, alan içi ulaşım ağlarını ve araçlarını planlamaktadır.

- **Yerel yönetim:** Karar verici olarak planlama ve uygulama ekibinin hazırladığı geçici fonksiyondan kalıcı fonksiyona geçiş modelini değerlendirmekte, şehir içinden alana ulaşım imkanlarını geliştirip alan içi ulaşımı desteklemektedir.
- **EXPO yönetimi:** Yerel yönetimin ilettiği kararlardan hareket ederek geçici fonksiyondan kalıcı fonksiyona geçiş süreci iş paketlerini ve aktörlerin iş dağılımlarını planlamaktadır.

Planlama sürecinin kente ve etkinliğe özgü değişkenlerinden *ekonomik* kriterde, aktörlerin rolleri şu şekildedir:

- **EXPO yönetimi:** Planlama ve uygulama ekibinin hazırladığı geçici fonksiyondan kalıcı fonksiyona geçiş maliyetini belirlemekte, etkinlik sonrası iş ve yatırım modellerini planlamakta, işletme, bakım ve onarım maliyetlerini belirlemektedir.
- **Yerel yönetim:** Karar verici olarak EXPO yönetiminin hazırladığı uygulama ve işletme maliyetlerini, etkinlik sonrası iş ve yatırım modellerini değerlendirip onaylamaktadır.
- **Yatırımcılar:** EXPO yönetiminin planlaması doğrultusunda etkinlik sonrası geçiş sürecine destek olmaktadır.

Planlama sürecinin kente ve etkinliğe özgü değişkenlerinden *sosyal* kriterde, aktörlerin rolleri şu şekildedir:

- **Yerel yönetim:** Katılımcı karar modelini benimseyerek halkı etkinlik sonrası kullanım hakkında bilgilendirmektedir. Sosyal kriterde destekleyici rolünü üstlenerek katılımcı karar modeli kapsamında yerel halk, STK'lar, planlama ve uygulama ekibi ve EXPO yönetimi için ortak paylaşım ve karar mekanizması oluşturmaktadır.
- **Yerel halk:** Etkinlik sonrasında alanın kullanımı hakkında görüşlerini, ihtiyaçlarını ve isteklerini paylaşması bakımından karar vericidir.
- **STK'lar ve EXPO yönetimi:** Destekleyici rolleriyle yerel halkın kararlarını, kentin ihtiyaçlarını ve hedef kullanıcıların taleplerini tespit ederek planlama ve uygulama ekibiyle paylaşmaktadır.
- **Planlama ve uygulama ekibi:** Katılımcı karar modelinden elde edilen veriler sonucunda kentlilerin yerel ve kültürel özelliklerine uygun kapalı ve açık alanlar planlamakta, hedef kullanıcıların taleplerini ve ihtiyaçlarını göz önünde bulundurarak sosyal aktivite alanları tasarlamaktadır.

Planlama sürecinin kente ve etkinliğe özgü değişkenlerinden *çevresel* kriterde, aktörlerin rolleri şu şekildedir:

- **Planlama ve uygulama ekibi:** Doğal kaynakların, yeşil alanların ve canlıların korunmasına yönelik planlama yapmakta, enerji verimliliği ve sürdürülebilirlik ilkelerine uygun yapılar ve açık alanlar tasarlamaktadır.

Planlama sürecinin tek kullanım veya karma kullanıma karar verilmesi aşamasında, aktörlerin rolleri şu şekildedir:

- **Yerel yönetim:** EXPO yönetiminin aktardığı katılımcı karar modeli ve uzman görüşleri sonuçları doğrultusunda alanda bir veya birden çok fonksiyonun

bulunmasına karar vermektedir. Aynı zamanda, fonksiyonların ağırlıklarını ve ilişkilerini belirlemektedir.

- **Planlama ve uygulama ekibi:** Yerel yönetimden iletilen bir veya birden çok fonksiyonun bulunması kararından hareket ederek katılımcı karar modelinin sonuçları, mevcut yapılar ve açık alanlar doğrultusunda kullanım planı tasarlamaktadır. Kullanım planında birden çok fonksiyonun bulunması durumunda fonksiyonların birbiri arasında ve şehir ile ilişkilerini planlamaktadır.

Planlama sürecinde alınan tüm kararlar, hazırlanan tasarımlar ve programlar uygulama aşamasında bir araya getirilerek eşzamanlı olarak hayata geçirilmektedir. Uygulama sürecinde aktörlerin rolleri şu şekildedir:

- **Yerel yönetim:** Şehir merkezinden alana ulaşım sağlayan toplu taşıma ve özel araç ağlarını ve otoparkları geliştirerek destekleyici rolü üstlenmektedir. Ayrıca, bölgenin bütüncül bir şekilde geliştirilmesi ve etkinlik alanında planlanan kalıcı fonksiyonun uygulamaya geçirilmesi için yatırım yapmaktadır.
- **EXPO yönetimi:** Etkinlikler ve tanıtım faaliyetleri aracılığıyla şehir merkezi ve kentliler ile ilişkileri güçlendirmek, etkinlik alanında planlanan kalıcı fonksiyonun uygulamaya geçirilmesi için aktörler arasında iş birliği ve koordinasyon sağlamak bakımından destekleyicidir. Ayrıca, her yaşa hitap eden halka açık sosyal aktiviteler, yerel ve kültürel faaliyetler planlamak, etkinlik sonrası işletme, bakım, onarım çalışmalarını yerine getirmek, etkinlik sonrası iş ve yatırım modellerini uygulamaya geçirmek bakımından planlama ve uygulama faaliyetleri yürütmektedir.
- **Yatırımcılar:** Etkinlik alanında planlanan kalıcı fonksiyonun uygulamaya geçirilmesine, etkinlik sonrası işletme, bakım, onarım çalışmalarının yerine getirilmesine destek olmaktadır. Gerekli veya uygun gördükleri durumda karar verici olarak, etkinlik sonrası iş ve yatırım modellerinde yer almaktadır.
- **Planlama ve uygulama ekibi:** Alan içinde geliştirilen ulaşım modelini uygulamakta, etkinlik alanında planlanan kalıcı fonksiyonu uygulamaya geçirmekte ve bu uygulamada esnek ve değişen koşullara uyarlanaabilecek açık alanlar ve yapılar hazırlamaktadır. Açık alan ve yapı düzenlemelerinde doğal kaynakları, yeşil alanları ve alandaki canlıları koruyan, sürdürülebilirlik ilkelerine uygun uygulamalar yapılmaktadır. Ayrıca, etkinlik alanı ve çevresinin bütüncül gelişimini hedefleyen fiziksel ve sosyal altyapı planları uygulanmaktadır.
- **STK'lar:** Destekleyici olarak etkinlik alanında planlanan kalıcı fonksiyonun şehrin ve bölgenin mekansal gereksinimlerine, hedef kullanıcıların taleplerine ve ihtiyaçlarına göre uygulandığını takip etmektedir. Ayrıca, bu uygulamalar tamamlandıktan sonra, halka açık sosyal aktiviteler, yerel ve kültürel etkinlikler ile ilgili tanıtım faaliyetlerinin yerel halka ulaştırılmasını destekleyerek süreç içerisinde aktif olarak yer almaya devam etmektedir.

Özetle, EXPO alanlarında inşa edilen yapıların ve açık alan düzenlemelerinin uzun vadede kentsel gelişimin bir parçası olabilmesi ve sürdürülebilirlik koşullarını yerine getirebilmesi için etkinlik sonrası kullanımının etkinlik öncesinde planlanması ve etkinlikten sonra gerekli düzenlemelerin hayata geçirilmesi gerekmektedir. EXPO 1998 Lizbon'un etkinlik öncesi hazırlık aşamasında yönetim birimi olarak Parque EXPO'98 adında kamu sermayesine erişimi olan özel bir şirket kurulmuştur. Bu şirkete uluslararası

sergiyi tasarlama, geliştirme, inşa etme ve sökme görevlerinin yanı sıra bölgedeki arazileri satın alma, geliştirme ve satma yetkileri verilmiştir. Parque EXPO'98 şirketinin 50 hektarlık EXPO alanı içindeki çalışmalarını 1998 yılına kadar tamamlaması, EXPO alanı çevresinde 240 hektarlık bölgedeki kentsel gelişim çalışmalarını ise 2009 yılına kadar tamamlaması hedeflenmiştir. Kısacası, EXPO için yapılan düzenlemeler uzun vadede etkili olması hedeflenen kentsel gelişimin bir parçası olarak planlanmış ve hayata geçirilmiştir. EXPO 1998 Lizbon için düzenlenen etkinlik alanı kısa vadeli ve uzun vadeli planlamaların hayata geçirilmesi ile zaman içerisinde işlevsiz kalmış ve terk edilmiş sanayi alanının kentin ikinci merkezi olarak geliştirilmesi, şehrin imajını ve rekabetçiliğini güçlendirmesi bakımından dikkat çekici bir örnektir (Carrière ve Demazière 2002). Fakat, kısa ve uzun vadeli hedeflerin hayata geçirilmesine ek olarak, etkinlik sonrası kullanımın kentsel yaşamda yeri olan yönetim birimleri, uzmanlar, yerel halk ve yerel halk temsilcileri iş birliği ile gerçekleştirilmesi kentte ihtiyaç duyulan ve talep edilen değişikliklerin gerçekleştirilmesi için önemli bir yöntem olacaktır.

5.1.3. EKUD Modeli EXPO Sonrası Kullanım ve Miras Raporu önerisi

A1 Kategorisi Dünya Bahçecilik Sergileri Yönetmeliği (AIPH 2023b)'ne göre, EXPO etkinliğine ev sahipliği yapan organizatörlerden EXPO alanı ve EXPO için inşa edilen altyapı çalışmaları için hazırlık, inşaat ve işletme süreçlerini kapsayan “Alan ve Altyapı Miras Planı” hazırlamaları beklenmektedir. Bu planda, etkinliğe başvuru aşamasında EXPO mekanlarının ve altyapılarının kalıcı ve geçici olacak şekilde planlanması, etkinlik sona erdikten sonra geçiş sürecine ve kullanımına dair mülkiyet, sorumlu kuruluşlar ve zaman çizelgesinin tanımlanması hedeflenmektedir. Stimac ve Dimuccio (2020)'nin “Uluslararası Bahçecilik Sergileri İçin Organizatör Rehberi”nde belirttiği üzere, alanın geçici park ve kalıcı park olmak üzere iki aşamalı olarak tasarlanması bu planın uygulanmasını kolaylaştıracaktır.

Bu çalışmada, EXPO alanlarındaki yapıların ve açık alanların etkinlik sonrasındaki durumunun kalıcı veya geçici olarak belirlenmesine bağlı olarak kullanım durumuna ve miras planlanmasına dair “EKUD Modeli EXPO Sonrası Kullanım ve Miras Raporu” formu önerilmektedir (Şekil 5.5.). Bu form, EKUD Modeli'nin neredeyse her aşamasında yer alan yapım sektöründeki planlama ve uygulama ekibine yönelik olarak geliştirilmiştir. Bu raporun, etkinliğin hazırlığı aşamasında planlama ve uygulama ekibi tarafından hazırlanması etkinlik sonrasında yapıların ve açık alanların geleceğinin belirlenmesi ve uygulamaların hayata geçirilmesi için kolaylaştırıcı olacaktır.

Kalıcı	Yapı	Genel Bilgi	Expo etkinliğindeki işlevi	Hedeflenen Expo sonrası işlevi	Hedeflenen Düzenlemeler	Düzenlemeleri Tamamlamak İçin Hedeflenen Kalite, Süre ve Maliyet	Sürdürülebilirliğe Etkisi
		Tasarım:			Mekansal:	Kalite:	Mekansal:
		İnşa:			Sosyal:	Süre:	Sosyal:
					Ekonomik:	Maliyet:	Ekonomik:
					Çevresel:		Çevresel:
	Yeşil/Açık Alan	Genel Bilgi	Expo etkinliğindeki işlevi	Hedeflenen Expo sonrası işlevi	Hedeflenen Düzenlemeler	Düzenlemeleri Tamamlamak İçin Hedeflenen Kalite, Süre ve Maliyet	Sürdürülebilirliğe Etkisi
		Tasarım:			Mekansal:	Kalite:	Mekansal:
		İnşa:			Sosyal:	Süre:	Sosyal:
					Ekonomik:	Maliyet:	Ekonomik:
					Çevresel:		Çevresel:
Geçici	Yapı	Genel Bilgi	Expo etkinliğindeki işlevi	Dekonstrüksiyon Bilgileri (yıkım, demonte, taşıma, düzenleme vb.)		Düzenlemeleri Tamamlamak İçin Hedeflenen Kalite, Süre ve Maliyet	Sürdürülebilirliğe Etkisi
		Tasarım:				Kalite:	Mekansal:
		İnşa:				Süre:	Sosyal:
						Maliyet:	Ekonomik:
							Çevresel:
	Yeşil/Açık Alan	Genel Bilgi	Expo etkinliğindeki işlevi	Dekonstrüksiyon Bilgileri (yıkım, demonte, taşıma, düzenleme vb.)		Düzenlemeleri Tamamlamak İçin Hedeflenen Kalite, Süre ve Maliyet	Sürdürülebilirliğe Etkisi
		Tasarım:				Kalite:	Mekansal:
		İnşa:				Süre:	Sosyal:
						Maliyet:	Ekonomik:
							Çevresel:
Kaynaklar:							
Hazırlayanlar:							

Şekil 5.5. “EKUD Modeli EXPO Sonrası Kullanım ve Miras Raporu” formu önerisi

EXPO sonrası kullanım durumu ve miras raporunda yapılar, yeşil ve açık alanlar kalıcı ve geçici özelliklerine göre sınıflandırılmaktadır. Kalıcı olması hedeflenen yapılarda, yeşil ve açık alanlarda öncelikle EXPO etkinliğindeki işleve yönelik tasarım ve inşaa bilgilerine yer verilmektedir. Daha sonra, EXPO işlevi ve hedeflenen EXPO sonrası işlevi belirlenmekte ve hedeflenen EXPO sonrası işleve yönelik fiziksel, sosyal,

ekonomik ve çevresel düzenleme planlarına yer verilmektedir. Planlama ve uygulama ekibinin ön hazırlık yapması gereken bir diğer konu ise etkinlik sonrası dönüşüm için gerekli olan düzenlemelere yönelik hedeflenen kalite, süre ve maliyetin belirlenmesidir. Kul (2010)'un belirttiği üzere, inşaat projelerinin planlanmasında ve kontrolünde kalite-süre-maliyet ilişkisinin analiz edilmesi ve kaliteyi maksimum, süre ile maliyeti ise minimum düzeyde tutmaya çalışırken kalite-süre-maliyet optimizasyonunun sağlanması projelerin hem planlama hem de uygulama aşamalarında hedefledikleri sonuca ulaşmasını sağlamaktadır. Son olarak, etkinlik için inşa edilen yapının, yeşil veya açık alanın fiziksel, sosyal, ekonomik ve çevresel boyutlarda sürdürülebilirliğe etkileri değerlendirilmektedir. Geçici olması hedeflenen yapılarda, yeşil ve açık alanlarda ise öncelikle EXPO etkinliğindeki işleve yönelik tasarım ve inşa bilgilerine yer verilmektedir. Daha sonra, etkinlik sona erdikten sonra hedeflenen dekonstrüksiyon detayları (yıkım, demonte, taşıma, düzenleme vb.) açıklanmaktadır. Ayrıca, dekonstrüksiyon çalışmalarında hedeflenen kalite, süre ve maliyet belirlenmektedir. Son olarak, etkinlik için inşa edilen ve etkinlik sonrasında alan ile ilişkisi bitirilen yapının, yeşil veya açık alanın fiziksel, sosyal, ekonomik ve çevresel boyutlarda sürdürülebilirliğe etkileri değerlendirilmektedir. Uluslararası organizasyonlar, etkinlik alanının inşaatı, etkinliğin gerçekleştirilmesi ve etkinlik sonrası süreçlerde alanın geliştirilmesi ve işletilmesi sırasında yapı malzemesi, enerji ve kaynak kullanımı, atık üretimi, hava, görüntü ve ses kirliliği nedeniyle çevreyi ve çevresel sürdürülebilirliği olumsuz yönde etkileyebilmektedir (Mirzayeva vd. 2020). Bu nedenle, kalıcı ve geçici olması hedeflenen yapıların, yeşil ve açık alanların sürdürülebilirliğe etkilerinin değerlendirilmesi ve planlanması oldukça önemlidir.

Her uluslararası organizasyonun düzenlendiği ülkenin ve ev sahibi kentin sosyal, kültürel, ekonomik, teknolojik, çevresel değerleri ve belirlediği etkinlik teması doğrultusunda farklı gereksinimleri ve uygulamaları bulunmaktadır. Aynı zamanda, organizasyonların ev sahibi kentlere etkileri zaman içinde değişmekte ve dönüşmektedir (Minner ve Abbott 2020). Bu anlamda, önerilen EXPO sonrası kullanım durumu ve miras raporu küresel ve yerel problemler ve ihtiyaçlara göre esnek ve uyarlanabilir bir yapıya sahiptir. Esnek ve uyarlanabilir yapıya sahip olan bu raporun temel hedefleri, EXPO alanlarının etkinlik sonrasında âtıl alanlar haline gelmesini önlemek, kente uzun vadede katkı sağlayacak fiziksel, ekonomik ve sosyal altyapı yatırımları yapmak amacıyla etkinlik alanının etkinlik sonrasında kullanımını sağlamak, toplum temelli yaklaşımları destekleyerek yaşanabilir kentsel ve doğal çevreler yaratmak, yerel halkın yaşam kalitesini ve refahını arttırmaktır. Bu nedenle, miras raporunun geliştirilmesinde merkezi ve yerel yönetimlerin planlama ve uygulama kararlarına ek olarak, uzmanların ve yerel halkın görüşlerinin değerlendirilmesi önem taşımaktadır.

Özetle, çalışmanın bu bölümünde uluslararası organizasyon alanlarının etkinlik sonrası kullanımının planlama ve uygulama eksikliğinden yola çıkarak EKUD Modeli geliştirilmiş, EKUD Modeli'nin uygulanması için süreçte yer alan aktörlerin sorumlulukları ve iş birliklerine dair planlama ve uygulama şeması önerilmiş ve etkinlik alanının kalıcı ve geçici kullanım planları için EKUD Modeli EXPO Sonrası Kullanım ve Miras Raporu formu geliştirilmiştir. Bu genel kapsamlı öneriler, uluslararası organizasyonlar için inşa edilen açık ve kapalı alanların kentsel gelişimin bir parçası olabilmesi için genel bir altlıktır, bu model ulusal ve yerel özelliklere ve ihtiyaçlara göre geliştirilebilir. Demirkan (2022)'ın belirttiği gibi, kentsel dönüşüm projelerinde en kolay,

en etkin ve en verimli uygulamanın yapılabilmesi için dönüşüm alanının dönüşüme uygunluğunun analiz edilmesi, projenin niteliğinin gerekçeleriyle ve tüm paydaşlarının görüşleriyle birlikte ortaya konulması, plan ve tasarım projelerinin alternatifli olarak üretilmesi, alandaki mevcut potansiyelleri dikkate alarak kentsel kaynakların, ekonominin, doğal kaynakların ve insan gücünün en iyi şekilde kullanılması, değişen gereksinimler ve koşullara göre projenin geliştirilmesi gerekmektedir. Benzer şekilde, kente kalıcı miras olarak bırakılan uluslararası etkinlik alanlarının konumu belirlenirken şehir içindeki yerinin uygunluğunun ve şehir ile ilişkisinin analiz edilmesi, etkinliğin hazırlık aşamasından etkinlik sonrası aşamaya kadar geçen sürede başta yerel halk, uzmanlar ve yerel yönetim olmak üzere tüm aktörlerin görüşlerinin değerlendirilmesi, çevresel ve ekolojik özelliklerinin dikkate alınması, fiziksel, ekonomik, sosyal ve çevresel boyutlarda sürdürülebilir planlamaların yapılması, projelerin etkinlik süreci (geçici) ve etkinlik sonrası (kalıcı) olmak üzere iki aşamalı üretilmesi, süreç içerisinde güncellenmesi ve uygulamaya geçirilmesi etkili ve verimli bir etkinlik mirası sağlayacaktır.

5.2. EXPO 2016 Antalya İçin Vaka Özeline Öneri Geliştirilmesi

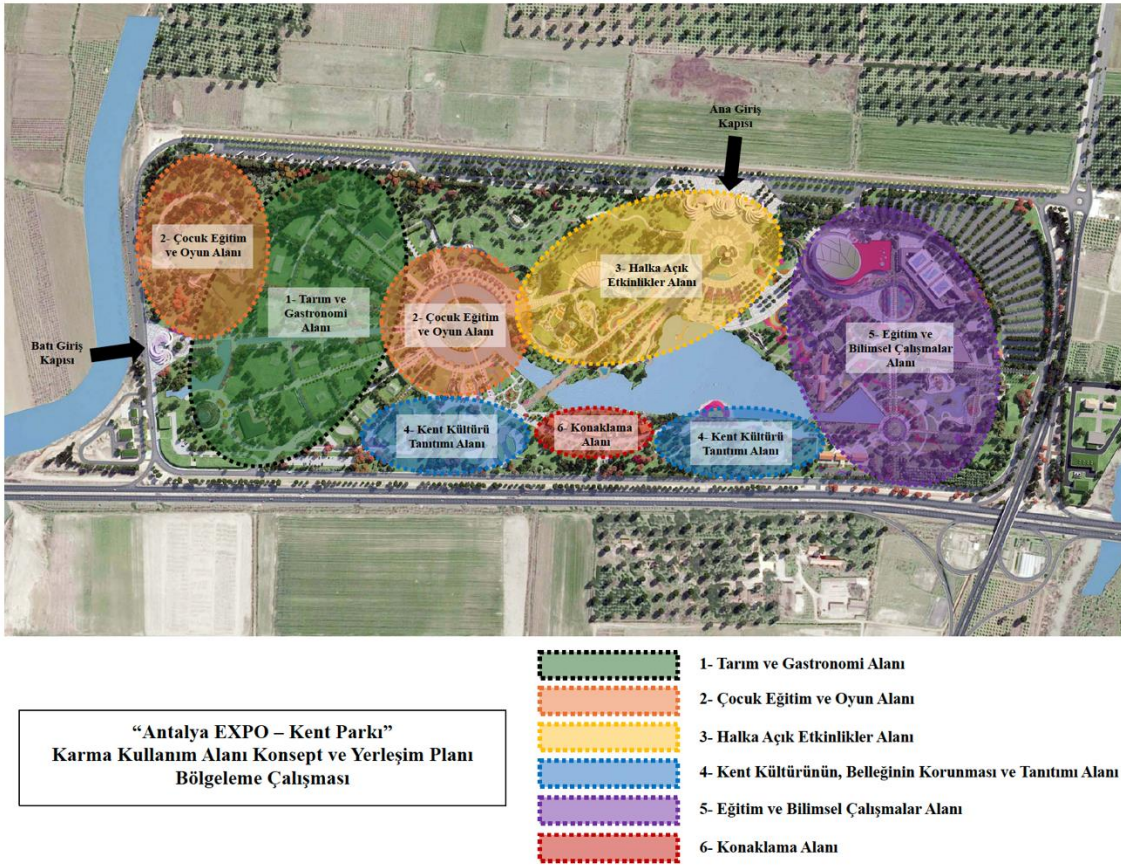
EXPO etkinliği sona erdikten sonra yayınlanan EXPO 2016 Antalya Final Raporu (Presidency of the Republic of Turkey 2016)'nda, etkinliğin olumlu etkilerinden bahsedilmiş ve kalıcı bir yer olarak planlanan EXPO alanının etkinlik sonrası kullanımına dair hedefler şu şekilde ifade edilmiştir: "EXPO'nun tema ve alt temalarına odaklanan sergi ve etkinlikler, ziyaretçilerin çevre bilincinin artmasına önemli katkı sağladı. Kalıcı bir alan olarak planlandığı için EXPO alanı ve geliştirilen altyapının kente ve bölgeye uzun vadede olumlu etkisi olacaktır. EXPO alanı vatandaşlar ve turistler için popüler bir destinasyon olmaya devam edecek. Gelecekte geliştirilen tesisler farklı etkinlikler, bilgi alışverişi, eğitim ve öğretim için kullanılabilir. Ayrıca gelişmiş uluslararası bağlantılar uzun yıllar devam edecek ve Türk bahçe bitkileri sektörünün gelecekteki gelişimine destek olacaktır." Fakat, EXPO için inşa edilen kalıcı yapıların büyük bir kısmının etkinlik sonrasında kapatıldığı ve hizmet vermediği, açık alanların ise bakım ve onarım çalışmalarının yapılmadığı görülmektedir. Günümüzde alan ziyaret edildiğinde kısmi olarak açık olup ziyaretçilere hizmet veren yapılar, EXPO Kulesi, EXPO Serası, Tarım ve Biyoçeşitlilik Müzesi, Çocuk Bilim ve Teknoloji Merkezi'dir. Etkinlik sürecinde eğitim ve seminerlerin düzenlendiği Kongre Merkezi, bitkilerle ilgili bilgilerin paylaşıldığı ve sergilerin düzenlendiği İç Mekan Bahçeleri, Türkiye Biyoçeşitliliği Parkuru, yeme-içme hizmetlerinin verildiği 7 Bölge Evleri, çocuklara yönelik etkinlikler için düzenlenen Çocuk Adası, ulusal, uluslararası, kurumsal katılımcıların bahçeleri, tema bahçeleri, amfiteyatrolar gibi sergilerin yapıldığı ve aktivitelerin düzenlendiği yapılar ve açık alanlar işletme, bakım, onarım eksikliği sebebiyle kullanım dışı bırakılmıştır. EXPO 2016 Antalya alanı, etkinlik sonrasında kullanım ve yönetim planı eksikliği, işletme, bakım ve onarım yetersizliği, yapıların ve açık alanların yeniden işlevlendirilerek değerlendirilmesi yerine âtıl durumda kalması sebebiyle beyaz file dönüşme tehlikesi taşımaktadır.

Yarı-yapılandırılmış görüşmelerde uzmanlar bu çalışma kapsamında etkinlik sonrası kullanımın planlanması için geliştirilen EKUD Modeli önerisinde yer alan karar etkenlerini, kente ve etkinliğe özgü değişkenleri ve kullanım alternatiflerini EXPO 2016 Antalya alanı üzerinde değerlendirmişler ve öneriler sunmuşlardır. Bu değerlendirmenin sonuçlarına göre, EXPO 2016 Antalya alanının etkinlik sonrası kullanımının

planlanmasında, karar etkenlerinden çevresel özellikler (%38), konum (%31) ve etkinlik teması ve yapıları (%29) önem ağırlıkları ile yakın sonuçlar göstermektedir. Kullanım alternatifi tercihlerinde ise etkinlik alanı (0,37) ve park ve yeşil alan (0,32) öne çıkarken iş alanı (0,17) ve konut alanı (0,06) daha az tercih edilerek etkinlik alanı ve park ve yeşil alan fonksiyonlarını destekleyici şekilde kullanılabileceği belirtilmiştir.

EXPO 2016 Antalya Final Raporu (Presidency of the Republic of Turkey 2016)'nda, alanın etkinlik sonrası kullanımı ile ilgili olarak "EXPO 2016 Antalya tesisleri, gelecekte de akademisyenler, bahçecilik sektörü ve ilgili uluslararası kuruluşlar tarafından, çevre bilincinin artırılması ve tarımsal sorunlara yönelik tartışma platformunun oluşturulması, uluslararası iş birliklerinin ve dayanışmanın teşvik edilmesi amacıyla uluslararası bir teknoloji ve eğitim merkezi olarak kullanılacaktır" şeklinde açıklama yapılmıştır. Fakat, etkinlik sonrası kullanıma yönelik bu yönde bir planlama yapılmadığı için bu söylem uygulamaya geçirilememiştir. Oysaki, uzmanların değerlendirmelerinde de benzer öneriler ön plana çıkmıştır. Planlama ve uygulama, yatırım ve uygulama alanında çalışan uzmanlar EXPO 2016 Antalya alanının tarım, hayvancılık, gastronomi, teknoloji veya bilişim gibi sektörlerde araştırmaların yürütülebileceği eğitim ve bilimsel çalışmalar alanı olabileceğini önermişlerdir.

Uzmanların alanın güncel durumu hakkında ortak düşünceleri, alanın çok büyük olması sebebiyle bakım, onarım ve işletmesinin oldukça zor olduğu, fakat atıl kalmasının ve aktif olarak kullanılmamasının kent ve kentliler için büyük bir kayıp ve problem olduğu yönündedir. Bu görüşlerden yola çıkarak, bu çalışmada EXPO Antalya etkinlik alanının aktif kullanımını ve etkinlik mirasının kentsel yaşamın bir parçası olmasını sağlamak amacıyla her yaş grubundan yerli ve yabancılara hitap edecek mekanların yer aldığı ve etkinliklerin düzenlendiği "Antalya EXPO-Kent Parkı" önerisi geliştirilmiştir. Antalya EXPO-Kent Parkı önerisinde uzmanların değerlendirmelerinde öne çıkan konseptlerin yerleşim planı, EXPO 2016 Antalya alanının vaziyet planı üzerinde bölgeleme çalışması olarak ifade edilmiştir (Şekil 5.6.).

Şekil 5.6. Antalya EXPO-Kent Parkı karma kullanım alanı konsept ve yerleşim planı bölgeleme çalışması şeması (Anonim 8’den uyarlanmıştır)

Uzmanların değerlendirmeleri sonucunda, EXPO 2016 Antalya alanının etkinlik sonrası kullanım planı için önerilen Antalya EXPO-Kent Parkı projesinde etkinlik alanı ve park ve yeşil alan kategorileri ağırlıkta olmak üzere iş alanı ve konut alanı destekleyici kategoriler olarak ele alınmıştır. Etkinlik alanı ve park ve yeşil alan kategorilerine ek olarak, uzmanların değerlendirmelerinde hem tarım, teknoloji, bilim alanlarındaki çalışmalar için hem de çocukların deneyimi için eğitim faaliyetlerine sıklıkla değinildiği için eğitim alanı kategorisi de Antalya EXPO-Kent Parkı önerisinde yer almıştır.

Antalya EXPO-Kent Parkı önerisinde uzmanların önerdiği konseptler (Çizelge 4.61.), kullanım fonksiyonları kategorileri içerisinde düzenlenmiştir (Çizelge 5.2.). Etkinlik alanı kategorisine çocuk eğitim ve oyun alanı, halka açık etkinlikler alanı, kent kültürünün, belleğinin korunması ve tanıtımı alanı konseptleri dahil edilmiştir. Park ve yeşil alan kategorisine tarım ve gastronomi alanı, çocuk eğitim ve oyun alanı, halka açık etkinlikler alanı konseptleri dahil edilmiştir. İş alanı kategorisine eğitim ve bilimsel çalışmalar alanı ile birlikte tarım ve gastronomi alanı ve konaklama alanı konseptleri satış ve hizmet verme imkanları nedeniyle dahil edilmiştir. Konut alanı kategorisine çocuk eğitim ve oyun alanı, konaklama alanı konseptleri geçici süreli barınma imkanları nedeniyle dahil edilmiştir. Son olarak, eğitim alanı kategorisine çocuk eğitim ve oyun alanı, kent kültürünün, belleğinin korunması ve tanıtımı alanı ve eğitim ve bilimsel çalışmalar alanı konseptleri dahil edilmiştir. Konseptlerin yerleşim planındaki ağırlıkları bakımından, tarım ve gastronomi alanı, çocuk eğitim ve oyun alanı, halka açık etkinlikler

alanı, eğitim ve bilimsel çalışmalar alanı yakın derecelerde öneme sahipken kent kültürünün, belleğinin korunması ve tanıtımı alanı, konaklama alanı konseptleri destekleyici olarak yer almaktadır. Sonuç olarak, bu çalışmada gerçekleştirilen yarı-yapılandırılmış görüşmelerin sonucunda geliştirilen öneride, EXPO 2016 Antalya alanının etkinlik sonrası kullanımı için karma kullanım planı geliştirilmiştir. Uzmanların görüşleri de karma kullanımın hayata geçirilmesini desteklemektedir (Çizelge 4.60.).

Çizelge 5.2. Antalya EXPO-Kent Parkı önerisinde kullanım fonksiyonlarına dahil olan konseptler

Konseptler	Etkinlik Alanı	Park ve Yeşil Alan	İş Alanı	Konut Alanı	Eğitim Alanı
Tarım ve Gastronomi Alanı		+	+		
Çocuk Eğitim ve Oyun Alanı	+	+		+	+
Halka Açık Etkinlikler Alanı	+	+			
Kent Kültürünün, Belleğinin Korunması ve Tanıtımı Alanı	+				+
Eğitim ve Bilimsel Çalışmalar Alanı			+		+
Konaklama Alanı			+	+	

Çizelge 5.3.'te, Antalya EXPO-Kent Parkı önerisinin geliştirilmesinde uzmanların önerdiği konseptler, bu konseptler çerçevesinde düzenlenebilecek fonksiyonlar ve aktiviteler bir araya getirilerek alandaki mevcut yapılar ve açık alanlarla ilişkilendirilmiştir.

Çizelge 5.3. Antalya EXPO-Kent Parkı önerisi için etkinlik sonrası kullanımın planlanmasında önerilen konseptler, fonksiyonlar, aktiviteler ve bu önerilere uygun mevcut alanlar

Konseptler	Konsepte Yönelik Önerilen Fonksiyonlar ve Aktiviteler	Önerilen Fonksiyonlara ve Aktivitelere Uygun Mevcut Yapılar ve Açık Alanlar
Tarım ve Gastronomi Alanı	-Antalya'ya özgü bitkilerin ve tarım ürünlerinin yetiştirilmesi -Yetiştirilen ürünlerin sergilenmesi ve satışlarının yapılması -Çevredeki tarım alanları ile ilişki kurulması -Yiyecek, içecek atölyeleri ve festivalleri düzenlenmesi	-Ulusal, uluslararası ve kurumsal katılımcıların bahçeleri ve tema bahçeleri -EXPO Serası -Pavyonlar ve Restoran yapıları

Devamı diğer sayfada

Çizelge 5.3. 'ün devamı

Konseptler	Konsepte Yönelik Önerilen Fonksiyonlar ve Aktiviteler	Önerilen Fonksiyonlara ve Aktivitelere Uygun Mevcut Yapılar ve Açık Alanlar
Çocuk Eğitim ve Oyun Alanı	-Çiçekler ve Çocuklar temasına yönelik sosyal aktiviteler ve eğitimler düzenlenmesi -Doğa, bilim, teknoloji ile ilgili eğitimler verilmesi -Oyun, spor ve kamp alanları düzenlenmesi	-Çocuk Adası -Türkiye Biyoçeşitlilik Parkuru -Kır Aktivite Alanı -EXPO Ormanı
Halka Açık Etkinlikler Alanı	-Halka açık ve farklı yaş gruplarına hitap eden kültür-sanat etkinlikleri, sergiler, konserler, festivaller, kermesler vb. sosyal aktiviteler organize edilmesi	-EXPO Meydanı -EXPO Kulesi -Büyük Amfi -EXPO Tepesi -Kültür Sanat Sokağı -Osmanlı Bahçesi
Kent Kültürünün, Belleğinin Korunması ve Tanıtımı Alanı	-Antalya'daki antik kentlerden çıkarılan tarihi eserlerin sergilenmesi -Antalya'daki endemik ve yerel bitkilere dair bilgi verilmesi - Yerel ürünlerin ve onlardan hazırlanan diğer ürünlerin satışlarının yapılması -BATEM'e dair bilgi verilmesi	-Tarım ve Biyoçeşitlilik Müzesi ve karşısındaki yemek alanı -Küçük Amfi -Şakayık Terası ve karşısındaki tema bahçesi
Eğitim ve Bilimsel Çalışmalar Alanı	-Tarım sektörüne dair bilimsel araştırmaların yapıldığı bir yerleşke olması	-Kongre Merkezi -Çocuk Bilim ve Teknoloji Merkezi, karşısındaki tema bahçesi ve kurumsal bahçeler alanı
Konaklama Alanı	-Alanı ziyaret edenler için kısa süreli konaklama hizmeti sunulması	-7 Bölge Evleri

Antalya EXPO-Kent Parkı önerisinde Tarım ve Gastronomi Alanı konsepti ulusal, uluslararası ve kurumsal katılımcıların bahçelerini ve pavyonlarını, EXPO Serası'nı, 2 adet Restoran yapısını, Sucul Bitkiler Bahçesi'ni, EXPO Ormanı'nı, Mozaikültür Alanı'nı ve Kiosk yapılarını kapsamaktadır. Ayrıca, bu alana Batı Giriş Kapısı'ndan direk ulaşım da bulunmaktadır. 112 hektar EXPO alanının 36,176 metrekaresi uluslararası katılımcıların ulusal bahçelerine, 11,655 metrekaresi ulusal katılımcıların sergi bahçelerine ayrılmış ve bu bahçelerde katılımcılar EXPO'nun ana ve alt temalarından esinlenerek kendi sergi alanlarının temasını belirlemiş ve tasarımlarını temayı yansıtacak şekilde ortaya koymuşlardır (Presidency of the Republic of Turkey 2016; Hür 2019). Kesik koni biçimli EXPO Serası'nda yaklaşık 2,000 çeşit tropikal bitki sergilenmektedir. 64 dönümlük EXPO Ormanı'nda çeşitli ağaç ve bitki türleri bulunmaktadır. Mozaikültür Alanı'nda "Tarih ve Biyoçeşitlilik" teması ile 4 kıtayı temsil eden, biyoçeşitliliğin

önemini ve insan-doğa ilişkisini vurgulayan 108 bitki heykeli sergilenmiştir (Presidency of the Republic of Turkey 2016). Bu bahçelerde ve yeşil alanlarda Antalya'ya özgü bitkilerin ve tarım ürünlerinin yetiştirilmesi, bahçelerin bir kısmının yerel halkın kullanacağı hobi bahçeleri olarak kullanılması, burada yetiştirilen meyveler, sebzeler, bitkiler ve bunlardan elde edilen diğer gıda, kozmetik, ilaç vb. ürünlerin bahçelerin içerisindeki pavyonlarda sergilenmesi ve satışlarının yapılması mümkündür. Bu çalışmalar alanın BATEM dönemindeki kullanımı ile ilişkili kent belleğinin korunmasına ve sürdürülmesine de katkı sağlayacaktır. Pavyonlarda ve Restoran yapılarında burada üretilen ürünlerin kullanıldığı yeme-içme hizmetlerinin verilmesi, hafta sonları dünya ve Türk mutfağının tanıtımına yönelik atölyeler ve festivaller düzenlenmesi önerilmektedir. Ayrıca, yeme-içme hizmetlerinde çevredeki tarım arazilerinden ürün tedarik edilmesi alanın çevresiyle ekonomik ilişki kurmasını ve tarım alanlarının korunmasını mümkün kılmaktadır. Hem hobi bahçeleri hem de atölyeler ve festivaller alanın yerel halk ve yabancı turistler tarafından sıklıkla ziyaret edilmesine katkıda bulunacaktır.

Çocuk Eğitim ve Oyun Alanı, Çocuk Adası, Türkiye Biyoçeşitlilik Parkuru, Kır Aktivite Alanı, EXPO Ormanı ve 3 adet yemek alanından oluşmaktadır. EXPO alanının merkezindeki 7,854 metrekare alana sahip Çocuk Adası'nda EXPO sürecinde yeraltı, sualtı, gökyüzü ve botanik konulu atölyelerle çocukların öğrenmesine ve eğlenmesine yönelik etkinlikler gerçekleştirilmiştir. Türkiye Biyoçeşitlilik Parkuru'nda Anadolu'da bulunan sıcak, ılıman ve soğuk iklim koşullarına ait 564 bitki türü ile sergilenmiştir. EXPO 2016 Antalya'nın Final Raporu (Presidency of the Republic of Turkey 2016)'nda etkinlik teması ile ilgili şu açıklama yapılmıştır: “‘Çocuklar’ ve ‘Doğa’ birlikte ‘İnsanlığın Geleceği’ni temsil ediyor. Dünyadaki tüm olumsuz gelişmelere ve tehditlere rağmen bu hayati değerlere azami önemi vereceğiz, bilgi ve tecrübemizi daha geniş bir iş birliğiyle paylaşarak gezegenimizin geleceğine umut olmaya devam edeceğiz.” Bu açıklamadan yola çıkarak, Çocuk Adası ve Türkiye Biyoçeşitlilik Parkuru'nda Çiçekler ve Çocuklar temasının sürdürülmesine yönelik doğa, bilim, teknoloji ile ilgili sosyal aktivitelerin ve eğitimlerin organize edilmesi mümkündür. Bu yapıların, hafta içi okul öncesi ve ilkökul hizmeti veren kurumların ziyaret ettiği, hafta sonları ise herkese açık aktivite, eğitim, deneyim merkezi olarak kullanılması sürekliliğini sağlayacaktır. Kır Aktivite Alanı, EXPO Ormanı ve yakınındaki yemek alanında çocukların hafta sonları ve tatillerde doğa içinde vakit geçirebilecekleri kamp alanı, oyun ve spor alanları düzenlenmesi, yemek alanlarında çocukların alanda yetişen organik ürünlerle yeme-içme hizmetlerinden faydalanması önerilmektedir. Hem okulların bu alanı ziyaret etmesi için iş birliği kurulması hem de çocuklar için kamp, oyun, spor etkinlikleri düzenlenmesi Çiçekler ve Çocuklar temasının devamlılığına ve alanın aktif olarak ziyaret edilmesine katkı sağlayacaktır.

Halka Açık Etkinlikler Alanı konsepti EXPO Meydanı, EXPO Kulesi, Büyük Amfi, EXPO Tepesi, Kültür-Sanat Sokağı, Osmanlı Bahçesi, yemek alanı ve Kiosk yapılarını kapsamaktadır. Ana Giriş Kapısı'ndan alana girildiğinde EXPO Meydanı ziyaretçileri karşılamaktadır. Alanın simge yapısı olan 101 metre yüksekliğindeki EXPO Kulesi açık ve kapalı seyir alanları ve dairesel planı ile EXPO alanını ve çevresini 360 derece izleme imkânı sunmaktadır. 3,200 kişilik oturma alanına sahip Büyük Amfi, Expo Tepesi ile birlikte 5,000 kişilik kapasiteye sahiptir. Kültür-Sanat Sokağı ve Osmanlı Bahçesi'nde kültürel, sanatsal eserler, Osmanlı dönemine ait mimari unsurlar ve bahçe kullanımları sergilenmektedir. Antalya EXPO-Kent Parkı önerisinde göre bu yapıların ve

açık alanların kullanımlarının aynı işlevleriyle devam ettirilmesi, fakat burada düzenlenmesi planlanan etkinliklere yönelik reklam ve tanıtım çalışmalarının yürütülmesi önerilmektedir. Büyük Amfi’de konserler, milli ve özel gün kutlamaları gibi toplu etkinliklerin organize edilmesi, Kültür Sanat Sokağı’nda ve Osmanlı Bahçesi’nde kültür-sanat etkinliklerinin ve sergilerin düzenlenmesi, EXPO Meydanı’nın festivaller ve kermesler gibi sosyal aktivitelerin düzenlendiği kamusal toplanma alanı olarak kullanılması mümkündür. EXPO Kulesi’nin çevrenin 360 derece gözlemlendiği seyir terası hizmetine devam ederken restoran hizmeti vermesi önerilmektedir. Ek olarak, yemek alanının ve Kiosk yapılarının bu alanı kullanan ziyaretçilerin yeme-içme ihtiyaçlarına hizmet verecek şekilde düzenlenmesi mümkündür. Halka açık etkinlikler alanı hem kamusal hem de özel etkinliklerin düzenlendiği bir toplanma alanı olarak kentlilere hizmet verme potansiyeli taşımaktadır.

Kent Kültürünün, Belleğinin Korunması ve Tanıtımı Alanı, Tarım ve Biyoçeşitlilik Müzesi, Küçük Amfi, Şakayık Terası, Kaktüs Bahçesi, Kiosk yapısı ve yemek alanından oluşmaktadır. Tarım ve Biyoçeşitlilik Müzesi’nde tarihsel süreç içinde tarım alanındaki gelişmeler aşamalar halinde beş salonda sergilenmektedir. Küçük Amfi 800 kişilik ziyaretçi kapasitesine sahiptir. Expo Gölü’nün üzerinde yer alan Şakayık Terası göl ve çevresine ait panoramik bir seyir sunmaktadır. Kaktüs Bahçesi’nde kaktüs ve sukkulent türleri sergilenmektedir. Tarım ve Biyoçeşitlilik Müzesi’ndeki sergi salonlarında Antalya’daki antik kentlerden çıkarılan tarihi eserlerin sergilenmesi, Antalya’daki endemik ve yerel bitkilere dair ve alanın önceki kullanımında etkin olan BATEM’in çalışmalarına dair bilgi verilmesi önerilmektedir. Yapının kapsamı bu şekilde genişletilerek, Antalya’nın tarihi ve tarım çalışmalarıyla ilgili yerel bir müze olarak kullanılması mümkündür. Şakayık Terası’nda tarihi eserlerin bir kısmının açık hava müzesi olarak sergilenmesi, Küçük Amfi’de açık hava müzesindeki eserlere dair bilgiler verilmesi, toplanma ve etkinlik alanı olarak kullanılması önerilmektedir. Ayrıca, Kiosk yapısında Tarım ve Biyoçeşitlilik Müzesi’ndeki eserlerle ilişkili hediyelik eşyaların satışının yapılması, müzenin karşısındaki yemek alanında yerel ürünlerin ve onlardan hazırlanan gıda, kozmetik vb. ürünlerin satışlarının yapılması imkânı bulunmaktadır. Alanın bu şekilde değerlendirilmesi Antalya’nın ve bölgenin kent kültürünün, belleğinin korunması ve tanıtımının sağlanması için faydalı olacaktır.

Eğitim ve Bilimsel Çalışmalar Alanı konsepti Kongre Merkezi’ni, Çocuk Bilim ve Teknoloji Merkezi’ni, İç Mekan Bahçeleri’ni, Sanat ve Sergi Salonu’nu, Açık Sergi Alanı’nı, Sucul Bitkiler Bahçesi’ni ve kurumsal bahçeleri, Su Değirmeni yapısını, İdari Birimler Binası’nı, VIP ve Basın Binası’nı, Sağlık Merkezi’ni, Kiosk yapılarını ve yemek alanını kapsamaktadır. Çocuk Bilim ve Teknoloji Merkezi, İç Mekan Bahçeleri, Sanat ve Sergi Salonu, Sucul Bitkiler Bahçesi, kurumsal bahçeler alanı, İdari Birimler, VIP ve Basın Binası yapılarının ve açık alanlarının tarım sektörü, teknoloji, bilişim ve uzay konularına dair araştırmaların, bilimsel çalışmaların yapıldığı bir araştırma merkezi veya teknokent olarak yeniden işlevlendirilmesi önerilmektedir. Bu merkezin çalışmaları için yerel üniversitelerle iş birliği kurulması, Kongre Merkezi’nde tarım, gastronomi, teknoloji, bilişim, uzay gibi araştırma alanlarına yönelik ulusal ve uluslararası kongrelerin ve eğitimlerin organize edilmesi mümkündür. Açık Sergi Alanı’nda çocuklara ve yetişkinlere bu çalışmaların tanıtımlarının ve bilgilendirme çalışmalarının yapılması ziyaretçilerin alana ilgisini arttıracaktır. Kiosk yapılarının ve yemek alanının bu alanı kullananlara yeme-içme hizmetleri sağlaması imkânı bulunmaktadır. Bu alandaki

yapılarda ve açık alanlarda bilimsel çalışmaların yapılması ve halkın bilgilendirilmesi sebebiyle yarı özel, yarı kamusal bir özelliğe sahip olması mümkündür. Ana Giriş Kapısı'na ve otopark alanına yakın konumda bulunan Eğitim ve Bilimsel Çalışmalar Alanı'nın, alandaki diğer konseptlerden bağımsız olarak araştırma-geliştirme merkezi olarak hizmet etmesi önerilmektedir. Ayrıca, bilimsel çalışmalar ve kongreler için gelen yerli ve yabancı araştırmacıların Konaklama Alanı'nda kısa süreli konaklama hizmetinden yararlanma imkânı bulunmaktadır.

Konaklama Alanı, kısa süreli konaklama için yeniden işlevlendirilen 7 Bölge Evleri'nden oluşmaktadır. Türkiye'nin 7 coğrafi bölgesinin mimari özelliklerini taşıyan Antalya, İstanbul, Bodrum, Diyarbakır, Konya, Erzurum ve Trabzon evlerinde alanı ziyaret eden yerli ve yabancı turistlere ve bilimsel çalışmalara, kongrelere katılan araştırmacılara konaklama ve yeme-içme hizmetleri verilmesi önerilmektedir. Alan içerisinde konaklama alanının bulunması alanın gece ve gündüz güvenlik koşullarının sağlanmasını ve aktif olarak kullanılmasını mümkün kılmaktadır. Konut alanı yerine kısa süreli konaklama hizmetinin programlanması ile alanın Kent Parkı özelliğini koruması ve alandaki diğer konseptlerin kullanımını desteklemesi hedeflenmiştir.

Özet olarak, uzmanların değerlendirmelerinden ve önerilerinden yola çıkarak EXPO 2016 Antalya alanının etkinlik sonrası kullanımı için karma kullanım önerisi geliştirilmiştir. Antalya EXPO-Kent Parkı için önerilen konseptler ile ilişkili olarak mevcut yapıların ve açık alanların küçük fiziksel müdahaleler ile yeniden işlevlendirilmesi ve aktif kullanımının sağlanması mümkündür. Bu alanların kullanımının devam ettirilmesi ile alanı ziyaret eden kentlilere, yerli ve yabancı turistlere sosyal imkanlar sunulması, yeme-içme, alışveriş ve konaklama hizmetlerinden ekonomik hareketliliğin sağlanması, alandaki istihdam olanaklarının artırılması ve alanın hem kentliler hem de turistler için bir cazibe merkezi haline getirilmesi hedeflenmektedir. Fakat, bu dönüşüm sürecinin gerçekleştirilmesi için koordinasyonu sağlayacak, kararlar alacak, işletme, bakım ve onarım çalışmalarını üstlenecek yönetim birimine, dönüşümü planlayacak ve gerçekleştirecek STK'lara ve planlama ve uygulama ekibine, ekonomik destek sağlayacak yatırımcılara ihtiyaç vardır. EXPO alanında çok aktörlü bir süreç ile kente uzun vadede kazandırılacak bu kent parkının Antalya'nın turizm faaliyetlerine de katkı sağlaması beklenmektedir. Türkiye'nin önde gelen turizm destinasyonlarından biri olan Antalya'da gerçekleştirilen EXPO organizasyonunun kentsel gelişime katkı sağlayacak şekilde yeniden işlevlendirilmesi Türkiye'de düzenlenen ve düzenlenmesi planlanan diğer EXPO organizasyonlarına örnek teşkil edecektir.

6. SONUÇLAR

EXPO organizasyonları, kültür, tarih, eğitim, sanat, eğlence ve ticaret için ortak alan sağlayan, merkezi ve yerel yönetimlerden, uzmanlara ve vatandaşlara olmak üzere toplumların her kesimine hitap eden uluslararası iletişim ve paylaşım platformlarıdır. Uluslararası ilişkilere ek olarak, bu organizasyonların ev sahibi kentlere ve kentlilere kentsel gelişim, altyapı, markalaşma vb. somut katkıları olmakla birlikte eğitim, deneyim, iletişim vb. soyut katkıları da bulunmaktadır. EXPO etkinlikleri, hem dünyada yaşanan temel sorunlara çözüm bulmayı hem de kentsel ve ekonomik gelişimi ve sosyal paylaşımı sağlamayı hedefleyen organizasyonlardır.

Bir EXPO organizasyonunun uzun vadede kentsel gelişime katkı sağlayabilmesi için ekonomik ve kültürel etkilerinin yanı sıra inşa edilen alan ve etkinlik için kentte gerçekleştirilen diğer çalışmaların şehir planlaması doğrultusunda geliştirilmesi ve etkinlik sonrasında kullanımının devam ettirilmesi gerekmektedir. Etkinlik için inşa edilen yapılar, açık ve yeşil alanlar etkinlik sona erdikten sonra etkinlik mirası olarak kentlere bırakılan kalıcı yatırımlardır. Bu etkinlik mirasının bakım, onarım ve işletme faaliyetlerinin devam ettirilmesi, yapıların, açık ve yeşil alanların kullanımının sürdürülmesi EXPO organizasyonlarının en büyük hedeflerinden biridir. EXPO'yu organize etmekten sorumlu olan kuruluşlar ev sahibi şehirlerden etkinlik mirasının planlanmasını ve etkinlik sona erdikten üç yıl sonra etkinlik sonrası düzenlemelerin hayata geçirilmesini beklemesine rağmen bu planlama ve uygulamaya yönelik bir zorunluluk veya kontrol mekanizması bulunmamaktadır. Bu nedenle, EXPO alanlarının etkinlik sonrası kullanım durumu ülkelerin ve ev sahibi şehirlerin kararları ve uygulamaları doğrultusunda şekillenmektedir. Bu anlamda, literatürde hem etkinlik alanlarının etkinlik sonrasında kentsel gelişimin bir parçası olduğu hem de kullanım dışı kalarak âtıl durumda bırakıldığı örnekler yer almaktadır.

Bu çalışmanın temel problemi, bazı ülkelerin EXPO alanını etkinlik sonrasında kentin stratejik gelişim planı dahilinde kentin mekânsal, sosyal ve ekonomik yaşamı ile bütünleştirirken diğer ülkelerin sadece etkinliğin gerçekleştirilmesine odaklanıp etkinlik sonrasında alanın âtıl hale gelmesine sebep olmasıdır. Bu problem doğrultusunda çalışmada EXPO organizasyonları ve diğer uluslararası organizasyonlar için düzenlenen alanların ve yapıların uzun vadede kente ve kentlilere kazandırılması için etkinlik sonrası kullanımının etkinlik öncesinde planlanması ve etkinlik sonrasında uygulamaya geçirilmesi için genel kapsamlı bir model önerisi geliştirilmesi amaçlanmıştır. Çalışma kapsamında Türkiye’de düzenlenen ilk EXPO organizasyonu olan EXPO 2016 Antalya’nın etkinlik sonrası durumu değerlendirilmiş, alanın etkinlik sonrası kullanımı ile ilgili öneri geliştirilmiştir. Nitel araştırma yöntemlerinin kullanıldığı bu çalışmada vaka analizi yöntemi kapsamında yarı-yapılandırılmış görüşmeler gerçekleştirilmiş ve bu görüşmelerde analitik hiyerarşi süreci uygulanmıştır.

Bu çalışma sonucunda iki temel çıktı elde edilmiştir. Çalışmanın birinci çıktısı, genel değerlendirme kapsamında EXPO organizasyonlarının etkinlik sonrası kullanımının planlanmasına ve uygulanmasına dair farklı süreçleri ve aktörleri kapsayan “EKUD Modeli” önerisinin, EKUD Modeli’nde yer alan aktörlerin rolleri ve iş birliği önerisinin ve “EKUD Modeli EXPO Sonrası Kullanım ve Miras Raporu” önerisinin geliştirilmesidir. Çalışmanın ikinci çıktısı, vaka özelinde değerlendirme kapsamında

uzmanların görüşleri doğrultusunda EXPO 2016 Antalya alanının etkinlik sonrası kullanımına dair “Antalya EXPO - Kent Parkı” önerisinin geliştirilmesidir.

Çalışmanın birinci çıktısı dahilinde üç sonuç elde edilmiştir. Birinci sonuç, EXPO organizasyonlarının temel hedeflerinden biri olan kentsel gelişime katkı sağlamak ilkesinden yola çıkarak etkinlik sonrası kullanımın etkinlik öncesi hazırlık aşamasında planlanması ve etkinlik sonrasında bu planlamanın hayata geçirilerek etkinlik mirasının kente kazandırılmasını hedefleyen EKUD Modeli’nin geliştirilmesidir. EKUD Modeli’nde kalıcı ve aktif kullanılan bir etkinlik mirasının ortaya konulabilmesi için etkinlik alanının konumunu, çevresel özelliklerini, etkinlik teması ve yapılarını, kente ve etkinliğe özgü değişkenlerini değerlendirerek etkinlik sonrası kullanım fonksiyonlarının belirlenmesi hedeflenmiştir. İkinci sonuç, EKUD Modeli’nde planlama ve uygulama süreçlerine dahil olan aktörlerin (merkezi yönetim, yerel yönetim, EXPO yönetimi, yatırımcılar, planlama ve uygulama ekibi, STK’lar ve yerel halk) etkinlik sonrası kullanımın planlanması ve uygulanması süreçlerindeki rolleri ve birbirlerine aktardıkları karar bilgisi, planlama bilgisi, veri, destek ve yatırım akışı gibi iş birliklerine yönelik öneri geliştirilmesidir. Üçüncü sonuç ise etkinliğin hazırlığı aşamasında etkinlik için inşa edilen yapıların ve açık alanların kalıcı ve geçici kullanım durumlarına bağlı olarak planlanması için “EKUD Modeli EXPO Sonrası Kullanım ve Miras Raporu” formu önerilmesidir. Geliştirilen model ve öneriler ile büyük yatırımlarla inşa edilen etkinlik alanlarının etkinlik süreci (geçici) ve etkinlik sonrası (kalıcı) olmak üzere iki aşamalı üretilmesi, kente ve etkinliğe özgü değişkenleri dikkate alan fiziksel, ekonomik, sosyal ve çevresel boyutlarda sürdürülebilir planlamaların yapılması ve sonuç olarak kente olumlu bir etkinlik mirası bırakılması hedeflenmiştir. Esnek ve uyarlanabilir yapıya sahip olan bu model ve öneriler, uluslararası organizasyonlar için inşa edilen etkinlik alanlarının kentsel gelişimin bir parçası olabilmesi için genel bir altlıktır, sunulan model önerisinin ulusal ve yerel özelliklere ve ihtiyaçlara göre test edilmesi ve geliştirilmesi mümkündür. Bu bağlamda çalışma kapsamında geliştirilen modelin ve önerilerin gelecekte farklı ülkelerde yürütülecek olan EXPO organizasyonlarında kullanılmak üzere hazırlanmış bir rehber model niteliğinde olması hedeflenmiştir.

Çalışmanın ikinci çıktısı EXPO 2016 Antalya alanının etkinlik sonrası kullanımına yönelik geliştirilen Antalya EXPO-Kent Parkı önerisidir. Etkinlik sona erdikten sonra alanın ev sahibi şehrin ve ülkenin ilgili birimlerine devredilmesinin ardından işletme ve yönetim faaliyetlerinin sürdürülmemesi, yapıların ve açık alanların büyük oranda kullanım dışı kalması, sosyal imkanların yetersiz olması sonucunda kent ve kentliler ile etkileşimi olmayan atıl bir alana dönüşmüştür. Bu anlamda, EXPO 2016 Antalya’nın kente ve kentlilere bıraktığı etkinlik mirası olumsuz yöndedir ve sürdürülebilirlik ilkeleriyle çelişmektedir. Bu çalışmada, EXPO 2016 Antalya alanının etkinlik sonrası kullanımının planlanması için EKUD Modeli’nde yer alan karar etkenleri, kente ve etkinliğe özgü değişkenler ve kullanım alternatifleri uzmanlarla gerçekleştirilen yarı-yapılandırılmış görüşmelerde analitik hiyerarşi süreci uygulaması ile değerlendirilmiştir. Bu değerlendirme sonucuna göre, EXPO 2016 Antalya alanı için karar etkenlerinden çevresel özellikler birinci derecede öneme sahip (%38), konum ikinci derecede öneme sahip (%31), etkinlik teması ve yapıları ise üçüncü derecede öneme sahiptir (%29). Uzmanlar, kent ve etkinliğe özgü değişkenleri değerlendirerek konut alanı, park ve yeşil alan, etkinlik alanı ve iş alanı alternatiflerini karşılaştırdıklarında EXPO 2016 Antalya alanının etkinlik sonrası kullanımı için etkinlik alanı (0,37) ve park

ve yeşil alan (0,32) işlevlerinin öncelikli olduğu, iş alanı (0,17) ve konut alanı (0,06) fonksiyonlarının ise destekleyici olarak kullanılabileceği sonucuna ulaşmışlardır. Ek olarak, uzmanların EXPO 2016 Antalya alanına dair etkinlik sonrası yeniden işlevlendirme ve karma kullanım değerlendirmeleri bir araya getirildiğinde önerilerin belirli konseptlerde yoğunlaştığı tespit edilmiştir. Bu konseptler (1) tarım ve gastronomi alanı, (2) çocuk eğitim ve oyun alanı, (3) halka açık etkinlikler alanı, (4) kent kültürünün, belleğinin korunması ve tanıtımı alanı, (5) eğitim ve bilimsel çalışmalar alanı ve (6) konaklama alanıdır. Bu sonuçlardan yola çıkarak, EXPO Antalya etkinlik alanının aktif kullanımını ve etkinlik mirasının kentsel yaşamın bir parçası olmasını sağlamak amacıyla her yaş grubundan yerli ve yabancılara hitap edecek mekanların yer aldığı ve etkinliklerin düzenlendiği “Antalya EXPO-Kent Parkı” önerisi geliştirilmiştir. Antalya-EXPO Kent Parkı önerisinde uzmanların değerlendirmesinde öne çıkan konseptler ve önerdikleri fonksiyonlar mevcut yapılar, açık ve yeşil alanlarla ilişkilendirilmiştir. Etkinlik mirasının kente ve kentlilere faydalı olmasını amaç haline getiren Antalya EXPO-Kent Parkı önerisi ile Türkiye’nin önemli turizm destinasyonlarından biri olan Antalya’ya kalıcı bir karma kullanım alanı kazandırılması ve bu karma kullanım alanının kentlilerin ve turistlerin aktif kullandıkları bir kentsel mekana dönüşmesi hedeflenmektedir.

EXPO alanlarında sıklıkla kullanılan sürdürülebilirlik teması ile birlikte sürdürülebilir uygulamaların gerçekleştirilmesi ve 3 ile 6 ay arasında süren etkinliğe hizmet edecek bir yer olarak sınırlandırılması yerine uzun vadede kente hizmet edecek, kentsel gelişimin bir parçası olacak bir alan olarak değerlendirilmesi sürdürülebilir kentsel gelişime katkı sağlayacaktır. Bu nedenle, sürdürülebilirlik temasını ele alan ve bu konuda çeşitli eğitim, atölye, aktivite ve deneyimler sunan EXPO alanlarının etkinlik sonrasında sürdürülebilirliğe katkı sağlaması için planlama sürecinde EXPO’nun geleceğine dair hazırlıkların yapılması gerekmektedir. Mimarlık ve yapım sektörü açısından, etkinlik hazırlığı aşamasında EXPO için inşa edilen yapıların ve açık alanların etkinlik sonrasında nasıl değerlendirileceğine dair planlamanın yapılması ve etkinlik sona erdikten sonra hayata geçirilmesi EXPO’ların kentsel gelişim çalışmalarıyla paralel ilerlemesine katkı sağlayacaktır. EXPO alanlarının aktif kullanılan kentsel yeşil alanlara dönüşmesi hem doğa hem de toplum için faydalı olacaktır.

Türkiye’de ilk kez düzenlenen EXPO organizasyonu olan EXPO 2016 Antalya’nın hazırlık ve etkinlik süreçleri ile ilgili olarak, seçilen tema ve alt temalara paralel olarak, fiziksel boyutta etkinlik alanı kapalı ve açık mekanları ile etkinliğe hizmet edecek şekilde tasarlanmış ve inşa edilmiş, sosyal boyutta çocuklara odaklanan ve farklı yaş gruplarına hitap eden çeşitli etkinlikler düzenlenmiş ve uluslararası bir paylaşım platformu oluşturulmuş, ekonomik boyutta ise bilet gelirleri ve alanda gerçekleştirilen yiyecek-icecek satışları ile ekonomik hareketlilik oluşturulmuştur. Fakat, etkinlik sona erdikten sonra kullanım ve yönetim planı eksikliği sebebiyle bakım, onarım, işletme çalışmaları yetersiz kalmış, yapıların ve açık alanların mekansal ve sosyal boyutta sınırlı kullanımını nedeniyle alan âtil bir kentsel mekana dönüşmüştür. Gelecek kullanımı belirsiz bırakılan bu alanın kente ve kentlilere fayda sağlayan kentsel mekana dönüşmesi için yerel halkın ihtiyaçlarını ve taleplerini dikkate alan, şehir merkezi ile ilişkisi güçlendirilen, çevresel yapılaşma fonksiyonlarını etkinlik teması ve yapıları ile birlikte değerlendiren, katılımcı karar modelini benimseyen çok-aktörlü planlama ve uygulama çalışmasına ihtiyaç duyulmaktadır.

Halkın katılımını sağlayan organizasyon süreçleri, halkın etkinliği ve etkinlik kapsamında kente kazandırılan yapıları ve yeşil alanları benimsemesi ve aktif olarak kullanması bakımından oldukça önemlidir. Gelecekte gerçekleştirilmesi planlanan EXPO ve benzeri uluslararası etkinliklerden önce, kentin ihtiyaçları ve yerel halkın beklentileri doğrultusunda gerekli yatırım ve düzenlemeleri yapmak adına öncelikle halkın etkinlik hakkında bilgilendirilmesi, ihtiyaç ve beklentilerinin tespit edilmesi, elde edilen verilerin uzmanlar tarafından değerlendirilmesi ve uluslararası etkinliğin organizasyon sürecinin ve etkinlik mirasının bu veriler sonucunda planlanması ve uygulamaya geçirilmesi önerilmektedir.

Literatürde EXPO organizasyonlarının etkinlik sonrası kullanımının planlanması ve uygulanması ile ilgili genel bir model önerisi veya yol haritası hazırlanmasına yönelik çalışmaların yeterli olmadığı tespit edilmiştir. Bu çalışmanın önemi, EXPO organizasyonlarının etkinlik sonrası durumuna odaklanarak etkinlik sonrası kullanımın planlanması ve uygulanmasına yönelik genel kapsamlı model önerisi geliştirilmesi ve bu model önerisinden yola çıkarak bir vaka çalışması üzerinde farklı alanlardan uzmanların görüşlerinin değerlendirilmesi sonucunda vaka özelinde önerilerin sunulmasıdır. Bu anlamda, EXPO alanlarının etkinlik sonrası kullanımının planlanması ve uygulanması süreçlerine dair bir standardın oluşturulması ve bu standardın ülkelerin ulusal ve yerel özelliklerine göre geliştirilmesi EXPO alanlarının kentsel yaşamla ilişkilendirilmesini ve kente uzun vadede kazandırılmasını sağlayacaktır. Gelecekte düzenlenmesi planlanan EXPO ve diğer büyük ölçekli uluslararası organizasyonların kentsel gelişime katkı sağlayabilmesi için etkinlik sonrası kullanımın çok aktörlü katılımcı karar modeli doğrultusunda planlanması ve etkinlik sona erdikten sonra bu planın uygulamaya geçirilmesi önerilmektedir.

Çalışmanın bilimsel alana katkısı, dünya çapında önemli uluslararası etkinlikler arasında bulunan ve geniş ziyaretçi kitlelerine hitap eden EXPO organizasyonları kapsamında sıklıkla düzenlenen bahçecilik sergilerinin hazırlık, planlama, etkinlik ve etkinlik sonrası aşamalarına dair geniş bir özet sunması ve EXPO 2016 Antalya vakasının detaylı değerlendirmesi üzerinden EXPO etkinlik alanlarının etkinlik sonrası kullanımına dair çıkarımlarda bulunmasıdır. Elde edilen sonuçların dünyada ve Türkiye’de düzenlenen ve düzenlenmesi planlanan uluslararası etkinliklere etkinlik sonrası kullanımın planlanması bakımından yol göstermesi hedeflenmektedir. Çalışmanın uygulama alanına katkısı ise EXPO ile ortaya çıkan fırsatların ve olumlu etkilerin EXPO sürecinde ve sonrasında devam ettirilebilmesi için kentin stratejik gelişimi ile uyumlu uzun vadeli planlama ihtiyacının vurgulanması ve bu ihtiyaç doğrultusunda ev sahibi şehirlere yol göstermesi hedeflenen EKUD Modeli ve bu modeli destekleyen EKUD Modeli aktörlerin rolleri ve iş birliği ve EKUD Modeli EXPO Sonrası Kullanım ve Miras Raporu önerilerinin geliştirilmesidir. Çalışma sonucunda elde edilen verilerin ve geliştirilen önerilerin BIE ve AIPH etkinlik kılavuzlarına, ev sahibi ülkelerdeki merkezi ve yerel yönetim yetkililerine, etkinliğin planlanmasından sorumlu olan kurum, kuruluş ve uzmanlara yol göstermesi hedeflenmektedir.

Bu çalışmanın analiz edilen vaka ve örneklem grubuna ilişkin iki temel sınırlılığı bulunmaktadır. İlk olarak, çalışma, EXPO alanlarının etkinlik sonrası kullanımını sağlamak için önerilen EKUD Modeli’nin EXPO 2016 Antalya alanı üzerinde test edilmesi ile sınırlıdır. İkinci sınırlılık ise vaka analizinde analitik hiyerarşi sürecinde değerlendirmelere dahil olan örneklem grubudur. Bu çalışmanın örneklem grubu EXPO

2016 Antalya organizasyonu hakkında bilgi ve deneyim sahibi olan uzmanlardan oluşmaktadır. Tüm bu sınırlılıklar doğrultusunda, gelecek çalışmalar için geliştirilen model önerisinin dünyada ve Türkiye’de organize edilen ve organize edilmesi planlanan uluslararası etkinlik alanları üzerinde test edilerek ulusal ve yerel özelliklere ve ihtiyaçlara göre kullanım alternatifi tercihlerinin ne şekilde değişiklik göstereceğinin değerlendirilmesi önerilmektedir. Model önerisinin başka vakalarla test edilmesi farklı değişkenlerle nasıl sonuçlar vereceğini gösterecek ve EXPO organizasyonlarının kentsel gelişime etkisini güçlendirecektir. Ayrıca, yerel yönetim temsilcileri, yatırımcılar, uzmanlar, STK temsilcileri ve yerel halk gibi farklı aktörlerin katılımı ile kapsamı genişletilmiş bir araştırma yapılması önerilmektedir. EKUD Modeli’nin çok aktörlü katılımcı karar modeli ile test edilmesi kalıcı ve geçici kullanım planlarının kentsel ihtiyaç ve gelişim stratejileriyle paralel yürütülmesini sağlayacaktır.

7. KAYNAKLAR

- Adeoye-Olatunde, O. A. and Olenik, N. L. 2021. Research and scholarly methods: Semi-structured interviews. *Journal of the American College of Clinical Pharmacy*, 4 (10): 1358-1367. <https://www.doi.org/10.1002/jac5.1441>
- AIPH. 2021. Sustainability AIPH global industry survey on sustainability 2021. <https://aiph.org/sustainability-survey/> [Son erişim tarihi: 11.10.2023].
- AIPH. 2022. Sustainability Strategy. <https://aiph.org/aiph-sustainability-strategy-2022/> [Son erişim tarihi: 12.10.2023].
- AIPH. 2023a. EXPO Master Planning Guide. <https://aiph.org/EXPOs/EXPO-master-planning-guide/> [Son erişim tarihi: 12.10.2023].
- AIPH. 2023b. AIPH regulations for Category A1 World Horticultural Exhibitions. AIPH General Meeting Report, United Kingdom.
- Alberto, P. 2000. The Logistics of Industrial Location Decisions: An Application of the Analytic Hierarchy Process Methodology. *International Journal of Logistics*, 3 (3): 273-289. <https://doi.org/10.1080/713682767>
- Alpan, A. 2015. Mekân Sahipliliği İçin Mekânı Çocuklarla Birlikte Üretmek: Eskişehir Odunpazarı İçin Bir Model Önerisi. *İdealkent*, 6 (17): 202-251.
- Anonim 1: EXPO 2021 Hatay. <https://EXPO2021hatay.com> [Son erişim tarihi: 19.09.2022].
- Anonim 2: EXPO 2023 Oniki Şubat / Kahramanmaraş. <https://EXPO2023.org> [Son erişim tarihi: 06.10.2023].
- Anonim 3: Peyzaj İstanbul Fuarı 2025. <https://www.peyzajistanbulfuari.com> [Son erişim tarihi: 07.09.2025].
- Anonim 4: İzmir Büyükşehir Belediyesi. <https://www.izmir.bel.tr/tr/Haberler/44205/156> [Son erişim tarihi: 06.10.2023].
- Anonim 5: İzmir Büyükşehir Belediyesi. <https://www.izmir.bel.tr/tr/Haberler/46530/156> [Son erişim tarihi: 06.10.2023].
- Anonim 6: Gündeme Bakış. <https://www.gundemebakis.com/expo-2027-izmir-icin-kritik-viraj-asildi-yeri-belli-oldu-inciralti> [Son erişim tarihi: 07.09.2025].
- Anonim 7: Erhan Gülenç. <https://www.erhangulenc.com/flas-gelisme-expo-2027-nin-adresi-belli-oldu-inciralti-kent-ormani/1248/> [Son erişim tarihi: 07.09.2025].
- Anonim 8: EXPO 2016 Antalya Sergi Alanı. <https://www.arkiv.com.tr/proje/EXPO-2016-antalya-sergi-alani/7347> [Son erişim tarihi: 19.10.2023].
- Anonim 9: EXPO 2016 Antalya Sera Binası. <https://www.arkiv.com.tr/proje/EXPO-2016-antalya-sera-binası/7345> [Son erişim tarihi: 19.10.2023].
- Anonim 10: EXPO 2016 Antalya Kongre Merkezi Binası. <https://www.arkiv.com.tr/proje/EXPO-2016-antalya-kongre-merkezi-binası/7343> [Son erişim tarihi: 19.10.2023].

- Anonim 11: EXPO 2016 Antalya Çocuk Bilim ve Teknoloji Merkezi Binası. <https://www.arkiv.com.tr/proje/EXPO-2016-antalya-cocuk-bilim-ve-teknoloji-merkezi-binasi/7341> [Son erişim tarihi: 19.10.2023].
- Anonim 12: EXPO 2016 Antalya EXPO Kulesi. <https://www.arkiv.com.tr/proje/EXPO-2016-antalya-EXPO-kulesi2/7282> [Son erişim tarihi: 19.10.2023].
- Anonim 13: Cumhurbaşkanı Erdoğan Antalya’da flaş açıklamalar. <https://www.sabah.com.tr/gundem/2018/03/11/cumhurbaskani-erdogan-antalyada> [Son erişim tarihi: 06.11.2023].
- Anonymous 1: Bureau International des Expositions. <https://www.bie-paris.org/site/en> [Son erişim tarihi: 04.10.2023].
- Anonymous 2: The International Association of Horticultural Producers. <https://aiph.org> [Son erişim tarihi: 10.10.2023].
- Anonymous 3: EXPO 2016 Antalya. <https://www.bie-paris.org/site/en/2016-antalya> [Son erişim tarihi: 06.10.2023].
- Anonymous 4: EXPO 2022 Hatay. <https://aiph.org/flashbackEXPO2021hatay/> [Son erişim tarihi: 06.10.2023].
- Anonymous 5: EXPO 2023 Kahramanmaraş. <https://aiph.org/upcomingEXPOs/EXPO-2023-kahramanmaras/> [Son erişim tarihi: 06.10.2023].
- Baki, A. ve Gökçek, T. 2012. Karma yöntem araştırmalarına genel bir bakış. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 11 (42), 1-21.
- Basar, P. 2018. The Analytic Hierarchy Process Method to Design Strategic Decision Making for the Effective Assessment of Supplier Selection in Construction Industry. *Research Journal of Business and Management*, 5 (2): 142-149. <https://www.doi.org/10.17261/Pressacademia.2018.833>
- Başkale, H. 2016. Nitel araştırmalarda geçerlik, güvenilirlik ve örneklem büyüklüğünün belirlenmesi. *Dokuz Eylül Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Elektronik Dergisi*, 9 (1): 23-28.
- Batuhan, T. 2020. Antalya’nın EXPO 2016 Antalya Tecrübesi ve Organizasyon Mirasının Değerlendirilmesi. *İstanbul Gelişim Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 7 (2): 281-298.
- Bayhan, B. 2013. Antalya Numune Çiftliği’ndeki Binalar Yıkıldı. <https://www.arkitera.com/haber/antalya-numune-ciftligindeki-binalar-yikildi/> [Son erişim tarihi: 19.10.2023].
- Bibri, S. E. and Krogstie, J. 2021. A Novel Model for Data-Driven Smart Sustainable Cities of the Future: A Strategic Roadmap to Transformational Change in the Era of Big Data. *Future Cities and Environment*, 7 (1): 3, 1–25. <https://doi.org/10.5334/fce.116>
- Böke, K. 2017. Örneklem. Böke, K. (Ed.), *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri* (5. Baskı) içinde. Alfa Yayınları, İstanbul, s. 105-149.
- Bryson, J. 2012. Greening Urban Renewal: EXPO’74, Urban Environmentalism and Green Space on the Spokane Riverfront, 1965-1974. *Journal of Urban History*, 39 (3): 495-512. <https://www.doi.org/10.1177/0096144212450736>

- Can Planlama Bürosu. 1992. Antalya Nazım İmar Planı Revizyonu Araştırma ve Açıklama Raporu (1/ 25 000), Antalya.
- Carrière, J. P. and Demazière, C. 2002. Urban planning and flagship development projects: Lessons from EXPO 98, Lisbon. *Planning practice and research*, 17 (1): 69-79. <https://doi.org/10.1080/02697450220125096>
- China Flower Association & Beijing International Horticultural Exhibition Coordination Bureau. 2020. Final Report on the International Horticultural Exhibition 2019, Beijing, China. <https://aiph.org/wp-content/uploads/2021/10/200722-Final-Report-EXPO-2019-Beijing-for-AIPH.pdf> [Son erişim tarihi: 22.02.2024].
- Çelik, F. ve Aslantaş, F. 2018. Gelecek Nesiller İçin Yeşil Bir Dünya: EXPO 2016 Antalya. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 11 (56): 1056-1070.
- Çetin, A. ve Kozak, R. 2019. Fuar Katılımcılarının Destinasyon İmajı Algıları: EXPO 2016 Antalta Örneği. *Türk Turizm Araştırmaları Dergisi*, 3 (4): 964-976.
- Çetin, S. 2012. Cumhuriyet Dönemi Mimarlığı Bir Erken Cumhuriyet Dönemi Tarımsal İşletmesi: Antalya Sıcak İklim Nebatları Teksir ve Islah İstasyonu. *Mimarlık*, 367.
- Çokluk, Ö., Yılmaz, K. ve Oğuz, E. 2011. Nitel Bir Görüşme Yöntemi: Odak Grup Görüşmesi. *Kuramsal Eğitimbilim*, 4 (1), 95-107.
- Dağdeviren, M., Akay, D. ve Kurt, M. 2004. İş Değerlendirme Sürecinde Analitik Hiyerarşi Prosesi ve Uygulaması. *Gazi Üniversitesi Mühendislik Mimarlık Fakültesi Dergisi*, 19 (2): 131-138.
- De Groote, P. 2005. A multidisciplinary Analysis of World Fairs (=EXPOs) and their Effects. *Tourism Review*, 60 (1): 12-19.
- Demirkan, M. 2022. Kentsel Dönüşüm Projelerinde En Kolay, En Etkin ve En Verimli Uygulamanın Yapılabilmesi İçin Yer Seçiminde Karar Destek Modeli Önerisi: Süleymaniye Yenileme Alanı. *G.Ü. İslahiye İİBF Uluslararası E-Dergi*, 6 (16): 17-28.
- Deng, C. Q., Li, M. and Shen, H. 2015. Developing a measurement scale for event image. *Journal of Hospitality & Tourism Research*, 39 (2), 245-270. <https://doi.org/10.1177/1096348012471378>
- DiCicco-Bloom, B. and Crabtree, B. F. 2006. The qualitative research interview. *Medical Education*, 40 (4): 314-321. <https://doi.org/10.1111/j.1365-2929.2006.02418.x>
- Di Vita, S. 2022. Cultural events and heritage policy for the Milan EXPO 2015: experimental intersections between mega-event and city. *European Planning Studies*, 30 (3):499-513. <https://doi.org/10.1080/09654313.2021.1959723>
- Ece Kaya, B. 2020. Urban Policies and Critical Analysis of Urban Transformation in İzmir: Yeşildere Case. MSc thesis, İzmir Institute of Technology, İzmir, p. 120
- Ece Kaya, B. and Erbaş, İ. 2022. Effects of EXPO Fairs on Urban Development as the Event Legacyand Their Sustainability: Comparison of EXPO Lisbon and EXPO Antalya Cases. *ICONARP International Journal of Architecture and Planning*, 10 (1): 1-20. <https://doi.org/10.15320/ICONARP.2022.191>

- Ece Kaya, B. and Erbaş, İ. 2022. Evaluation of the Impacts of Mega Sports Events in Cities with the Sustainability Indicator: The Case of İzmir Olympic Village. 7th International Project and Construction Management Conference (IPCMC 2022), İstanbul, Turkey.
- Eleren, A. 2006. Kuruluş Yeri Seçiminin Analitik Hiyerarşi Süreci Yöntemi ile Belirlenmesi: Deri Sektörü Örneği. *İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 20 (2): 405-416.
- Erbaş, İ. 2016. Yapım ve turizm sektörlerinin bakış açısından Rusya krizi. *Journal of Human Sciences*, 13 (3): 4650-4662. <https://doi.org/10.14687/jhs.v13i3.4186>
- Erten, S. 2005. Büyük Ölçekli Kentsel Projeler ve Olimpiyat Oyunları: Atine 2004 Olimpiyatları Deneyimi. *Planlama*, (2): 45-52.
- Eryeli, M. 2017. Fuar Organizasyonlarında Geçici Süreli Mekan Kurgusu ve Ziyaretçi Davranışı İlişkisinin Sentaktik Olarak İrdelenmesi. Yüksek Lisans tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi, İstanbul, 105 s.
- Gold, R. J. and Ward, S. V. 1994. Place Promotion: The Use of Publicity and Marketing to Sell Towns and Regions. Wiley & Sons Ltd., Chichester, 278 p.
- Google Earth. 2023. Antalya. <https://earth.google.com/web/search/antalya/@36.89793894,30.71810697,52.18764213a,29746.39031276d,35y,0h,0t,0r/data=CigiJgokCfvmM8Mqg0JAEagNT9oaaEJAGYjB0sxI8T5AIUh5Vn1kJT5AOgMKATA> [Son erişim tarihi: 09.11.2023].
- GTHB. 2012. EXPO 2016 Antalya Süreci. Gıda Tarım Hayvancılık Bakanlığı, Ankara.
- Gustafsson, J. 2017. Single case studies vs. multiple case studies: a comparative study. Thesis, Halmstad University, Halmstad.
- Gülcan, C. 2021. Nitel Bir Veri Toplama Aracı: Odak (focus) Grup Tekniğinin Uygulanışı ve Geçerliliği Üzerine Bir Çalışma. *Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü e-Dergisi*, 4 (2), 94-109.
- Gün, A., Pak, B. and Demir, Y. 2021. Responding to the urban transformation challenges in Turkey: a participatory design model for İstanbul, *International Journal of Urban Sustainable Development*, 13 (1): 32-55. <https://doi.org/10.1080/19463138.2020.1740707>
- Gür, M. 2020. A communication and participation-oriented model proposal for current urban transformation processes. *Journal of Human Sciences*, 17 (2): 415-431. <https://www.doi.org/10.14687/jhs.v17i2.5627>
- Heale, R. and Twycross, A. 2018. What is a case study?. *Evidence-based Nursing*, 21 (1), 7-8. <https://www.doi.org/10.1136/eb-2017-102845>
- Hiller, H. H. 1998. Assessing the Impact of Mega-Events: A Linkage Model. *Current Issues in Tourism*, 1 (1): 47-57.
- Ho, W. 2008. Integrated analytic hierarchy process and its applications – A literature review. *European Journal of Operational Research*, 186, 211-228. <https://www.doi.org/10.1016/j.ejor.2007.01.004>
- Hortus. 2024. Hortus; groene verrijking. <https://hortus.nl> [Son erişim tarihi: 23.02.2024].

- Hughes, M. 2012. Making an impact: The power of World EXPO. Fresh Perspectives from Dubai. May.
- Hür, S. 2019. Mimarlıkta EXPO Kavramı Ekoloji Temalı EXPolar Üzerine Bir Karşılaştırma. Yüksek Lisans tezi, İstanbul Kültür Üniversitesi, İstanbul, 148 s.
- Işık, E. ve Semerci, Ç. 2019. Eğitim Alanı Nitel Araştırmalarında Veri Üçgenlemesi Olarak Odak Grup Görüşmesi, Bireysel Görüşme ve Gözlem. *Turkish Journal of Educational Studies*, 6 (3), 53-66.
- Johansson, R. 2007. On case study methodology. *Open House International*, 32 (3): 48-54.
- Kallio, H., Pietila, A. M., Johnson, M. and Kangasniemi, M. 2016. Systematic methodological review: developing a framework for a qualitative semi-structured interview guide. *Journal of Advanced Nursing*, 72 (12): 2954-2965. <https://www.doi.org/10.1111/jan.13031>
- Kantürer, E. 2016. Büyük Ölçekli Uluslararası Etkinliklerin Kentlerin Pazarlanması Bağlamında Değerlendirilmesi: Antalya 2016 Botanik EXPO Örneği. Yüksek Lisans tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi, İstanbul, 149 s.
- Kaplanidou, K., Emadi, A. A., Sagas, M., Diop, A. and Fritz, G. 2016. Business legacy planning for mega events: The case of the 2022 World Cup in Qatar. *Journal of Business Research*, 69 (10): 4103-4111. <http://dx.doi.org/10.1016/j.jbusres.2016.03.041>
- Karahan, F., Özgeriş, M., Demircan, N., Sezen, I. ve Karahan, A. 2021. Türkiye'nin Dünya Fuarı Deneyimi: EXPO 2016 Antalya Üzerine Bir İnceleme. *Journal of Humanities and Tourism Research*, 11 (2): 304-319.
- Karahan, S., Uca, S. ve Güdük, T. 2022. Nitel Araştırmalarda Görüşme Türleri ve Görüşme Tekniklerinin Uygulanma Süreci. *Nitel Sosyal Bilimler*, 4 (1): 78-101. <https://www.doi.org/10.47105/nsb.1118399>
- Kayacan, M. A. 2022. Beyaz Fil Sendromu Kapsamında EXPO 2016 Antalya. Uslu, F. ve Boz, H. (Eds.), İktisadi ve İdari Bilimlerde Güncel Çalışmalar içinde. Palet Yayınları, Konya, s. 101-123.
- Kul, H. 2010. İnşaat Projelerinde Doğrusal Programlama Yöntemiyle Süre-Kalite-Maliyet Optimizasyonu. Yüksek Lisans tezi, Akdeniz Üniversitesi, 92 s.
- Kumral, O. 2010. Nitel Çalışmalarda Odak Grup Görüşmesi. *Çağdaş Eğitim Dergisi*, 35 (374): 16-22.
- Lamberti, L., Noci, G., Guo, J. and Zhu, S. 2011. Mega-events as drivers of community participation in developing countries: The case of Shanghai World EXPO. *Tourism Management*, 32, 1474-1483. <https://www.doi.org/10.1016/j.tourman.2010.12.008>
- Loscertales, V.G. 2006. Foreword. In: Fraga, F.J.M., El urbanismo de las EXPOsiciones internationals y la EXPO Zaragoza 2008. Universitat Politècnica de Catalunya.
- Loscertales, V.G. 2010a. Advancing Public Diplomacy through World EXPOs. Public Diplomacy Magazine. Winter.
- Loscertales, V.G. 2010b. The greatest Show on Earth: BIE chief. China Daily. 1-2 May.

- Loscertales, V.G. 2011. A pillar of the success of EXPO 2010: the Theme Development. <https://www.bie-paris.org/site/en/publications/articles> [Son erişim tarihi: 07.10.2023].
- Loscertales, V.G. 2012. World EXPOs open the door to the future. World Finance. November-December.
- Makinacı, İ. M. 2022. The Role of Structural Systems and Building Materials in Sustainable Post-EXPO Use of World EXPO Pavilions. MSc Thesis, Bilkent University, Ankara, 192 p.
- Manavoğlu, E. 2009. Antalya Kenti'nin Geçmişten Günümüze Mekansal Gelişimi ve Planlama Çalışmalarının Değerlendirilmesi. *Planlama*, 2 (46): 19-30.
- Matias Ferreira, V. 1997. A Expo'98 e a metropole de Lisboa. *Sociologia Problemas e praticas*, 24: 7-13.
- McLeod, J. 2010. *Case Study Research in Counselling and Psychotherapy*. Sage, London.
- Meyer, C. B. 2001. A case in case study methodology. *Field Methods*, 13 (4): 329-352.
- Minner, J. and Abbott, M. 2020. Conservation logics that reshape mega-event spaces: San Antonio and Brisbane post EXPO. *Planning Perspectives*, 35 (5): 753-777. <https://doi.org/10.1080/02665433.2019.1585281>
- Mirzayeva, G., Turkay, O., Akbulaev, N. and Ahmadov, F. 2020. The impact of mega-events on urban sustainable development. *Entrepreneurship and Sustainability Issues*, 7 (3): 1653-1666. [https://doi.org/10.9770/jesi.2020.7.3\(15\)](https://doi.org/10.9770/jesi.2020.7.3(15))
- Nadkarni, S. 2019. The pre- and post-event planning roadmap for EXPO 2020: Dubai's coming-out-party. *Worldwide Hospitality and Tourism Themes*, 11 (3): 259-265. <https://doi.org/10.1108/WHATT-02-2019-0009>
- Nyumba, T. O., Wilson, K., Derrick, C. J. and Mukherjee, N. 2018. The use of focus group discussion methodology: Insights from two decades of application in conservation. *Methods in Ecology and Evolution*, 9 (1): 20-32. <https://www.doi.org/10.1111/2041-210X.12860>
- Onbay, E. 2020. 1939 ve 2015 Yılları Arasında Uluslararası Dünya Fuarları Bağlamında Türkiye Ulusal Pavyonlarının Tasarım Yaklaşımlarının Değerlendirilmesi. Doktora tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi, İstanbul, 369 s.
- Ömürbek, N. ve Tunca, M. Z. 2013. Analitik Hiyerarşi Süreci ve Analitik Ağ Süreci Yöntemlerinde Grup Kararı Verilmesi Aşamasına İlişkin Bir Örnek Uygulama. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 18 (3):47-70.
- Özer, M. N. ve Özer, G. 2009. EXPO Deneyimleri Üzerinden Bir Değerlendirme; Ülkemiz İçin Stratejiler. *Planlama*, 2 (46): 81-95.
- Özkan, Ş. 2017. Dünya EXPO Alanlarında Sanat Yapıtları ve EXPO 2016 Antalya Örneği. Yüksek Lisans tezi, Akdeniz Üniversitesi, Antalya, 855 s.
- Özsöz, C. 2008. Vaka İncelemesi. *Sosyoloji Notları*, 4-5, 74-79.

- Özyörük, B. ve Özcan, E. C. 2008. Analitik Hiyerarşi Sürecinin Tedarikçi Seçiminde Uygulanması: Otomotiv Sektöründen Bir Örnek. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi*, 13 (1): 133-144.
- Planten un Blomen. Der Park. <https://plantenunblomen.hamburg.de/der-park> [Son erişim tarihi: 16.02.2024].
- Polat, A. 2022. Nitel Araştırmalarda Yarı-Yapılandırılmış Görüşme Soruları: Soru Form ve Türleri, Nitelikler ve Sıralama. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 22 (Özel Sayı 2): 161-182.
- Polat, B. ve Tezcan, S. 2023. Bir Expo Mirası Olarak Mimarlığın Kentler Üzerindeki Etkileri. *Van Yüzüncü Yıl University the Journal of Social Sciences Institute*, 62: 111-127.
- Polat, M. 2019. EXPO ve Türkiye. *Uluslararası İşletme, Ekonomi ve Yönetim Perspektifleri Dergisi*, 3 (1): 28-39.
- Presidency of the Republic of Turkey. 2016. Final Report EXPO 2016 Antalya. <https://aiph.org/wp-content/uploads/pdfs/Final-Report-EXPO-2016-Antalya.pdf> [Son erişim tarihi: 13.10.2023].
- Rızaoğlu, A. M. 2022. EXPO Organizasyonları Değerlendirme Kriterlerinin Belirlenmesi Üzerine Bir Çalışma. Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi, Adana, 232 s.
- Roche, M. 2000. Mega-Events and Modernity: Olympics and EXPOs in the Growth of Global Culture. Routledge, London, 280 p.
- Roulston, K., DeMarrais, K. and Lewis, J. B. 2003. Learning to interview in the social sciences. *Qualitative Inquiry*, 9 (4): 643-668. <https://doi.org/10.1177/1077800403252736>
- Saaty, T. L. 1980. *The Analytic Hierarchy Process*. McGraw-Hill International Book Company.
- Saaty, T. L. 2008. Relative Measurement and Its Generalization in Decision Making Why Pairwise Comparisons are Central in Mathematics for the Measurement of Intangible Factors The Analytic Hierarchy/Network Process. Review of the Royal Spanish Academy of Sciences Series a Mathematics (RACSAM), 102 (2): 251-318.
- Samara, T. R. 2015. Politics and the social in world-class cities: Building a Shanghai model. *Urban Studies*, 52 (15): 2906-2921. <https://doi.org/10.1177/0042098015582308>
- Sevim, N. H. 2008. Odak Grup Görüşmeleri. *Sosyoloji Notları*, 4-5, 80-85.
- Siggelkow, N. 2007. Persuasion with case studies. *Academy of management journal*, 50 (1): 20-24. <https://doi.org/10.5465/amj.2007.24160882>
- Sipahi, S. and Timor, M. 2010. The analytic hierarchy process and analytic network process: an overview of applications. *Management Decision*, 48 (5): 775-808. <https://doi.org/10.1108/00251741011043920>
- Smits, K. and Jansen, A. 2012. Staging the nation at EXPOs and world's fairs. *National Identities*, 14 (2): 173-188.

- Soysal, Ö. N. 2019. EXPO Organizasyonları. Gönüllü Yönetimi Yaklaşımları Çerçevesinde EXPO 2016 Antalya içinde. İKSAD Yayınevi, Ankara, s. 45-70.
- Stimac, S. and Dimuccio, M. 2020. AIPH Organiser's guide for International Horticultural Exhibitions. <https://aiph.org/wp-content/uploads/2022/03/AIPH-EXPO-Organisers-Guide-March-2022.pdf> [Son erişim tarihi: 12.10.2023].
- Subramanian, N. and Ramanathan, R. 2012. A review of applications of Analytic Hierarchy Process in operations management. *International Journal of Production Economics*, 138 (2): 215-241. <http://dx.doi.org/10.1016/j.ijpe.2012.03.036>
- Şahin, B. 2014. Metodoloji. Tanrıöğen, A. (Ed.), Bilimsel Araştırma Yöntemleri (4. Baskı) içinde. Anı Yayıncılık, Ankara, s. 111-130.
- T.C. Tarım ve Orman Bakanlığı Batı Akdeniz Tarımsal Araştırma Enstitüsü Müdürlüğü. Tarihçe. <https://arastirma.tarimorman.gov.tr/batem/Menu/52/Tarihce> [Son erişim tarihi: 2.11.2023].
- T.C. Tarım ve Orman Bakanlığı EXPO 2016 Antalya. <https://EXPO.tarimorman.gov.tr> [Son erişim tarihi: 20.01.2022].
- Terekli, M. S. ve Çobanoğlu, H. O. 2018. Mega Spor Organizasyonlarının Ekonomik Etkilerinin Türkiye Açısından Avantaj ve Dezavantajları. *The Journal of Social Science*, 2 (3): 95-107.
- Tomul, E. 2014. Problemi Seçme ve Tanımlama. Tanrıöğen, A. (Ed.), Bilimsel Araştırma Yöntemleri (4. Baskı) içinde. Anı Yayıncılık, Ankara, s. 87-108.
- Türk Dil Kurumu Sözlüğü. 2023. Sergi. <https://sozluk.gov.tr> [Son erişim tarihi: 17.11.2023].
- Uysal, Ü. E. 2014. Büyük Etkinlikler: Kente ve Kent Mekanına Etkileri. *İ.Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, (51): 163-179.
- Ünal, Ö. F. 2011. Analitik Hiyerarşi Prosesi ve Personel Seçimi Alanında Uygulamaları. *Akdeniz Üniversitesi Uluslararası Alanya İşletme Fakültesi Dergisi*, 3 (2): 18-38.
- Vaidya, O. S. and Kumar, S. 2006. Analytic hierarchy process: An overview of applications. *European Journal of Operational Research*, 169: 1-29. <https://www.doi.org/10.1016/j.ejor.2004.04.028>
- WCED. 1987. *Our Common Future*. Oxford University Press, Oxford.
- Widdowson, M. 2011. Case Study Research Methodology. *International Journal of Transactional Analysis Research*, 2 (1), 25-34. <https://doi.org/10.29044/v2i1p25>
- Woods, N. F. and Calanzaro, M. 1980. *Nursing research: theory and practice*. Mosby, St Louis.
- Yağcı, Ö. 2009. Antalya Tarihi Kent Merkezi Gelişim Süreci. *Planlama*, 2 (46): 31-49.
- Yılmaz, E. 1999. Analitik Hiyerarşi Süreci Kullanılarak Çok Kriterli Karar Verme Problemlerinin Çözümü. *DOA Dergisi*, (5): 95-122.
- Yin, R. K. 2003. *Case study research: Design and methods*. Sage Publications, Thousand Oaks.

8. EKLER

EK-1: Uzman Görüşlerinin AHP Uygulaması Hesaplamaları

U1

- U1'in "konum", "çevresel özellikler", "tema ve yapılar" karar değişkenlerine yönelik ikili karşılaştırmalarının normalizasyon işlemi:

Karar Değişkenleri	Konum	Çevresel Özellikler	Tema ve Yapılar
Konum	1	1	5
Çevresel Özellikler	1	1	9
Tema ve Yapılar	1/5	1/9	1
Kolon Toplamı	2,2	2,11	15

Karar Değişkenleri	Konum	Çevresel Özellikler	Tema ve Yapılar
Konum	$1 / 2,2 = 0,45$	$1 / 2,11 = 0,47$	$5 / 15 = 0,33$
Çevresel Özellikler	$1 / 2,2 = 0,45$	$1 / 2,11 = 0,47$	$9 / 15 = 0,6$
Tema ve Yapılar	$1/5 / 2,2 = 0,09$	$1/9 / 2,11 = 0,05$	$1 / 15 = 0,06$

- U1'in "konum" karar değişkenine göre kullanım alternatifleri ikili karşılaştırmalarının normalizasyon işlemi:

Kullanım Alternatifleri	Konut Alanı	Park ve Yeşil Alan	Etkinlik Alanı	İş Alanı
Konut Alanı	1	1/5	1/7	3
Park ve Yeşil Alan	5	1	1	7
Etkinlik Alanı	7	1	1	9
İş Alanı	1/3	1/7	1/9	1
Kolon Toplamı	13,33	2,34	2,25	20

Kullanım Alternatifleri	Konut Alanı	Park ve Yeşil Alan	Etkinlik Alanı	İş Alanı
Konut Alanı	$1 / 13,33 = 0,07$	$1/5 / 2,34 = 0,08$	$1/7 / 2,25 = 0,06$	$3 / 20 = 0,15$

Devamı diğer sayfada

Çizelgenin devamı

Kullanım Alternatifleri	Konut Alanı	Park ve Yeşil Alan	Etkinlik Alanı	İş Alanı
Park ve Yeşil Alan	$5 / 13,33 = 0,37$	$1 / 2,34 = 0,42$	$1 / 2,25 = 0,44$	$7 / 20 = 0,35$
Etkinlik Alanı	$7 / 13,33 = 0,52$	$1 / 2,34 = 0,42$	$1 / 2,25 = 0,44$	$9 / 20 = 0,45$
İş Alanı	$1/3 / 13,33 = 0,02$	$1/7 / 2,34 = 0,06$	$1/9 / 2,25 = 0,04$	$1 / 20 = 0,05$

Kullanım Alternatifleri	Konum Karar Değişkeni	Öz Vektör
Konut Alanı	$(0,07 + 0,08 + 0,06 + 0,15) / 4 =$	0,09
Park ve Yeşil Alan	$(0,37 + 0,42 + 0,44 + 0,35) / 4 =$	0,39
Etkinlik Alanı	$(0,52 + 0,42 + 0,44 + 0,45) / 4 =$	0,45
İş Alanı	$(0,02 + 0,06 + 0,04 + 0,05) / 4 =$	0,04

U1 için “konum” karar değişkenine göre önem ağırlığı sıralaması (1) etkinlik alanı (0,45), (2) park ve yeşil alan (0,39), (3) konut alanı (0,09) ve (4) iş alanı (0,04) olarak belirlenmiştir.

- U1’in “çevresel özellikler” karar değişkenine göre kullanım alternatifleri ikili karşılaştırmalarının normalizasyon işlemi:

Kullanım Alternatifleri	Konut Alanı	Park ve Yeşil Alan	Etkinlik Alanı	İş Alanı
Konut Alanı	1	1/9	1/5	1
Park ve Yeşil Alan	9	1	5	9
Etkinlik Alanı	5	1/5	1	9
İş Alanı	1	1/9	1/9	1
Kolon Toplamı	16	1,42	6,31	20

Kullanım Alternatifleri	Konut Alanı	Park ve Yeşil Alan	Etkinlik Alanı	İş Alanı
Konut Alanı	$1 / 16 = 0,06$	$1/9 / 1,42 = 0,07$	$1/5 / 6,31 = 0,03$	$1 / 20 = 0,05$
Park ve Yeşil Alan	$9 / 16 = 0,56$	$1 / 1,42 = 0,70$	$5 / 6,31 = 0,79$	$9 / 20 = 0,45$
Etkinlik Alanı	$5 / 16 = 0,31$	$1/5 / 1,42 = 0,14$	$1 / 6,31 = 0,15$	$9 / 20 = 0,45$
İş Alanı	$1 / 16 = 0,06$	$1/9 / 1,42 = 0,07$	$1/9 / 6,31 = 0,01$	$1 / 20 = 0,05$

Kullanım Alternatifleri	<i>Çevresel Özellikler</i> Karar Değişkeni	Öz Vektör
Konut Alanı	$(0,06 + 0,07 + 0,03 + 0,05) / 4 =$	0,05
Park ve Yeşil Alan	$(0,56 + 0,70 + 0,79 + 0,45) / 4 =$	0,62
Etkinlik Alanı	$(0,31 + 0,14 + 0,15 + 0,45) / 4 =$	0,26
İş Alanı	$(0,06 + 0,07 + 0,01 + 0,05) / 4 =$	0,04

U1 için “*çevresel özellikler*” karar değişkenine göre önem ağırlığı sıralaması (1) park ve yeşil alan (0,62), (2) etkinlik alanı (0,26), (3) konut alanı (0,05) ve (4) iş alanı (0,04) olarak belirlenmiştir.

- U1’in “*tema ve yapılar*” karar değişkenine göre kullanım alternatifleri ikili karşılaştırmalarının normalizasyon işlemi:

Kullanım Alternatifleri	Konut Alanı	Park ve Yeşil Alan	Etkinlik Alanı	İş Alanı
Konut Alanı	1	1/5	1/7	1
Park ve Yeşil Alan	5	1	1/5	7
Etkinlik Alanı	7	5	1	7
İş Alanı	1	1/7	1/7	1
Kolon Toplamı	14	6,34	1,48	16

Kullanım Alternatifleri	Konut Alanı	Park ve Yeşil Alan	Etkinlik Alanı	İş Alanı
Konut Alanı	$1 / 14 = 0,07$	$1/5 / 6,34 = 0,03$	$1/7 / 1,48 = 0,09$	$1 / 16 = 0,06$
Park ve Yeşil Alan	$5 / 14 = 0,35$	$1 / 6,34 = 0,15$	$1/5 / 1,48 = 0,13$	$7 / 16 = 0,43$
Etkinlik Alanı	$7 / 14 = 0,5$	$5 / 6,34 = 0,78$	$1 / 1,48 = 0,67$	$7 / 16 = 0,43$
İş Alanı	$1 / 14 = 0,07$	$1/7 / 6,34 = 0,02$	$1/7 / 1,48 = 0,09$	$1 / 16 = 0,06$

Kullanım Alternatifleri	<i>Tema ve Yapılar</i> Karar Değişkeni	Öz Vektör
Konut Alanı	$(0,07 + 0,03 + 0,09 + 0,06) / 4 =$	0,06
Park ve Yeşil Alan	$(0,35 + 0,15 + 0,13 + 0,43) / 4 =$	0,26
Etkinlik Alanı	$(0,5 + 0,78 + 0,67 + 0,43) / 4 =$	0,59
İş Alanı	$(0,07 + 0,02 + 0,09 + 0,06) / 4 =$	0,06

U1 için “tema ve yapılar” karar değişkenine göre önem ağırlığı sıralaması (1) etkinlik alanı (0,59), (2) park ve yeşil alan (0,26), (3) konut alanı (0,06) ve iş alanı (0,06) eşit olacak şekilde olarak belirlenmiştir.

U2

- U2’nin “konum”, “çevresel özellikler”, “tema ve yapılar” karar değişkenlerine yönelik ikili karşılaştırmalarının normalizasyon işlemi:

Karar Değişkenleri	Konum	Çevresel Özellikler	Tema ve Yapılar
Konum	1	1/9	1/9
Çevresel Özellikler	9	1	9
Tema ve Yapılar	9	1/9	1
Kolon Toplamı	19	1,22	10,11

Karar Değişkenleri	Konum	Çevresel Özellikler	Tema ve Yapılar
Konum	$1 / 19 = 0,05$	$1 / 9 / 1,22 = 0,09$	$1/9 / 10,11 = 0,01$
Çevresel Özellikler	$9 / 19 = 0,47$	$1 / 1,22 = 0,81$	$9 / 10,11 = 0,89$
Tema ve Yapılar	$9 / 19 = 0,47$	$1/9 / 1,22 = 0,09$	$1 / 10,11 = 0,09$

- U2’nin “konum” karar değişkenine göre kullanım alternatifleri ikili karşılaştırmalarının normalizasyon işlemi:

Kullanım Alternatifleri	Konut Alanı	Park ve Yeşil Alan	Etkinlik Alanı	İş Alanı
Konut Alanı	1	1/9	1/9	1/7
Park ve Yeşil Alan	9	1	1	7
Etkinlik Alanı	9	1	1	5
İş Alanı	7	1/7	1/5	1
Kolon Toplamı	26	2,25	2,31	13,14

Kullanım Alternatifleri	Konut Alanı	Park ve Yeşil Alan	Etkinlik Alanı	İş Alanı
Konut Alanı	$1 / 26 = 0,03$	$1/9 / 2,25 = 0,04$	$1/9 / 2,31 = 0,04$	$1/7 / 13,14 = 0,01$

Devamı diğer sayfada

Çizelgenin devamı

Kullanım Alternatifleri	Konut Alanı	Park ve Yeşil Alan	Etkinlik Alanı	İş Alanı
Park ve Yeşil Alan	$9 / 26 = 0,34$	$1 / 2,25 = 0,44$	$1 / 2,31 = 0,43$	$7 / 13,14 = 0,53$
Etkinlik Alanı	$9 / 26 = 0,34$	$1 / 2,25 = 0,44$	$1 / 2,31 = 0,43$	$5 / 13,14 = 0,38$
İş Alanı	$7 / 26 = 0,26$	$1/7 / 2,25 = 0,06$	$1/5 / 2,31 = 0,08$	$1 / 13,14 = 0,07$

Kullanım Alternatifleri	<i>Konum</i> Karar Değişkeni	Öz Vektör
Konut Alanı	$(0,03 + 0,04 + 0,04 + 0,01) / 4 =$	0,03
Park ve Yeşil Alan	$(0,34 + 0,44 + 0,43 + 0,53) / 4 =$	0,43
Etkinlik Alanı	$(0,34 + 0,44 + 0,43 + 0,38) / 4 =$	0,39
İş Alanı	$(0,26 + 0,06 + 0,08 + 0,07) / 4 =$	0,11

U2 için “*konum*” karar değişkenine göre önem ağırlığı sıralaması (1) park ve yeşil alan (0,43), (2) etkinlik alanı (0,39), (3) iş alanı (0,11) ve (4) konut alanı (0,03) olarak belirlenmiştir.

- U2’nin “*çevresel özellikler*” karar değişkenine göre kullanım alternatifleri ikili karşılaştırmalarının normalizasyon işlemi:

Kullanım Alternatifleri	Konut Alanı	Park ve Yeşil Alan	Etkinlik Alanı	İş Alanı
Konut Alanı	1	1/9	1/9	1/5
Park ve Yeşil Alan	9	1	1	5
Etkinlik Alanı	9	1	1	1
İş Alanı	5	1/5	1	1
Kolon Toplamı	24	2,31	3,11	7,2

Kullanım Alternatifleri	Konut Alanı	Park ve Yeşil Alan	Etkinlik Alanı	İş Alanı
Konut Alanı	$1 / 24 = 0,04$	$1/9 / 2,31 = 0,04$	$1/9 / 3,11 = 0,03$	$1/5 / 7,2 = 0,02$
Park ve Yeşil Alan	$9 / 24 = 0,37$	$1 / 2,31 = 0,43$	$1 / 3,11 = 0,32$	$5 / 7,2 = 0,69$
Etkinlik Alanı	$9 / 24 = 0,37$	$1 / 2,31 = 0,43$	$1 / 3,11 = 0,32$	$1 / 7,2 = 0,13$
İş Alanı	$5 / 24 = 0,20$	$1/5 / 2,31 = 0,08$	$1 / 3,11 = 0,32$	$1 / 7,2 = 0,13$

Kullanım Alternatifleri	<i>Çevresel Özellikler</i> Karar Değişkeni	Öz Vektör
Konut Alanı	$(0,04 + 0,04 + 0,03 + 0,02) / 4 =$	0,03
Park ve Yeşil Alan	$(0,37 + 0,43 + 0,32 + 0,69) / 4 =$	0,45
Etkinlik Alanı	$(0,37 + 0,43 + 0,32 + 0,13) / 4 =$	0,31
İş Alanı	$(0,20 + 0,08 + 0,32 + 0,13) / 4 =$	0,18

U2 için “*çevresel özellikler*” karar değişkenine göre önem ağırlığı sıralaması (1) park ve yeşil alan (0,45), (2) etkinlik alanı (0,31), (3) iş alanı (0,18) ve (4) konut alanı (0,03) olarak belirlenmiştir.

- U2’nin “*tema ve yapılar*” karar değişkenine göre kullanım alternatifleri ikili karşılaştırmalarının normalizasyon işlemi:

Kullanım Alternatifleri	Konut Alanı	Park ve Yeşil Alan	Etkinlik Alanı	İş Alanı
Konut Alanı	1	1/7	1/7	1/3
Park ve Yeşil Alan	7	1	1	7
Etkinlik Alanı	7	1	1	7
İş Alanı	3	1/7	1/7	1
Kolon Toplamı	18	2,28	2,28	15,33

Kullanım Alternatifleri	Konut Alanı	Park ve Yeşil Alan	Etkinlik Alanı	İş Alanı
Konut Alanı	$1 / 18 = 0,05$	$1/7 / 2,28 = 0,06$	$1/7 / 2,28 = 0,06$	$1/3 / 15,33 = 0,02$
Park ve Yeşil Alan	$7 / 18 = 0,38$	$1 / 2,28 = 0,43$	$1 / 2,28 = 0,43$	$7 / 15,33 = 0,45$
Etkinlik Alanı	$7 / 18 = 0,38$	$1 / 2,28 = 0,43$	$1 / 2,28 = 0,43$	$7 / 15,33 = 0,45$
İş Alanı	$3 / 18 = 0,16$	$1/7 / 2,28 = 0,06$	$1/7 / 2,28 = 0,06$	$1 / 15,33 = 0,06$

Kullanım Alternatifleri	<i>Tema ve Yapılar</i> Karar Değişkeni	Öz Vektör
Konut Alanı	$(0,05 + 0,06 + 0,06 + 0,02) / 4 =$	0,04
Park ve Yeşil Alan	$(0,38 + 0,43 + 0,43 + 0,45) / 4 =$	0,42
Etkinlik Alanı	$(0,38 + 0,43 + 0,43 + 0,45) / 4 =$	0,42
İş Alanı	$(0,16 + 0,06 + 0,06 + 0,06) / 4 =$	0,08

U2 için “tema ve yapılar” karar değişkenine göre önem ağırlığı sıralaması (1) park ve yeşil alan (0,42) ve etkinlik alanı (0,42) eşit olacak şekilde, (2) iş alanı (0,08) ve (3) konut alanı (0,04) olarak belirlenmiştir.

U3

- U3’ün “konum”, “çevresel özellikler”, “tema ve yapılar” karar değişkenlerine yönelik ikili karşılaştırmalarının normalizasyon işlemi:

Karar Değişkenleri	Konum	Çevresel Özellikler	Tema ve Yapılar
Konum	1	1/7	7
Çevresel Özellikler	7	1	7
Tema ve Yapılar	1/7	1/7	1
Kolon Toplamı	8,14	1,28	15

Karar Değişkenleri	Konum	Çevresel Özellikler	Tema ve Yapılar
Konum	$1 / 8,14 = 0,12$	$1/7 / 1,28 = 0,11$	$7 / 15 = 0,46$
Çevresel Özellikler	$7 / 8,14 = 0,85$	$1 / 1,28 = 0,78$	$7 / 15 = 0,46$
Tema ve Yapılar	$1/7 / 8,14 = 0,01$	$1/7 / 1,28 = 0,11$	$1 / 15 = 0,06$

- U3’ün “konum” karar değişkenine göre kullanım alternatifleri ikili karşılaştırmalarının normalizasyon işlemi:

Kullanım Alternatifleri	Konut Alanı	Park ve Yeşil Alan	Etkinlik Alanı	İş Alanı
Konut Alanı	1	1/7	1/9	1
Park ve Yeşil Alan	7	1	1	9
Etkinlik Alanı	9	1	1	9
İş Alanı	1	1/9	1/9	1
Kolon Toplamı	18	2,25	2,22	20

Kullanım Alternatifleri	Konut Alanı	Park ve Yeşil Alan	Etkinlik Alanı	İş Alanı
Konut Alanı	$1 / 18 = 0,05$	$1/7 / 2,25 = 0,06$	$1/9 / 2,22 = 0,05$	$1 / 20 = 0,05$

Devamı diğer sayfada

Çizelgenin devamı

Kullanım Alternatifleri	Konut Alanı	Park ve Yeşil Alan	Etkinlik Alanı	İş Alanı
Park ve Yeşil Alan	$7 / 18 = 0,38$	$1 / 2,25 = 0,44$	$1 / 2,22 = 0,45$	$9 / 20 = 0,45$
Etkinlik Alanı	$9 / 18 = 0,5$	$1 / 2,25 = 0,44$	$1 / 2,22 = 0,45$	$9 / 20 = 0,45$
İş Alanı	$1 / 18 = 0,05$	$1/9 / 2,25 = 0,04$	$1/9 / 2,22 = 0,05$	$1 / 20 = 0,05$

Kullanım Alternatifleri	Konum Karar Değişkeni	Öz Vektör
Konut Alanı	$(0,05 + 0,06 + 0,05 + 0,05) / 4 =$	0,05
Park ve Yeşil Alan	$(0,38 + 0,44 + 0,45 + 0,45) / 4 =$	0,43
Etkinlik Alanı	$(0,5 + 0,44 + 0,45 + 0,45) / 4 =$	0,46
İş Alanı	$(0,05 + 0,04 + 0,05 + 0,05) / 4 =$	0,04

U3 için “konum” karar değişkenine göre önem ağırlığı sıralaması (1) etkinlik alanı (0,46), (2) park ve yeşil alan (0,43), (3) konut alanı (0,05) ve (4) iş alanı (0,04) olarak belirlenmiştir.

- U3’ün “çevresel özellikler” karar değişkenine göre kullanım alternatifleri ikili karşılaştırmalarının normalizasyon işlemi:

Konut Alanı	1	1/9	1/9	1
Park ve Yeşil Alan	9	1	1	9
Etkinlik Alanı	9	1	1	9
İş Alanı	1	1/9	1/9	1
Kolon Toplamı	20	2,22	2,22	20

Kullanım Alternatifleri	Konut Alanı	Park ve Yeşil Alan	Etkinlik Alanı	İş Alanı
Konut Alanı	$1 / 20 = 0,05$	$1/9 / 2,22 = 0,05$	$1/9 / 2,22 = 0,05$	$1 / 20 = 0,05$
Park ve Yeşil Alan	$9 / 20 = 0,45$	$1 / 2,22 = 0,45$	$1 / 2,22 = 0,45$	$9 / 20 = 0,45$
Etkinlik Alanı	$9 / 20 = 0,45$	$1 / 2,22 = 0,45$	$1 / 2,22 = 0,45$	$9 / 20 = 0,45$
İş Alanı	$1 / 20 = 0,05$	$1/9 / 2,22 = 0,05$	$1/9 / 2,22 = 0,05$	$1 / 20 = 0,05$

Kullanım Alternatifleri	<i>Çevresel Özellikler</i> Karar Değişkeni	Öz Vektör
Konut Alanı	$(0,05 + 0,05 + 0,05 + 0,05) / 4 =$	0,05
Park ve Yeşil Alan	$(0,45 + 0,45 + 0,45 + 0,45) / 4 =$	0,45
Etkinlik Alanı	$(0,45 + 0,45 + 0,45 + 0,45) / 4 =$	0,45
İş Alanı	$(0,05 + 0,05 + 0,05 + 0,05) / 4 =$	0,05

U3 için “*çevresel özellikler*” karar değişkenine göre önem ağırlığı sıralaması (1) park ve yeşil alan (0,45) ve etkinlik alanı (0,45) eşit olacak şekilde, (2) konut alanı (0,05) ve iş alanı (0,05) eşit olacak şekilde belirlenmiştir.

- U3’ün “*tema ve yapılar*” karar değişkenine göre kullanım alternatifleri ikili karşılaştırmalarının normalizasyon işlemi:

Kullanım Alternatifleri	Konut Alanı	Park ve Yeşil Alan	Etkinlik Alanı	İş Alanı
Konut Alanı	1	1/7	1/7	1
Park ve Yeşil Alan	7	1	1	7
Etkinlik Alanı	7	1	1	7
İş Alanı	1	1/7	1/7	1
Kolon Toplamı	16	2,28	2,28	16

Kullanım Alternatifleri	Konut Alanı	Park ve Yeşil Alan	Etkinlik Alanı	İş Alanı
Konut Alanı	$1 / 16 = 0,06$	$1/7 / 2,28 = 0,06$	$1/7 / 2,28 = 0,06$	$1 / 16 = 0,06$
Park ve Yeşil Alan	$7 / 16 = 0,43$	$1 / 2,28 = 0,43$	$1 / 2,28 = 0,43$	$7 / 16 = 0,43$
Etkinlik Alanı	$7 / 16 = 0,43$	$1 / 2,28 = 0,43$	$1 / 2,28 = 0,43$	$7 / 16 = 0,43$
İş Alanı	$1 / 16 = 0,06$	$1/7 / 2,28 = 0,06$	$1/7 / 2,28 = 0,06$	$1 / 16 = 0,06$

Kullanım Alternatifleri	<i>Tema ve Yapılar</i> Karar Değişkeni	Öz Vektör
Konut Alanı	$(0,06 + 0,06 + 0,06 + 0,06) / 4 =$	0,06
Park ve Yeşil Alan	$(0,43 + 0,43 + 0,43 + 0,43) / 4 =$	0,43
Etkinlik Alanı	$(0,43 + 0,43 + 0,43 + 0,43) / 4 =$	0,43
İş Alanı	$(0,06 + 0,06 + 0,06 + 0,06) / 4 =$	0,06

U3 için “tema ve yapılar” karar değişkenine göre önem ağırlığı sıralaması (1) park ve yeşil alan (0,43) ve etkinlik alanı (0,43) eşit olacak şekilde, (2) konut alanı (0,06) ve iş alanı (0,06) eşit olacak şekilde belirlenmiştir.

U4

- U4’ün “konum”, “çevresel özellikler”, “tema ve yapılar” karar değişkenlerine yönelik ikili karşılaştırmalarının normalizasyon işlemi:

Karar Değişkenleri	Konum	Çevresel Özellikler	Tema ve Yapılar
Konum	1	5	5
Çevresel Özellikler	1/5	1	3
Tema ve Yapılar	1/5	1/3	1
Kolon Toplamı	1,4	6,33	9

Karar Değişkenleri	Konum	Çevresel Özellikler	Tema ve Yapılar
Konum	$1 / 1,4 = 0,71$	$5 / 6,33 = 0,78$	$5 / 9 = 0,55$
Çevresel Özellikler	$1/5 / 1,4 = 0,14$	$1 / 6,33 = 0,15$	$3 / 9 = 0,33$
Tema ve Yapılar	$1/5 / 1,4 = 0,14$	$1/3 / 6,33 = 0,05$	$1 / 9 = 0,11$

- U4’ün “konum” karar değişkenine göre kullanım alternatifleri ikili karşılaştırmalarının normalizasyon işlemi:

Kullanım Alternatifleri	Konut Alanı	Park ve Yeşil Alan	Etkinlik Alanı	İş Alanı
Konut Alanı	1	1/5	1/7	1/5
Park ve Yeşil Alan	5	1	1/3	1
Etkinlik Alanı	7	3	1	5
İş Alanı	5	1	1/5	1
Kolon Toplamı	18	5,2	1,67	7,2

Kullanım Alternatifleri	Konut Alanı	Park ve Yeşil Alan	Etkinlik Alanı	İş Alanı
Konut Alanı	$1 / 18 = 0,05$	$1/5 / 5,2 = 0,03$	$1/7 / 1,67 = 0,08$	$1/5 / 7,2 = 0,02$

Devamı diğer sayfada

Çizelgenin devamı

Kullanım Alternatifleri	Konut Alanı	Park ve Yeşil Alan	Etkinlik Alanı	İş Alanı
Park ve Yeşil Alan	$5 / 18 = 0,27$	$1 / 5,2 = 0,19$	$1/3 / 1,67 = 0,19$	$1 / 7,2 = 0,13$
Etkinlik Alanı	$7 / 18 = 0,38$	$3 / 5,2 = 0,57$	$1 / 1,67 = 0,59$	$5 / 7,2 = 0,69$
İş Alanı	$5 / 18 = 0,27$	$1 / 5,2 = 0,19$	$1/5 / 1,67 = 0,11$	$1 / 7,2 = 0,13$

Kullanım Alternatifleri	<i>Konum</i> Karar Değişkeni	Öz Vektör
Konut Alanı	$(0,05 + 0,03 + 0,08 + 0,02) / 4 =$	0,04
Park ve Yeşil Alan	$(0,27 + 0,19 + 0,19 + 0,13) / 4 =$	0,19
Etkinlik Alanı	$(0,38 + 0,57 + 0,69 + 0,69) / 4 =$	0,58
İş Alanı	$(0,27 + 0,19 + 0,11 + 0,13) / 4 =$	0,17

U4 için “*konum*” karar değişkenine göre önem ağırlığı sıralaması (1) etkinlik alanı (0,58), (2) park ve yeşil alan (0,19), (3) iş alanı (0,17) ve (4) konut alanı (0,04) olarak belirlenmiştir.

- U4’ün “*çevresel özellikler*” karar değişkenine göre kullanım alternatifleri ikili karşılaştırmalarının normalizasyon işlemi:

Kullanım Alternatifleri	Konut Alanı	Park ve Yeşil Alan	Etkinlik Alanı	İş Alanı
Konut Alanı	1	1/5	1/5	1/3
Park ve Yeşil Alan	5	1	1/7	1/3
Etkinlik Alanı	5	7	1	5
İş Alanı	3	3	1/5	1
Kolon Toplamı	14	11,2	1,54	6,66

Kullanım Alternatifleri	Konut Alanı	Park ve Yeşil Alan	Etkinlik Alanı	İş Alanı
Konut Alanı	$1 / 14 = 0,07$	$1/5 / 11,2 = 0,01$	$1/5 / 1,54 = 0,12$	$1/3 / 6,66 = 0,05$
Park ve Yeşil Alan	$5 / 14 = 0,35$	$1 / 11,2 = 0,08$	$1/7 / 1,54 = 0,09$	$1/3 / 6,66 = 0,05$
Etkinlik Alanı	$5 / 14 = 0,35$	$7 / 11,2 = 0,6$	$1 / 1,54 = 0,64$	$5 / 6,66 = 0,75$
İş Alanı	$3 / 14 = 0,21$	$3 / 11,2 = 0,26$	$1/5 / 1,54 = 0,12$	$1 / 6,66 = 0,15$

Kullanım Alternatifleri	<i>Çevresel Özellikler</i> Karar Değişkeni	Öz Vektör
Konut Alanı	$(0,07 + 0,01 + 0,12 + 0,05) / 4 =$	0,06
Park ve Yeşil Alan	$(0,35 + 0,08 + 0,09 + 0,05) / 4 =$	0,14
Etkinlik Alanı	$(0,35 + 0,6 + 0,64 + 0,75) / 4 =$	0,58
İş Alanı	$(0,21 + 0,26 + 0,12 + 0,15) / 4 =$	0,18

U4 için “*çevresel özellikler*” karar değişkenine göre önem ağırlığı sıralaması (1) etkinlik alanı (0,58), (2) iş alanı (0,18), (3) park ve yeşil alan (0,14) ve (4) konut alanı (0,06) olarak belirlenmiştir.

- U4’ün “*tema ve yapılar*” karar değişkenine göre kullanım alternatifleri ikili karşılaştırmalarının normalizasyon işlemi:

Kullanım Alternatifleri	Konut Alanı	Park ve Yeşil Alan	Etkinlik Alanı	İş Alanı
Konut Alanı	1	1/5	1/5	1/3
Park ve Yeşil Alan	5	1	3	3
Etkinlik Alanı	5	1/3	1	1
İş Alanı	3	1/3	1	1
Kolon Toplamı	14	1,86	5,2	5,33

Kullanım Alternatifleri	Konut Alanı	Park ve Yeşil Alan	Etkinlik Alanı	İş Alanı
Konut Alanı	$1 / 14 = 0,07$	$1/5 / 1,86 = 0,10$	$1/5 / 5,2 = 0,03$	$1/3 / 5,33 = 0,06$
Park ve Yeşil Alan	$5 / 14 = 0,35$	$1 / 1,86 = 0,53$	$3 / 5,2 = 0,57$	$3 / 5,33 = 0,56$
Etkinlik Alanı	$5 / 14 = 0,35$	$1/3 / 1,86 = 0,17$	$1 / 5,2 = 0,19$	$1 / 5,33 = 0,18$
İş Alanı	$3 / 14 = 0,21$	$1/3 / 1,86 = 0,17$	$1 / 5,2 = 0,19$	$1 / 5,33 = 0,18$

Kullanım Alternatifleri	<i>Tema ve Yapılar</i> Karar Değişkeni	Öz Vektör
Konut Alanı	$(0,07 + 0,10 + 0,03 + 0,06) / 4 =$	0,06
Park ve Yeşil Alan	$(0,35 + 0,53 + 0,57 + 0,56) / 4 =$	0,5
Etkinlik Alanı	$(0,35 + 0,17 + 0,19 + 0,18) / 4 =$	0,22
İş Alanı	$(0,21 + 0,17 + 0,19 + 0,18) / 4 =$	0,18

U4 için “tema ve yapılar” karar değişkenine göre önem ağırlığı sıralaması (1) park ve yeşil alan (0,5), (2) etkinlik alanı (0,22), (3) iş alanı (0,18) ve (4) konut alanı (0,06) olarak belirlenmiştir.

U5

- U5’in “konum”, “çevresel özellikler”, “tema ve yapılar” karar değişkenlerine yönelik ikili karşılaştırmalarının normalizasyon işlemi:

Karar Değişkenleri	Konum	Çevresel Özellikler	Tema ve Yapılar
Konum	1	7	9
Çevresel Özellikler	1/7	1	9
Tema ve Yapılar	1/9	1/9	1
Kolon Toplamı	1,25	8,11	19

Karar Değişkenleri	Konum	Çevresel Özellikler	Tema ve Yapılar
Konum	$1 / 1,25 = 0,8$	$7 / 8,11 = 0,86$	$9 / 19 = 0,47$
Çevresel Özellikler	$1/7 / 1,25 = 0,11$	$1 / 8,11 = 0,12$	$9 / 19 = 0,47$
Tema ve Yapılar	$1/9 / 1,25 = 0,08$	$1/9 / 8,11 = 0,01$	$1 / 19 = 0,05$

- U5’in “konum” karar değişkenine göre kullanım alternatifleri ikili karşılaştırmalarının normalizasyon işlemi:

Kullanım Alternatifleri	Konut Alanı	Park ve Yeşil Alan	Etkinlik Alanı	İş Alanı
Konut Alanı	1	7	5	1/3
Park ve Yeşil Alan	1/7	1	1/5	1/5
Etkinlik Alanı	1/5	5	1	3
İş Alanı	3	5	1/3	1
Kolon Toplamı	4,34	18	6,53	4,53

Kullanım Alternatifleri	Konut Alanı	Park ve Yeşil Alan	Etkinlik Alanı	İş Alanı
Konut Alanı	$1 / 4,34 = 0,23$	$7 / 18 = 0,38$	$5 / 6,53 = 0,76$	$1/3 / 4,53 = 0,07$

Devamı diğer sayfada

Çizelgenin devamı

Kullanım Alternatifleri	Konut Alanı	Park ve Yeşil Alan	Etkinlik Alanı	İş Alanı
Park ve Yeşil Alan	$1/7 / 4,34 = 0,03$	$1 / 18 = 0,05$	$1/5 / 6,53 = 0,03$	$1/5 / 4,53 = 0,04$
Etkinlik Alanı	$1/5 / 4,34 = 0,04$	$5 / 18 = 0,27$	$1 / 6,53 = 0,15$	$3 / 4,53 = 0,66$
İş Alanı	$3 / 4,34 = 0,69$	$5 / 18 = 0,27$	$1/3 / 6,53 = 0,05$	$1 / 4,53 = 0,22$

Kullanım Alternatifleri	Konum Karar Değişkeni	Öz Vektör
Konut Alanı	$(0,23 + 0,38 + 0,76 + 0,07) / 4$	0,36
Park ve Yeşil Alan	$(0,03 + 0,05 + 0,03 + 0,04) / 4 =$	0,03
Etkinlik Alanı	$(0,04 + 0,27 + 0,15 + 0,66) / 4 =$	0,28
İş Alanı	$(0,69 + 0,27 + 0,05 + 0,22) / 4 =$	0,30

U5 için “konum” karar değişkenine göre önem ağırlığı sıralaması (1) konut alanı (0,36), (2) iş alanı (0,30), (3) etkinlik alanı (0,28) ve (4) park ve yeşil alan (0,03) olarak belirlenmiştir.

- U5’in “çevresel özellikler” karar değişkenine göre kullanım alternatifleri ikili karşılaştırmalarının normalizasyon işlemi:

Kullanım Alternatifleri	Konut Alanı	Park ve Yeşil Alan	Etkinlik Alanı	İş Alanı
Konut Alanı	1	1/7	1/7	1/3
Park ve Yeşil Alan	7	1	1/5	3
Etkinlik Alanı	7	5	1	1
İş Alanı	3	1/3	1	1
Kolon Toplamı	18	6,47	2,34	5,33

Kullanım Alternatifleri	Konut Alanı	Park ve Yeşil Alan	Etkinlik Alanı	İş Alanı
Konut Alanı	$1 / 18 = 0,05$	$1/7 / 6,47 = 0,02$	$1/7 / 2,34 = 0,06$	$1/3 / 5,33 = 0,06$
Park ve Yeşil Alan	$7 / 18 = 0,38$	$1 / 6,47 = 0,15$	$1/5 / 2,34 = 0,08$	$3 / 5,33 = 0,56$
Etkinlik Alanı	$7 / 18 = 0,38$	$5 / 6,47 = 0,77$	$1 / 2,34 = 0,42$	$1 / 5,33 = 0,18$
İş Alanı	$3 / 18 = 0,16$	$1/3 / 6,47 = 0,05$	$1 / 2,34 = 0,42$	$1 / 5,33 = 0,18$

Kullanım Alternatifleri	<i>Çevresel Özellikler</i> Karar Değişkeni	Öz Vektör
Konut Alanı	$(0,05 + 0,02 + 0,06 + 0,06) / 4 =$	0,04
Park ve Yeşil Alan	$(0,38 + 0,15 + 0,08 + 0,56) / 4 =$	0,29
Etkinlik Alanı	$(0,38 + 0,77 + 0,42 + 0,18) / 4 =$	0,43
İş Alanı	$(0,16 + 0,05 + 0,42 + 0,18) / 4 =$	0,20

U5 için “*çevresel özellikler*” karar değişkenine göre önem ağırlığı sıralaması (1) etkinlik alanı (0,43), (2) park ve yeşil alan (0,29), (3) iş alanı (0,20) ve (4) konut alanı (0,04) olarak belirlenmiştir.

- U5’in “*tema ve yapılar*” karar değişkenine göre kullanım alternatifleri ikili karşılaştırmalarının normalizasyon işlemi:

Kullanım Alternatifleri	Konut Alanı	Park ve Yeşil Alan	Etkinlik Alanı	İş Alanı
Konut Alanı	1	1/5	1/7	1/7
Park ve Yeşil Alan	5	1	1/9	1/3
Etkinlik Alanı	7	9	1	5
İş Alanı	7	3	1/5	1
Kolon Toplamı	20	13,2	1,45	6,47

Kullanım Alternatifleri	Konut Alanı	Park ve Yeşil Alan	Etkinlik Alanı	İş Alanı
Konut Alanı	$1 / 20 = 0,05$	$1/5 / 13,2 = 0,01$	$1/7 / 1,45 = 0,09$	$1/7 / 6,47 = 0,02$
Park ve Yeşil Alan	$5 / 20 = 0,25$	$1 / 13,2 = 0,07$	$1/9 / 1,45 = 0,07$	$1/3 / 6,47 = 0,05$
Etkinlik Alanı	$7 / 20 = 0,35$	$9 / 13,2 = 0,68$	$1 / 1,45 = 0,68$	$5 / 6,47 = 0,77$
İş Alanı	$7 / 20 = 0,35$	$3 / 13,2 = 0,22$	$1/5 / 1,45 = 0,13$	$1 / 6,47 = 0,15$

Kullanım Alternatifleri	<i>Tema ve Yapılar</i> Karar Değişkeni	Öz Vektör
Konut Alanı	$(0,05 + 0,01 + 0,09 + 0,02) / 4 =$	0,04
Park ve Yeşil Alan	$(0,25 + 0,07 + 0,07 + 0,05) / 4 =$	0,11
Etkinlik Alanı	$(0,35 + 0,68 + 0,68 + 0,77) / 4 =$	0,62
İş Alanı	$(0,35 + 0,22 + 0,13 + 0,15) / 4 =$	0,21

U5 için “tema ve yapılar” karar değişkenine göre önem ağırlığı sıralaması (1) etkinlik alanı (0,62), (2) iş alanı (0,21), (3) park ve yeşil alan (0,11) ve (4) konut alanı (0,04) olarak belirlenmiştir.

U6

- U6’nın “konum”, “çevresel özellikler”, “tema ve yapılar” karar değişkenlerine yönelik ikili karşılaştırmalarının normalizasyon işlemi:

Karar Değişkenleri	Konum	Çevresel Özellikler	Tema ve Yapılar
Konum	1	1	1/5
Çevresel Özellikler	1	1	1
Tema ve Yapılar	5	1	1
Kolon Toplamı	7	3	2,2

Karar Değişkenleri	Konum	Çevresel Özellikler	Tema ve Yapılar
Konum	$1 / 7 = 0,14$	$1 / 3 = 0,33$	$1/5 / 2,2 = 0,09$
Çevresel Özellikler	$1 / 7 = 0,14$	$1 / 3 = 0,33$	$1 / 2,2 = 0,45$
Tema ve Yapılar	$5 / 7 = 0,71$	$1 / 3 = 0,33$	$1 / 2,2 = 0,45$

- U6’nın “konum” karar değişkenine göre kullanım alternatifleri ikili karşılaştırmalarının normalizasyon işlemi:

Kullanım Alternatifleri	Konut Alanı	Park ve Yeşil Alan	Etkinlik Alanı	İş Alanı
Konut Alanı	1	1/9	1/9	1/9
Park ve Yeşil Alan	9	1	1	1
Etkinlik Alanı	9	1	1	1
İş Alanı	9	1	1	1
Kolon Toplamı	28	3,11	3,11	3,11

Kullanım Alternatifleri	Konut Alanı	Park ve Yeşil Alan	Etkinlik Alanı	İş Alanı
Konut Alanı	$1 / 28 = 0,03$	$1/9 / 3,11 = 0,03$	$1/9 / 3,11 = 0,03$	$1/9 / 3,11 = 0,03$

Devamı diğer sayfada

Çizelgenin devamı

Kullanım Alternatifleri	Konut Alanı	Park ve Yeşil Alan	Etkinlik Alanı	İş Alanı
Park ve Yeşil Alan	$9 / 28 = 0,32$	$1 / 3,11 = 0,32$	$1 / 3,11 = 0,32$	$1 / 3,11 = 0,32$
Etkinlik Alanı	$9 / 28 = 0,32$	$1 / 3,11 = 0,32$	$1 / 3,11 = 0,32$	$1 / 3,11 = 0,32$
İş Alanı	$9 / 28 = 0,32$	$1 / 3,11 = 0,32$	$1 / 3,11 = 0,32$	$1 / 3,11 = 0,32$

Kullanım Alternatifleri	<i>Konum</i> Karar Değişkeni	Öz Vektör
Konut Alanı	$(0,03 + 0,03 + 0,03 + 0,03) / 4 =$	0,03
Park ve Yeşil Alan	$(0,32 + 0,32 + 0,32 + 0,32) / 4 =$	0,32
Etkinlik Alanı	$(0,32 + 0,32 + 0,32 + 0,32) / 4 =$	0,32
İş Alanı	$(0,32 + 0,32 + 0,32 + 0,32) / 4 =$	0,32

U6 için “*konum*” karar değişkenine göre önem ağırlığı sıralaması (1) park ve yeşil alan (0,32), etkinlik alanı (0,32) ve iş alanı (0,32) eşit olacak şekilde ve (2) konut alanı (0,03) olarak belirlenmiştir.

- U6’nın “*çevresel özellikler*” karar değişkenine göre kullanım alternatifleri ikili karşılaştırmalarının normalizasyon işlemi:

Kullanım Alternatifleri	Konut Alanı	Park ve Yeşil Alan	Etkinlik Alanı	İş Alanı
Konut Alanı	1	1/9	1/9	1/9
Park ve Yeşil Alan	9	1	1	1
Etkinlik Alanı	9	1	1	1
İş Alanı	9	1	1	1
Kolon Toplamı	28	3,11	3,11	3,11

Kullanım Alternatifleri	Konut Alanı	Park ve Yeşil Alan	Etkinlik Alanı	İş Alanı
Konut Alanı	$1 / 28 = 0,03$	$1/9 / 3,11 = 0,03$	$1/9 / 3,11 = 0,03$	$1/9 / 3,11 = 0,03$
Park ve Yeşil Alan	$9 / 28 = 0,32$	$1 / 3,11 = 0,32$	$1 / 3,11 = 0,32$	$1 / 3,11 = 0,32$
Etkinlik Alanı	$9 / 28 = 0,32$	$1 / 3,11 = 0,32$	$1 / 3,11 = 0,32$	$1 / 3,11 = 0,32$
İş Alanı	$9 / 28 = 0,32$	$1 / 3,11 = 0,32$	$1 / 3,11 = 0,32$	$1 / 3,11 = 0,32$

Kullanım Alternatifleri	<i>Çevresel Özellikler</i> Karar Değişkeni	Öz Vektör
Konut Alanı	$(0,03 + 0,03 + 0,03 + 0,03) / 4 =$	0,03
Park ve Yeşil Alan	$(0,32 + 0,32 + 0,32 + 0,32) / 4 =$	0,32
Etkinlik Alanı	$(0,32 + 0,32 + 0,32 + 0,32) / 4 =$	0,32
İş Alanı	$(0,32 + 0,32 + 0,32 + 0,32) / 4 =$	0,32

U6 için “*çevresel özellikler*” karar değişkenine göre önem ağırlığı sıralaması (1) park ve yeşil alan (0,32), etkinlik alanı (0,32) ve iş alanı (0,32) eşit olacak şekilde ve (2) konut alanı (0,03) olarak belirlenmiştir.

- U6’nın “*tema ve yapılar*” karar değişkenine göre kullanım alternatifleri ikili karşılaştırmalarının normalizasyon işlemi:

Kullanım Alternatifleri	Konut Alanı	Park ve Yeşil Alan	Etkinlik Alanı	İş Alanı
Konut Alanı	1	1/9	1/9	1/9
Park ve Yeşil Alan	9	1	1	1
Etkinlik Alanı	9	1	1	1
İş Alanı	9	1	1	1
Kolon Toplamı	28	3,11	3,11	3,11

Kullanım Alternatifleri	Konut Alanı	Park ve Yeşil Alan	Etkinlik Alanı	İş Alanı
Konut Alanı	$1 / 28 = 0,03$	$1/9 / 3,11 = 0,03$	$1/9 / 3,11 = 0,03$	$1/9 / 3,11 = 0,03$
Park ve Yeşil Alan	$9 / 28 = 0,32$	$1 / 3,11 = 0,32$	$1 / 3,11 = 0,32$	$1 / 3,11 = 0,32$
Etkinlik Alanı	$9 / 28 = 0,32$	$1 / 3,11 = 0,32$	$1 / 3,11 = 0,32$	$1 / 3,11 = 0,32$
İş Alanı	$9 / 28 = 0,32$	$1 / 3,11 = 0,32$	$1 / 3,11 = 0,32$	$1 / 3,11 = 0,32$

Kullanım Alternatifleri	<i>Tema ve Yapılar</i> Karar Değişkeni	Öz Vektör
Konut Alanı	$(0,03 + 0,03 + 0,03 + 0,03) / 4 =$	0,03
Park ve Yeşil Alan	$(0,32 + 0,32 + 0,32 + 0,32) / 4 =$	0,32
Etkinlik Alanı	$(0,32 + 0,32 + 0,32 + 0,32) / 4 =$	0,32
İş Alanı	$(0,32 + 0,32 + 0,32 + 0,32) / 4 =$	0,32

U6 için “tema ve yapılar” karar değişkenine göre önem ağırlığı sıralaması (1) park ve yeşil alan (0,32), etkinlik alanı (0,32) ve iş alanı (0,32) eşit olacak şekilde ve (2) konut alanı (0,03) olarak belirlenmiştir.

U7

- U7’nin “konum”, “çevresel özellikler”, “tema ve yapılar” karar değişkenlerine yönelik ikili karşılaştırmalarının normalizasyon işlemi:

Karar Değişkenleri	Konum	Çevresel Özellikler	Tema ve Yapılar
Konum	1	1	5
Çevresel Özellikler	1	1	3
Tema ve Yapılar	1/5	1/3	1
Kolon Toplamı	2,2	2,33	9

Karar Değişkenleri	Konum	Çevresel Özellikler	Tema ve Yapılar
Konum	$1 / 2,2 = 0,45$	$1 / 2,33 = 0,42$	$5 / 9 = 0,55$
Çevresel Özellikler	$1 / 2,2 = 0,45$	$1 / 2,33 = 0,42$	$3 / 9 = 0,33$
Tema ve Yapılar	$1/5 / 2,2 = 0,09$	$1/3 / 2,33 = 0,14$	$1 / 9 = 0,11$

- U7’nin “konum” karar değişkenine göre kullanım alternatifleri ikili karşılaştırmalarının normalizasyon işlemi:

Kullanım Alternatifleri	Konut Alanı	Park ve Yeşil Alan	Etkinlik Alanı	İş Alanı
Konut Alanı	1	1	3	1
Park ve Yeşil Alan	1	1	3	3
Etkinlik Alanı	1/3	1/3	1	1/3
İş Alanı	1	1/3	3	1
Kolon Toplamı	3,33	2,66	10	5,33

Kullanım Alternatifleri	Konut Alanı	Park ve Yeşil Alan	Etkinlik Alanı	İş Alanı
Konut Alanı	$1 / 3,33 = 0,3$	$1 / 2,66 = 0,37$	$3 / 10 = 0,3$	$1 / 5,33 = 0,18$

Devamı diğer sayfada

Çizelgenin devamı

Kullanım Alternatifleri	Konut Alanı	Park ve Yeşil Alan	Etkinlik Alanı	İş Alanı
Park ve Yeşil Alan	$1 / 3,33 = 0,3$	$1 / 2,66 = 0,37$	$3 / 10 = 0,3$	$3 / 5,33 = 0,56$
Etkinlik Alanı	$1/3 / 3,33 = 0,1$	$1/3 / 2,66 = 0,12$	$1 / 10 = 0,1$	$1/3 / 5,33 = 0,06$
İş Alanı	$1 / 3,33 = 0,3$	$1/3 / 2,66 = 0,12$	$3 / 10 = 0,3$	$1 / 5,33 = 0,18$

Kullanım Alternatifleri	Konum Karar Değişkeni	Öz Vektör
Konut Alanı	$(0,3 + 0,37 + 0,3 + 0,18) / 4 =$	0,28
Park ve Yeşil Alan	$(0,3 + 0,37 + 0,3 + 0,56) / 4 =$	0,38
Etkinlik Alanı	$(0,1 + 0,12 + 0,1 + 0,06) / 4 =$	0,09
İş Alanı	$(0,3 + 0,12 + 0,3 + 0,18) / 4 =$	0,22

U7 için “konum” karar değişkenine göre önem ağırlığı sıralaması (1) park ve yeşil alan (0,38), (2) konut alanı (0,28), (3) iş alanı (0,22) ve (4) etkinlik alanı (0,09) olarak belirlenmiştir.

- U7’nin “çevresel özellikler” karar değişkenine göre kullanım alternatifleri ikili karşılaştırmalarının normalizasyon işlemi:

Kullanım Alternatifleri	Konut Alanı	Park ve Yeşil Alan	Etkinlik Alanı	İş Alanı
Konut Alanı	1	1/3	1	1
Park ve Yeşil Alan	3	1	3	3
Etkinlik Alanı	1	1/3	1	1
İş Alanı	1	1/3	1	1
Kolon Toplamı	6	2	6	6

Kullanım Alternatifleri	Konut Alanı	Park ve Yeşil Alan	Etkinlik Alanı	İş Alanı
Konut Alanı	$1 / 6 = 0,16$	$1/3 / 2 = 0,16$	$1 / 6 = 0,16$	$1 / 6 = 0,16$
Park ve Yeşil Alan	$3 / 6 = 0,5$	$1 / 2 = 0,5$	$3 / 6 = 0,5$	$3 / 6 = 0,5$
Etkinlik Alanı	$1 / 6 = 0,16$	$1/3 / 2 = 0,16$	$1 / 6 = 0,16$	$1 / 6 = 0,16$
İş Alanı	$1 / 6 = 0,16$	$1/3 / 2 = 0,16$	$1 / 6 = 0,16$	$1 / 6 = 0,16$

Kullanım Alternatifleri	<i>Çevresel Özellikler</i> Karar Değişkeni	Öz Vektör
Konut Alanı	$(0,16 + 0,16 + 0,16 + 0,16) / 4 =$	0,16
Park ve Yeşil Alan	$(0,5 + 0,5 + 0,5 + 0,5) / 4 =$	0,5
Etkinlik Alanı	$(0,16 + 0,16 + 0,16 + 0,16) / 4 =$	0,16
İş Alanı	$(0,16 + 0,16 + 0,16 + 0,16) / 4 =$	0,16

U7 için “*çevresel özellikler*” karar değişkenine göre önem ağırlığı sıralaması (1) park ve yeşil alan (0,5), (2) konut alanı (0,16), etkinlik alanı (0,16) ve iş alanı (0,16) eşit olacak şekilde olarak belirlenmiştir.

- U7’nin “*tema ve yapılar*” karar değişkenine göre kullanım alternatifleri ikili karşılaştırmalarının normalizasyon işlemi:

Kullanım Alternatifleri	Konut Alanı	Park ve Yeşil Alan	Etkinlik Alanı	İş Alanı
Konut Alanı	1	1/5	1/5	1/3
Park ve Yeşil Alan	5	1	1	5
Etkinlik Alanı	5	1	1	5
İş Alanı	3	1/5	1/5	1
Kolon Toplamı	14	2,4	2,4	11,33

Kullanım Alternatifleri	Konut Alanı	Park ve Yeşil Alan	Etkinlik Alanı	İş Alanı
Konut Alanı	$1 / 14 = 0,07$	$1/5 / 2,4 = 0,08$	$1/5 / 2,4 = 0,08$	$1/3 / 11,33 = 0,02$
Park ve Yeşil Alan	$5 / 14 = 0,35$	$1 / 2,4 = 0,41$	$1 / 2,4 = 0,41$	$5 / 11,33 = 0,44$
Etkinlik Alanı	$5 / 14 = 0,35$	$1 / 2,4 = 0,41$	$1 / 2,4 = 0,41$	$5 / 11,33 = 0,44$
İş Alanı	$3 / 14 = 0,21$	$1/5 / 2,4 = 0,08$	$1/5 / 2,4 = 0,08$	$1 / 11,33 = 0,08$

Kullanım Alternatifleri	<i>Tema ve Yapılar</i> Karar Değişkeni	Öz Vektör
Konut Alanı	$(0,07 + 0,08 + 0,08 + 0,02) / 4 =$	0,06
Park ve Yeşil Alan	$(0,35 + 0,41 + 0,41 + 0,44) / 4 =$	0,4
Etkinlik Alanı	$(0,35 + 0,41 + 0,41 + 0,44) / 4 =$	0,4
İş Alanı	$(0,21 + 0,08 + 0,08 + 0,08) / 4 =$	0,11

U7 için “tema ve yapılar” karar değişkenine göre önem ağırlığı sıralaması (1) park ve yeşil alan (0,4) ve etkinlik alanı (0,4) eşit olacak şekilde, (2) iş alanı (0,11) ve (3) konut alanı (0,06) olarak belirlenmiştir.

U8

- U8’in “konum”, “çevresel özellikler”, “tema ve yapılar” karar değişkenlerine yönelik ikili karşılaştırmalarının normalizasyon işlemi:

Karar Değişkenleri	Konum	Çevresel Özellikler	Tema ve Yapılar
Konum	1	1/7	1/7
Çevresel Özellikler	7	1	1
Tema ve Yapılar	7	1	1
Kolon Toplamı	15	2,14	2,14

Karar Değişkenleri	Konum	Çevresel Özellikler	Tema ve Yapılar
Konum	$1 / 15 = 0,06$	$1/7 / 2,14 = 0,06$	$1/7 / 2,14 = 0,06$
Çevresel Özellikler	$7 / 15 = 0,46$	$1 / 2,14 = 0,46$	$1 / 2,14 = 0,46$
Tema ve Yapılar	$7 / 15 = 0,46$	$1 / 2,14 = 0,46$	$1 / 2,14 = 0,46$

- U8’in “konum” karar değişkenine göre kullanım alternatifleri ikili karşılaştırmalarının normalizasyon işlemi:

Kullanım Alternatifleri	Konut Alanı	Park ve Yeşil Alan	Etkinlik Alanı	İş Alanı
Konut Alanı	1	1/9	1/9	1/9
Park ve Yeşil Alan	9	1	1/9	9
Etkinlik Alanı	9	9	1	9
İş Alanı	9	1/9	1/9	1
Kolon Toplamı	28	10,22	1,33	19,11

Kullanım Alternatifleri	Konut Alanı	Park ve Yeşil Alan	Etkinlik Alanı	İş Alanı
Konut Alanı	$1 / 28 = 0,03$	$1/9 / 10,22 = 0,01$	$1/9 / 1,33 = 0,08$	$1/9 / 19,11 = 0$

Devamı diğer sayfada

Çizelgenin devamı

Kullanım Alternatifleri	Konut Alanı	Park ve Yeşil Alan	Etkinlik Alanı	İş Alanı
Park ve Yeşil Alan	$9 / 28 = 0,32$	$1 / 10,22 = 0,09$	$1/9 / 1,33 = 0,08$	$9 / 19,11 = 0,47$
Etkinlik Alanı	$9 / 28 = 0,32$	$9 / 10,22 = 0,88$	$1 / 1,33 = 0,75$	$9 / 19,11 = 0,47$
İş Alanı	$9 / 28 = 0,32$	$1/9 / 10,22 = 0,01$	$1/9 / 1,33 = 0,08$	$1 / 19,11 = 0,05$

Kullanım Alternatifleri	<i>Konum</i> Karar Değişkeni	Öz Vektör
Konut Alanı	$(0,03 + 0,01 + 0,08 + 0) / 4 =$	0,03
Park ve Yeşil Alan	$(0,32 + 0,09 + 0,08 + 0,47) / 4 =$	0,24
Etkinlik Alanı	$(0,32 + 0,88 + 0,75 + 0,47) / 4 =$	0,60
İş Alanı	$(0,32 + 0,01 + 0,08 + 0,05) / 4 =$	0,11

U8 için “*konum*” karar değişkenine göre önem ağırlığı sıralaması (1) etkinlik alanı (0,6), (2) park ve yeşil alan (0,24), (3) iş alanı (0,11) ve (4) konut alanı (0,03) olarak belirlenmiştir.

- U8’in “*çevresel özellikler*” karar değişkenine göre kullanım alternatifleri ikili karşılaştırmalarının normalizasyon işlemi:

Kullanım Alternatifleri	Konut Alanı	Park ve Yeşil Alan	Etkinlik Alanı	İş Alanı
Konut Alanı	1	1/9	1/9	1
Park ve Yeşil Alan	9	1	1/9	9
Etkinlik Alanı	9	9	1	9
İş Alanı	1	1/9	1/9	1
Kolon Toplamı	20	10,22	1,33	20

Kullanım Alternatifleri	Konut Alanı	Park ve Yeşil Alan	Etkinlik Alanı	İş Alanı
Konut Alanı	$1 / 20 = 0,05$	$1/9 / 10,22 = 0,01$	$1/9 / 1,33 = 0,08$	$1 / 20 = 0,05$
Park ve Yeşil Alan	$9 / 20 = 0,45$	$1 / 10,22 = 0,09$	$1/9 / 1,33 = 0,08$	$9 / 20 = 0,45$
Etkinlik Alanı	$9 / 20 = 0,45$	$9 / 10,22 = 0,88$	$1 / 1,33 = 0,75$	$9 / 20 = 0,45$
İş Alanı	$1 / 20 = 0,05$	$1/9 / 10,22 = 0,01$	$1/9 / 1,33 = 0,08$	$1 / 20 = 0,05$

Kullanım Alternatifleri	<i>Çevresel Özellikler</i> Karar Değişkeni	Öz Vektör
Konut Alanı	$(0,05 + 0,01 + 0,08 + 0,05) / 4 =$	0,04
Park ve Yeşil Alan	$(0,45 + 0,09 + 0,08 + 0,45) / 4 =$	0,26
Etkinlik Alanı	$(0,45 + 0,88 + 0,75 + 0,45) / 4 =$	0,63
İş Alanı	$(0,05 + 0,01 + 0,08 + 0,05) / 4 =$	0,04

U8 için “*çevresel özellikler*” karar değişkenine göre önem ağırlığı sıralaması (1) etkinlik alanı (0,63), (2) park ve yeşil alan (0,26), (3) konut alanı (0,04) ve iş alanı (0,04) eşit olacak şekilde belirlenmiştir.

- U8’in “*tema ve yapılar*” karar değişkenine göre kullanım alternatifleri ikili karşılaştırmalarının normalizasyon işlemi:

Kullanım Alternatifleri	Konut Alanı	Park ve Yeşil Alan	Etkinlik Alanı	İş Alanı
Konut Alanı	1	1/9	1/9	1/9
Park ve Yeşil Alan	9	1	9	9
Etkinlik Alanı	9	1/9	1	9
İş Alanı	9	1/9	1/9	1
Kolon Toplamı	28	1,33	10,22	19,11

Kullanım Alternatifleri	Konut Alanı	Park ve Yeşil Alan	Etkinlik Alanı	İş Alanı
Konut Alanı	$1 / 28 = 0,03$	$1/9 / 1,33 = 0,08$	$1/9 / 10,22 = 0,01$	$1/9 / 19,11 = 0$
Park ve Yeşil Alan	$9 / 28 = 0,32$	$1 / 1,33 = 0,75$	$9 / 10,22 = 0,88$	$9 / 19,11 = 0,47$
Etkinlik Alanı	$9 / 28 = 0,32$	$1/9 / 1,33 = 0,08$	$1 / 10,22 = 0,09$	$9 / 19,11 = 0,47$
İş Alanı	$9 / 28 = 0,32$	$1/9 / 1,33 = 0,08$	$1/9 / 10,22 = 0,01$	$1 / 19,11 = 0,05$

Kullanım Alternatifleri	<i>Tema ve Yapılar</i> Karar Değişkeni	Öz Vektör
Konut Alanı	$(0,03 + 0,08 + 0,01 + 0) / 4 =$	0,03
Park ve Yeşil Alan	$(0,32 + 0,75 + 0,88 + 0,47) / 4 =$	0,6
Etkinlik Alanı	$(0,32 + 0,08 + 0,09 + 0,47) / 4 =$	0,24
İş Alanı	$(0,32 + 0,08 + 0,01 + 0,05) / 4 =$	0,11

U8 için “tema ve yapılar” karar değişkenine göre önem ağırlığı sıralaması (1) park ve yeşil alan (0,6), (2) etkinlik alanı (0,24), (3) iş alanı (0,11) ve (4) konut alanı (0,03) olarak belirlenmiştir.

U9

- U9’un “konum”, “çevresel özellikler”, “tema ve yapılar” karar değişkenlerine yönelik ikili karşılaştırmalarının normalizasyon işlemi:

Karar Değişkenleri	Konum	Çevresel Özellikler	Tema ve Yapılar
Konum	1	5	3
Çevresel Özellikler	1/5	1	1
Tema ve Yapılar	1/3	1	1
Kolon Toplamı	1,53	7	5

Karar Değişkenleri	Konum	Çevresel Özellikler	Tema ve Yapılar
Konum	$1 / 1,53 = 0,65$	$5 / 7 = 0,71$	$3 / 5 = 0,6$
Çevresel Özellikler	$1/5 / 1,53 = 0,13$	$1 / 7 = 0,14$	$1 / 5 = 0,2$
Tema ve Yapılar	$1/3 / 1,53 = 0,21$	$1 / 7 = 0,14$	$1 / 5 = 0,2$

- U9’un “konum” karar değişkenine göre kullanım alternatifleri ikili karşılaştırmalarının normalizasyon işlemi:

Kullanım Alternatifleri	Konut Alanı	Park ve Yeşil Alan	Etkinlik Alanı	İş Alanı
Konut Alanı	1	1/5	1/5	1/5
Park ve Yeşil Alan	5	1	1	7
Etkinlik Alanı	5	1	1	9
İş Alanı	5	1/7	1/9	1
Kolon Toplamı	16	2,34	2,31	17,2

Kullanım Alternatifleri	Konut Alanı	Park ve Yeşil Alan	Etkinlik Alanı	İş Alanı
Konut Alanı	$1 / 16 = 0,06$	$1/5 / 2,34 = 0,08$	$1/5 / 2,31 = 0,08$	$1/5 / 17,2 = 0,01$

Devamı diğer sayfada

Çizelgenin devamı

Kullanım Alternatifleri	Konut Alanı	Park ve Yeşil Alan	Etkinlik Alanı	İş Alanı
Park ve Yeşil Alan	$5 / 16 = 0,31$	$1 / 2,34 = 0,42$	$1 / 2,31 = 0,43$	$7 / 17,2 = 0,4$
Etkinlik Alanı	$5 / 16 = 0,31$	$1 / 2,34 = 0,42$	$1 / 2,31 = 0,43$	$9 / 17,2 = 0,52$
İş Alanı	$5 / 16 = 0,31$	$1/7 / 2,34 = 0,06$	$1/9 / 2,31 = 0,04$	$1 / 17,2 = 0,05$

Kullanım Alternatifleri	Konum Karar Değişkeni	Öz Vektör
Konut Alanı	$(0,06 + 0,08 + 0,08 + 0,01) / 4 =$	0,05
Park ve Yeşil Alan	$(0,31 + 0,42 + 0,43 + 0,4) / 4 =$	0,39
Etkinlik Alanı	$(0,31 + 0,42 + 0,43 + 0,52) / 4 =$	0,42
İş Alanı	$(0,31 + 0,06 + 0,04 + 0,05) / 4 =$	0,11

U9 için “konum” karar değişkenine göre önem ağırlığı sıralaması (1) etkinlik alanı (0,42), (2) park ve yeşil alan (0,39), (3) iş alanı (0,11) ve (4) konut alanı (0,05) olarak belirlenmiştir.

- U9’un “çevresel özellikler” karar değişkenine göre kullanım alternatifleri ikili karşılaştırmalarının normalizasyon işlemi:

Kullanım Alternatifleri	Konut Alanı	Park ve Yeşil Alan	Etkinlik Alanı	İş Alanı
Konut Alanı	1	1/9	1/9	1
Park ve Yeşil Alan	9	1	1	9
Etkinlik Alanı	9	1	1	9
İş Alanı	1	1/9	1/9	1
Kolon Toplamı	20	2,22	2,22	20

Kullanım Alternatifleri	Konut Alanı	Park ve Yeşil Alan	Etkinlik Alanı	İş Alanı
Konut Alanı	$1 / 20 = 0,05$	$1/9 / 2,22 = 0,05$	$1/9 / 2,22 = 0,05$	$1 / 20 = 0,05$
Park ve Yeşil Alan	$9 / 20 = 0,45$	$1 / 2,22 = 0,45$	$1 / 2,22 = 0,45$	$9 / 20 = 0,45$
Etkinlik Alanı	$9 / 20 = 0,45$	$1 / 2,22 = 0,45$	$1 / 2,22 = 0,45$	$9 / 20 = 0,45$
İş Alanı	$1 / 20 = 0,05$	$1/9 / 2,22 = 0,05$	$1/9 / 2,22 = 0,05$	$1 / 20 = 0,05$

Kullanım Alternatifleri	<i>Çevresel Özellikler</i> Karar Değişkeni	Öz Vektör
Konut Alanı	$(0,05 + 0,05 + 0,05 + 0,05) / 4 =$	0,05
Park ve Yeşil Alan	$(0,45 + 0,45 + 0,45 + 0,45) / 4 =$	0,45
Etkinlik Alanı	$(0,45 + 0,45 + 0,45 + 0,45) / 4 =$	0,45
İş Alanı	$(0,05 + 0,05 + 0,05 + 0,05) / 4 =$	0,05

U9 için “*çevresel özellikler*” karar değişkenine göre önem ağırlığı sıralaması (1) park ve yeşil alan (0,45) ve etkinlik alanı (0,45) eşit olacak şekilde, (2) konut alanı (0,05) ve iş alanı (0,05) eşit olacak şekilde belirlenmiştir.

- U9’un “*tema ve yapılar*” karar değişkenine göre kullanım alternatifleri ikili karşılaştırmalarının normalizasyon işlemi:

Kullanım Alternatifleri	Konut Alanı	Park ve Yeşil Alan	Etkinlik Alanı	İş Alanı
Konut Alanı	1	1/9	1/9	1
Park ve Yeşil Alan	9	1	1/9	9
Etkinlik Alanı	9	9	1	9
İş Alanı	1	1/9	1/9	1
Kolon Toplamı	20	10,22	1,33	20

Kullanım Alternatifleri	Konut Alanı	Park ve Yeşil Alan	Etkinlik Alanı	İş Alanı
Konut Alanı	$1 / 20 = 0,05$	$1/9 / 10,22 = 0,01$	$1/9 / 1,33 = 0,08$	$1 / 20 = 0,05$
Park ve Yeşil Alan	$9 / 20 = 0,45$	$1 / 10,22 = 0,09$	$1/9 / 1,33 = 0,08$	$9 / 20 = 0,45$
Etkinlik Alanı	$9 / 20 = 0,45$	$9 / 10,22 = 0,88$	$1 / 1,33 = 0,75$	$9 / 20 = 0,45$
İş Alanı	$1 / 20 = 0,05$	$1/9 / 10,22 = 0,01$	$1/9 / 1,33 = 0,08$	$1 / 20 = 0,05$

Kullanım Alternatifleri	<i>Tema ve Yapılar</i> Karar Değişkeni	Öz Vektör
Konut Alanı	$(0,05 + 0,01 + 0,08 + 0,05) / 4 =$	0,04
Park ve Yeşil Alan	$(0,45 + 0,09 + 0,08 + 0,45) / 4 =$	0,26
Etkinlik Alanı	$(0,45 + 0,88 + 0,75 + 0,45) / 4 =$	0,63
İş Alanı	$(0,05 + 0,01 + 0,08 + 0,05) / 4 =$	0,04

U9 için “tema ve yapılar” karar değişkenine göre önem ağırlığı sıralaması (1) etkinlik alanı (0,63), (2) park ve yeşil alan (0,26), (3) konut alanı (0,04) ve iş alanı (0,04) eşit olacak şekilde belirlenmiştir.

U10

- U10’un “konum”, “çevresel özellikler”, “tema ve yapılar” karar değişkenlerine yönelik ikili karşılaştırmalarının normalizasyon işlemi:

Karar Değişkenleri	Konum	Çevresel Özellikler	Tema ve Yapılar
Konum	1	1/9	1/9
Çevresel Özellikler	9	1	9
Tema ve Yapılar	9	1/9	1
Kolon Toplamı	19	1,22	10,11

Karar Değişkenleri	Konum	Çevresel Özellikler	Tema ve Yapılar
Konum	$1 / 19 = 0,05$	$1/9 / 1,22 = 0,09$	$1/9 / 10,11 = 0,01$
Çevresel Özellikler	$9 / 19 = 0,47$	$1 / 1,22 = 0,81$	$9 / 10,11 = 0,89$
Tema ve Yapılar	$9 / 19 = 0,47$	$1/9 / 1,22 = 0,09$	$1 / 10,11 = 0,09$

- U10’un “konum” karar değişkenine göre kullanım alternatifleri ikili karşılaştırmalarının normalizasyon işlemi:

Kullanım Alternatifleri	Konut Alanı	Park ve Yeşil Alan	Etkinlik Alanı	İş Alanı
Konut Alanı	1	1/9	1/9	1
Park ve Yeşil Alan	9	1	9	9
Etkinlik Alanı	9	1/9	1	9
İş Alanı	1	1/9	1/9	1
Kolon Toplamı	20	1,33	10,22	20

Kullanım Alternatifleri	Konut Alanı	Park ve Yeşil Alan	Etkinlik Alanı	İş Alanı
Konut Alanı	$1 / 20 = 0,05$	$1/9 / 1,33 = 0,08$	$1/9 / 10,22 = 0,01$	$1 / 20 = 0,05$

Devamı diğer sayfada

Çizelgenin devamı

Kullanım Alternatifleri	Konut Alanı	Park ve Yeşil Alan	Etkinlik Alanı	İş Alanı
Park ve Yeşil Alan	$9 / 20 = 0,45$	$1 / 1,33 = 0,75$	$9 / 10,22 = 0,88$	$9 / 20 = 0,45$
Etkinlik Alanı	$9 / 20 = 0,45$	$1/9 / 1,33 = 0,08$	$1 / 10,22 = 0,09$	$9 / 20 = 0,45$
İş Alanı	$1 / 20 = 0,05$	$1/9 / 1,33 = 0,08$	$1/9 / 10,22 = 0,01$	$1 / 20 = 0,05$

Kullanım Alternatifleri	<i>Konum</i> Karar Değişkeni	Öz Vektör
Konut Alanı	$(0,05 + 0,08 + 0,01 + 0,05) / 4 =$	0,04
Park ve Yeşil Alan	$(0,45 + 0,75 + 0,88 + 0,45) / 4 =$	0,63
Etkinlik Alanı	$(0,45 + 0,08 + 0,09 + 0,45) / 4 =$	0,26
İş Alanı	$(0,05 + 0,08 + 0,01 + 0,05) / 4 =$	0,04

U10 için “konum” karar değişkenine göre önem ağırlığı sıralaması (1) park ve yeşil alan (0,63), (2) etkinlik alanı (0,26), (3) konut alanı (0,04) ve iş alanı (0,04) eşit olacak şekilde belirlenmiştir.

- U10’un “çevresel özellikler” karar değişkenine göre kullanım alternatifleri ikili karşılaştırmalarının normalizasyon işlemi:

Kullanım Alternatifleri	Konut Alanı	Park ve Yeşil Alan	Etkinlik Alanı	İş Alanı
Konut Alanı	1	1/9	1/9	1
Park ve Yeşil Alan	9	1	9	9
Etkinlik Alanı	9	1/9	1	9
İş Alanı	1	1/9	1/9	1
Kolon Toplamı	20	1,33	10,22	20

Kullanım Alternatifleri	Konut Alanı	Park ve Yeşil Alan	Etkinlik Alanı	İş Alanı
Konut Alanı	$1 / 20 = 0,05$	$1/9 / 1,33 = 0,08$	$1/9 / 10,22 = 0,01$	$1 / 20 = 0,05$
Park ve Yeşil Alan	$9 / 20 = 0,45$	$1 / 1,33 = 0,75$	$9 / 10,22 = 0,88$	$9 / 20 = 0,45$
Etkinlik Alanı	$9 / 20 = 0,45$	$1/9 / 1,33 = 0,08$	$1 / 10,22 = 0,09$	$9 / 20 = 0,45$
İş Alanı	$1 / 20 = 0,05$	$1/9 / 1,33 = 0,08$	$1/9 / 10,22 = 0,01$	$1 / 20 = 0,05$

Kullanım Alternatifleri	<i>Çevresel Özellikler</i> Karar Değişkeni	Öz Vektör
Konut Alanı	$(0,05 + 0,08 + 0,01 + 0,05) / 4 =$	0,04
Park ve Yeşil Alan	$(0,45 + 0,75 + 0,88 + 0,45) / 4 =$	0,63
Etkinlik Alanı	$(0,45 + 0,08 + 0,09 + 0,45) / 4 =$	0,26
İş Alanı	$(0,05 + 0,08 + 0,01 + 0,05) / 4 =$	0,04

U10 için “*çevresel özellikler*” karar değişkenine göre önem ağırlığı sıralaması (1) park ve yeşil alan (0,63), (2) etkinlik alanı (0,26), (3) konut alanı (0,04) ve iş alanı (0,04) eşit olacak şekilde belirlenmiştir.

- U10’un “*tema ve yapılar*” karar değişkenine göre kullanım alternatifleri ikili karşılaştırmalarının normalizasyon işlemi:

Kullanım Alternatifleri	Konut Alanı	Park ve Yeşil Alan	Etkinlik Alanı	İş Alanı
Konut Alanı	1	1/9	1/9	1
Park ve Yeşil Alan	9	1	9	9
Etkinlik Alanı	9	1/9	1	9
İş Alanı	1	1/9	1/9	1
Kolon Toplamı	20	1,33	10,22	20

Kullanım Alternatifleri	Konut Alanı	Park ve Yeşil Alan	Etkinlik Alanı	İş Alanı
Konut Alanı	$1 / 20 = 0,05$	$1/9 / 1,33 = 0,08$	$1/9 / 10,22 = 0,01$	$1 / 20 = 0,05$
Park ve Yeşil Alan	$9 / 20 = 0,45$	$1 / 1,33 = 0,75$	$9 / 10,22 = 0,88$	$9 / 20 = 0,45$
Etkinlik Alanı	$9 / 20 = 0,45$	$1/9 / 1,33 = 0,08$	$1 / 10,22 = 0,09$	$9 / 20 = 0,45$
İş Alanı	$1 / 20 = 0,05$	$1/9 / 1,33 = 0,08$	$1/9 / 10,22 = 0,01$	$1 / 20 = 0,05$

Kullanım Alternatifleri	<i>Tema ve Yapılar</i> Karar Değişkeni	Öz Vektör
Konut Alanı	$(0,05 + 0,08 + 0,01 + 0,05) / 4 =$	0,04
Park ve Yeşil Alan	$(0,45 + 0,75 + 0,88 + 0,45) / 4 =$	0,63
Etkinlik Alanı	$(0,45 + 0,08 + 0,09 + 0,45) / 4 =$	0,26
İş Alanı	$(0,05 + 0,08 + 0,01 + 0,05) / 4 =$	0,04

U10 için “tema ve yapılar” karar değişkenine göre önem ağırlığı sıralaması (1) park ve yeşil alan (0,63), (2) etkinlik alanı (0,26), (3) konut alanı (0,04) ve iş alanı (0,04) eşit olacak şekilde belirlenmiştir.

U11

- U11’in “konum”, “çevresel özellikler”, “tema ve yapılar” karar değişkenlerine yönelik ikili karşılaştırmalarının normalizasyon işlemi:

Karar Değişkenleri	Konum	Çevresel Özellikler	Tema ve Yapılar
Konum	1	1/9	1/9
Çevresel Özellikler	9	1	1/7
Tema ve Yapılar	9	7	1
Kolon Toplamı	19	8,11	1,25

Karar Değişkenleri	Konum	Çevresel Özellikler	Tema ve Yapılar
Konum	$1 / 19 = 0,05$	$1/9 / 8,11 = 0,01$	$1/9 / 1,25 = 0,08$
Çevresel Özellikler	$9 / 19 = 0,47$	$1 / 8,11 = 0,12$	$1/7 / 1,25 = 0,11$
Tema ve Yapılar	$9 / 19 = 0,47$	$7 / 8,11 = 0,86$	$1 / 1,25 = 0,8$

- U11’in “konum” karar değişkenine göre kullanım alternatifleri ikili karşılaştırmalarının normalizasyon işlemi:

Kullanım Alternatifleri	Konut Alanı	Park ve Yeşil Alan	Etkinlik Alanı	İş Alanı
Konut Alanı	1	1/5	1	1/9
Park ve Yeşil Alan	5	1	1/5	1/9
Etkinlik Alanı	1	5	1	1/9
İş Alanı	9	9	9	1
Kolon Toplamı	16	15,2	11,2	1,33

Kullanım Alternatifleri	Konut Alanı	Park ve Yeşil Alan	Etkinlik Alanı	İş Alanı
Konut Alanı	$1 / 16 = 0,06$	$1/5 / 15,2 = 0,01$	$1 / 11,2 = 0,08$	$1/9 / 1,33 = 0,08$

Devamı diğer sayfada

Çizelgenin devamı

Kullanım Alternatifleri	Konut Alanı	Park ve Yeşil Alan	Etkinlik Alanı	İş Alanı
Park ve Yeşil Alan	$5 / 16 = 0,31$	$1 / 15,2 = 0,06$	$1/5 / 11,2 = 0,01$	$1/9 / 1,33 = 0,08$
Etkinlik Alanı	$1 / 16 = 0,05$	$5 / 15,2 = 0,32$	$1 / 11,2 = 0,08$	$1/9 / 1,33 = 0,08$
İş Alanı	$9 / 16 = 0,56$	$9 / 15,2 = 0,59$	$9 / 11,2 = 0,8$	$1 / 1,33 = 0,75$

Kullanım Alternatifleri	Konum Karar Değişkeni	Öz Vektör
Konut Alanı	$(0,06 + 0,01 + 0,08 + 0,08) / 4 =$	0,05
Park ve Yeşil Alan	$(0,31 + 0,06 + 0,01 + 0,08) / 4 =$	0,11
Etkinlik Alanı	$(0,05 + 0,32 + 0,08 + 0,08) / 4 =$	0,13
İş Alanı	$(0,56 + 0,59 + 0,8 + 0,75) / 4 =$	0,67

U11 için “konum” karar değişkenine göre önem ağırlığı sıralaması (1) iş alanı (0,67), (2) etkinlik alanı (0,13), (3) park ve yeşil alan (0,11) ve (4) konut alanı (0,05) olarak belirlenmiştir.

- U11’in “çevresel özellikler” karar değişkenine göre kullanım alternatifleri ikili karşılaştırmalarının normalizasyon işlemi:

Kullanım Alternatifleri	Konut Alanı	Park ve Yeşil Alan	Etkinlik Alanı	İş Alanı
Konut Alanı	1	1/9	1/7	1/9
Park ve Yeşil Alan	9	1	1/9	1/9
Etkinlik Alanı	7	9	1	1/9
İş Alanı	9	9	9	1
Kolon Toplamı	26	19,11	10,25	1,33

Kullanım Alternatifleri	Konut Alanı	Park ve Yeşil Alan	Etkinlik Alanı	İş Alanı
Konut Alanı	$1 / 26 = 0,03$	$1/9 / 19,11 = 0$	$1/7 / 10,25 = 0,01$	$1/9 / 1,33 = 0,08$
Park ve Yeşil Alan	$9 / 26 = 0,34$	$1 / 19,11 = 0,05$	$1/9 / 10,25 = 0,01$	$1/9 / 1,33 = 0,08$
Etkinlik Alanı	$7 / 26 = 0,26$	$9 / 19,11 = 0,47$	$1 / 10,25 = 0,09$	$1/9 / 1,33 = 0,08$
İş Alanı	$9 / 26 = 0,34$	$9 / 19,11 = 0,47$	$9 / 10,25 = 0,87$	$1 / 1,33 = 0,75$

Kullanım Alternatifleri	<i>Çevresel Özellikler</i> Karar Değişkeni	Öz Vektör
Konut Alanı	$(0,03 + 0 + 0,01 + 0,08) / 4 =$	0,03
Park ve Yeşil Alan	$(0,34 + 0,05 + 0,01 + 0,08) / 4 =$	0,12
Etkinlik Alanı	$(0,26 + 0,47 + 0,09 + 0,08) / 4 =$	0,22
İş Alanı	$(0,34 + 0,47 + 0,87 + 0,75) / 4 =$	0,6

U11 için “*çevresel özellikler*” karar değişkenine göre önem ağırlığı sıralaması (1) iş alanı (0,6), (2) etkinlik alanı (0,22), (3) park ve yeşil alan (0,12) ve (4) konut alanı (0,03) olarak belirlenmiştir.

- U11’in “*tema ve yapılar*” karar değişkenine göre kullanım alternatifleri ikili karşılaştırmalarının normalizasyon işlemi:

Kullanım Alternatifleri	Konut Alanı	Park ve Yeşil Alan	Etkinlik Alanı	İş Alanı
Konut Alanı	1	1/9	1/9	1
Park ve Yeşil Alan	9	1	1/9	1/9
Etkinlik Alanı	9	9	1	1/9
İş Alanı	1	9	9	1
Kolon Toplamı	20	19,11	10,22	2,22

Kullanım Alternatifleri	Konut Alanı	Park ve Yeşil Alan	Etkinlik Alanı	İş Alanı
Konut Alanı	$1 / 20 = 0,05$	$1/9 / 19,11 = 0$	$1/9 / 10,22 = 0,01$	$1 / 2,22 = 0,45$
Park ve Yeşil Alan	$9 / 20 = 0,45$	$1 / 19,11 = 0,05$	$1/9 / 10,22 = 0,01$	$1/9 / 2,22 = 0,05$
Etkinlik Alanı	$9 / 20 = 0,45$	$9 / 19,11 = 0,47$	$1 / 10,22 = 0,09$	$1/9 / 2,22 = 0,05$
İş Alanı	$1 / 20 = 0,05$	$9 / 19,11 = 0,47$	$9 / 10,22 = 0,88$	$1 / 2,22 = 0,45$

Kullanım Alternatifleri	<i>Tema ve Yapılar</i> Karar Değişkeni	Öz Vektör
Konut Alanı	$(0,05 + 0 + 0,01 + 0,45) / 4 =$	0,12
Park ve Yeşil Alan	$(0,45 + 0,05 + 0,01 + 0,05) / 4 =$	0,14
Etkinlik Alanı	$(0,45 + 0,47 + 0,09 + 0,05) / 4 =$	0,26
İş Alanı	$(0,05 + 0,47 + 0,88 + 0,45) / 4 =$	0,46

U11 için “tema ve yapılar” karar değişkenine göre önem ağırlığı sıralaması (1) iş alanı (0,46), (2) etkinlik alanı (0,26), (3) park ve yeşil alan (0,14) ve (4) konut alanı (0,12) olarak belirlenmiştir.

U12

- U12’nin “konum”, “çevresel özellikler”, “tema ve yapılar” karar değişkenlerine yönelik ikili karşılaştırmalarının normalizasyon işlemi:

Karar Değişkenleri	Konum	Çevresel Özellikler	Tema ve Yapılar
Konum	1	5	1/7
Çevresel Özellikler	1/5	1	1/7
Tema ve Yapılar	7	7	1
Kolon Toplamı	8,2	13	1,28

Karar Değişkenleri	Konum	Çevresel Özellikler	Tema ve Yapılar
Konum	$1 / 8,2 = 0,12$	$5 / 13 = 0,38$	$1/7 / 1,28 = 0,11$
Çevresel Özellikler	$1/5 / 8,2 = 0,02$	$1 / 13 = 0,07$	$1/7 / 1,28 = 0,11$
Tema ve Yapılar	$7 / 8,2 = 0,85$	$7 / 13 = 0,53$	$1 / 1,28 = 0,78$

- U12’nin “konum” karar değişkenine göre kullanım alternatifleri ikili karşılaştırmalarının normalizasyon işlemi:

Kullanım Alternatifleri	Konut Alanı	Park ve Yeşil Alan	Etkinlik Alanı	İş Alanı
Konut Alanı	1	1/9	1/9	1/7
Park ve Yeşil Alan	9	1	1/5	1
Etkinlik Alanı	9	5	1	3
İş Alanı	7	1	1/3	1
Kolon Toplamı	26	7,11	1,64	5,14

Kullanım Alternatifleri	Konut Alanı	Park ve Yeşil Alan	Etkinlik Alanı	İş Alanı
Konut Alanı	$1 / 26 = 0,03$	$1/9 / 7,11 = 0,01$	$1/9 / 1,64 = 0,06$	$1/7 / 5,14 = 0,02$

Devamı diğer sayfada

Çizelgenin devamı

Kullanım Alternatifleri	Konut Alanı	Park ve Yeşil Alan	Etkinlik Alanı	İş Alanı
Park ve Yeşil Alan	$9 / 26 = 0,34$	$1 / 7,11 = 0,14$	$1/5 / 1,64 = 0,12$	$1 / 5,14 = 0,19$
Etkinlik Alanı	$9 / 26 = 0,34$	$5 / 7,11 = 0,7$	$1 / 1,64 = 0,6$	$3 / 5,14 = 0,58$
İş Alanı	$7 / 26 = 0,26$	$1 / 7,11 = 0,14$	$1/3 / 1,64 = 0,2$	$1 / 5,14 = 0,19$

Kullanım Alternatifleri	<i>Konum</i> Karar Değişkeni	Öz Vektör
Konut Alanı	$(0,03 + 0,01 + 0,06 + 0,02) / 4 =$	0,03
Park ve Yeşil Alan	$(0,34 + 0,14 + 0,12 + 0,19) / 4 =$	0,19
Etkinlik Alanı	$(0,34 + 0,7 + 0,6 + 0,58) / 4 =$	0,55
İş Alanı	$(0,26 + 0,14 + 0,2 + 0,19) / 4 =$	0,19

U12 için “konum” karar değişkenine göre önem ağırlığı sıralaması (1) etkinlik alanı (0,55), (2) park ve yeşil alan (0,19) ve iş alanı (0,19) eşit olacak şekilde ve (3) konut alanı (0,03) olarak belirlenmiştir.

- U12’nin “çevresel özellikler” karar değişkenine göre kullanım alternatifleri ikili karşılaştırmalarının normalizasyon işlemi:

Kullanım Alternatifleri	Konut Alanı	Park ve Yeşil Alan	Etkinlik Alanı	İş Alanı
Konut Alanı	1	1/9	1/9	1/7
Park ve Yeşil Alan	9	1	1/5	7
Etkinlik Alanı	9	5	1	7
İş Alanı	7	1/7	1/7	1
Kolon Toplamı	26	6,25	1,45	15,14

Kullanım Alternatifleri	Konut Alanı	Park ve Yeşil Alan	Etkinlik Alanı	İş Alanı
Konut Alanı	$1 / 26 = 0,03$	$1/9 / 6,25 = 0,01$	$1/9 / 1,45 = 0,07$	$1/7 / 15,14 = 0$
Park ve Yeşil Alan	$9 / 26 = 0,34$	$1 / 6,25 = 0,16$	$1/5 / 1,45 = 0,13$	$7 / 15,14 = 0,46$
Etkinlik Alanı	$9 / 26 = 0,34$	$5 / 6,25 = 0,8$	$1 / 1,45 = 0,68$	$7 / 15,14 = 0,46$
İş Alanı	$7 / 26 = 0,26$	$1/7 / 6,25 = 0,02$	$1/7 / 1,45 = 0,09$	$1 / 15,14 = 0,06$

Kullanım Alternatifleri	<i>Çevresel Özellikler</i> Karar Değişkeni	Öz Vektör
Konut Alanı	$(0,03 + 0,01 + 0,07 + 0) / 4 =$	0,02
Park ve Yeşil Alan	$(0,34 + 0,16 + 0,13 + 0,46) / 4 =$	0,27
Etkinlik Alanı	$(0,34 + 0,8 + 0,68 + 0,46) / 4 =$	0,57
İş Alanı	$(0,26 + 0,02 + 0,09 + 0,06) / 4 =$	0,1

U12 için “*çevresel özellikler*” karar değişkenine göre önem ağırlığı sıralaması (1) etkinlik alanı (0,57), (2) park ve yeşil alan (0,27), (3) iş alanı (0,1) ve (4) konut alanı (0,02) olarak belirlenmiştir.

- U12’nin “*tema ve yapılar*” karar değişkenine göre kullanım alternatifleri ikili karşılaştırmalarının normalizasyon işlemi:

Kullanım Alternatifleri	Konut Alanı	Park ve Yeşil Alan	Etkinlik Alanı	İş Alanı
Konut Alanı	1	1/9	1/9	1/9
Park ve Yeşil Alan	9	1	1/3	3
Etkinlik Alanı	9	3	1	5
İş Alanı	9	1/3	1/5	1
Kolon Toplamı	28	4,44	1,64	9,11

Kullanım Alternatifleri	Konut Alanı	Park ve Yeşil Alan	Etkinlik Alanı	İş Alanı
Konut Alanı	$1 / 28 = 0,03$	$1/9 / 4,44 = 0,02$	$1/9 / 1,64 = 0,06$	$1/9 / 9,11 = 0,01$
Park ve Yeşil Alan	$9 / 28 = 0,32$	$1 / 4,44 = 0,22$	$1/3 / 1,64 = 0,2$	$3 / 9,11 = 0,32$
Etkinlik Alanı	$9 / 28 = 0,32$	$3 / 4,44 = 0,67$	$1 / 1,64 = 0,6$	$5 / 9,11 = 0,54$
İş Alanı	$9 / 28 = 0,32$	$1/3 / 4,44 = 0,07$	$1/5 / 1,64 = 0,12$	$1 / 9,11 = 0,1$

Kullanım Alternatifleri	<i>Tema ve Yapılar</i> Karar Değişkeni	Öz Vektör
Konut Alanı	$(0,03 + 0,02 + 0,06 + 0,01) / 4 =$	0,03
Park ve Yeşil Alan	$(0,32 + 0,22 + 0,2 + 0,32) / 4 =$	0,26
Etkinlik Alanı	$(0,32 + 0,67 + 0,6 + 0,54) / 4 =$	0,53
İş Alanı	$(0,32 + 0,07 + 0,12 + 0,1) / 4 =$	0,15

U12 için “tema ve yapılar” karar değişkenine göre önem ağırlığı sıralaması (1) etkinlik alanı (0,53), (2) park ve yeşil alan (0,26), (3) iş alanı (0,15) ve (4) konut alanı (0,03) olarak belirlenmiştir.

U13

- U13’ün “konum”, “çevresel özellikler”, “tema ve yapılar” karar değişkenlerine yönelik ikili karşılaştırmalarının normalizasyon işlemi:

Karar Değişkenleri	Konum	Çevresel Özellikler	Tema ve Yapılar
Konum	1	1	7
Çevresel Özellikler	1	1	7
Tema ve Yapılar	1/7	1/7	1
Kolon Toplamı	2,14	2,14	15

Karar Değişkenleri	Konum	Çevresel Özellikler	Tema ve Yapılar
Konum	$1 / 2,14 = 0,46$	$1 / 2,14 = 0,46$	$7 / 15 = 0,46$
Çevresel Özellikler	$1 / 2,14 = 0,46$	$1 / 2,14 = 0,46$	$7 / 15 = 0,46$
Tema ve Yapılar	$1/7 / 2,14 = 0,06$	$1/7 / 2,14 = 0,06$	$1 / 15 = 0,06$

- U13’ün “konum” karar değişkenine göre kullanım alternatifleri ikili karşılaştırmalarının normalizasyon işlemi:

Kullanım Alternatifleri	Konut Alanı	Park ve Yeşil Alan	Etkinlik Alanı	İş Alanı
Konut Alanı	1	1/7	1/7	1/7
Park ve Yeşil Alan	7	1	3	1/7
Etkinlik Alanı	7	1/3	1	1/7
İş Alanı	7	7	7	1
Kolon Toplamı	22	8,47	11,14	1,42

Kullanım Alternatifleri	Konut Alanı	Park ve Yeşil Alan	Etkinlik Alanı	İş Alanı
Konut Alanı	$1 / 22 = 0,04$	$1/7 / 8,47 = 0,01$	$1/7 / 11,14 = 0,01$	$1/7 / 1,42 = 0,1$

Devamı diğer sayfada

Çizelgenin devamı

Kullanım Alternatifleri	Konut Alanı	Park ve Yeşil Alan	Etkinlik Alanı	İş Alanı
Park ve Yeşil Alan	$7 / 22 = 0,31$	$1 / 8,47 = 0,11$	$3 / 11,14 = 0,26$	$1/7 / 1,42 = 0,1$
Etkinlik Alanı	$7 / 22 = 0,31$	$1/3 / 8,47 = 0,03$	$1 / 11,14 = 0,08$	$1/7 / 1,42 = 0,1$
İş Alanı	$7 / 22 = 0,31$	$7 / 8,47 = 0,82$	$7 / 11,14 = 0,62$	$1 / 1,42 = 0,7$

Kullanım Alternatifleri	Konum Karar Değişkeni	Öz Vektör
Konut Alanı	$(0,04 + 0,01 + 0,01 + 0,1) / 4 =$	0,04
Park ve Yeşil Alan	$(0,31 + 0,11 + 0,26 + 0,1) / 4 =$	0,19
Etkinlik Alanı	$(0,31 + 0,03 + 0,08 + 0,1) / 4 =$	0,13
İş Alanı	$(0,31 + 0,82 + 0,62 + 0,7) / 4 =$	0,61

U13 için “konum” karar değişkenine göre önem ağırlığı sıralaması (1) iş alanı (0,61), (2) park ve yeşil alan (0,19), (3) etkinlik alanı (0,13) ve (4) konut alanı (0,04) olarak belirlenmiştir.

- U13’ün “çevresel özellikler” karar değişkenine göre kullanım alternatifleri ikili karşılaştırmalarının normalizasyon işlemi:

Kullanım Alternatifleri	Konut Alanı	Park ve Yeşil Alan	Etkinlik Alanı	İş Alanı
Konut Alanı	1	1/7	1/7	1/7
Park ve Yeşil Alan	7	1	3	1/7
Etkinlik Alanı	7	1/3	1	1/7
İş Alanı	7	7	7	1
Kolon Toplamı	22	8,47	11,14	1,42

Kullanım Alternatifleri	Konut Alanı	Park ve Yeşil Alan	Etkinlik Alanı	İş Alanı
Konut Alanı	$1 / 22 = 0,04$	$1/7 / 8,47 = 0,01$	$1/7 / 11,14 = 0,01$	$1/7 / 1,42 = 0,1$
Park ve Yeşil Alan	$7 / 22 = 0,31$	$1 / 8,47 = 0,11$	$3 / 11,14 = 0,26$	$1/7 / 1,42 = 0,1$
Etkinlik Alanı	$7 / 22 = 0,31$	$1/3 / 8,47 = 0,03$	$1 / 11,14 = 0,08$	$1/7 / 1,42 = 0,1$
İş Alanı	$7 / 22 = 0,31$	$7 / 8,47 = 0,82$	$7 / 11,14 = 0,62$	$1 / 1,42 = 0,7$

Kullanım Alternatifleri	<i>Çevresel Özellikler</i> Karar Değişkeni	Öz Vektör
Konut Alanı	$(0,04 + 0,01 + 0,01 + 0,1) / 4 =$	0,04
Park ve Yeşil Alan	$(0,31 + 0,11 + 0,26 + 0,1) / 4 =$	0,19
Etkinlik Alanı	$(0,31 + 0,03 + 0,08 + 0,1) / 4 =$	0,13
İş Alanı	$(0,31 + 0,82 + 0,62 + 0,7) / 4 =$	0,61

U13 için “*çevresel özellikler*” karar değişkenine göre önem ağırlığı sıralaması (1) iş alanı (0,61), (2) park ve yeşil alan (0,19), (3) etkinlik alanı (0,13) ve (4) konut alanı (0,04) olarak belirlenmiştir.

- U13’ün “*tema ve yapılar*” karar değişkenine göre kullanım alternatifleri ikili karşılaştırmalarının normalizasyon işlemi:

Kullanım Alternatifleri	Konut Alanı	Park ve Yeşil Alan	Etkinlik Alanı	İş Alanı
Konut Alanı	1	1/7	1/7	1/7
Park ve Yeşil Alan	7	1	3	1/7
Etkinlik Alanı	7	1/3	1	1/7
İş Alanı	7	7	7	1
Kolon Toplamı	22	8,47	11,14	1,42

Kullanım Alternatifleri	Konut Alanı	Park ve Yeşil Alan	Etkinlik Alanı	İş Alanı
Konut Alanı	$1 / 22 = 0,04$	$1/7 / 8,47 = 0,01$	$1/7 / 11,14 = 0,01$	$1/7 / 1,42 = 0,1$
Park ve Yeşil Alan	$7 / 22 = 0,31$	$1 / 8,47 = 0,11$	$3 / 11,14 = 0,26$	$1/7 / 1,42 = 0,1$
Etkinlik Alanı	$7 / 22 = 0,31$	$1/3 / 8,47 = 0,03$	$1 / 11,14 = 0,08$	$1/7 / 1,42 = 0,1$
İş Alanı	$7 / 22 = 0,31$	$7 / 8,47 = 0,82$	$7 / 11,14 = 0,62$	$1 / 1,42 = 0,7$

Kullanım Alternatifleri	<i>Tema ve Yapılar</i> Karar Değişkeni	Öz Vektör
Konut Alanı	$(0,04 + 0,01 + 0,01 + 0,1) / 4 =$	0,04
Park ve Yeşil Alan	$(0,31 + 0,11 + 0,26 + 0,1) / 4 =$	0,19
Etkinlik Alanı	$(0,31 + 0,03 + 0,08 + 0,1) / 4 =$	0,13
İş Alanı	$(0,31 + 0,82 + 0,62 + 0,7) / 4 =$	0,61

U13 için “*tema ve yapılar*” karar değişkenine göre önem ağırlığı sıralaması (1) iş alanı (0,61), (2) park ve yeşil alan (0,19), (3) etkinlik alanı (0,13) ve (4) konut alanı (0,04) olarak belirlenmiştir.

U14

- U14’ün “konum”, “çevresel özellikler”, “tema ve yapılar” karar değişkenlerine yönelik ikili karşılaştırmalarının normalizasyon işlemi:

Karar Değişkenleri	Konum	Çevresel Özellikler	Tema ve Yapılar
Konum	1	1/9	9
Çevresel Özellikler	9	1	9
Tema ve Yapılar	1/9	1/9	1
Kolon Toplamı	10,11	1,22	19

Karar Değişkenleri	Konum	Çevresel Özellikler	Tema ve Yapılar
Konum	$1 / 10,11 = 0,09$	$1/9 / 1,22 = 0,09$	$9 / 19 = 0,47$
Çevresel Özellikler	$9 / 10,11 = 0,89$	$1 / 1,22 = 0,81$	$9 / 19 = 0,47$
Tema ve Yapılar	$1/9 / 10,11 = 0,01$	$1/9 / 1,22 = 0,09$	$1 / 19 = 0,05$

- U14’ün “*konum*” karar değişkenine göre kullanım alternatifleri ikili karşılaştırmalarının normalizasyon işlemi:

Kullanım Alternatifleri	Konut Alanı	Park ve Yeşil Alan	Etkinlik Alanı	İş Alanı
Konut Alanı	1	1/3	1/9	1/9
Park ve Yeşil Alan	3	1	1/9	5
Etkinlik Alanı	9	9	1	7
İş Alanı	9	1/5	1/7	1
Kolon Toplamı	22	10,53	1,36	13,11

Kullanım Alternatifleri	Konut Alanı	Park ve Yeşil Alan	Etkinlik Alanı	İş Alanı
Konut Alanı	$1 / 22 = 0,04$	$1/3 / 10,53 = 0,03$	$1/9 / 1,36 = 0,08$	$1/9 / 13,11 = 0$

Devamı diğer sayfada

Çizelgenin devamı

Kullanım Alternatifleri	Konut Alanı	Park ve Yeşil Alan	Etkinlik Alanı	İş Alanı
Park ve Yeşil Alan	$3 / 22 = 0,13$	$1 / 10,53 = 0,09$	$1/9 / 1,36 = 0,08$	$5 / 13,11 = 0,38$
Etkinlik Alanı	$9 / 22 = 0,4$	$9 / 10,53 = 0,85$	$1 / 1,36 = 0,73$	$7 / 13,11 = 0,53$
İş Alanı	$9 / 22 = 0,4$	$1/5 / 10,53 = 0,01$	$1/7 / 1,36 = 0,1$	$1 / 13,11 = 0,07$

Kullanım Alternatifleri	<i>Konum</i> Karar Değişkeni	Öz Vektör
Konut Alanı	$(0,04 + 0,03 + 0,08 + 0) / 4 =$	0,03
Park ve Yeşil Alan	$(0,13 + 0,09 + 0,08 + 0,38) / 4 =$	0,17
Etkinlik Alanı	$(0,4 + 0,85 + 0,73 + 0,53) / 4 =$	0,62
İş Alanı	$(0,4 + 0,01 + 0,1 + 0,07) / 4 =$	0,14

U14 için “konum” karar değişkenine göre önem ağırlığı sıralaması (1) etkinlik alanı (0,62), (2) park ve yeşil alan (0,17), (3) iş alanı (0,14) ve (4) konut alanı (0,03) olarak belirlenmiştir.

- U14’ün “çevresel özellikler” karar değişkenine göre kullanım alternatifleri ikili karşılaştırmalarının normalizasyon işlemi:

Kullanım Alternatifleri	Konut Alanı	Park ve Yeşil Alan	Etkinlik Alanı	İş Alanı
Konut Alanı	1	1/3	1/9	1/9
Park ve Yeşil Alan	3	1	1/7	5
Etkinlik Alanı	9	7	1	7
İş Alanı	9	1/5	1/7	1
Kolon Toplamı	22	8,53	1,39	13,11

Kullanım Alternatifleri	Konut Alanı	Park ve Yeşil Alan	Etkinlik Alanı	İş Alanı
Konut Alanı	$1 / 22 = 0,04$	$1/3 / 8,53 = 0,03$	$1/9 / 1,39 = 0,07$	$1/9 / 13,11 = 0$
Park ve Yeşil Alan	$3 / 22 = 0,14$	$1 / 8,53 = 0,11$	$1/7 / 1,39 = 0,1$	$5 / 13,11 = 0,38$
Etkinlik Alanı	$9 / 22 = 0,4$	$7 / 8,53 = 0,82$	$1 / 1,39 = 0,71$	$7 / 13,11 = 0,53$
İş Alanı	$9 / 22 = 0,4$	$1/5 / 8,53 = 0,02$	$1/7 / 1,39 = 0,1$	$1 / 13,11 = 0,07$

Kullanım Alternatifleri	<i>Çevresel Özellikler</i> Karar Değişkeni	Öz Vektör
Konut Alanı	$(0,04 + 0,03 + 0,07 + 0) / 4 =$	0,03
Park ve Yeşil Alan	$(0,14 + 0,11 + 0,1 + 0,38) / 4 =$	0,18
Etkinlik Alanı	$(0,4 + 0,82 + 0,71 + 0,53) / 4 =$	0,61
İş Alanı	$(0,4 + 0,02 + 0,1 + 0,07) / 4 =$	0,14

U14 için “*çevresel özellikler*” karar değişkenine göre önem ağırlığı sıralaması (1) etkinlik alanı (0,61), (2) park ve yeşil alan (0,18), (3) iş alanı (0,14) ve (4) konut alanı (0,03) olarak belirlenmiştir.

- U14’ün “*tema ve yapılar*” karar değişkenine göre kullanım alternatifleri ikili karşılaştırmalarının normalizasyon işlemi:

Kullanım Alternatifleri	Konut Alanı	Park ve Yeşil Alan	Etkinlik Alanı	İş Alanı
Konut Alanı	1	1/5	1/9	1/9
Park ve Yeşil Alan	5	1	1/7	7
Etkinlik Alanı	9	7	1	7
İş Alanı	9	1/7	1/7	1
Kolon Toplamı	24	8,34	1,39	15,11

Kullanım Alternatifleri	Konut Alanı	Park ve Yeşil Alan	Etkinlik Alanı	İş Alanı
Konut Alanı	$1 / 24 = 0,04$	$1/5 / 8,34 = 0,02$	$1/9 / 1,39 = 0,07$	$1/9 / 15,11 = 0$
Park ve Yeşil Alan	$5 / 24 = 0,2$	$1 / 8,34 = 0,11$	$1/7 / 1,39 = 0,1$	$7 / 15,11 = 0,46$
Etkinlik Alanı	$9 / 24 = 0,37$	$7 / 8,34 = 0,83$	$1 / 1,39 = 0,71$	$7 / 15,11 = 0,46$
İş Alanı	$9 / 24 = 0,37$	$1/7 / 8,34 = 0,01$	$1/7 / 1,39 = 0,1$	$1 / 15,11 = 0,06$

Kullanım Alternatifleri	<i>Tema ve Yapılar</i> Karar Değişkeni	Öz Vektör
Konut Alanı	$(0,04 + 0,02 + 0,07 + 0) / 4 =$	0,03
Park ve Yeşil Alan	$(0,2 + 0,11 + 0,1 + 0,46) / 4 =$	0,21
Etkinlik Alanı	$(0,37 + 0,83 + 0,71 + 0,46) / 4 =$	0,59
İş Alanı	$(0,37 + 0,01 + 0,1 + 0,06) / 4 =$	0,13

U14 için “tema ve yapılar” karar değişkenine göre önem ağırlığı sıralaması (1) etkinlik alanı (0,59), (2) park ve yeşil alan (0,21), (3) iş alanı (0,13) ve (4) konut alanı (0,03) olarak belirlenmiştir.

U15

- U15’in “konum”, “çevresel özellikler”, “tema ve yapılar” karar değişkenlerine yönelik ikili karşılaştırmalarının normalizasyon işlemi:

Karar Değişkenleri	Konum	Çevresel Özellikler	Tema ve Yapılar
Konum	1	5	1/5
Çevresel Özellikler	1/5	1	1/5
Tema ve Yapılar	5	5	1
Kolon Toplamı	6,2	11	1,4

Karar Değişkenleri	Konum	Çevresel Özellikler	Tema ve Yapılar
Konum	$1 / 6,2 = 0,16$	$5 / 11 = 0,45$	$1/5 / 1,4 = 0,14$
Çevresel Özellikler	$1/5 / 6,2 = 0,03$	$1 / 11 = 0,09$	$1/5 / 1,4 = 0,14$
Tema ve Yapılar	$5 / 6,2 = 0,8$	$5 / 11 = 0,45$	$1 / 1,4 = 0,71$

- U15’in “konum” karar değişkenine göre kullanım alternatifleri ikili karşılaştırmalarının normalizasyon işlemi:

Kullanım Alternatifleri	Konut Alanı	Park ve Yeşil Alan	Etkinlik Alanı	İş Alanı
Konut Alanı	1	1/9	1/9	1
Park ve Yeşil Alan	9	1	9	9
Etkinlik Alanı	9	1/9	1	9
İş Alanı	1	1/9	1/9	1
Kolon Toplamı	20	1,33	10,22	20

Kullanım Alternatifleri	Konut Alanı	Park ve Yeşil Alan	Etkinlik Alanı	İş Alanı
Konut Alanı	$1 / 20 = 0,05$	$1/9 / 1,33 = 0,08$	$1/9 / 10,22 = 0,01$	$1 / 20 = 0,05$

Devamı diğer sayfada

Çizelgenin devamı

Kullanım Alternatifleri	Konut Alanı	Park ve Yeşil Alan	Etkinlik Alanı	İş Alanı
Park ve Yeşil Alan	$9 / 20 = 0,45$	$1 / 1,33 = 0,75$	$9 / 10,22 = 0,88$	$9 / 20 = 0,45$
Etkinlik Alanı	$9 / 20 = 0,45$	$1/9 / 1,33 = 0,08$	$1 / 10,22 = 0,09$	$9 / 20 = 0,45$
İş Alanı	$1 / 20 = 0,05$	$1/9 / 1,33 = 0,08$	$1/9 / 10,22 = 0,01$	$1 / 20 = 0,05$

Kullanım Alternatifleri	Konum Karar Değişkeni	Öz Vektör
Konut Alanı	$(0,05 + 0,08 + 0,01 + 0,05) / 4 =$	0,04
Park ve Yeşil Alan	$(0,45 + 0,75 + 0,88 + 0,45) / 4 =$	0,63
Etkinlik Alanı	$(0,45 + 0,08 + 0,09 + 0,45) / 4 =$	0,26
İş Alanı	$(0,05 + 0,08 + 0,01 + 0,05) / 4 =$	0,04

U15 için “konum” karar değişkenine göre önem ağırlığı sıralaması (1) park ve yeşil alan (0,63), (2) etkinlik alanı (0,26), (3) konut alanı (0,04) ve iş alanı (0,04) eşit olarak belirlenmiştir.

- U15’in “çevresel özellikler” karar değişkenine göre kullanım alternatifleri ikili karşılaştırmalarının normalizasyon işlemi:

Kullanım Alternatifleri	Konut Alanı	Park ve Yeşil Alan	Etkinlik Alanı	İş Alanı
Konut Alanı	1	1/9	1/9	1/3
Park ve Yeşil Alan	9	1	7	9
Etkinlik Alanı	9	1/7	1	9
İş Alanı	3	1/9	1/9	1
Kolon Toplamı	22	1,36	8,22	19,33

Kullanım Alternatifleri	Konut Alanı	Park ve Yeşil Alan	Etkinlik Alanı	İş Alanı
Konut Alanı	$1 / 22 = 0,04$	$1/9 / 1,36 = 0,08$	$1/9 / 8,22 = 0,01$	$1/3 / 19,33 = 0,01$
Park ve Yeşil Alan	$9 / 22 = 0,4$	$1 / 1,36 = 0,73$	$7 / 8,22 = 0,85$	$9 / 19,33 = 0,46$
Etkinlik Alanı	$9 / 22 = 0,4$	$1/7 / 1,36 = 0,1$	$1 / 8,22 = 0,12$	$9 / 19,33 = 0,46$
İş Alanı	$3 / 22 = 0,13$	$1/9 / 1,36 = 0,08$	$1/9 / 8,22 = 0,01$	$1 / 19,33 = 0,05$

Kullanım Alternatifleri	<i>Çevresel Özellikler</i> Karar Değişkeni	Öz Vektör
Konut Alanı	$(0,04 + 0,08 + 0,01 + 0,01) / 4 =$	0,03
Park ve Yeşil Alan	$(0,4 + 0,73 + 0,85 + 0,46) / 4 =$	0,61
Etkinlik Alanı	$(0,4 + 0,1 + 0,12 + 0,46) / 4 =$	0,27
İş Alanı	$(0,13 + 0,08 + 0,01 + 0,05) / 4 =$	0,06

U15 için “*çevresel özellikler*” karar değişkenine göre önem ağırlığı sıralaması (1) park ve yeşil alan (0,61), (2) etkinlik alanı (0,27), (3) iş alanı (0,06) ve (4) konut alanı (0,03) olarak belirlenmiştir.

- U15’in “*tema ve yapılar*” karar değişkenine göre kullanım alternatifleri ikili karşılaştırmalarının normalizasyon işlemi:

Kullanım Alternatifleri	Konut Alanı	Park ve Yeşil Alan	Etkinlik Alanı	İş Alanı
Konut Alanı	1	1/9	1/9	1/3
Park ve Yeşil Alan	9	1	5	9
Etkinlik Alanı	9	1/5	1	9
İş Alanı	3	1/9	1/9	1
Kolon Toplamı	22	1,42	6,22	19,33

Kullanım Alternatifleri	Konut Alanı	Park ve Yeşil Alan	Etkinlik Alanı	İş Alanı
Konut Alanı	$1 / 22 = 0,04$	$1/9 / 1,42 = 0,07$	$1/9 / 6,22 = 0,01$	$1/3 / 19,33 = 0,01$
Park ve Yeşil Alan	$9 / 22 = 0,4$	$1 / 1,42 = 0,7$	$5 / 6,22 = 0,8$	$9 / 19,33 = 0,46$
Etkinlik Alanı	$9 / 22 = 0,4$	$1/5 / 1,42 = 0,14$	$1 / 6,22 = 0,16$	$9 / 19,33 = 0,46$
İş Alanı	$3 / 22 = 0,13$	$1/9 / 1,42 = 0,07$	$1/9 / 6,22 = 0,01$	$1 / 19,33 = 0,05$

Kullanım Alternatifleri	<i>Tema ve Yapılar</i> Karar Değişkeni	Öz Vektör
Konut Alanı	$(0,04 + 0,07 + 0,01 + 0,01) / 4 =$	0,03
Park ve Yeşil Alan	$(0,4 + 0,7 + 0,8 + 0,46) / 4 =$	0,59
Etkinlik Alanı	$(0,4 + 0,14 + 0,16 + 0,46) / 4 =$	0,29
İş Alanı	$(0,13 + 0,07 + 0,01 + 0,05) / 4 =$	0,06

U15 için “tema ve yapılar” karar değişkenine göre önem ağırlığı sıralaması (1) park ve yeşil alan (0,59), (2) etkinlik alanı (0,29), (3) iş alanı (0,06) ve (4) konut alanı (0,03) olarak belirlenmiştir.

U16

- U16’nın “konum”, “çevresel özellikler”, “tema ve yapılar” karar değişkenlerine yönelik ikili karşılaştırmalarının normalizasyon işlemi:

Karar Değişkenleri	Konum	Çevresel Özellikler	Tema ve Yapılar
Konum	1	9	1
Çevresel Özellikler	1/9	1	1/9
Tema ve Yapılar	1	9	1
Kolon Toplamı	2,11	19	2,11

Karar Değişkenleri	Konum	Çevresel Özellikler	Tema ve Yapılar
Konum	$1 / 2,11 = 0,47$	$9 / 19 = 0,47$	$1 / 2,11 = 0,47$
Çevresel Özellikler	$1/9 / 2,11 = 0,05$	$1 / 19 = 0,05$	$1/9 / 2,11 = 0,05$
Tema ve Yapılar	$1 / 2,11 = 0,47$	$9 / 19 = 0,47$	$1 / 2,11 = 0,47$

- U16’nın “konum” karar değişkenine göre kullanım alternatifleri ikili karşılaştırmalarının normalizasyon işlemi:

Kullanım Alternatifleri	Konut Alanı	Park ve Yeşil Alan	Etkinlik Alanı	İş Alanı
Konut Alanı	1	1	1	1
Park ve Yeşil Alan	1	1	1/5	1
Etkinlik Alanı	1	5	1	3
İş Alanı	1	1	1/3	1
Kolon Toplamı	4	8	2,53	6

Kullanım Alternatifleri	Konut Alanı	Park ve Yeşil Alan	Etkinlik Alanı	İş Alanı
Konut Alanı	$1 / 4 = 0,25$	$1 / 8 = 0,12$	$1 / 2,53 = 0,39$	$1 / 6 = 0,16$

Devamı diğer sayfada

Çizelgenin devamı

Kullanım Alternatifleri	Konut Alanı	Park ve Yeşil Alan	Etkinlik Alanı	İş Alanı
Park ve Yeşil Alan	$1 / 4 = 0,25$	$1 / 8 = 0,12$	$1/5 / 2,53 = 0,07$	$1 / 6 = 0,16$
Etkinlik Alanı	$1 / 4 = 0,25$	$5 / 8 = 0,62$	$1 / 2,53 = 0,39$	$3 / 6 = 0,5$
İş Alanı	$1 / 4 = 0,25$	$1 / 8 = 0,12$	$1/3 / 2,53 = 0,13$	$1 / 6 = 0,16$

Kullanım Alternatifleri	Konum Karar Değişkeni	Öz Vektör
Konut Alanı	$(0,25 + 0,12 + 0,39 + 0,16) / 4 =$	0,23
Park ve Yeşil Alan	$(0,25 + 0,12 + 0,07 + 0,16) / 4 =$	0,15
Etkinlik Alanı	$(0,25 + 0,62 + 0,39 + 0,5) / 4 =$	0,44
İş Alanı	$(0,25 + 0,12 + 0,13 + 0,16) / 4 =$	0,16

U16 için “konum” karar değişkenine göre önem ağırlığı sıralaması (1) etkinlik alanı (0,44), (2) konut alanı (0,23), (3) iş alanı (0,16) ve (4) park ve yeşil alan (0,15) olarak belirlenmiştir.

- U16’nın “çevresel özellikler” karar değişkenine göre kullanım alternatifleri ikili karşılaştırmalarının normalizasyon işlemi:

Kullanım Alternatifleri	Konut Alanı	Park ve Yeşil Alan	Etkinlik Alanı	İş Alanı
Konut Alanı	1	3	1	5
Park ve Yeşil Alan	1/3	1	1	3
Etkinlik Alanı	1	1	1	3
İş Alanı	1/5	1/3	1/3	1
Kolon Toplamı	2,53	5,33	3,33	12

Kullanım Alternatifleri	Konut Alanı	Park ve Yeşil Alan	Etkinlik Alanı	İş Alanı
Konut Alanı	$1 / 2,53 = 0,39$	$3 / 5,33 = 0,56$	$1 / 3,33 = 0,3$	$5 / 12 = 0,41$
Park ve Yeşil Alan	$1/3 / 2,53 = 0,13$	$1 / 5,33 = 0,18$	$1 / 3,33 = 0,3$	$3 / 12 = 0,25$
Etkinlik Alanı	$1 / 2,53 = 0,39$	$1 / 5,33 = 0,18$	$1 / 3,33 = 0,3$	$3 / 12 = 0,25$
İş Alanı	$1/5 / 2,53 = 0,07$	$1/3 / 5,33 = 0,06$	$1/3 / 3,33 = 0,1$	$1 / 12 = 0,08$

Kullanım Alternatifleri	<i>Çevresel Özellikler</i> Karar Değişkeni	Öz Vektör
Konut Alanı	$(0,39 + 0,56 + 0,3 + 0,41) / 4 =$	0,41
Park ve Yeşil Alan	$(0,13 + 0,18 + 0,3 + 0,25) / 4 =$	0,21
Etkinlik Alanı	$(0,39 + 0,18 + 0,3 + 0,25) / 4 =$	0,28
İş Alanı	$(0,07 + 0,06 + 0,1 + 0,08) / 4 =$	0,07

U16 için “*çevresel özellikler*” karar değişkenine göre önem ağırlığı sıralaması (1) konut alanı (0,41), (2) etkinlik alanı (0,28), (3) park ve yeşil alan (0,21) ve (4) iş alanı (0,07) olarak belirlenmiştir.

- U16’nın “*tema ve yapılar*” karar değişkenine göre kullanım alternatifleri ikili karşılaştırmalarının normalizasyon işlemi:

Kullanım Alternatifleri	Konut Alanı	Park ve Yeşil Alan	Etkinlik Alanı	İş Alanı
Konut Alanı	1	1/3	1	1/7
Park ve Yeşil Alan	3	1	1	1/7
Etkinlik Alanı	1	1	1	1
İş Alanı	7	7	1	1
Kolon Toplamı	12	9,33	4	2,28

Kullanım Alternatifleri	Konut Alanı	Park ve Yeşil Alan	Etkinlik Alanı	İş Alanı
Konut Alanı	$1 / 12 = 0,08$	$1/3 / 9,33 = 0,03$	$1 / 4 = 0,25$	$1/7 / 2,28 = 0,06$
Park ve Yeşil Alan	$3 / 12 = 0,25$	$1 / 9,33 = 0,1$	$1 / 4 = 0,25$	$1/7 / 2,28 = 0,06$
Etkinlik Alanı	$1 / 12 = 0,08$	$1 / 9,33 = 0,1$	$1 / 4 = 0,25$	$1 / 2,28 = 0,43$
İş Alanı	$7 / 12 = 0,58$	$7 / 9,33 = 0,75$	$1 / 4 = 0,25$	$1 / 2,28 = 0,43$

Kullanım Alternatifleri	<i>Tema ve Yapılar</i> Karar Değişkeni	Öz Vektör
Konut Alanı	$(0,08 + 0,03 + 0,25 + 0,06) / 4 =$	0,1
Park ve Yeşil Alan	$(0,25 + 0,1 + 0,25 + 0,06) / 4 =$	0,16
Etkinlik Alanı	$(0,08 + 0,1 + 0,25 + 0,43) / 4 =$	0,21
İş Alanı	$(0,58 + 0,75 + 0,25 + 0,43) / 4 =$	0,5

U16 için “tema ve yapılar” karar değişkenine göre önem ağırlığı sıralaması (1) iş alanı (0,5), (2) etkinlik alanı (0,21), (3) park ve yeşil alan (0,16) ve (4) konut alanı (0,1) olarak belirlenmiştir.

U17

- U17’nin “konum”, “çevresel özellikler”, “tema ve yapılar” karar değişkenlerine yönelik ikili karşılaştırmalarının normalizasyon işlemi:

Karar Değişkenleri	Konum	Çevresel Özellikler	Tema ve Yapılar
Konum	1	1	1/7
Çevresel Özellikler	1	1	1
Tema ve Yapılar	7	1	1
Kolon Toplamı	9	3	2,14

Karar Değişkenleri	Konum	Çevresel Özellikler	Tema ve Yapılar
Konum	$1 / 9 = 0,11$	$1 / 3 = 0,33$	$1/7 / 2,14 = 0,06$
Çevresel Özellikler	$1 / 9 = 0,11$	$1 / 3 = 0,33$	$1 / 2,14 = 0,46$
Tema ve Yapılar	$7 / 9 = 0,77$	$1 / 3 = 0,33$	$1 / 2,14 = 0,46$

- U17’nin “konum” karar değişkenine göre kullanım alternatifleri ikili karşılaştırmalarının normalizasyon işlemi:

Kullanım Alternatifleri	Konut Alanı	Park ve Yeşil Alan	Etkinlik Alanı	İş Alanı
Konut Alanı	1	1/9	1/9	1
Park ve Yeşil Alan	9	1	1	7
Etkinlik Alanı	9	1	1	7
İş Alanı	1	1/7	1/7	1
Kolon Toplamı	20	2,25	2,25	16

Kullanım Alternatifleri	Konut Alanı	Park ve Yeşil Alan	Etkinlik Alanı	İş Alanı
Konut Alanı	$1 / 20 = 0,05$	$1/9 / 2,25 = 0,04$	$1/9 / 2,25 = 0,04$	$1 / 16 = 0,06$

Devamı diğer sayfada

Çizelgenin devamı

Kullanım Alternatifleri	Konut Alanı	Park ve Yeşil Alan	Etkinlik Alanı	İş Alanı
Park ve Yeşil Alan	$9 / 20 = 0,45$	$1 / 2,25 = 0,44$	$1 / 2,25 = 0,44$	$7 / 16 = 0,43$
Etkinlik Alanı	$9 / 20 = 0,45$	$1 / 2,25 = 0,44$	$1 / 2,25 = 0,44$	$7 / 16 = 0,43$
İş Alanı	$1 / 20 = 0,05$	$1/7 / 2,25 = 0,06$	$1/7 / 2,25 = 0,06$	$1 / 16 = 0,06$

Kullanım Alternatifleri	Konum Karar Değişkeni	Öz Vektör
Konut Alanı	$(0,05 + 0,04 + 0,04 + 0,06) / 4 =$	0,04
Park ve Yeşil Alan	$(0,45 + 0,44 + 0,44 + 0,43) / 4 =$	0,44
Etkinlik Alanı	$(0,45 + 0,44 + 0,44 + 0,43) / 4 =$	0,44
İş Alanı	$(0,05 + 0,06 + 0,06 + 0,06) / 4 =$	0,05

U17 için “konum” karar değişkenine göre önem ağırlığı sıralaması (1) park ve yeşil alan (0,44) ve etkinlik alanı (0,44) eşit olacak şekilde, (2) iş alanı (0,05) ve (3) konut alanı (0,04) olarak belirlenmiştir.

- U17’nin “çevresel özellikler” karar değişkenine göre kullanım alternatifleri ikili karşılaştırmalarının normalizasyon işlemi:

Kullanım Alternatifleri	Konut Alanı	Park ve Yeşil Alan	Etkinlik Alanı	İş Alanı
Konut Alanı	1	1/7	1/7	1/7
Park ve Yeşil Alan	7	1	1	7
Etkinlik Alanı	7	1	1	7
İş Alanı	7	1/7	1/7	1
Kolon Toplamı	22	2,28	2,28	15,14

Kullanım Alternatifleri	Konut Alanı	Park ve Yeşil Alan	Etkinlik Alanı	İş Alanı
Konut Alanı	$1 / 22 = 0,04$	$1/7 / 2,28 = 0,06$	$1/7 / 2,28 = 0,06$	$1/7 / 15,14 = 0$
Park ve Yeşil Alan	$7 / 22 = 0,31$	$1 / 2,28 = 0,43$	$1 / 2,28 = 0,43$	$7 / 15,14 = 0,46$
Etkinlik Alanı	$7 / 22 = 0,31$	$1 / 2,28 = 0,43$	$1 / 2,28 = 0,43$	$7 / 15,14 = 0,46$
İş Alanı	$7 / 22 = 0,31$	$1/7 / 2,28 = 0,06$	$1/7 / 2,28 = 0,06$	$1 / 15,14 = 0,06$

Kullanım Alternatifleri	<i>Çevresel Özellikler</i> Karar Değişkeni	Öz Vektör
Konut Alanı	$(0,04 + 0,06 + 0,06 + 0) / 4 =$	0,04
Park ve Yeşil Alan	$(0,31 + 0,43 + 0,43 + 0,46) / 4 =$	0,4
Etkinlik Alanı	$(0,31 + 0,43 + 0,43 + 0,46) / 4 =$	0,4
İş Alanı	$(0,31 + 0,06 + 0,06 + 0,06) / 4 =$	0,12

U17 için “*çevresel özellikler*” karar değişkenine göre önem ağırlığı sıralaması (1) park ve yeşil alan (0,4) ve etkinlik alanı (0,4) eşit olacak şekilde, (2) iş alanı (0,12) ve (3) konut alanı (0,04) olarak belirlenmiştir.

- U17’nin “*tema ve yapılar*” karar değişkenine göre kullanım alternatifleri ikili karşılaştırmalarının normalizasyon işlemi:

Kullanım Alternatifleri	Konut Alanı	Park ve Yeşil Alan	Etkinlik Alanı	İş Alanı
Konut Alanı	1	1/9	1/9	1
Park ve Yeşil Alan	9	1	1	9
Etkinlik Alanı	9	1	1	9
İş Alanı	1	1/9	1/9	1
Kolon Toplamı	20	2,22	2,22	20

Kullanım Alternatifleri	Konut Alanı	Park ve Yeşil Alan	Etkinlik Alanı	İş Alanı
Konut Alanı	$1 / 20 = 0,05$	$1/9 / 2,22 = 0,05$	$1/9 / 2,22 = 0,05$	$1 / 20 = 0,05$
Park ve Yeşil Alan	$9 / 20 = 0,45$	$1 / 2,22 = 0,45$	$1 / 2,22 = 0,45$	$9 / 20 = 0,45$
Etkinlik Alanı	$9 / 20 = 0,45$	$1 / 2,22 = 0,45$	$1 / 2,22 = 0,45$	$9 / 20 = 0,45$
İş Alanı	$1 / 20 = 0,05$	$1/9 / 2,22 = 0,05$	$1/9 / 2,22 = 0,05$	$1 / 20 = 0,05$

Kullanım Alternatifleri	<i>Tema ve Yapılar</i> Karar Değişkeni	Öz Vektör
Konut Alanı	$(0,05 + 0,05 + 0,05 + 0,05) / 4 =$	0,05
Park ve Yeşil Alan	$(0,45 + 0,45 + 0,45 + 0,45) / 4 =$	0,45
Etkinlik Alanı	$(0,45 + 0,45 + 0,45 + 0,45) / 4 =$	0,45
İş Alanı	$(0,05 + 0,05 + 0,05 + 0,05) / 4 =$	0,05

U17 için “tema ve yapılar” karar değişkenine göre önem ağırlığı sıralaması (1) park ve yeşil alan (0,45) ve etkinlik alanı (0,45) eşit olacak şekilde, (2) konut alanı (0,05) ve iş alanı (0,05) eşit olacak şekilde belirlenmiştir.

U18

- U18’in “konum”, “çevresel özellikler”, “tema ve yapılar” karar değişkenlerine yönelik ikili karşılaştırmalarının normalizasyon işlemi:

Karar Değişkenleri	Konum	Çevresel Özellikler	Tema ve Yapılar
Konum	1	1	7
Çevresel Özellikler	1	1	7
Tema ve Yapılar	1/7	1/7	1
Kolon Toplamı	2,14	2,14	15

Karar Değişkenleri	Konum	Çevresel Özellikler	Tema ve Yapılar
Konum	$1 / 2,14 = 0,46$	$1 / 2,14 = 0,46$	$7 / 15 = 0,46$
Çevresel Özellikler	$1 / 2,14 = 0,46$	$1 / 2,14 = 0,46$	$7 / 15 = 0,46$
Tema ve Yapılar	$1/7 / 2,14 = 0,06$	$1/7 / 2,14 = 0,06$	$1 / 15 = 0,06$

- U18’in “konum” karar değişkenine göre kullanım alternatifleri ikili karşılaştırmalarının normalizasyon işlemi:

Kullanım Alternatifleri	Konut Alanı	Park ve Yeşil Alan	Etkinlik Alanı	İş Alanı
Konut Alanı	1	1/5	1/9	1
Park ve Yeşil Alan	5	1	1/7	5
Etkinlik Alanı	9	7	1	9
İş Alanı	1	1/5	1/9	1
Kolon Toplamı	16	8,4	1,36	16

Kullanım Alternatifleri	Konut Alanı	Park ve Yeşil Alan	Etkinlik Alanı	İş Alanı
Konut Alanı	$1 / 16 = 0,06$	$1/5 / 8,4 = 0,02$	$1/9 / 1,36 = 0,08$	$1 / 16 = 0,06$

Devamı diğer sayfada

Çizelgenin devamı

Kullanım Alternatifleri	Konut Alanı	Park ve Yeşil Alan	Etkinlik Alanı	İş Alanı
Park ve Yeşil Alan	$5 / 16 = 0,31$	$1 / 8,4 = 0,11$	$1/7 / 1,36 = 0,1$	$5 / 16 = 0,31$
Etkinlik Alanı	$9 / 16 = 0,56$	$7 / 8,4 = 0,83$	$1 / 1,36 = 0,73$	$9 / 16 = 0,56$
İş Alanı	$1 / 16 = 0,06$	$1/5 / 8,4 = 0,02$	$1/9 / 1,36 = 0,08$	$1 / 16 = 0,06$

Kullanım Alternatifleri	<i>Konum</i> Karar Değişkeni	Öz Vektör
Konut Alanı	$(0,06 + 0,02 + 0,08 + 0,06) / 4 =$	0,05
Park ve Yeşil Alan	$(0,31 + 0,11 + 0,1 + 0,31) / 4 =$	0,2
Etkinlik Alanı	$(0,56 + 0,83 + 0,73 + 0,56) / 4 =$	0,67
İş Alanı	$(0,06 + 0,02 + 0,08 + 0,06) / 4 =$	0,05

U18 için “konum” karar değişkenine göre önem ağırlığı sıralaması (1) etkinlik alanı (0,67), (2) park ve yeşil alan (0,2), (3) konut alanı (0,05) ve iş alanı (0,05) eşit olacak şekilde belirlenmiştir.

- U18’in “çevresel özellikler” karar değişkenine göre kullanım alternatifleri ikili karşılaştırmalarının normalizasyon işlemi:

Kullanım Alternatifleri	Konut Alanı	Park ve Yeşil Alan	Etkinlik Alanı	İş Alanı
Konut Alanı	1	1/5	1/9	1
Park ve Yeşil Alan	5	1	1/7	5
Etkinlik Alanı	9	7	1	9
İş Alanı	1	1/5	1/9	1
Kolon Toplamı	16	8,4	1,36	16

Kullanım Alternatifleri	Konut Alanı	Park ve Yeşil Alan	Etkinlik Alanı	İş Alanı
Konut Alanı	$1 / 16 = 0,06$	$1/5 / 8,4 = 0,02$	$1/9 / 1,36 = 0,08$	$1 / 16 = 0,06$
Park ve Yeşil Alan	$5 / 16 = 0,31$	$1 / 8,4 = 0,11$	$1/7 / 1,36 = 0,1$	$5 / 16 = 0,31$
Etkinlik Alanı	$9 / 16 = 0,56$	$7 / 8,4 = 0,83$	$1 / 1,36 = 0,73$	$9 / 16 = 0,56$
İş Alanı	$1 / 16 = 0,06$	$1/5 / 8,4 = 0,02$	$1/9 / 1,36 = 0,08$	$1 / 16 = 0,06$

Kullanım Alternatifleri	<i>Çevresel Özellikler</i> Karar Değişkeni	Öz Vektör
Konut Alanı	$(0,06 + 0,02 + 0,08 + 0,06) / 4 =$	0,05
Park ve Yeşil Alan	$(0,31 + 0,11 + 0,1 + 0,31) / 4 =$	0,2
Etkinlik Alanı	$(0,56 + 0,83 + 0,73 + 0,56) / 4 =$	0,67
İş Alanı	$(0,06 + 0,02 + 0,08 + 0,06) / 4 =$	0,05

U18 için “*çevresel özellikler*” karar değişkenine göre önem ağırlığı sıralaması (1) etkinlik alanı (0,67), (2) park ve yeşil alan (0,2), (3) konut alanı (0,05) ve iş alanı (0,05) eşit olacak şekilde belirlenmiştir.

- U18’in “*tema ve yapılar*” karar değişkenine göre kullanım alternatifleri ikili karşılaştırmalarının normalizasyon işlemi:

Kullanım Alternatifleri	Konut Alanı	Park ve Yeşil Alan	Etkinlik Alanı	İş Alanı
Konut Alanı	1	1/5	1/9	1
Park ve Yeşil Alan	5	1	1/7	5
Etkinlik Alanı	9	7	1	9
İş Alanı	1	1/5	1/9	1
Kolon Toplamı	16	8,4	1,36	16

Kullanım Alternatifleri	Konut Alanı	Park ve Yeşil Alan	Etkinlik Alanı	İş Alanı
Konut Alanı	$1 / 16 = 0,06$	$1/5 / 8,4 = 0,02$	$1/9 / 1,36 = 0,08$	$1 / 16 = 0,06$
Park ve Yeşil Alan	$5 / 16 = 0,31$	$1 / 8,4 = 0,11$	$1/7 / 1,36 = 0,1$	$5 / 16 = 0,31$
Etkinlik Alanı	$9 / 16 = 0,56$	$7 / 8,4 = 0,83$	$1 / 1,36 = 0,73$	$9 / 16 = 0,56$
İş Alanı	$1 / 16 = 0,06$	$1/5 / 8,4 = 0,02$	$1/9 / 1,36 = 0,08$	$1 / 16 = 0,06$

Kullanım Alternatifleri	<i>Tema ve Yapılar</i> Karar Değişkeni	Öz Vektör
Konut Alanı	$(0,06 + 0,02 + 0,08 + 0,06) / 4 =$	0,05
Park ve Yeşil Alan	$(0,31 + 0,11 + 0,1 + 0,31) / 4 =$	0,2
Etkinlik Alanı	$(0,56 + 0,83 + 0,73 + 0,56) / 4 =$	0,67
İş Alanı	$(0,06 + 0,02 + 0,08 + 0,06) / 4 =$	0,05

U18 için “tema ve yapılar” karar değişkenine göre önem ağırlığı sıralaması (1) etkinlik alanı (0,67), (2) park ve yeşil alan (0,2), (3) konut alanı (0,05) ve iş alanı (0,05) eşit olacak şekilde belirlenmiştir.

U19

- U19’un “konum”, “çevresel özellikler”, “tema ve yapılar” karar değişkenlerine yönelik ikili karşılaştırmalarının normalizasyon işlemi:

Karar Değişkenleri	Konum	Çevresel Özellikler	Tema ve Yapılar
Konum	1	1	1/7
Çevresel Özellikler	1	1	5
Tema ve Yapılar	7	1/5	1
Kolon Toplamı	9	2,2	6,14

Karar Değişkenleri	Konum	Çevresel Özellikler	Tema ve Yapılar
Konum	$1 / 9 = 0,11$	$1 / 2,2 = 0,45$	$1/7 / 6,14 = 0,02$
Çevresel Özellikler	$1 / 9 = 0,11$	$1 / 2,2 = 0,45$	$5 / 6,14 = 0,81$
Tema ve Yapılar	$7 / 9 = 0,77$	$1/5 / 2,2 = 0,09$	$1 / 6,14 = 0,16$

- U19’un “konum” karar değişkenine göre kullanım alternatifleri ikili karşılaştırmalarının normalizasyon işlemi:

Kullanım Alternatifleri	Konut Alanı	Park ve Yeşil Alan	Etkinlik Alanı	İş Alanı
Konut Alanı	1	1/7	1/7	1/3
Park ve Yeşil Alan	7	1	1/7	7
Etkinlik Alanı	7	7	1	5
İş Alanı	3	1/7	1/5	1
Kolon Toplamı	18	8,28	1,48	13,33

Kullanım Alternatifleri	Konut Alanı	Park ve Yeşil Alan	Etkinlik Alanı	İş Alanı
Konut Alanı	$1 / 18 = 0,05$	$1/7 / 8,28 = 0,01$	$1/7 / 1,48 = 0,09$	$1/3 / 13,33 = 0,02$

Devamı diğer sayfada

Çizelgenin devamı

Kullanım Alternatifleri	Konut Alanı	Park ve Yeşil Alan	Etkinlik Alanı	İş Alanı
Park ve Yeşil Alan	$7 / 18 = 0,38$	$1 / 8,28 = 0,12$	$1/7 / 1,48 = 0,09$	$7 / 13,33 = 0,52$
Etkinlik Alanı	$7 / 18 = 0,38$	$7 / 8,28 = 0,84$	$1 / 1,48 = 0,67$	$5 / 13,33 = 0,37$
İş Alanı	$3 / 18 = 0,16$	$1/7 / 8,28 = 0,01$	$1/5 / 1,48 = 0,13$	$1 / 13,33 = 0,07$

Kullanım Alternatifleri	Konum Karar Değişkeni	Öz Vektör
Konut Alanı	$(0,05 + 0,01 + 0,09 + 0,02) / 4 =$	0,04
Park ve Yeşil Alan	$(0,38 + 0,12 + 0,09 + 0,52) / 4 =$	0,27
Etkinlik Alanı	$(0,38 + 0,84 + 0,67 + 0,37) / 4 =$	0,56
İş Alanı	$(0,16 + 0,01 + 0,13 + 0,07) / 4 =$	0,09

U19 için “konum” karar değişkenine göre önem ağırlığı sıralaması (1) etkinlik alanı (0,56), (2) park ve yeşil alan (0,27), (3) iş alanı (0,09) ve (4) konut alanı (0,04) olarak belirlenmiştir.

- U19’un “çevresel özellikler” karar değişkenine göre kullanım alternatifleri ikili karşılaştırmalarının normalizasyon işlemi:

Kullanım Alternatifleri	Konut Alanı	Park ve Yeşil Alan	Etkinlik Alanı	İş Alanı
Konut Alanı	1	1/7	1/9	1/9
Park ve Yeşil Alan	7	1	1	1
Etkinlik Alanı	9	1	1	1
İş Alanı	9	1	1	1
Kolon Toplamı	26	3,14	3,11	3,11

Kullanım Alternatifleri	Konut Alanı	Park ve Yeşil Alan	Etkinlik Alanı	İş Alanı
Konut Alanı	$1 / 26 = 0,03$	$1/7 / 3,14 = 0,04$	$1/9 / 3,11 = 0,03$	$1/9 / 3,11 = 0,03$
Park ve Yeşil Alan	$7 / 26 = 0,26$	$1 / 3,14 = 0,31$	$1 / 3,11 = 0,32$	$1 / 3,11 = 0,32$
Etkinlik Alanı	$9 / 26 = 0,34$	$1 / 3,14 = 0,31$	$1 / 3,11 = 0,32$	$1 / 3,11 = 0,32$
İş Alanı	$9 / 26 = 0,34$	$1 / 3,14 = 0,31$	$1 / 3,11 = 0,32$	$1 / 3,11 = 0,32$

Kullanım Alternatifleri	<i>Çevresel Özellikler</i> Karar Değişkeni	Öz Vektör
Konut Alanı	$(0,03 + 0,04 + 0,03 + 0,03) / 4 =$	0,03
Park ve Yeşil Alan	$(0,26 + 0,31 + 0,32 + 0,32) / 4 =$	0,3
Etkinlik Alanı	$(0,34 + 0,31 + 0,32 + 0,32) / 4 =$	0,32
İş Alanı	$(0,34 + 0,31 + 0,32 + 0,32) / 4 =$	0,32

U19 için “*çevresel özellikler*” karar değişkenine göre önem ağırlığı sıralaması (1) etkinlik alanı (0,32) ve iş alanı (0,32) eşit olacak şekilde, (2) park ve yeşil alan (0,3) ve (3) konut alanı (0,03) olarak belirlenmiştir.

- U19’un “*tema ve yapılar*” karar değişkenine göre kullanım alternatifleri ikili karşılaştırmalarının normalizasyon işlemi:

Kullanım Alternatifleri	Konut Alanı	Park ve Yeşil Alan	Etkinlik Alanı	İş Alanı
Konut Alanı	1	1/7	1/7	1/5
Park ve Yeşil Alan	7	1	1	3
Etkinlik Alanı	7	1	1	7
İş Alanı	5	1/3	1/7	1
Kolon Toplamı	20	2,47	2,28	11,2

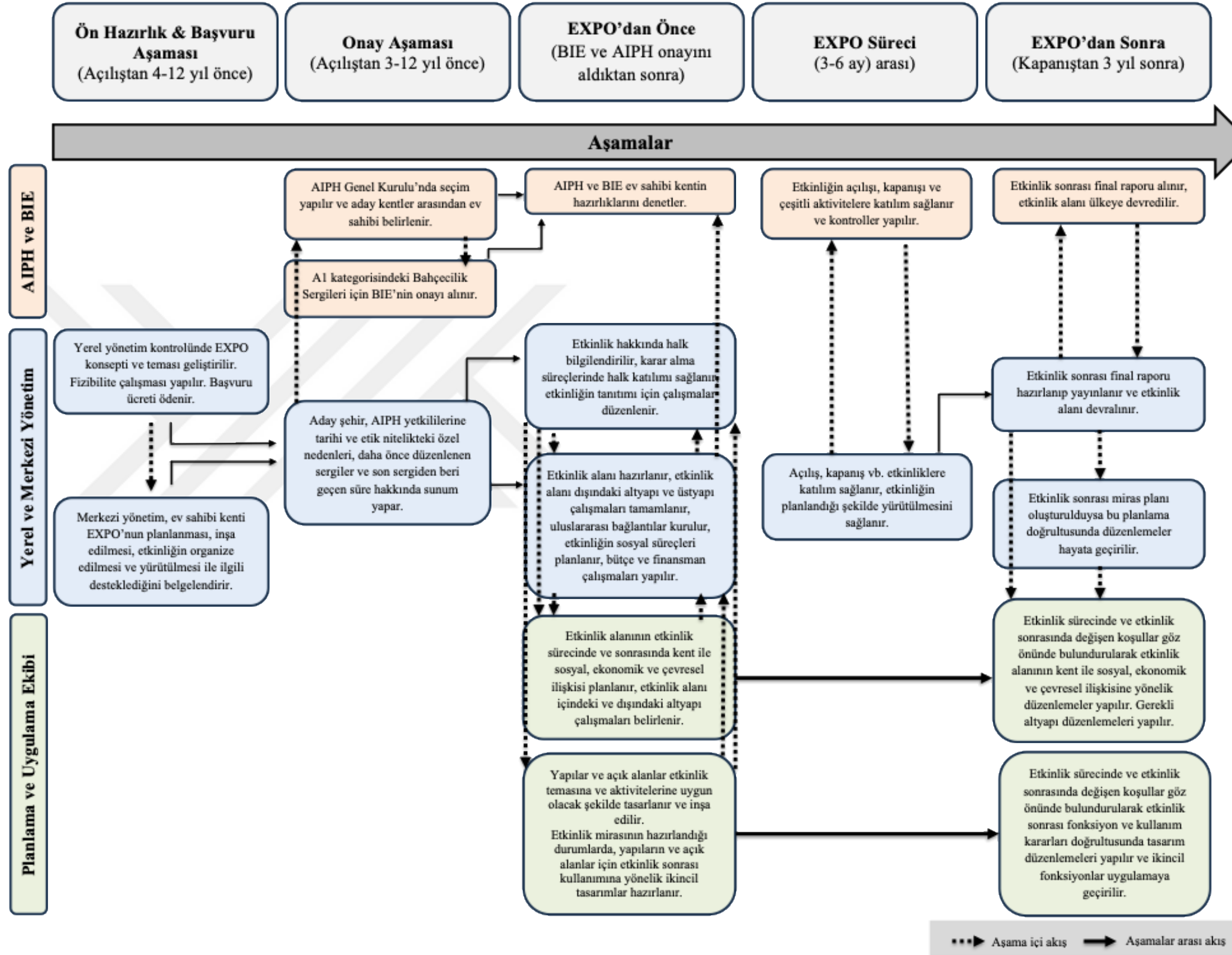
Kullanım Alternatifleri	Konut Alanı	Park ve Yeşil Alan	Etkinlik Alanı	İş Alanı
Konut Alanı	$1 / 20 = 0,05$	$1/7 / 2,47 = 0,05$	$1/7 / 2,28 = 0,06$	$1/5 / 11,2 = 0,01$
Park ve Yeşil Alan	$7 / 20 = 0,35$	$1 / 2,47 = 0,4$	$1 / 2,28 = 0,43$	$3 / 11,2 = 0,26$
Etkinlik Alanı	$7 / 20 = 0,35$	$1 / 2,47 = 0,4$	$1 / 2,28 = 0,43$	$7 / 11,2 = 0,62$
İş Alanı	$5 / 20 = 0,25$	$1/3 / 2,47 = 0,13$	$1/7 / 2,28 = 0,06$	$1 / 11,2 = 0,08$

Kullanım Alternatifleri	<i>Tema ve Yapılar</i> Karar Değişkeni	Öz Vektör
Konut Alanı	$(0,05 + 0,05 + 0,06 + 0,01) / 4 =$	0,04
Park ve Yeşil Alan	$(0,35 + 0,4 + 0,43 + 0,26) / 4 =$	0,36
Etkinlik Alanı	$(0,35 + 0,4 + 0,43 + 0,62) / 4 =$	0,45
İş Alanı	$(0,25 + 0,13 + 0,06 + 0,08) / 4 =$	0,13

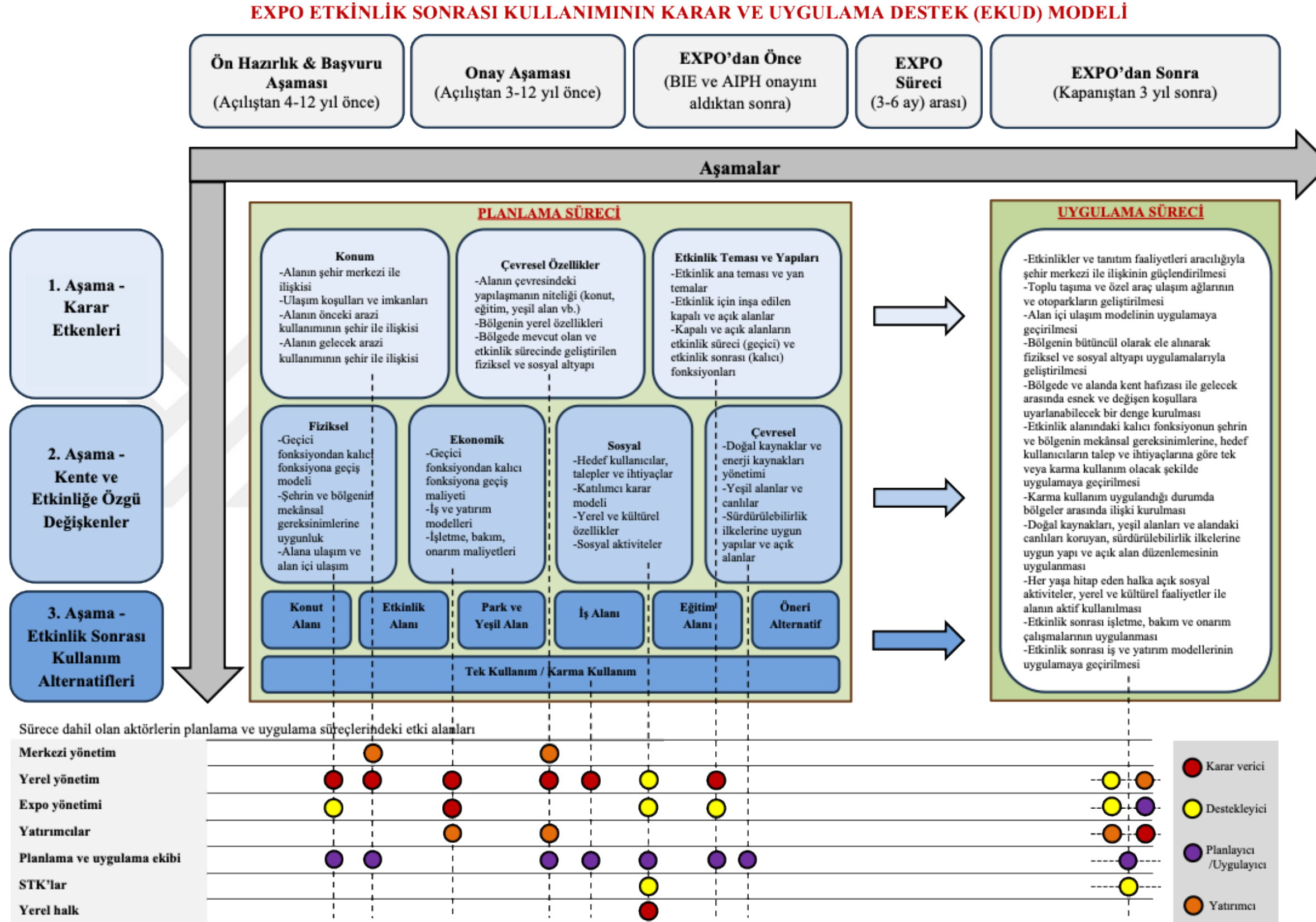
U19 için “*tema ve yapılar*” karar değişkenine göre önem ağırlığı sıralaması (1) etkinlik alanı (0,45), (2) park ve yeşil alan (0,36), (3) iş alanı (0,13) ve (4) konut alanı (0,04) olarak belirlenmiştir.

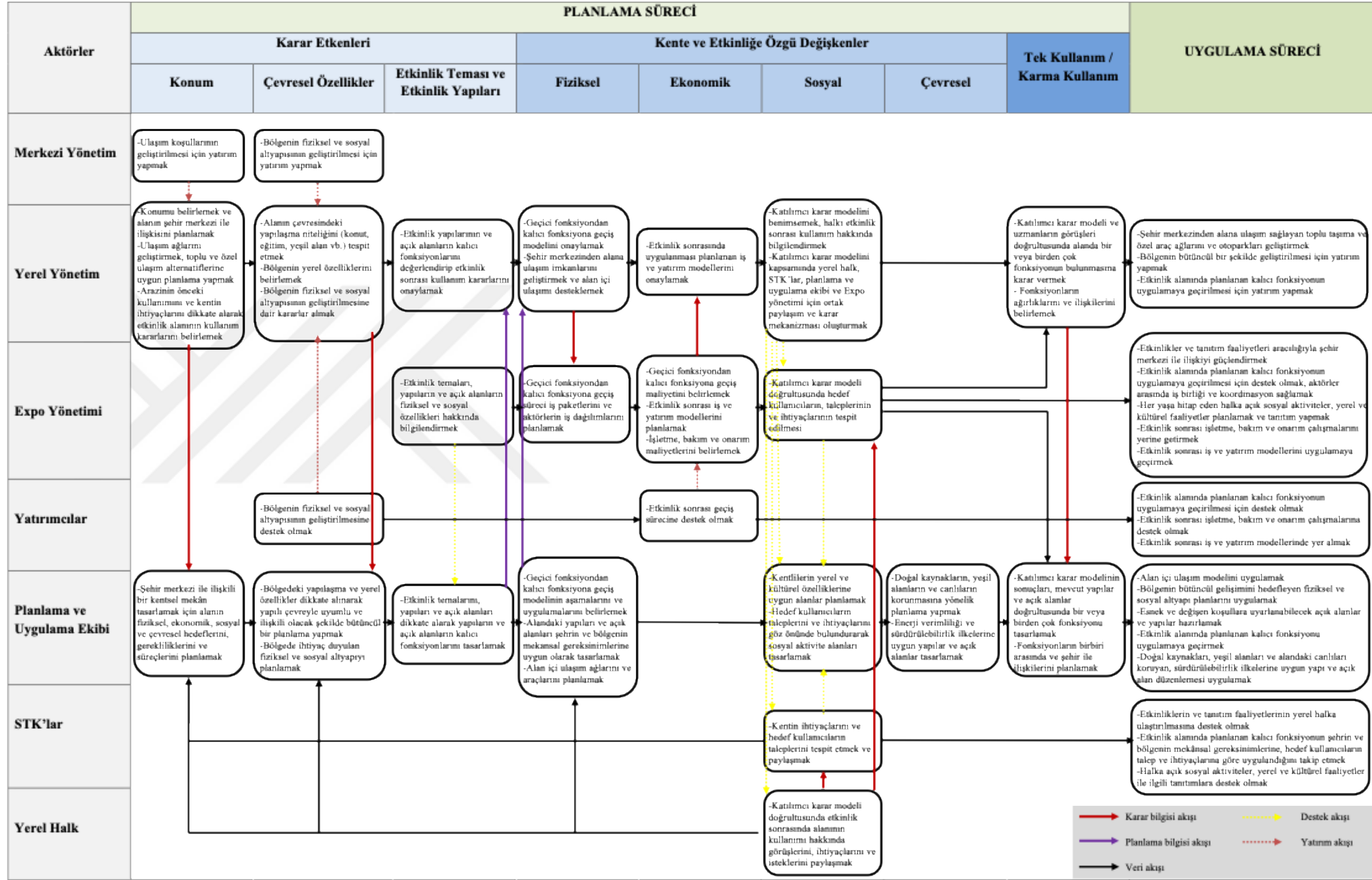
EK-2: A1 kategorisi Bahçecilik Sergileri'nin aşamaları ve aktörlerin sorumluluklarının ve iş birliklerinin iş akış şeması

A1 KATEGORİSİ BAHÇECİLİK SERGİLERİNDE AŞAMALAR VE AKTÖRLER

EK-3: EXPO organizasyonlarının etkinlik sonrası kullanımını sağlamak amacıyla geliştirilen “EXPO Karar ve Uygulama Destek (EKUD) Modeli”

EK-4: EKUD Modeli'nde aktörlerin rollerinin ve iş birliğinin iş akış şeması

ÖZGEÇMİŞ

BİRSU ECE KAYA

ÖĞRENİM BİLGİLERİ

Doktora	Akdeniz Üniversitesi
2020-2025	Fen Bilimleri Enstitüsü, Mimarlık Anabilim Dalı, Antalya
Yüksek Lisans	İzmir Yüksek Teknoloji Enstitüsü
2018-2020	Mühendislik ve Fen Bilimleri Enstitüsü, Mimarlık Anabilim Dalı, İzmir
Lisans	Atılım Üniversitesi
2013-2017	Güzel Sanatlar Tasarım ve Mimarlık Fakültesi, Mimarlık Bölümü, Ankara

MESLEKİ VE İDARİ GÖREVLER

Mimar	KAYAMİM MİM. İNŞ. TİC. ve SAN. LTD. ŞTİ.
2024-Devam Ediyor	Antalya
Kısmi Zamanlı Öğretim Görevlisi	Antalya Bilim Üniversitesi
Şubat-Haziran 2022	Güzel Sanatlar ve Mimarlık Fakültesi, İç Mimarlık ve Çevre Tasarımı Bölümü, Antalya

ESERLER

Uluslararası hakemli dergilerde yayımlanan makaleler

- 1- Çelikel, S. B., Ece Kaya, B., Erbaş, İ. (2025). A Phenomenological Approach Towards the Architecture of Peter Zumthor: The Concept of “Atmospheres” and Therme Vals. Kent Akademisi, 18(6), 3574-3591. DOI: 10.35674/kent.1635364
- 2- Ece Kaya, B., Akış, T. (2024). Urbanization and Perceptions of Citizens on Urban Transformation: Yeşildere Case. Mimarlık ve Yaşam, 9(1), 39-57. DOI: 10.26835/my1197128
- 3- Ece Kaya, B., Erbaş, İ. (2024). Türkiye’deki Mimarlık ve Şehir ve Bölge Planlama Yükseköğretim Programlarında Kentsel Dönüşüm Kavramının Ele Alınışının Sistemik Analizi. Turkish Studies, 19(4), 1563-1592. DOI: 10.7827/TurkishStudies.76007
- 4- Ece Kaya, B., Erbaş, İ. (2023). Bibliyometrik Ağlar ve İçerik Analizi ile EXPO Fuarları Araştırmalarındaki Küresel Eğilimlerin Değerlendirilmesi. Turkish Studies, 18(3), 1049-1089. DOI: 10.7827/TurkishStudies.69878
- 5- Ece Kaya, B., Erbaş, İ. (2023). Evaluation of Urban Transformation Projects Through the Sustainability Indicator: The Case of Santral District in Antalya. Journal of Construction Engineering, Management & Innovation, 6(1), 30-47. DOI: 10.31462/jcemi.2023.01030047
- 6- Ece Kaya, B., Erbaş, İ. (2023). The Relationship Between Urban Transformation and Sustainability: A Bibliometric Analysis and Exploring Existing Trends. Journal of Asian Architecture and Building Engineering. DOI: 10.1080/13467581.2023.2270033
- 7- Ece Kaya, B., Örmecioğlu, H. T. (2023). Claude-Nicolas Ledoux ve Le Corbusier’in İdeal Kent Arayışları ve İşçi Yerleşkeleri: Saline Royale ve Cité Frugés Tasarımları. Kent Akademisi, 16(2), 1037-1054. DOI: 10.35674/kent.1094680
- 8- Şekerci, Y., Kahraman, M. U., Ece Kaya, B. (2023). The Impact of Student-Customer Concept on the Quality of Design Studio Courses in Interior Architecture Education: Academicians’ Perspective. Online Journal of Art and Design, 11(5) Special Issue, 316-333.
- 9- Ece Kaya, B., Akıner, İ. (2022). Toplu Konut ve Sosyal Konut Üretiminin Küreselleşme Bağlamında İrdelenmesi: Dünyadan ve Türkiye’den Örnekler. Kent Akademisi, 15(4), 1789-1811. DOI: 10.35674/kent.1079558
- 10- Ece Kaya, B., Erbaş, İ. (2022). Effects of EXPO Fairs on Urban Development as the Event Legacy and Their Sustainability: Comparison of EXPO Lisbon and EXPO Antalya Cases. ICONARP International Journal of Architecture and Planning, 10(1), 1-20. DOI: 10.15320/ICONARP.2022.191
- 11- Ece Kaya, B., Erbaş, İ. (2022). Türk İnşaat Sektöründeki KOBİ’lerde İş Güvenliği İklimi Algısının Değerlendirilmesi. Çalışma İlişkileri Dergisi, Cilt 1, Özel Sayı, 1-18.

12- Ece Kaya, B., Erbaş, İ. (2021). Covid-19 Pandemi Döneminin Tüketicinin Tüketim Alışkanlıkları ve Tüketim Mekanlarına Bakış Açısı Üzerindeki Etkisi. İdealKent, Cilt:12 Covid-19 Sonrası Kentsel Kamusal Mekanların Dönüşümü Özel Sayısı, 277-300. DOI:10.31198/idealkent.879408

Ulusal bilimsel toplantılarda sunulan ve bildiri kitaplarında basılan bildiriler

1- Ece Kaya, B., Erbaş, İ. (2024). Green City Practices for Sustainable and Healthy Urban Spaces in Turkey: Examples of Sakarya Botanical Valley and Peynircioğlu Stream. 8th International Project and Construction Management Conference (IPCMC 2024), İstanbul, Turkey, 6-8 June 2024.

2- Ece Kaya, B., Erbaş, İ. (2022). Evaluation of the Impacts of Mega Sports Events in Cities with the Sustainability Indicator: The Case of İzmir Olympic Village. 7th International Project and Construction Management Conference (IPCMC 2022), İstanbul, Turkey, 20-22 October 2022.

3- Ece Kaya, B. (2021). Comparative Analysis of Urban People's Perspectives on Urban Transformation in Turkey. International Conference of Numerical Analysis and Applied Mathematics 2021, Greece.

Kitap ve kitap bölümleri

1- Ece Kaya, B., Kavas, K. R., Erbaş, İ. (2023). Carlo Scarpa Mimarlığının “Yerin Ruhu” Kavramı Bağlamında İncelenmesi. S. Güngör (Ed.), Mimarlık Planlama ve Tasarım Alanında Uluslararası Araştırma ve Derlemeler içinde (s.115-134). Ankara: Serüven Yayınevi.